

★ OF GEMS & GEM-CUTTING ★

★ MINERALOGY · EMERALD · AND OTHER · BERYLS · CATALOG

★ GEMSTONES OF NORTH AMERICA · PROSPECTING · FOR GEM

EX LIBRIS

JOHN SINKAS

★ MINERALS · AND STONES · ★

6/74

Marchmont

260⁰⁰

lacks final blank f

NOT in German STC

Adams M 519 only
edn.

127 leaves (some
pages misnumbered)

UP/X/X

Marbodaenus / Marbouef

(1035 - 1123) Bp of

Rennes. Edited by Alardus
of Amsterdam

Scholia by Pictor Villing

(40)

£120.

6/74
Koch
PAT 21

1

F

C

C

(

156 111015131

MARBODAEI

GALLI CAENOMANENSIS DE

gemmarum lapidumq; pretiosorum formis, natu-
 ris, atq; uiribus eruditū cū primis opusculū, sane q̄utile, cum
 ad rei medicæ, tū scripturæ sacræ cognitionē: nūc primū nō
 mō cētū ferme uersib. locupletatū pariter & accuratius emē-
 datū, sed & scholijs q̄q; illustratū p Alardū AEmstelredamū

¶ Cuius studio
 additæ sunt & præci-
 puæ gemmæ lapi-
 dūq; pretiosorū expli-
 cationēs, ex uetustiss.
 q̄busq; autorib⁹ con-
 aciatæ. Cū scholijs Pi-
 ctorij Villingenū.

Εν μαργάριτον τι-
 μιον. Ἀποδοῦναι
 ἅπαντα λάμβανε.
 En margaritū no-
 bile, E me si cupis
 ditescere.
 Rationale. Exodi.
 28. & 39. Leui. 8.

Doctrina

& Veritas

<small>3 Pyropus</small> Smaragdus Leui	<small>4 Topazius</small> Carbūcul⁹ Juda	<small>5 Smaragdus</small> Saphirus Zabulon
<small>Chrysol. prasus</small> Topazius Simeon	<small>9 Sapphirus</small> amethystus Aser	<small>6 Alabastrus</small> Iaspis I. char
<small>1 Cyanus</small> Sardius Ruben	<small>10 Chrysol.</small> chrysolitus Nephtalim	<small>7 Onychinus</small> Lincurius Dan
<small>Beryllus</small> 12 Beryllus Beniamin	<small>11 Onychinus</small> Onychinus Ioseph	<small>8 Iaspis</small> Achares Gad

Coloniz excudebat Hera Alopecius. Anno. 1539.

Rossetor } 18.
 Antho. eus }

671
Ka
125

Moses.	Autores.	
Prophetæ.	Solinus.	Augustinus. 399. x
Ioânes Theolog ^o .	Origenes. 26. x.	Ioannes Chrysoft. 413.
Philo Iudæus.	Gregorius Naziã.	Theodorit ^o Cyre. 414
Rabbini.	Tertullianus. 110. x.	Beda. 722. x
Plato. 3562. m.	Basilius. 348. x.	Hermolaus Barb. 1483.
Plinius. x. 114.	Athanasius. 333. x.	Marsilius Ficinus 1466
Discorides.	Cyprianus. 259. x.	D. Eras. Roterod. 1520
Galenus. 133. x.	Hieronymus. 375. x.	Erasmus Stella.
Athenæus.	Ambrosius. 371. x.	Augustinus Steu.
Seneca.		Alard ^o Aemstelr.
Hegesippus.		Pictorius Villing.

Index.

Adamas siue siderites	b. 1	Chalazias	a. 56	38
Achates	b. 13	Chelonites	a. 57.	40
Alectorius	b. 15	Crytallus	a. 58.	42
Amethystos	b. 32	Calcophonos	a. 60.	54
Alabandicus	b. 42	Chryselestrus	b. 71	60
Aetites	b. 46	D		
Asbestos & Medica	a. 53-34	Diadochos siue Diado		
Androdamas	b. 63	cos. b. 69		58
Apistos	a. 68	Dionysias	b. 70	59
B		E		
Beryllus	b. 27	Epistrites siue Aetites		27
Bejaar.	C	Enydros	a. 62	32
Chalcedonius	a. 20	Exacontalitus		47
Chrysopassus	a. 23.	G		
Chrysolithus	a. 27	Geranites siue Hieracites	b. 1	
Chrysoprasus	a. 30	4. numero		
Chelidonium	a. 34	Gagates	b. 35	20
6.40 Coralius Corallus siue li		Gagatromæus	b. 47	29
rhodêdrô Gorgonia	22	Galactis siue Galactites,		
Corneolus	a. 43	siue Galaritides	b. 59.	43
Carbunculus	b. 43	Hiacynthus	a. 31. H	17.
Ceraunius	b. 47	Heliotropia	a. 49	13.
		Hea		

Hephestites siue Hepisthe tis <i>b.50</i>	32	Orites <i>b.60.</i>	44	z
Hematites <i>b.51</i>	33	Ophthalmius <i>a.64</i>	50	
Hexacantalithos <i>b.56.</i>	39	P		
Hicænia <i>a.61.</i>	45	Pæanites siue pæantis	35	<i>a.54</i>
Hieracites siue geranites		Prasius <i>b.57</i>	41	
4		Pantherus <i>a.67</i>	52	
I		Pyrites <i>a.69</i>	57	
Iaspis <i>a.17</i>	5	S		
Iris <i>b.62</i>	48	Saphirus siue syrtites	6.	<i>b.18.</i>
L		Smaragdus <i>b.20.</i>	8	
Lyncurius <i>a.45</i>	26	Sardius <i>b.24</i>	10	
Lipares <i>b.61</i>	46	Sardonyx <i>a.25</i>	11	
M		Selenites siue lunaris	28	<i>b.46.</i>
38 Magnes & theamedes	21	Sagda <i>b.54</i>	36	
Medo siue Medus Meo		T		
dea <i>a.55</i>	37	Topasius <i>b.28</i>	15	
Molochites <i>b.68</i>	55	Tecolithos <i>b.68</i>	56	
• Onyx <i>a.26</i>	12	V		
		Vnio siue Margarita	51	<i>a.64</i>

Hieronymus ad Fabiolam de uestitu sacerdotum.

SOptimum uestimentum est mensura paruum, sed cunctis supradictis sacratius. Intende quæso animus: ut quæ dicuntur intelligas. Hebraicè uocatur hosen, Græcè autem *λόγιον*, nos rationale possumus appellare, ut ex ipso statim nomine scias mysticū esse quod dicitur. Pannus est breuis ex auro, & quatuor textus coloribus, hoc est iisdem quibus & suphumerale, habens magnitudinem palmi per quadrum & duplex, ne facile rumpatur. Intexti sunt enim ei duodecim lapides miræ magnitudinis atq; precij per quatuor ordines: ita ut in singulis uersiculis terni lapides collocentur. In primo ordine sardius, topazius, smara

A ij g dus

67
Ha
cat

gdus ponitur. Symmachus dissentit in smaragdo, ce-
raunium pro eo transferens. In secundo Carbunculus
Sapphyrus, Iaspis. In tertio Lincurius, achates, ame-
thystus. In quarto chrysolitus, onychinus, beryllus. Sa-
tisq; miror cur hiacynthus preciosissimus lapis, in ho-
rum numero non ponatur, nisi forte ipse est alio nomi-
ne Lincurius. Scrutans eos qui de lapidum scribere na-
turis atq; gemmarum, Lincurium inuenire non potui.
In singulis lapidibus secundum ætates duodecim tri-
buum sculpra sunt nomina. Hos lapides in diadema-
te principis Tyri, & in Apocalypsi Iohannis legimus, de
quibus extruitur cælestis Hierusalem: & sub horum
nominibus & specie, uirtutum uel ordo uel diuersitas
indicatur. Per quatuor rationalis angulos, quatuor a-
nuli sunt aurei, habentes contra se in superhumerali a-
lios quatuor, ut cum appositum fuerit λογιον, in loco
quem in ephod diximus derelictum, anulus ueniat con-
tra anulum, & mutuò sibi uitris copulentur hiacynthi-
nis. Porro ne magnitudo & pondus lapidum contex-
ta stamina rumperet, auro ligati sunt atque conclu-
si: nec sufficit hoc ad firmitatem, nisi & catenæ ex auro
fierent, quæ ob pulchritudinem fistulis aureis rege-
tur, haberentq; & in rationali supra duos maiores a-
nulos, qui uncinis superhumeralis aureis neſterentur,
& deorsum alios duos: nam post tergum in superhume-
rali contra pectus & stomachum, ex utroq; latere erant
anuli aurei, qui catenis cum rationalis inferioribus a-
nulis iungebantur: atque ita fiebat, ut astringeretur &
rationale superhumerali, & superhumerali rationali,
ut una textura contra uidentibus putaretur.

¶ Erasmus lib. Ecclesi. 1. In dextero lapide insculpta
erant sex nomina filiorum Jacob maiorum, in sinistro
totidem minorum: & addidit scriptura. Ponebatq; A-
arò nomina eorum coram domino super utroq; hu-
merum ob recordationem. Ibidem. Epomidi super pe-
ctus

3
Etus catenulis & anulis aureis annexum erat, indumē-
tum cæteris magnitudine minus, sed omnibus alijs fa-
cratius, λόγιον uertēre septuaginta, Hieronymus ratio-
nale. Textum erat ex auro, iisdem picturatum colori-
bus, quibus superhumeralē. Erat autem duplex ob fir-
mitudinem, & quadrum undiq; palmi, siue quatuor di-
gitorum spacium habens. In hoc erant quatuor ordi-
nes preciosissimarum gemmarum, quas nominatim re-
cēset scriptura: Quisq; uersus habebat tres lapides, ut
essent numero 12: in singulis gemmis insculpta singu-
la patriarcharum nomina. Arbitror hoc ipsum pecto-
ris uelamen appellari δὴλωσις siue ἀληθεία, hoc est,
declaratiōem, & ueritatem, ob admirabilem gemma-
rum fulgorem, in qua putant & diuinationem quan-
dam fuisse. ¶ Erasmus lib. primo de ratione concl-
onandi. Superhumeralē pontificis erat catenulis, anu-
lis, & uncinis aureis miro opere cōnexum, quatuorq;
coloribus, hyacintho, cocco, bysso, & purpura pictu-
ratum in utroq; humero habēs gemmam onychinam
auro conclusam.

Ezechielis 28.

¶ Tu es signaculum similitudinis, plenus sapientia &
corona decoris, in delitijs paradisi dei fuisti, omni la-
pide primo indutus es, sardio, topazio, & smaragdo,
carbunculo, & sapphiro, & iaspide, argento quoq; &
auro & lyncurio, & achate, & amethysto, & chrysol-
ito, & beryllo, & onychino: auroq; replesti thesauros
tuos & apothecas tuas in te. A qua die cōditus es, cum
cherubin posui te in mōte sancto meo: fuisti in medio
lapidum ignitorū, immaculatus in dieb⁹ tuis ex quo
conditus es: donec inuentæ sunt in te iniquitates tuæ.

A L A R D V S A E M S T E L

redamus, lectori.

India quas affert, quas parturit Africa gemmas:

a in

Quas te

67
Ha
PAT

Quas tener è terra diuite mittit Arabs,
Quæ dat Erithræum preciosa monilia litus,
Quas dat & Aegyptus, hic liber has dat opes.
Eidem.

Thefaurum specie quidem pusillum,
Ast magnum pretio, parato paruo.
Noli spernere, nec putare parui,
Paruo q̄ liber iste uænit ære.
Expendenda magis ualore res, quàm
Magno corpore, pluris æstimatur
Quàm uastissima saxa, parua gemma,
Et p̄to erutus Indico lapillus.
Noli spernere, nec putare parui,
Quod crassa liber æditur papyro:
Nam uili pretiosa sæpe
Testa, materiaq̄ conteguntur.

Eidem.

An uix unius æstimabis assis
(Quantius pretij licet pusillus)
Quod crassa liber æditur papyro.
Permagni ecce refert tua profecto,
An conchylia, glareas, an algas,
Sparsum in littore & obuium lapillum
Conuexes piger, eruas supinus,
Contra an peruigil, abditas, opertas,
Abstrusas studeas parare gemmas.

Eidem.

Dignus es argento, fuluo quoq̄ dignior auro,
Atq̄ adeo superas uel pretium omne liber.
Tam stupidus nunquam nec tu (puto) Glauce fuisti,
^{χάλκεα} donanti, ^{χρύσεα} qui dederas:
Quàm nunc nos merito sumus, & dicamur oportet,
Gemmarum uili qui damus asse penum.

Eidem.

Quædam mole placent, uelut Colossi,

Montes

Montes, pyramides, poli, Gigantes,
Mausolæa, theatra, & ambulacra.
Quædam grata magis, magisque clara
Hoc sunt nomine, quæ minutiora:
Quorum de numero solent haberi,
Sculpturæ, lapidesque, gemmulæque,
Gnani, pumilio, libellulique,
Ipsa qui breuitate præferuntur.
Paruis gratia magna iuncta rebus.
Maior corpore uis uiget pusillo.
Non e littore colligit lapillos,
Passim cui libet obuios in orbem:
Ast raras aliquot, nouasque gemmas.

REVEREN

DISSIMO IN CHRISTO

patri, & eidem principi illustriss. summoque reli
giõis assertori D. Georgio Hæmondensi,
Episcopo Traiectensi Alardus
Aemstelredamus S. D.

INter tot insignia donaria, quibus undique
cumulatissime aucta est, donataque regia il
la Hollandiæ Hæcunda, præful amplis
sime, non alia res mihi semper impensius
arrisit, quam quod D. Egbertus Theodo
rici secundi Hollandiæ Comitæ, optimi patris opti
mus filius: Primū subitas fundatissimæ Hæcunden
sium familiæ ruinas de integro instaurauit. Deinde bi
bliothecam absumptam incendio impensissime repa
randam curauit. Ad extremum apud Treuiros (ubi &
olim D. Hieronymus Hilarium quoque descripsit) ar
chiepiscopus, eam optimis quibusque autoribus, tum sa
cris, tum prophanis egregie instruxerit. Quam nimi

A liij rum &

674
Mar
cat

rum bibliothecam cum superioribus annis diligen-
ter excuterem, accuratèque lustrarem, ut scholijs
meis in opus diui Augustini de doctrina Christiana
non nihil adiectionis adiungerem, atq; perquisitius in
uestigarem, ecquid esset quod faceret ad cognitionem
lapidum pretiosorum, quorum frequens admodum
mentio fit in arcanis literis: Inci di in libellum Mar-
bodæi Galli de lapidib⁹ pretiosis, perpusillum quidè,
sed rei medicæ sacrarumq; literarum studiosis mire u-
tilem, & lectu non iniucundum, nempe in quo lector
habeat, quod expèdat, non quod numeret. Non enim
potest esse delectus, ubi numero laboratur. Quo rep-
to non minore mihi animus gessit lætitia, quam Ale-
xander ille Magnus lætabatur, inter spolia Darij Per-
sarum regis unguentario scrinio capto, quod erat au-
ro gemmisq; ac margaritis pretiosum. Et què admo-
dum uarios eius scrinij usus amicis demonstrantibus,
quando rædebat unguenti bellatorem, & militia for-
didum. Imò hercle inquit librorum Homeri custodiè
detur, ut pretiosissimum humani animi opus, quã ma-
ximè diuite opere seruetur: Ita deus optimus maxi-
mus uidetur mihi uoluisse non iniuria reconditissima
naturæ miracula lapides pretiosos, gemmas & mar-
garita rationali pontificio concedi. Nã sicut Alexan-
der ille magn⁹ uetuit, ne quis se gemma sculperet præ-
ter Pyrgotelem summum uidelicet artificem: Ita non
conuenit doctrinam euangelicam abs quouis doceri,
aut munus item ecclesiasticum abs quouis administra-
ri, sed à scribis doctis ad regnum cælorum, patribus fa-
miliàs de thesauro suo noua & uetera depro-nentibus
similibus, ab hisq; duntaxat quibus reconditiores ho-
rum lapidum duodecim uirtutes atq; potentiæ ineent
ne iuxta prouerbium uulgotritissimum dicatur ὄνος ἀ-
γῶν μυστήρια. Et quemadmodum in opalo gemma, mul-
tarum gemmarum dotes eminent, nempe carbunculi
tenu

tenuior ignis, amethysti fulgens purpura, smaragdi
 uirens mare: cunctaq; hæc pariter incredibili mixtu-
 ra lucentia: Ita multorum uirtutes in uno pōtifice de-
 bent eminere, & in illo conuenit inuenire quicquid a-
 pud ullos alios placere potest. Atq; hoc est in causa cur
 in Exodo deus Opt. Max. maximum illum prophe-
 tarum Mosen rationale tam graphice, tamque ope-
 rose iusserit apparare, apparatusque lapidibus ali-
 quot pretiosis, atq; ijs multo rarissimis inuentu distin-
 guere. Sed ut gemmas, aurum, & argentum, æs, ferrū,
 frustra natura diuina genuisset, nisi eadem docuisset,
 quemadmodum ad eorū uenas perueniretur, nec fru-
 ges terrę, baccasue arborum cum utilitate ulla generi
 humano dedisset, nisi earum cultus, & cōditiones tra-
 didisset. Materia deinde quid iuuaret nisi confectiōis
 eius fabricam haberemus? Sic cum omni utilitate, quā
 dij hominibus dederunt, ars aliqua coniuncta est, per
 quam illa utilitas percipi possit. Quo nomine (quan-
 tum attinet ad lapidum indolem) nō parum, imo plu-
 rimum debemus Marbodæo, qui nobis compēdio p-
 stringit, Quot species lapidum, quæ nomina, quicūq; co-
 lores, Quæ sit his regio, uel quanta potentia cuique.
 Proinde libellus hic non erit in postremis habendus,
 R. D. V. cum ob multa alia, tū certe in primis ob ta-
 bulam auream, undecunq; pretiosis lapidibus eminus
 intermicantem pariter & irradiātem. Nam etsi mul-
 ta sint Hæc mundæ antiquitatum monumenta, tamen
 hoc è multis unum est maximū, possetq; fortasse (ut ab
 sit inuidia uerbo) non pessime uocari octauum orbis
 miraculum. Quandoquidem opinor nec Hannibalem
 post Canensem cladem tot anulorum modios misisse
 Carthaginem, nec reginam Saba tot gemmas pretio-
 sas regi Salomoni dono attulisse, quot rationali pon-
 tificio, quot codici euangelico, quot fragmentis S. cru-
 cis, quot tabulæ illi aureæ D. Adelberto Deierorum

617
11a
117

regi sacre, quot simulacris fabre factis ex auro, quot
deniq; ceteris aureis, & argenteis diuorum loculamē
tis ad miraculum usq; inter signitis, aut auri puripon
do, aut arculas plenas argenti facti atq; signati, aut la
pides pretiosos atq; adeo extra pretia omnia, taxatio
nemq; humanarum opum, nobilis illa matrona Hil
degardis Theodorigi comitis Holladiæ nostræ secun
di uxor suppeditauit. O insignē animi in superos can
dorem, atq; pietatem. Deum immortalem quot usq; q;
iam est ex Satrapis hisce Sardanapalijs, & præcipue
Cleopatris istis ostentatricibus, quæ nõ potius pecuni
am omnem, dotem, uasa, fundos, agros, unã cum ipsis
& uillis & pecoribus: in summa uniuersum patrimo
nium quamuis alioqui sic satis lautū, in fragilibus fal
se gloriæ choragijs cõparãdis, in unionibus, in inau
ribus, in lautitijs, in cupedijs, in unguentis, in repotijs
in choreis, in lusibus, in alea paucis diebus absument,
abliguriant, absorbeant, quã uel minimum teruntiu
um conferant in gazophilatium, & in alimoniã pau
perum, uereq; religiosorum. Tãtumq; abest ut hodie
quicquam speretur beneuolentiæ à magnatibus aliq̃t
huius seculi, ut passim satagant rerum suarum ecclesi
astici omnes, quò se suatq; ab harpyarum manibus tues
antur, asserãtq;. Olim dominus deus de spolijs Aegy
ptiorum ditauit Hebræos, at nunc multi ditant Aegy
ptios de spolijs Hebræorum, hoc est, ecclesiasticorum.
Multi item ædificant parietes, & colūnas ecclesiæ sub
struunt, marmora nitent auro, splendēt laquearia gē
mis, altare distinguitur, & ministrorum Christi nulla
electio est. Quæ utilitas parietes splendere gemmis,
& Christum in paupere fame periclitari? Christi tem
plum anima credentis est. Illam exornemus ueste, illi
offeramus donaria, in illa Christū suscipiamus. D. Hie
ronymus tantopere laudat in episcopo quod sacra ua
sã in pauperum erogaret alimentum, & templum dei
spoli

spoliaret, ne deesset pauperibus, cum nunc plusquã sacrilegum esse dicunt, aliquid de donarijs sacris tollere, etiam si uniuersi pauperes Saguntina (quod aiunt) fame laborent. Vale, ac quod superest etiamnum, cum plebeio transegero lectore. Coloniae pridie Epiphaniae dominicae. Anno 1539.

A L A R D V A E M S T E L R E

damus Lectori.

IAm uero ne quemadmodum Gallus ille apud Aesopum, repertam à se gemmam, idcirco abijciendã esse arbitratur, quod quæ uirtus, quiue usus eius gemmæ esset, ipse nesciret: Ita fortasse & hic libellus Marbodæi de lapidibus pretiosis, minus in pretio sit futurus apud multos, quod & nomen gemmarum apud omnes longe sit uulgatissimum, ita pauci quæ uis quæue indoles ipsarum gemmarum sit, satis norunt, aut magnopere nosse desiderant, adeo ut nonnunquam uel impudenter addiuinantes, uel sordidos dictionarios consulentes, è Berillo faciant specillum, è Iaspide aspidem, è Lyncurio Mercurium, è Saphiro papyrus, è Tecolitho acolitho, è Magnete denique magnetem. Quid hic attinet referre, quæ scripturæ sacre glossographi, & hos cæcos cæci sequuti theologi recentiores ex harena (quod aiunt) funiculum nec tentes, commenti sunt de gemis, de quibus lepidibus tam absurda ἄδύνατα καὶ ἄτοπα, ut uix lapides talia dicturi sint. Abunde satis doctum uideatur istis, si modo adiecerunt est nomẽ gemme, aut è species lapidis, aut si quid aliud mauis. Operæ pretium duxi principio scripturæ sacre, post deinde ueterum interpretum testimonia, in apertum proferre, quibus ostendunt non raro lapidum pretiosorum uocabula, suis monumentis seu lunam interijcere Mosen, Dauidem, Salomonem, atque cum primis prophetas omnes, Quorum ἀλλυγορίαι si quis uelit apposite tractare, ut tracta
re per

67
Ka
125

re per sepe necessum est, nec tutò, nec feliciter id feceris, si uim, uirtutem, naturamq; gemmarum prorsus ignores. Quandoquidem plerunq; ex ipsa lapidum proprietate pendet intellectus mysterij, & allegorij in uolucrum. Quod euidentius declarat D. Augustinus lib. de doctrina Christiana 2. capite sextodecimo, alij itè interpretes in arcanis literis absolutissimi. Cæterum quòd libellum hunc multis undiq; oppressum lituris nihil aut ferè nihil adiutus ueterum præsidio exemplariorum, sed factis duntaxat coniecturis ex Plinio iuxta ac Solino, quos uidetur mihi non infeliciter æmulatus esse Marbodæus, à nobis accurate recognitum, & additis scholijs utcunq; illustratum, curauimus excudendum: In causa fuit, quod scripturæ sacræ quas iam suo sibi more uendicant omnes, & una salua contaminant omnes, multæ aliàs in commemoratione lapidum pretiosorum, multa commemorant, quæ nõ satis exposita uideantur esse his, qui parum exercitati sunt in Pliniana lectiõne. Rogatu igitur amicorum aliquot quicquid est istuc scholiorum ut *ἀντιοχέας* ita compendio perstrinximus. Mihi enim semper cum primis illud arrisit *βάρια ἀντισύμνομα*, id è, pauca sed apta. Spero fore, ut breui, aut ego, aut meus ille Crocus carmine conscribat, quæ uidebuntur etiamnum in Marbodeo desiderari. Qd' si plura uoles Theophrastum, Dioscoridè & Plinium &c. euoluas licebit. Pauca hæc quæ qualia quidem sunt, non citrà magnum tamen laborem multis magnis distenti negotijs hinc inde sublegimus. Ut enim natura gemmas altissime recondidit uilia passim obuia sunt, ita quæ sunt optima paucissimis nota sunt, nec nisi summo studio eruuntur. Et quæ admodum quæ præclara sunt, uix multo cultu proueniunt, contra cepe, allia, & quædam huiusmodi etiam reposita aut suspensa proferunt sese, Ita quæ sunt egregia, non nisi multo contingunt labore, quæ mala passim

sim sunt obuia. Qui uero in aureolis hisce uersibus, q
 tatis exuberāt uirtutib⁹, de pauculis Magoræ uanitatē
 redolētibus cauilla: idē facit q̄rēti de natura, q̄ quæ
 dam genuerit noxia, dissimularis tot bonis. Ne q̄s mi
 hi nimium superstitiosus cognitionem lapidum, ceu
 superstitiosam arbitretur primum: deinde Marbodæ
 um huius autorem operis, quod nō uno in loco curan
 dis ægrotationibus, iuxtaq̄ sanandis corporibus lapi
 des ad mouendos eē præscribat, ut imagicum prorsus
 eliminandum, profligandumq̄, & explodendum esse
 uociferetur: Opera pretium duxi ex Augustino com
 monstrare, quatenus id maximè nobis Christianis, aut
 liceat aut religio sit. ¶ Augustinus libro 2. de doctri
 na Christiana cap. 29. Quanquam ubi præcantationes
 & inuocationes, & characteres nō sunt, plerunq̄ dubi
 um ē, utrum res quæ alligatur aut quoquomodo ad
 iungitur sanando corpori, ui naturæ ualeat quod li
 bere adhibendum est, an significatiua quadam obliga
 tione proueniat. Quod tanto prudētius oportet caue
 re Christianum, quanto efficacius prodesse uidebitur.
 Sed ubi latet, qua causa, quid ualeat, quo animo quisq̄
 utatur, interest duntaxat in sanandis, uel temperandis
 corp orib⁹ siue in medicina, siue in agricultura. Hac te
 nus Augustinus. Ad extremum qua causa, quoue casu
 acciderit equidē nescio: Illud scio in Marbodæo per
 Pictorium Villingensem prodito, cum sepe aliās, tum
 in Galactite lapide non posse non inuersum esse ordi
 nem, eūque lapidem coniunctè statimq̄ sequi debere
 CrySTALLū, a rgumento quod posteaq̄ ultimus de Cry
 stallo uersus sic habeat:

Quo potu credunt implerier ubera lacte.

Mox in exemplari quo nos sumus usi Hæcmundenfi
 subijcitur:

Nec minus & cineri similē Galactida dicunt,
 Cum mulso tritum lac multiplicare bibenti.

Ec

61
H
125
Ecquis non hęc malit lectionem, quam eam quam af-
fert Pictorius?

Hunc lapidē cineri similem Galactida dicunt. &c.
Quanquam quid attinebat unum hoc referre, cum hu-
ius farinae loca nusquam nō sunt obuia? Bene ualebis,
ac illud scias uelim lector in exemplari Villingēsi nō
pari multa etiam nū desiderari: Nēpe principio legitis
mū totius operis ordinem, cū epistolis duabus, & uer-
sibus plus minus octodecim. Deinde octoginta, aut se-
re octoginta alios uersus Marbodæi aut alterius, qui-
bus nos impertitus est Ioannes Nouiomagus, uir non
tantum Græcè literatus, sed & in Mathematicis pro-
be uersatus. Ad extremum nō parum multa alia, quæ
inter conferendum facile cognoris. Quæ ad unum om-
nia huic ascripta libello deprehendere est, ut omitta-
mus innumera, quæ sustulimus errata. Verū de ijs ali-
orum esto iudicium. Bene ualebis amice lector.

SALVTEM DICIT TI-
berio Euax.

¶ q̄ gñi hu-
mano ea p-
desse, sapiē-
tibus uide-
batur.

Desideranti tibi scribi à me mysteria om̄ium la-
pidum, ¶ quæ generi humano, ea sapienti pro-
desse uideantur, negandum tibi non fuit. Tu i-
taq; custodi summa diligentia mysterium summi al-
tissimiq; dei. Hoc enim mysterium cæteris gētibus in-
cognitum, Aegyptijs uero cognitum, neq; *Αποφωλοῖς* ne-
que alijs hostibus tradideris, ne unquam ad sterilita-
tem huius scientiæ deueniat Aegyptus, & ne eadem p-
aliquem concremata, incendio conflagretur, aut im-
missis in Aegyptum regibus seruos efficiat omnes Ae-
gyptijs dominantes. Hic enim alijs traditus nō est, &
ne aliq; in sua potestate detineant, perpetua custodia ha-
beatur. Iuro autem tibi per summum deum, quod pa-
rem meliorem uel librum Aegyptus non habet, Cuius
iuratiōis testis est summus deus. Mittam enim tibi bo-
num scilicet nomen, per quod genus noscetur. Igi-
tur

5
tur perpetualiter custodiat in nobis. Præstat enim
multum in omnibus actionibus per singulas Hierar-
chias, quas Græci uocant omnium lapidum Vale.

E V A X T I B E R I O I M

peratori Salutem.

Magnifica tua dona accepī, per cēturionem Lu-
cinium, Frontonem nomine, quem dignatus
es mittere ad me. Et ego tibi inuicem misi q̄d
cunq; charius per terram in Orientis partibus de omni-
bus lapidibus remediorum nomen existit. Vale.

ALARDI AEMSTELREDAMI IN

Marbodeum Gallum de lapidibus pretiosis

Scholia.

In epistolas.

Reclamabit aliquis forte morosulus inconditi-
ores, ne dicam beta magis insipidas esse has e-
pistolas, quā ut scholijs illustrētur. Cui quā-
quam hac in re nolim esse peruerse contentiosus, ut q̄
haud sciam casu ne factum sit an dedita opera, quod ir-
repperunt in hoc opus. Nam quemadmodum qui de-
cretum inferunt ad populum, ascribunt bona fortu-
na, ne nihil de suo uideretur addidisse: Ita quidam alie-
nis libris nugæ ascribunt, quæ nihil ad rem pertinet,
& res nugaces nugaciter tractant, & in autorem indo-
ctum indoctos scribunt commentarios. Tamē quum
ex Homero nō nihil occurreret memorabile q̄d ad has
attineret epistolas, non libēter antiquari passi sumus,
ac uelut obolescere. Id adijcere superuacaneū erat, nisi
hoc seculo nihil non arroderet calumnia.

¶ Salutem dicit Tiberio Euax) Neq; ita longe hinc
dissidet character ille salutandi, qui est in Persa Plauti
na Salutem dicit Toxilo Timarchides, & omni familię.
Si ualeris gaudeo, ego ualeo recte, & rem gero, & fa-
cio lucrum. ¶ (Ἰαλλοφύλοισ) .i. alienigenis. Sic mysticus ille
psaltes. ἐμοὶ ἀλλοφύλοι ἐφίλωσαν. i. mihi alienigenæ amici fa-
cti sunt. ¶ Hic enim alijs traditus non est) Secretū me-

una

61
H
CAT

um mihi. Esaias 24. ¶ Parem meliorem ue librum) In uenalis satyra 2. Donant arcana cylindros. ¶ Mittam enim tibi bonum scilicet nomen) Homerus Odisee. 3. ἐκ γάρ τοι τούτων φάτις ἀνθρώπων ἀνοβρίνει. .i. Quippe homini ex istis bona fama decusq; Idem alicubi ἀλλήμ ἀλμίοσ ἐπι ἀσικηρότσοσα γένοιτο.

Ουδ' ἐκερ ἀκτῆμων ἱριτιμῶσ χρυσόσ
Μέγα κερ ὀϊ ἐπουράνιοσ κλέοσ ἐπι
πάντωσ ἐτ' ἀνθρώπου. ἐὼσ δόσοσ ἴσσοται ἐδλῆ.

Magnifica tua dona accepi) Quæ apud Græcos dicuntur ἐπάυλια δῶρα, siue ἀπερίστω. Erudite hoc, ut omnia, Democritus admonuit μετὰ δὲ δόνοσ βούλεμ μᾶλλον ἢ μεγάλη ἐγγυῆμ. ὅτε γὰρ κίνδυνσ ὄπισσι. καὶ ὁ λαβῶμ ἔργσ οὐ λόγσ χρεῖαμ ἔχει. .i. Coneris ad exigua largiendum, q̄ ad plura promittendum esse propensior, potissimum si fieri possit citrà iacturam. Nam penuria laborantibus donum uel perexiguum prodest, uerba & magnifice pollicitationes nulli sunt utiles. ¶ Et ego tibi uicissim) Atq; hoc ē, qd aiunt, δὲσ καὶ λάβε. Hyram rex Tyri misit Salomōi pretiosissima quæcūq; ligna pro extructione templi. Et Saba regina regem Salomoneim multis quoq; pretiosis gemmis impertita est. Verum hæc ceu παύρα paucis indicasse sat erit.

¶ MARBO ¶

DAEI GALLI CAENOMANENSIS de gemmarum lapidumq; pretiosorum formis, naturis, atq; uiribus, eruditum cum primis opusculum, sane q̄ utile, tum ad rei medicæ, tum scripturæ sacræ cognitionē: nunc primum non modo centum ferme uersibus locupletatum pariter & accuratius emendatum, sed scholijs quoq; illustratum per Alardum Aemstelredamum.

Euax

Vax rex Arabū ¶ legitur scripſiſſe Neroni,
Qui poſt Auguſtū regnauit ī orbe ſecūd⁹, ¶ fertur
Quot ſpecies lapidū, q̄ noīa, qui ūe colores,
¶ Quæ ūe ſit his regio, uel quanta poten- ¶ Quæ ūe
tia cuiq̄.

Hoc opus excerpens, dignum componere duxi,
Aptum geſtanti forma breuiore libellum,
Qui mihi præcipue, paucisq̄ pateret amicis.
Nam maiestatem minuit, qui myſtica uulgat.
Nec ſecreta manent, quorum ſit conſcia turba.
Hunc tribus (ut multū) dandū ſancimus amicis,
Qui numerus ſacer eſt, & nos ſacra pādumus illis,
Qui ſecreta dei ſeruando decenter honorant:
Quos grauitas morum, uitæ commēdat honeſtas.
Occultas etenim lapidum cognoscere uires,
(Quarum cauſa latens effectus dat manifeſtos)
Egregium quiddam uolumus, rarumq̄ uideri.
Sciſicet hinc ſolers medicorum cura iuuatur,
Auxilio lapidum morbos expellere docta.
Nec minus inde dari cunctarum commoda rerum
Autores perhibent: quibus hæc perſpecta ferūtur.
Nec dubium cuiq̄ debet falſum ūe uideri,
Quin ſua ſit gemmis diuinitus inſita uirtus.
Ingens eſt herbis uirtus data, maxima gemmis.

IN MARBODEVM PER ALARDVM.

¶ (Euax rex Arabū) Plinius naturalis hiftorię lib.
25. cap. 2. Præter hos Græcię autores medicinæ pro-
didere, quos ſuis locis diximus. Ex his Euax rex Ara-
bum, qui de ſimplicium effectib⁹ ad Neronē ſcripſit.

¶ (Nam maiestatem minuit qui) Conuenit ut quæ
ſunt arcana, non palam effutiātur, ſed ſecretō ijs qui di-
gni ſunt communicentur. D. Hieronymus in epiſtola
ad Pammachium. Quamuis clarus honor, uileſcit in
turba, & apud uiros bonos indignior ſit ip̄a dignitas,
quam multi indigni poſſident. Vnde egregie de Cæ-

B ſare

67
H
155
fare Tullius, Cum quosdam (ait) ornare uoluit non illos honestauit, sed ornamenta ipsa turpauit. Persius in quinta Satyra. Quam latet arcana non enarrabile fibra.

(Ut multum) Quod Greci dicunt ὡς τὸ πλεονεξία, id latini efferunt ut plurimum, ut multum, ad summum, & summum. Horatius. Ad summum sapiens uno mino minor est loue. Cicero lib. 5. fami. epist. Excepto uno, aut ad summum altero. Idem ad Atticum lib. 12. Scies igitur fortasse cras, summum perendie. T. Liuius. Cum tribus summum militibus (Qui numerus sacer est) Apud priscos & absolutissimus, & sacer habebatur ternio: quicquid ter dictum, aut factum esset, id ratum efficax habebatur. Diuus Augustinus lib. de doctrina Christiana. 2. ca. 16. Iudocus Clichthoueus de mystica numerorum significatione. Vide adagium. Ter. (Autores perhibent) Ecclesiasticus ca. 38. (Ingens est herbis) Præsertim Aegyptijs Homerus Odyssi.

Τοῖα δὲ τὸς θυγάθηρ ἔχει φάρμακα κακὰ κητιόεντα

Ἐσθλὰ τὰ οἱ πολὺ δαίμονα πόρε δῶν ὁ παράκοιτις

Ἀγυπτιῶν τῶ πλεονεξία φέρει (ειδωρ ὁ ἄρουρα. i.

Talia Iouis filia habebat pharmaca prudenti arte confecta, bona quæ ei Polydamna præbebat Iouis uxor Aegyptia. Et Plinius li. 25. cap. 2. Homerus quidem inquit primus doctrinae, & antiquitatis parēs, multas alias in admiratione Circes, gloriam herbarum Aegypto tribuit. Et quæ his istic similia sequuntur. Dioscorus Siculus. Adeo exuberat herbis Aegyptus, ut oves bis anno pariant bisque præbeant lanam (Maxima gemmis) Copiosius ista persequitur Cælius Rhodoginus lectionum antiquarum lib. 3. ca. 25. Vehementer addubitandum, utrum Natura sepius nouerca sit an mater, ut quæ tot uenena tot item remedia progignat.

¶ Pictorius Villingius.

¶ (Euax rex Arabum) Euax rex Arabum, cuius Albertus cum multis locis, tū de Mineralibus li. 2. tract. 3

tertio

ertio, meminit C. Tib. Nerōn. priuigno Augusti la- 10
pidariū adscripsit, à Siluatico Pādect. frequēter citatū

Paucis amicis) Nullus sibi tantum natus est, sed or-
tus nostri partem sibi uēdicat patria, partem parētes,
partē amici cæteri. Vt præclare scriptum est à Plato-
ne ad Architam. Marbodæus igitur ne sibi tantum na-
tus uideatur, & priuati commodi impendio studiosus
(licet uti uerbis Erasmi) noluit intus canere (quod di-
citur) sed scriptum librum præsertim de re admodum
preciosa, suis amicis communicare.

Maiestatem minuit) Qui ore ianitoris egenti, ui-
tio naturæ, quouis loco, quauis de re, & apud quosuis
præter dignitatem quiduis effutit, maiestatē minuit,
a finisq; portans mysteria dicitur, unde non minus ue-
re, q̄ eleganter scripsit Erasmus. Arcana non commit-
timus nisi selectis amicis, somnia uero narramus qui-
uslibet. Chrysippus argumēto uincit eliminatorem
arcanorum impiū esse, scribēs. Qui mysteria prophā-
nis dicit, impius est. Hierophāta prophānis illa dicit,
ergo impius est Hierophanta. Hæc Suidas. Maiesta-
tem) quid maieestas sit, uide Ciceronē lib. 2. de oratore.

Nec secreta manēt) Hinc Metell^o senex nec uni tm̄
credere uoluit rem sui cōsiliij: Quippe interrogat^o: qd
facturus, respondit, si tunicam hanc mei arcani consci-
am arbitrarer, euestigio exutus eam concremarem, ut
scribit L. Cœlius libro 7. cap. 26. Vnde Paræneticō est
elegans Vegetij: Quod facturus es tractato cum pau-
cissimis, uel potius ipse tecum. Nam Flacco teste pri-
epist. Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.

Qui numerus sacer est) Apud priscos numerus ter-
narius in tantum absolutus & sacer habebatur, ut qd
quid ter dictum aut factum esset, id ratum & efficax
haberetur, dicit Eras. Vñ in magorum mysterijs adhi-
beri solitus. Verg. in Pharmaceutria:

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore

B 2 Licia

61
N
cat
Licia circundo, terq; hæc altaria circum
Effigiem duco: numero deus impare gaudet.
Pythagoricos item Plutarch. scribit unitatem solitos
Apollinem nuncupare, Diada litem & audaciam, Tri
ada iustitiam quæ est summa perfectio. Cælius libro
duodecimo, cap. 9.

Qui secre) Innuir Poëta lapides ex dei consilio ui
res arcanas habere, imitatus quidem Democritum, q
animas habere dixit: Vnde ne cibum in matellam im
mitteret (quod dici solet) ad amicos scribit librum su
um, quibus morum sit grauitas, quosq; uitæ commen
det honestas. Nam etiam atq; etiam uidendum in cu
iusmodi nimum mittamus ea, quæ sunt laborum stu
dio acquisita, quod admonet apud Gellium Epicet⁹.
Etenim si in uas insyncerum immiserimus rem quan
tumlibet charam, in acetum tamen & lotium uertitur
Propterea Horatius Episto. i.

Syncerum est nisi uas, quodcunq; infundis accessit.

¶ Morbos expel.) Nam chelidonio medentur fe
bribus medici. Sed & oculis præfens est remedium: Ma
gnes hydropem leuat morbo: Lyncuri⁹ stomachi pel
lit cruditatem.

Persecta feruntur) Fidem nobis magnopere con
ciliamus ab ijs, quæ nobis persecta sunt, & quibus præ
sentes adfuius. Hoc artificio Vergillanus etiam Aæ
neas utitur. Quæq; ipse miserrima uidi, Et quorum
pars magna fui. Sic etiam Lucas Euangelista in suo
euangelio præfatur. Nam Herodot. in Clione dicit o
culos fideliores auribus esse. Quem imitat⁹ Horatius
in arte poëtica.

Segnius irritant animos demissa per aures,

Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus.

Et Lucretius in 6. Quia semper ad aures Tardius ad
ueniunt, q̄ uisum quæ moueant res. Fidem igitur sibi
conciliaturus poëta dicit, q̄ autores quasdam lapidū
uirtutes

¶ Adamas 1.

Vltima præcipuum genus India fert Adamantis.
 De Crytallore natū sumptumue metallis.
 Hunc ita fulgentem Crytallina reddit imago,
 Vt ferruginei non desinat esse coloris.
 Cuius durities solidissima cedere nescit,
 Ferrum contemnens, nulloq; domabilis igne.
 Hęc tamen hircino calefacta cruore satiscit,
 Incudis damno, percussorumq; labore.
 Huius fragmentis gemmæ sculpuntur acutis.
 Hic sed auellana maior nuce non reperitur.
 Alterius generis producit Arabs Adamantem
 Non sic inuictum, nam frangitur absq; cruore.
 Nec par huic nitor est, præciq; minoris habetur,
 Pondere sit quamuis & enormi corpore maior.
 Tertio est Adamas, quē dat maris insula Cyprus.
 Quartum producit ferraria uena Philypis.
 Omnibus æqua tamen uis est adducere ferrum.
 Quod facit & Magnes, absente potens Adamante.
 Nam pñs Adamas, Magneti quod rapit, aufert.
 Ad magicas artes idem lapis aptus habetur.
 Indomitumq; facit mira uirtute gerentem,
 Et noctis Lemures, & somnia uana repellit,
 Atra uenena fugat, rixas & iurgia sedat,
 Insanos curat, durosq; reuerberat hostes.
 Clausus in argento lapis hic auroe feratur.
 Cingat & hinc leuum fulgens armilla lacertum

Alardus Amstel.

Vltima præcipuum genus) Plinius cap 4. libro
 ultimo Julius Solinus cap 65. (Sumptumq; me-
 tallis) Metalla sunt ipsæ fodinæ, & loca Lucas
 nus 4. Cilicum lassara metallis (Cuius durities solidis-
 sima) Adamanti ex natua duritie nomen inditū. Vo-
 catus est ἀπὸ τοῦ ἀσπίδος σκληρῆς καὶ ἀσπίδος. id ē ab à priua

67
Ka
cat

1

aria
tua ^{aria} pericula, & domare. Vide Seruium in sexto Aeneidos libro. Seneca libro secundo ad Serenū. Quomodo quorundam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec secari adamas, aut cædi, aut teri potest: sed incurrentia ultro retundit. Vide adagium. Adamantinus. (Vt ferruginei non desinat) Ferrugineus est color ferro ardenti haud absimilis ut quidam putauere, qui & hiacynthinus ex Vergilio. Ait enim. Ferrugineos hiacynthos. Plautus in Milite subindicat ferrugineū esse colorem thalassicum, id est, cæruleum, & marinis fluctibus persimilem.

Facito ut uenias ornatu huc naucleriaco, causiam Habeas ferrugineam, culturam ad oculos laneam, Palliolū habeas ferrugineū: nā is color thalassicus. Seruius subnigrum colorem interpretatus est super uersiculo Vergiliano in Georg.

Et pinguem tiliam, & ferrugineos hiacynthos. Porro autem quando multi, nec minus uarij itē in lapidibus colores reperiuntur, ex Platone in Tymæo, ex Gellio lib. 2. cap. 26. ex Lazaro Bayfio de re uestiaria, capite secundo, ex Henrico Bebelio, Antonio Thylesio Consentino petas licebit, quæ precipue ad noscēdos colores facere uidebuntur: (Quæ tamen hircino fatigata.) Locus hic in omnibus plane codicibus deprauatus habebatur. Quidam ita scriptum habebant, fatigata, alij rigata, mihi uidetur legendum macerata, quæ uox est apud Plinium, ubi agit de adamante: Fatigo enim producit mediam. Vergilius. Terga fatigamus hasta. Quāquam Marbodæus, & alijs sæpe non admodum anxie obseruat legitimas syllabarum quantitates, quippe Gallus: Quod quidem cum tanti uiri pace dictum sit. Ezechiel 3. Vt adamantē & ut silicem dedi faciem tuam. Huc respexit D. Hieronymus in epistola ad Pāmachium super obitu Paulinæ uxoris: Tale quod, inquit, & dominus loquitur ad prophetas, quod posuerit

erit faciem eorum quasi urbem æneam, & lapidem adamantinum, & columnam ferream, ne pauerēt ad iniurias populi, sed imprudentiam subsannantium frōtis rigore cōtererent. Nō est animus cōuerrere in hoc opus, quicquid aliquam gemmarum speciem habet, pauca quæ se casu obtulerunt uisum est non præterire, præsertim si commodius & argutius dicta uidebantur. Quod genus sunt, quæ memoriæ prodidit Rhennius Dionysij interpres:

Hic fulget lymphata adamas qui pectora sanat,
 Et prohibens miseris occulti damna ueneni,
 Quem minime ualeat ferrum superare nec ignis,
 Frangitur hircino maceratus sanguine tantum,
 Sed tepido, fractis multis incudibus ante.
 Hic iuxta positus magnetem uiribus arcet,
 Occultus raptu ferri uel tractibus ante,
 Admotum retrahit defendens robore miro.
 Hic lychnis lucem simulat splendore lucernæ.
 Hinc meruit nomen præclaro nomine dignum.

Lucanus lib. 6. Asperat & durum uinclis adamanta.
 Stautius lib. 3. Theb. Solidoq; datos adamante lacertos.
 Strozius Filius. Fer durum silicem, indomitumq; adamanta rigenti Pectore. Lucretius lib. 2. In quo iam genere in primis adamantina saxa Prima acie constant, ictus contemnere sueta. Ouidius in Tristibus.

Nil adeo ualidum est, adamas licet alliget illud,
 Ut maneat rapido firmius igne Iouis.

Zacharię 7. Et cor suum posuerunt ut adamantem, ne audirent legem & uerba, quæ misit dominus exercituum. Hesiodus:

Ἄλλ' ἀδάμαντος ἔχει κρατερόφρονι θυμῷ. i.

Durus at his animus solido ex adamante creatus.

Propertius libro quarto:

Quum semel infernas intrarunt funera leges.
 Non exorato stant adamante uiæ.

61
11
125
Manilius in primo:

Sed fatis hoc fatis fuerit, iam bella quiescunt,
Atq; adamantæis discordia uincta cathenis,
Aeternos habeat frenos in carcere clausa.

Quantū hæc non itā multum adferunt momenti, adiu-
uant tamen indoctiores, quibus ista parantur.

Pictor. Villing.

Vltima India) In India nocte tantum quæritur,
quia nocte saltē lucet, per diem est obscurus propter
solem, ut est in Speculo Vincentij.

Vt ferruginei.) Vnde à Plinio Sideritis uocatur.

Cedere nescit) Hinc uis indomita interpretatur
Adamas, quod idem testatur.

Hæc tamen hircino) Fatiscit sanguine & carne
hirci, præcipue si hircus aliquandiu ante biberit uinū,
& petroselinum uel siler montanum, hoc est, si seles
comederit. Talis item sanguis ad frangendum lapidē
in uestica conducit. Hęc Siluaticus Pandect. cap. 385.

Ferrum contē:) Omnia respuit metalla, excepto
plumbo quo soluitur propter argētum uiuum quod
est in ipso. & Chalybe, cui læsionis infert nihil, sic scri-
bente Aristo. Cum igitur incredibilis huius lapidis
adeo sit duricies, quicquid inuictum atq; inepugnabi-
bile indicare uolumus, adamantinum uocamus ait
Eraf. Et sic Hestio. Durus at his animus solido ex a-
damante creatus.

Theocritus in Amaryllide.

Me quoq; respiciet, neq; enim est adamantina forsan.

Incudis dāno) Incudibus hi deprehenduntur, ita
respuentes ictum, ut ferrū utrinq; dissulter, incudesq;
etiam ipsæ dissileant Plin.

Quod rapit aufert) Adamas dissidet cum magnes-
te in tantum, ut iuxta positus, ferrum non patiatu-
r abstrahi, sed magneti rapiat atq; auferat. Sic etiam alijs
lapidibus iūctus omnem illorum uim in se transfor-
mat

mat, ut ait Anglicus libr. 18.

13

Ad magicas artes) Magicam in se uirtutem habere creditur adamas. Si enim capiti dormientis mulieris cautius supponatur, scire poterit maritus eius, an sit casta. Nam si est, dormiendo amplecti coniugem uel lapidis cogitur: Si uero infidelis fuerit, ab eo subito resiliat, ueluti lapidis presentia indigna. Dioscori.

Indomitumq; facit) Hostilem edulcat furorem. Unde gemma reconciliationis & amoris dicitur. Ad hæc, si mulier a uiro suo fuerit digressa, per uirtutem adamantis in uiri gratiam reuocatur. Dioscorides.

Lemures) Lemures dici putant uagantes umbras hominum ante diem mortuorum, quasi remures à Remo, cuius occisi umbras frater Romulus cum placare uellet, Lemuria instituit, id est parentalia. Ouid. Fasto. 5. Marcianus uero lemures manes appellari existimat, qui post uitam ipsorum corporibus delectentur & cum his maneant. Sed multa de his Augustinus de ciuitate Dei lib. 9. & Varro de uita patrum lib. 1. quæ dilucidiora scripta sunt in Capite Gagates.

Somnia uana) Somnia uana sunt, quæ non ex reuelatione diuina, sed ex imbecillitate cerebri, uel per turbato animo proueniunt, dicit Macinellus, quando quod interdum nimium cupimus, noctu uidemur uidere. De quibus est illud Terentianum in And. Num ille somniat ea quæ uigilans uoluit? Et Vergilij hoc: Credimus an qui amant ipsi sibi somnia fingunt. Macrobius uir multa doctrina pollens, quinque somniorum species enumerat, Somnium, uisionem, oraculum, insomnium, & fantasia: inter quas duæ, insomnium & fantasia, uanae sunt: somnia autem quæ post mediam noctem ostenduntur: uisiones & uisa non reprobantur. Nam & Iosephi somnia, & Apostolorum uisa, & multorum uisiones credendæ fuerunt. Macrobius in Somnio Scip. libro 1. cap. 3.

B 5 Repellit

67
R
CAT

Repellit) Tanquam minime fides adhibenda sit illis, poeta dixit contemptiue repellit. Vnde conuenit huc, illud Catulli distichon:

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et puidas mentes falsa timere iubent.

Clausus in argento) Huius uis maior esse perhibetur, si sedes eius, cum in anulo ponitur, sit ferrea, a nulo pro dignitate lapidis ex auro constante, sic est in libro de natura rerum.

De adamante plura Solinus cap. 65. Plin lib. 37. cap. 4 Alber. lib. 2. tract. 2. cap. 1. mineral. pandectarum Siluat. cap. 385. Serapio in aggregatione simpli. Isido. lib. 16. Aristo. in lib. de lapidibus.

¶ Achates. 2.

VT peribent primum lapis est inuentus Achates
In ripis fluuij, qui nomine dictus eodem:

Hic precio diues Siculas perlabitur oras.

Sit licet ipse niger, zonis tamen obsitus albis,

Hic lapis ingenitas perhibetur habere figuras:

Cuius natuius facies interlita uenis,

Nunc regum formas, nunc dat simulachra deorum.

Rex Pyrrhus digito gessisse refertur Achatem,

Cuius ꝑ plena nouem signabat pagina Musas,

Et stans in medio cytharam tangebatur Apollo:

Naturæ non artis opus, mirabile dictu.

Hunc quoq; Coralio similem gerit in sula Creta,

Cuius planicies ꝑ chryseis est illita uenis.

Iste nepæ uirus fugat, & quod uipera fundit.

Reddentem facies uarias dat & Indus Achatem,

Nunc nemorum frondes, nunc dantem signa ferarum:

Hic sedare sitim, uisumq; fouere putatur.

Est & qui myrrhæ succensus spirat odorem.

Sanguineas maculas est qui perhibetur habere.

Cerea cui facies, quia creber, uilis habetur.

Por tantem munit, uiresq; ministrat Achates,

Facundumq;

iplana

icroceis

Facundumq; facit, gratumq; boniq; coloris.

Hoc Anchisiades comitante pericula uicit.

¶ Alardus Aemstel.

Vt perhibent primum) Plinius cap. 10. libr. 37. & Rhennius.

Cernitur egregius lapis hic cui nomen Achates.

Hoc dederat fluuius, cuius generatur ad undas.

Hanc simulachra uides uenis ostendere gemmam.

Zonis tamen tamen obsitus albis) F. de auro & argēto leg. L. uestis Vlpianus zonas inter muliebria numerat. Martia. Longa satis nunc sum: dulci sed pōde re uenter Si tumeat, fiam tunc tibi zona breuis. Ouid. Fast. 2. Dat teretem zonam, qua modo cincta fuit. Zona quoq; erat uirorum, in qua solebāt deferre nūmos, iuxta illud Matthæi. Ne possideatis aurum, neq; argentum, neq; æs in zonis uestris. Vide adagiū, zonam perdidit. Vtitur & Plinius hoc uocabulo pro cinctura (ni fallor) cum sepe aliās, tum lib. 37. cap. 6. Et si zona alba fundat se non colligit. Illud obiter annotandum, quod Strabo lib. Geor. 4. scriptū reliquit, Gallos olim solitos operam dare, ne obesi fierent & uentricosi, punireq; iuuenem certam zonæ mensuram excedentem.

Verba Strabonis sic habent. Ἰδιον δὲ καὶ τοῦτο ἀσκεῖν γὰρ αὐτοὺς μὴ παχεῖς εἶναι μηδὲ προγαστρῆς ἔμ δ' ὑπερβαλλόμενον τῆς κῶν τῆς (ὡνὸς μέτρον) ἡμεῶν.

Rex Pyrrhus digito) Videtur Marbodæus hūc locū ut pleraq; alia omnia ex Soliniana transtulisse historia ca. 11. & is uicissim ex Plinio ca. 37. li. 37. Pyrrhus, inquit, qui aduersus Romanos bellū gessit, habuisse traditur Achatē, in qua nouem Musæ & cytharam Apollo tenens spectabatur, non arte, sed sponte nature ita discurrentibus maculis, ut à Musis quoq; singulis sua redderētur insignia. Ismeniam Choraulē tradūt multis fulgentibusq; uti consueuisse, q; regum amicitiam conciliare existimentur.

Croceis

67
H
67
Croceis est illita uenis) Plinius cap. 10. 37. Cora
Iochates inquit guttis aureis saphiri modo distincte,
qualis copiosissima in Creta sacra appellata. Ex qui-
bus Plinij uerbis satis apparet esse reponendum, chry-
seis est illita uenis, id est, aureis $\alpha\pi\omicron\tau\omicron\upsilon\chi\rho\omicron\sigma\epsilon$ siue $\chi\rho\omicron\sigma\epsilon$
Cris .i. aureis. Quanquā in exemplari habebat croceis.

Cuius plena noue (D. Augustinus de doctrina
Christiana cap. 7. lib. 2. (Sanguineas maculas) Lucan.
10. Stabatq; sibi non segnis achates Purpureusq;.

Hoc Anchisiades) i. Aeneas, q testatur Anchisen
fuisse patrem suum, apud Verg. lib. Aeneid. 2. Ascani-
um, Anchysenq; patrē, Teucrosq; penates Commem-
do socijs. Idē 6. Tros Anchysiade facilis descensus Ae-
uerni. Fuit autem Achates perpetuus Aeneae comes is-
demq; fidelissimus. Idem. 6. Aeneid. Cui fidus Achates
Et comes, & paribus curis uestigia figit. Et 1. Aeneid.
Corripuit fid^o quę tela gerebat Achates, Athanasius
de passione domini. Etenim qui erat in medio Cheru-
bim omni indutus lapide precioso, Sardo, Iaspide, a-
chate, nūc iam super papyrus, & arundinem, ac silicē
dormit, quemadmodum in Iob de illo dicitur.

Pictor. Villing.

De Achate Plinius lib. 37. cap. 10. Solin. ca. 11 Sil-
uati. Pandect. cap. 386. Albert. Mineral. lib. 2. Tract. 2
cap. 1. Anglic. de propriet. rerum lib. 16.

Rex Pirrhus) Pyrrhus iste Epirotis imperitauit,
& post Alexandrum rei militaris peritissimus est in-
dicatus. unum os habuit dentium uice, lineis modo in
superficie suppicum distinctumq;. Testis est Ludo.
Caelius libro 2. cap. 33. De regis huius anulo scribit
Plinius libro 37. cap. 1.

Cuius nati. interlita) Id est, commaculata. Nam
interlino uerbum superinducto atramento, aut alio
liquore, rē aliquam uel picturam est destruere, quod
ex hoc Ciceroniano intelliges, Tabulae sunt in medio
se corru

se corruptas atq; interlitas esse clamant.

Nepæ uirus) id est scorpionis. Constat enim à Gre-
cis scorpionem nepam uocari, uermiculi genus quod
sub faxis latitet, quæ si quis tollat incautus, uulnus ac-
cipiat obliquo ictu à cauda uenenosa. Ita Plinius lib.
11. cap. 25.

Vipera fundit) Vipra genus serpētis est uenenosissimum,
omnium serpētium nequissimum. De hac Isido. li. 12.
Sic dicta q; ui pariat: nam cū eius uenter ad partū in-
tumescit, catuli non expectantes maturam solutionē
naturæ, corrosis eius lateribus, cum matris interitu
ui erumpunt. Dicit & idem q; masculus suo ore infer-
to in os uiperæ semen expuat, & ex illa uoluptate li-
bidinis in rabiem uersa, caput maris præscindat, un-
de parens uterq; pereat: masculus dum coit, foemina
dum parit. De hac Plinius libro 8. cap. 39.

Illita) Illino leniter induco significat, unde Hora-
tius lib. 1. Epist. Quod si bruma niues Albanis illinet
agris. Et Plin. Fimum caprinū ex melle illitū epipho-
ris, prodesse putant.

Hoc Anchisiades) Achate multa pericula uicit Ae-
neas, ut qui non perpetuam dormiret noctem, sed cura
agitatus, quæ regum comes est (unde achates dicitur)
alijs somno indulgentibus, ipse uigilans, cogita-
bundus, sobrius de futuris agitabat animo. Hoc loco
quid alij sentiant prætermitto, sed per achatem curā
intelligo, quæ maxime comitatur principes (libet uer-
bis uti Erasmijs) ut qui tantam negotiorum sarcina-
nam sustineant humeris, q; nunquam sine hac uiuant.
Huius rei præclarum exemplum præbuit Epaminon-
das dux Thebanus. Siquidem cum Thebani ciues, fe-
stis quibusdam diebus solutius comotationibus in-
sudarent, licentiusq; uoluptatibus fruerentur, ille so-
lus uigil ac sobrius arma lustrabat, & cura pro atha-
te comitat⁹ urbis mœnia obambulabat: Rogatus cur
id fa-

6
H
CAT
id faceret, respondit, sobrium esse se ac uigilare quod
reliquis liceret temulentis esse ac dormire, ut Plutar-
chus refert in libello aduersus ducem imperitū. Por-
rò apud Homerum Nestor ad Agamnonem:
Belliger Atridæ proles dormis ne Agamemnon?
Perpetuam noctē dormire haud principe dignū est,
Cui populi commissi, & tanta negotia curæ.
Non nescimus Aeneam in uagina secum tulisse Acha-
tem. Nam lapis hinc armiger dictus est.

Si uis Achatem uirtutis potentem esse, feras eum
in fetis leoninis, ubi ad quoduis tempus ualebit, scri-
bit Plinius.

Nunc nemorum frondes Non refert an ramos ar-
borum uel folia intelligas. Nam Plini⁹ scribit q^d In-
dicus Achates non folia tantum, sed nemora quando
que repræsentet. Frondes autem proprię sunt arbor-
um, folia uero tam arborum quàm herbarum & flo-
rum, dicit Perott.

Quia creber, uilis habetur Quod rarum, charum
est. Ut dicitur unde Marbode. ca. 4. ametyst⁹, ait, Cha-
rus haberetur merito, si rarior esset: At nūc negligit^r
quoniam communis habetur.

Alectorius.

3
†spoliatus **V**entriculo galli, qui testibus est †uiduatus
Cum tribus (ut minimum) factus spado uixit
rit annis,

Nascitur ille lapis, cuius non ultima laus est,
Et per bis binos capit incrementa sequentes,
Mensuramq^{ue} fabæ crescens excedere nescit,
Crystallo similis, uel aquæ, cum lymphida paret.
Hinc Alectorum nomen posuere priores,
Nomen apud Græcos de galli nomine sumptum,
Nam quę nos gallum communi more uocamus,
Gramatici Græco hunc ^{ἁλέκτορα} nomine dicunt.
Inuictum est eddit lapis hic quencuntq^{ue} gerentem,
Extinguitq^{ue}

Extinguitq; huius patientis in ore receptus: 16

Nam Milo Crotonias pugiles hoc præfide uicit.

Hoc etiam multi superarunt prælia reges.

Hic ꝑ excussorum promptus solet esse reductor, ꝑ ex pulso

Acquiriitq; novos ueteresq; ꝑ instaurat honores. rum

Hic oratorem uerbis facit esse dõsertum, ꝑ reformat

Constantem reddens cunctisq; per omnia gratum.

Hic circa Veneris facit incentiua uigentes,

Commodus ꝑ uxori, quæ uult fore grata marito. ꝑ & dñæ

ꝑ At bona tot præstet clausus portetur in ore. ꝑ aliàs Væ

Alardus Aemstel.

Ventriculo galli) Plinius Ca. 10. 37. Solinus ca. 4.
sub calcem.

Viduat^o) Pro eodẽ significato dicit & uiduus: Hinc
ioc^o ille Plautin^o Cistellaria. Quotidie uiro nubit, nu
psitque hodie, nubet mox noctu. Nunq; ego hanc ui
duam cubare siui, nam si hæc non nubat, lugubre fa
me familia pereat. Horatius Viduus pharetra ri
sit Apollo. Suetonius in Galba. Ne Agrippinæ qui
dem uiduatæ morte Domitij. Catullus ad Flauium.
Nam te non uiduas iacere noctes Nequicquam taci
tum cubile damnat. Claudianus. Serpentum tellus
pura ac uiduata ueneno. Viduatus ergo hoc loco est
castratus, & cui testes execti sunt. ¶ Cum tribus ad mi
nimum) haud dubie legendum est (ut restituimus) cū
tribus ut minimum. Sic enim prius usurpat, & is lo
quẽdi color pur^o & elegãs est. ¶ Spado uixerit) Spado
castratus dicit, fitq; à uerbo σπάω uel σπάω, quod est
euello, aufero, traho, diuelloq; testes enim euelluntur.
Sunt qui putant eunuchum esse adolescentem, ac grã
diorem ætate spadonem, Iuuenalis satyra. Cum tener
uxorem ducat spado, nenia luscū. Martialis lib. 5. Spa
done quum sis euirator fluxo. Horatius. Et spadoni
bus seruire rugosis potest. Vide Galeotum de homine

Nomen apud Græcos) ἀλεκτρυών siue ἀλέκτωρ Græ

67
R
CAF

cis dicitur gallus. Proinde ἀπο τοῦ ἀλεκτροῦς dicitur
est alectorius: Id quod indicat Græcus uersiculus.
πρῶτον ἢ δὲ δεύτερον ἀλεκτροῦς ἐφθέγγετο .i. Prius atq; gallus
cantet iterum cristiger. Et cōstabit autore Erasmo Se-
narius, si pro ἀλεκτροῦς legas ἀλέκτωρ. Vide adagium,
Priusquàm gallus iterum cecinerit. (Nam Milo Cro-
tonias) Hunc Milonem Crotonientem tradunt in cer-
taminibus ubiq; uictorem euasisse. Lege Herodotum
in Thalia. Galenum Exhortatiōe ad bonas artes, Le-
ge adagium, Crotoniatarum postremus, reliquorum
Græcorū primus est Ite adagium, Crotone salubrius.

Pictorius Villing.

Solinus cap. 4. Plinius lib. 37. cap. 10. Alb. libro 2.
tract. 2. cap. 1. Bar. Angli. libro 16. Diosc. in Cap. Ale-
ctor. ¶ Ventriculo galli). i. in orificio. Nā ut in homi-
ne struma est, ita in gallo orificium quod patet.

Hinc alectorio) ἀλέκτωρ latine gallus est, unde no-
men lapidi inditum Alectorius quasi gallinarius.

Nam Milo) Milo hic Crotoniates, Prisci Tarqniij
emicuit temporibus, cui elogium extat: Victor ille om-
nium certaminum. Nusquam lapidis & uirium est
superat⁹ fiducia, nisi semel à Tritormo Bubequa, qd
Cælius scribit li. 11. cap. 70. Qui una manu, in armen-
to ferocissimi omnium & maximi tauri pedem corri-
puit, furentemq; ac inde se proripere adnitentem fru-
stra, retinuit constantissime: altera prætereuntis for-
tè tauri alterius pedem apprehēdit audacissimè, ac cō-
pressit ferociter. Vide Eras. in puer. Alter Hercules.
Hunc Milonem quercus lacerandū feris præbuit, scri-
bit Val. Max. lib. 9. cap. 12.

Geranites 4.

Hieracitē

ET ¶ Geraniten uetus experientia laudat
Iste colore niger, superat uirtute colorem:
Quem prius abluto si quis gestauerit ore,
Dicere mox poterit, quid de se cogitat alter.

Huic

Huic quoq; semper inest imperatoria uirtus,
Qua nequeat mulier quicquam prohibere petēti,
Cuius sic uirtus perhibetur posse probari:
Muscis expositum corpus nudato gerentis,
Lactis commixto mellisq; liquore perunctum,
Intactum cupido miraberis agmine linqui:
Si lapidem cultris, facto grege spicula figent,
Imbutamq; cutem fugent per uulnera mille.

Alardus Aemst.

¶ Et Gerathitē) Legendum est haud dubiè: Et Geraniten uetus. Plinius cap. de gemmis, quæ ab animalibus cognominantur. Et à gruibus collo geranites, hieracites accipitris, &c. Geranites similitudinē habet colli gruibus, quam Græci γέρανον uocant. Hesiodus. φράσει δ' ἐστ' ἄμ φωνὴν γέρανου ἐπακού. Quam malim Hieracitē, nisi obstaret carminis ratio. (Lactis commixto) Homer^{us} Iliad. 15. utitur similitudine nimisq; apposita de muscis, uerno tempore circum mulcralia uolitantibus, ut sese fatient.

Pictorius Villing.

Plinius lib. 37. cap. 10. Albert. lib. 2. cap. 7. sed corrupte ibi legit Gerachides. Aristot. in Lapidario suo. Barph. Angli. lib. 16.

Hieracites à colore accipitris nomē habet, sed maioris uirtutis est, quā coloris, inquit Poëta: Niger etenim, qui color infamis est, ex opinione Pythagorica. quæ aiebat, quod esset colore candido, id ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Habentur apud Plinium colores tres præcipui tantum, lib. 21. cap. 8.

¶ Iaspis. 5

Iaspidis esse decem species, septemq; feruntur. Hic & multorum cognoscitur esse colorum, Et multis nasci perhibetur partibus orbis. Optimus in uiridi, translucentiq; colore, Et qui plus soleat uirtutis habere probatur.

C

Ca

6
H
C
febrē fu
at, arcet
ydropē.

putatur.

Caste gestat⁹ † fugat & febres, & hydropem:
Appositusq; iuuat mulierem parturientem,
Et tutamentum portanti creditur esse.
Nam consecratus gratum facit, atq; potentem,
Et (sicut perhibent) phantasmata noxia pellit.
Cuius in argento uis fortior esse † probatur.

Alardus Aemstel.

¶ Iaspidis esse decē) Et hic rursus peccat uersus Lu
canus lib. Phar. salia decimo. Fulget gemma toris, &
iaspide fulua supellex. Iuuenalis Satyra 5. Da ueniam
præclara illi laudatur iaspis. Vergilius lib. 4. Aenei
dos: Atq; illi stellatus iaspide fulua, Ensis erat. Staius
lib. septi. The. Tænariam fulua mordebat iaspide pal
lam. Idē lib. 4. Electro pollens & iaspide clarus cadē.
Claudianus: Collectæ tereti nodantur iaspide uestes.

Optimus in uiridi) Claudianus: Sæpe manu uiri
diq; angustat iaspide pectus. Mantuanus: Multa sinus
& colla uirens ornabat iaspis.

Et febres & hydropē) Aqua intercus à latinis ap
pellatur, cum obstructo iecore cibus incoct⁹ inter cus
tem carnemq; dimittitur. Plau. Menechmis. Num lar
uatus † rat, aut ceritus? Nū cum ueternus aut aqua in
tercus tenet? Serenus Samonicus. Corrupti iecoris uis
tio uel splenis acuto Crescit hydrops, aut cum sicca
ræ felle medullæ, Atque auidē fauces gelidum traxe
re liquorem. Cato ueternosum hydropicum intelli
gi uoluit, cum ait: Veternosus quā plurimum bibit, tā
maxime sitit. Horatius lib. Carminum 2. Ode 2. Cre
scit indulgens sibi dirus hydrops, Nec sitim pellit, nisi
causa morbi Fugerit uenis, & aquosus albo Corpore
lāguor. Græcis dicitur ὑδρωπικὴ ἢ ὑδρωπικὸς, cuius tres sunt
species ὑποσπικὴ subtercus, τυμπακίτης uetosa uel sicca, ὑδρο
κίτης ab utre. i. aquosa. ¶ Phantasmata noxia pellit) Rhē
nius. Gignit enim egregiam crysalli pondere gem
mam, Atq; malos lemures quod pellit, munus iaspis,

No

Nocturni manes fugitant quem membra tuētē. Idem 15
Atq; aura uiridi legitur q; splendet iaspis. Tameſi nō
ſit οὐ κατὰ θίρασ (quod aiunt) addam tamē. Idaſpes fluui
us Indorum, aurum & gemmas habere dicitur: Stati⁹
lib. 8. Theb. Ceu modo gemmiferum thyrſo popula
tus Idaſpen. Lucanus lib. 8. Qua rapidus Gāges, & qua
Nyſæus Idaſpes. Claudianus. Auriferum ueniam po
turus Idaſpē. Eſaiæ 54. Ecce ego ſternam per ordinē
lapides tuos, & fundabo te in ſapphiris, & ponam ias
pidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides
ſculptos, & omnes terminos tuos in lapides deſidera
biles, uniuerſos filios tuos doctos à domino.

Pictor Villing.

Albert. libro 2. cap. 8 Plin. libr. 37. cap. 8. & cap. 9
Dioſcori. libr. 5. cap. 47. Galen. libro 9. ſimpl. cap. 11.
Ariſto in lapid.

Iaspis græce, latine uiridis ſonat. Nā tameſi mul
torum eſt colorum: uiridis tamen & ſmaragdo ſimi
lis, optimus eſt, ſcribit Iſidorus.

Decem & ſeptem) Iaspidis omnes ſpecies huc po
nere longum eſt, ſed bonitatem illius lapidis, hic bre
uibus diſtinctam habes. Olim optima fuit, quæ pur
puræ quicquam habebat. Secunda, quæ roſæ. Tertia,
quæ ſmaragdo ſimilis. Apud Plinium hæc & alia mul
ta: Cui igitur cordi ē de his maiora ſcire, ſatis habeat
autorem monſtratum lib. 37. cap. 8. & 9. Adſcribā ta
men & hæc Philoſophi ex Vincētio, qui dicit peregrī
nas quaſdam inueniri ſpecies, ex Thetel enumeratas.
Nam inuenitur, ait, in Iaſpide homo, ſcutum habēs in
collo, & cuspitem in manu, ſub pedibus ſerpentem, q
habeat contra omnes inimicos uirtutem. Item alius, in
quo ſit homo, habens faſciculum herbæ in collo, cui⁹
uir tuſ ſit, omnes diſcernēdi morbos, & ſanguinem re
ſtringēdi, quē Galenū in digito tuliffe ferūt. Hinc cru
ce ſignatum, uiridem, & ne quis aquis ſubmergatur,

C

q

effica

6
1
efficacē, Haften Vincētiū in specul. natur. li. 9. ca. 77

Et nasci multis partib⁹) Nam in India, smaragdo similis inuenitur: in Cypro, glaucus & pinguis: in Persia, æris instar: In Phrygia, purpurea: in Capadocia, ex purpurea cærulea, atq; non refulgens: Thracia, Indico similem mittit: Chalcidia, turbidam. Hæc Plinius.

Consecratus) Cōsecratiōe uidelicet magica & characterē, ut in magicis docetur.

Iaspis) In capite Aspidis inuenitur lapillus, Iaspidis similis, qui miræ creditur esse efficacię & uirtutis, & ideo quidam Iaspidem, quasi aspidem uocari uolunt, scribit Anglicus lib. 16. de lap. & metal. Et tot habet uirtutes, q̄t diuersas uenulas & colores, inq̄t Dioscor.

Luxuriam cohibet] Impedit conceptum, menstruu restringit, & hæmorrhoidas si in puluerē redigatur, datus cum lacte, curat: uisum acuit & confortat.

¶ Sapphirus siue Syrtites 6.

6
S Apphiri species digitis aptissima regum,
Egregium fulgens, puroq; simillima cælo.
lior est ¶ Inferior nullo est uirtutibus atq; decore.

Hic quoq; Syrtites lapis à plerisq; uocatur,
Quod circa Syrtes Lybicus permixtus harenis,
Fluctibus expulsus, feruente freto reperitur.
Ille sed optimus est, quem tellus Medica gignit,
Qui tamē asseritur nunquam transmittere uisum:
Quem natura potens tanto ditauit honore,
Ut facer & merito gemmarum gemma uocetur.
Nam corpus suegetū cōseruat, & integra mēbra,
Et qui portat eum, nequit ulla fraude noceri,
Inuidiam superat, nullo terrore mouetur.
Hic lapis (ut perhibent) educit carcere uinctos,
¶ Obtrusasq; fores, & uincula tacta resoluit,
Placatumq; deum reddit, precibusq; fauentem,
Fertur & ad pacem bonus esse reconciliandam,
Et plus q̄ reliquas amat hęc ¶ Hydromātia gemā,

getat
bstru
q;
strio
q;
romā
necro
tia.

Vt

Vt diuina queant per eam responsa ꝑ mereri.

Corporeis etiam morbis lapis iste medetur:

Scilicet ardorem refrigerat interiorem,

Sudorem stringit nimio torrente fluentem,

Contritus ꝑ lacti super illitus ulcera sanat,

Tollit & ex oculis sordes, & fronte dolores,

Et uitijꝝ linguæ simili ratione medetur.

Sed qui gestat eum, castissimus esse iubetur.

Alardus Aemstel.

19

ꝑ moue

ꝑ lateri

Egregium fulgens Rhennius. Cur alij lapidem q
rubro littore carpunt Sapphiriꝝqꝫ decus nigri flauique
coloris, Saxorum cedunt uenis ac Marte beati.

Hic & Syrites Plinius capite decimo, libro 30. Sy
titeꝝ, inquit, in littore syrtium, iam quidem in Lucania
inueniuntur melleo colore, croco refulgētes, intus au
tem stellas continent languidas. (Amat hęc nigromā
tia) Fortasse Hydromantia, aut porro necromātia po
tius quadrabit mea quidem sentētia, ut intelligas hac
euocari imagines mortuorum. Est & anāchitides, qua
in necromantia euocari dicūt imagines deorum, sicut
Synochitidē umbras inferorū. Sed de his pro suo qsqꝫ
arbitratu, ut uelit, statuatur. Hieronymus in Esaiaꝝ cap.
19. Magi animas euocare dicuntur, & tenues umbras
rum, imò dæmonum audire uoces. Trenorum 4. Can
didiores Nazarei eius niue nitidiores, lacte: rubicun
diores ebore antiquo, sapphiro pulchriores. Iosue 13
Portæ Ierusalem ex sapphiro & smaragdo edificabū
tur, & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum e
ius. Gregorius Moralium lib. 8. cap. 19. & 20. expo
nēs illud Iob. Locꝫus sapphiri lapides eius, & glebæ
illius aurum. Iob 28. Nō conferetur tinctis Indiꝝ co
loribꝫ, nec lapidi sardonico preciosissimo, uel sapphi
ro. Exodi 24. Et uiderunt deum Israel sub pedibus e
ius, quasi opus lapidis sapphirini &c. Cant. 5. Venter
eius eburneꝫ distinctus sapphiris.

C

3

Pictor

Pictor Villing.

Diosc. lib. 1. cap. 146. Plin. lib. 37. cap. 9. Gale. lib. 9. cap. 19. Alber. lib. 2. ca. 7. Aristo. in lapide suo.

Quod cir. Syrt) Syrtes duo sunt sinus Africani maris, dispari magnitudine, sed pari piculo, inqt Salusti⁹ Fluctibus expulsus) Vento ibi contrahuntur harenæ, scribit idem, unde locus fit uadofus, accedente cumulo harenarum Libycarū; in quibus, ut Poëta uult, Sapphirus reperitur: quia sic medium maris accessibile efficitur.

Medica telus) Medicam regionem describit Strabo Geog. lib. 11. & Plin. libro 6.

Nunquam transmit. uisum) Nam dēsus est, nō pelucidus, Isidoro testante: nisi aliud Poëta innuat, quod est colligere ex libro de nat. rerū, ubi sic inuenio: Nunquam, quantumcunq; purus sit Sapphirus, imaginem in se ut speculum ostendit.

Vt uocetur sacer) Tantæ autoritatis fuit lapis iste apud ueteres, ut Apollini sacratum dixerint: Vnde gētiles cum pro responsis deum sacrificiorum tempore consuluerunt, certificari citius putauerunt si Sapphirum in præsentia haberent, Hæc Dioscorides. Vnde subiungit Poëta, Vt diuina queant per eam &c.

Necromantia hunc amat) Magi singulariter diligunt hanc gemmam, dicit Anglicus; quia ad eorum opinionem per ipsius uirtutem quædam mirabilia operari possunt, quod Poëta scribit satis dilucide

Ardorem interiorem refrigerat) In febribus incētiuis refrigerium præbet, si iuxta uenas cordis pulsátiles suspendatur, Dioscorides.

Sudorem stringit) Virtutem habet, fluxus sanguinis restrictiuam: unde si temporibus apponatur, solet restringere sanguinem de naribus profluentem, Sic Dioscorides.

Superillitus lateri) Apostematū reprimi inflaturā

ram, si principio inflationis apponatur, Idē autor est.

20

Tollit & ex oculis) Sed uult Dioscorides prius in frigidam aquam poni.

Castissimus esse iubetur) Nam castitatis amatrix dicitur sapphirus, ait Isidorus.

Item uim habet ueneno cōtrariam: unde si araneam infra pyxidem posueris, & uerum sapphirum supra pyxidis orificium aliquādiu, aranea eius uirtute uicta perit. Hoc dicit insignis autor Dioscorides.

¶ Chalcedonius 7.

Chalcedon lapis est hebeti pallore refulgens. Inter Hyacinthum medioximus atq; Beryllū. Qui si pertusus digito, collouē feratur, Is qui portat eum, perhibetur uincere causas. Hęc species lapidis tm̄ tricolor reperitur.

Alardus Aemstel.

Chalcedō lapis est) Meminit huius Ioannes Apocalypseos 21. Cap. Fundamentum primum iaspis, secundum sapphirus, tertium Chalcedonius. ¶ Inter hyacinthum medioximus). i. medius. Plautus Cassina. Atq; ita me dij deq; superi, inferi, & medioximi. &c. Significat & medioacutum, teste Non. Marcel.

Pictor. Villing.

Albert. lib. 2. cap. 3. Isido. li. 16. Bartph. Angli. de propriet. rerum lib. 16. Matt. Siluat. cap. 398.

Qui si pertusus) Calefactus paleam attrahit, & ualet contra illusiones dæmonum, & uirtutes conseruat corporis, agitationes phāsticas ex Melancholia exortas pellit, Albertus author est.

Inter Hyacinthum) Quid & cuius coloris Beryllus sit, habes in littera B, quid Hyacinthus, in H require.

Tricolor species) Chalcedonij primus color est Sapphirinus: secundus, fuscus & pallidus, modicum albescens: tertius, permixtus rubeo: sic habetur in libro de natur. rerum.

C 4 Re

Reperitur apud Nasomones in Aphrica, & inter
Basilicam & Argentinam, Isidorus.

Smaragdus. s.

OMne uirens superat forma uiridante Smaragdus,

Cuius bis quinæ species binæq; feruntur:

æstriani

maliciani

Chalce-

nij.

ratia.

angitur

ut.

natura

dem

mili

ulcedie

cceditq;

orem

Sunt etenim Scythici, & Bractani, & Niliaciq;

Sunt & qui uenis nasci perhibentur in eris,

Quos maculis uitiosa notat natura metalli:

Sunt & Carchedonij: reliquos piget enumerare.

Præcipuus Scythicis honor est, & & gloria maior:

Gryphibus eripiunt seruantibus hos Arimaspi.

Quos uisus penetrat, famæ potioris habentur,

Quorum luce uirens uicinus & tingitur aër,

Quos nec sol mutat, nec clara lucerna, nec umbra,

Serata superficies quibus est, uel concaua forma

More iacentis aquæ uultum spectâtis obumbrat:

His usum speculis testatur fama Neronem,

Cum gladiatorum pugnas spectare liberet.

Optimus his situs est, quorû sunt corpora plana.

Commodus iste lapis scrutantibus abdita fetur,

Cum præscire uolunt, & & diuinare & p undâ.

Auget opes & lapis hic sese reuerenter habentes,

Omnibus in causis dans persuasoria uerba:

Tanq; facundi uis sit sermonis in illo.

Collo suspensus, durum fugat Hemitritæum,

Et sanare potest & ipsa ratione caducos,

Emendat fessos uiridi & medicamine uisus.

Et tempestates auertere posse putatur.

Fertur lasciuos etiam compescere motus.

Proficit in uiridem magis & exactumq; decorem,

Ablutus uino, uiridiq; perunctus oliuo.

Alardus Aemstel.

Omne uirens] Negant quicq; eque uirere atq; smaragdum, cuius gemmæ propria commendatio est uiror

ror. ¶ Forma uiridante] Lucretius lib. 2. Inter cærule
 um uiridesmiscere smaragdos. Tubul. lib. 2. O pereat,
 quicumq; legit uiridesq; smaragdos. Lactantius: Albi
 cat insignis mixto uiridante smaragdo. ¶ Cuius bis
 quinæ species] Plinius cap. 5. libro 37. Refert genera
 smaragdorū duodena; nobilissimos autē dicit Scy
 thicos. Solinus ca. 25. Nā licet sint & Aegyptij & Chal
 cedonij, & Medici, & Laconici, præcipue tamen est ho
 nor Scythicis: & quæ sequuntur illic, quæ in calce hu
 ius libelli curauimus adijcienda. ¶ Quos macul] Luca
 nus lib. Pharsalię 1. Terga sedent crebro maculas di
 stincta smaragdo. ¶ Sunt Chalcedonij] Plinius cap. 5.
 libro 37. meminit smaragdi Carchedonij. Vnde in cō
 iecturam ducor legendum esse, Sunt Carchedonij.

Sunt etem Schytici] Plinius: Smaragdorū nobilissi
 mi sunt Scythici, deinde Bactriani, tertio Aegyptij. Idē
 lib. 7. cap. 9. Et si uarię non sint Bactriane. Pamphyl.
 Sardonyches aurum torques Scythicosq; Smaragdos,
 Plinius autor est Aegyptiorum Scythicorumq; sma
 ragdorū tanta esse duriciem, ut nequeant uulne
 rari, Scythicos tamen omnium esse nobilissimos.

Gryphibus eripiunt] Has aliter ueteres latini (ut
 ait Nonius) Picos appellabant. Plautus in Aulula. Pico
 ci diuitijs, qui aureos montes colunt eos solus supero.
 Plura Philostratus libro tertio. Hoc genus ferarum,
 inquit Seruius, inferiori parte leones sunt, alis & facie
 aquilis similes, equis uehementer infestę.

Eripiunt] Sicut Hyperboreis rutilans in uallibus
 aurum Gryphes amant, auidiq; tenent, uigilesq; tuen
 tur. Gryphen habet India quadrupedem, uolucrē, res
 curuis unguibus, dorso nigro, priori parte purpureū,
 alis albicatibus, ore aquilino, igneis oculis, difficilem
 captu, nisi capiatur pullus & inuolucer: aurum fodit
 apud Bactrianos in desertis locis, & nidificat in altis
 montibus, & prope accedentes abigit, nidos eo texit si

61
bi, quibus inhiantes ferè pessimè pereunt.

Arimaspi] ἀρίμασποι lingua Scythica monophthalmi dicuntur, nā eorū uoce ἄριμα unum σπόμ oculum appellant, Autor Herodotus in Melpomene. Rhennius Quos supra gryphes ditissima rura Smaragdo, Qualem non alius terrarum possidet orbis, Atq; aurum sibimet defendunt corpore puro. Omnia sed duri superans audacia lucri, Aduersus uolucres heu commouet arma uirorum. Prælia nam faciunt Arimaspi gryphibus hostes. Hic & Crytalli pellucet maxima moles. Pugnam Arimasporum & gryphū refert Plinius capite 2. libro septimo. & Solinus, Capite 25.

Clara superficies] Ouidius 2. Meta. In folio Phœbus claris lucente smaragdus.

Testatur fama Neronē] Memoriae proditū est Neronem principem gladiatorum conflictus in smaragdo spectasse, cuius corpus si extendat, non aliter atq; speculum reddit imagines.

Durum fugat Hemitritæum] Famossissima omnium februm compositarum species est ἡμιτρίαιος semitertiana uocata. Siquidem in Hemitritæo una semper est febris tertiana, species autem eius tres sunt: Maior fit melancholia inter uenas, cholera extra putrescentibus. Minor est, cum phlegma intrā uenas, extrā uero cholera putrescit: & hic quidem uerus Hemitritæus à medicis appellatur. Medi⁹ fit ediuersò cholera intrā, phlegmate extrā uenas putrescente. Cornelius Celsus libro tertio, capite item 3. Tertianæ febris duo sunt genera: alterum quod eodem modo quo quartana & incipit & desinit, nec aliud discrimen est, nisi quod unū tantum diem præstat integrum, tertio recurrit. Altera lōgè perniciosius, quod tertio quidem die reuertitur, ex octo autem & quadraginta horis ferè sex & triginta per accessionem occupat, interdum etiam uel min⁹ uel plus, nec ex toto in remissione desinit, sed tantum leui

leuior est morbus. Et ob id medici Hemitritæum ap-
 pellarunt quod imperfecta sit tertiana, & propius ad
 quartanam accedat. Lege Arnoldum à Noua uilla in
 Breuiario, libro 4. cap. 17. Cyprianus in libello, ut uo-
 cant, de singularitate clericorum. Habes nunc carnem
 tuam quam superes semper: quid tibi uis alteram uel
 le cōducere? Nemo super unam febrem cupit adhibere
 re peiorem ne incipiat Hemitritæo insanabili labora-
 re, cui nullus ualeat medicus subuenire. D. Hieronymus
 in Hilarione. Ibi em̄ siue ob corruptū aërem, siue ut po-
 stea claruit, propter gloriam Hilarionis serui dei, he-
 mitritæo pariter arrepti, omnes à medicis desperati
 sunt. D. Erasmus in adahio. Smaragdus in luce obscu-
 rus: ἀρῦγιστος & σμάραγδος. ἐν ἰδίῳ τῷ φάει σκοτεινός, id ē, in
 signis Smaragdus, in luce quidem obscurus. In eos iac-
 ci solitum, qui præposterè ibi se occultarent, ubi ma-
 ximè conueniebat ædere uirtutis specimē. Plinius in-
 ter Smaragdorū uarietates commemorat, qui dicti
 sint cœcilijs colore sint obscuriore. Id uitiū in sole ma-
 gis deprehenditur, cum ingens color ille suauiter ui-
 rens, nec sole mutetur, nec umbra, nec lucernis, ac ne a-
 quis quidem. Quemadmodum idem docet Plinius li-
 bro 37. cap. 6.

Proficit in uiridem] Erasmus Stella in libello de
 gemmis. Ad hoc sonat, inquit, uersus iactatus auctoris
 obscuri, Proficit in uiridi magis, accenditq; colorem,
 Elutus uino, aut uiridi præuentus oliuo. Quod si per-
 mittatur nobis diuinare (cur autem non permittatur
 in libello tam deprauato, non tamē prorsus indocto,
 nec ab obscuro profecto autore?) malim legere ut no-
 strum habet exemplar. Hester x. Et pendebr̄t ex om̄i
 parte tētoria aërei coloris, ac charpasini, & hyacinthi-
 ni, sustentata funibus byssinis atq; purpureis: Lectuli
 quoq; aurei & argentei super pauimentum smaragdi-
 num, & pario stratum lapide depositi erant.

Pictor

Pictor Villing.

Plini⁹ lib. 7. cap. 5. Solin. cap. 24. Serapio ca. 384.
Albert. lib. 2. ca. 170. Isidorus lib. 14. cap. 3.

Smaragdus à nimia uiriditate dictus est, nam omne fatis uiride smaragdum dicitur, quod Isidorus ait.

Omne uirens superat] Etiam herbas uirentes, & circa se uiriditate nimia aërem repercussum, neq; illius uiror in sole aliquo modo obūbratur, ut Plin. ait.

Bis quinque species] duodecim enumerantur genera smaragdi apud scriptores, præcipui tamen Scythici, q̄ nullis minus uitij inest: qui quantum Smaragdi à ceteris gemmis distant, tantum isti ab alijs Smaragdis. Hinc Bactriani, quibus altera laus est, quos in comissuris saxorum, Etesijs stantibus colligunt: tunc enim detecto solo internitent, quia his uentis harenæ multum mouentur. Tertium locum Niliaci, hoc est Aegyptij tenent, qui eruuntur circa Copton, oppidum Thebaidis, in collibus & cauitibus: reliqua genera in metallis ærarijs inueniuntur. Si narrationis fidem queris, lege Plinium libro 37. cap. 5. unde hæc supra posita excerpta inuenies.

Scythici] Scytharum regio septentrionalis est, est ab India ad Germaniã porrecta, De hac & Bactris in Asia, legito Strabon. libro 2.

Niliaci] Id est Aethiopici, quia Nilus Aethiopiæ fluius est. De hoc uide capite 31. in scholijs.

Carthedonij] Quod est Carthagenenses. Carthago enim & Carthedon est dicta à conditore Carthedone. Eius meminit Appianus.

Arimaspi] Scythiæ populi sunt unoculi, scribit Herodotus, q̄ assidue præliantur cum Gryphis, ferarū uolucris genere, eruente ex cuniculis mira cupiditate aurum, ut Plinius. Ita nuncupatos asserit idem Herodotus, quia illarum gentium uocabulo Arima unum significat, spu uero oculum.

Quia

Quibus est strata superficies uel concaua forma] Hoc est, qui non ex toto æqualitatem habent, uultum spectantis adumbrant, quia tunc una pars obumbrat aliam, dicit Albertus.

His usum speculis] Smaragdis enim nihil iucundius, nihilque utilius uident oculi. Nam fatigatos obruitus, coloris lenitate reficiunt, & quos alterius gemæ fulgor retuderit, Smaragdi recreant, Solinus.

Corpora plana] Optimos sortiuntur situs, quibus planicies est resupina & extenta, ait idem.

Optimus situs] Ferunt namque in Cypro insula, in tumulo Reguli Hermiæ iuxta Cetarias Leoni marmoreo inditos oculos Smaragdinos, ita propter bonum situm, hoc est, planiciem resupinam, radiantes in gurgitem, ut piscatores territi refugerent, scribit Vincentius.

Reuerter habentes] Expertum est, quod Smaragdus non fert coitus immudiciem, quia rex Vngariæ in coitus hora cum uxore sua Smaragdum habuit, qui in tres partes diuisus est propter hoc, quia ad castitatem se inclinat. Albertus hæc scribit.

Hemitritæus est semitertiana febris, quæ fit ex Cholera putrefacta extrâ uasa, & non collecta ad apostema, dicit Anglicus.

Sanare caducos] Si ponatur ad Epileptici caput Smaragdus, iuuat: quando super arteriam, calorem eius temperat, inquit Aristoteles.

Qui dederit in potu, de limatura eius lapidis pondus .8. granorum ordeï huic qui sumpsit uenenum, an tequam fecerit impressionem, liberat eum à morte, & non cadent capilli eius, neque excoriabitur, ut est Pã dect. cap. 476.

Chrysofasius. 9.
Aethiopum tellus lapidẽ Chrysofassion ædit,
Quẽ tenebræ, pdunt, occultant tempora lucis.

No

Noctibus igne micans, uanescit luce diurna.
Absq; nitore iacet auri pallore sepultus.
Hic quoq; naturæ mutatus cernitur ordo.
Nam quem lux cælat, † subito nox cæca reuelat.

Alardus Aemstel.

† solito
nox more
reuelat.

Chrysofassiō ædit] Chrysofassiōs latine sparsus, uel uariius auro dicitur, ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ. i. auro, & ἀσπασσῶ. i. spargo uariotq; q; is lapis aureis uenis sparsus sit uocatur & alio nomine Chrysolampis. Plinius. Chrysolampis, inquit, in Aethiopia nascitur, pallidi coloris die, & noctu ignei. Solinus cap. 43. Ibi & Chrysolampis apparet, quem lapidem lux cælat, prodit obscurū. Hæc enim est in illo diuersitas, ut nocte igneus sit, die pallidus. Hæc ille. Inter alias quoq; gemmas lōgè preciosissimas, atq; adeo extrā precia omnia, taxationēq; huamanarū opum, quibus nobilis illa matrona Hildegardis olim Theodorici Comitis Hollādiæ nostræ uxor, tabulam auream prorsus inæstimabilem D. Adalberti tutelaris Hecmundensium præsidis, donatam inter signauit. Etiam fuit Chrysolampis, quem uulgò uocant Osculanum, qui nocturnis temporibus ita totum hinc inde illustrauit sacrarium, ut ad preces horarias noctu intempesta lectas uice lychnorū per diu haberetur, & etiamnum haberetur, nisi spe quæstus faciendi compilatus ab euolatico monacho Benedictino bipedum auarissimo, q; ab eo lapide proditus esset sacrilegus, in pelagus Hæcmondense proximum præcipitatus esset. Manent huius lapidis nonnulla ut stigia hodiēq; in supero limine, cuius modo memini tabulæ.

Nam quem nox cælat solito lux more reuelat] Sic erat scriptum in peruetusto quodā codice bibliothecæ Veteris montis prope Coloniam, & ita adducit Ioannes Camers in commentarijs in Solinum. In exemplari autem (quod nobis exhibuit Outgerus Aemstel redamius

redamus Harlemorum phycus, uir in re medica cum primis experiens, in historijsq̄ cōscribendis non uulgaris artifex, habebatur) Nam quem lux celat, subito nox cæca reuelat. Quæ mihi lectio magis probatur. Simile quiddam est apud Pliniū li. 36. cap. 22. de Phēgite. Nerone principe in Cappadocia repert⁹ est lapis duricia marmoris, candidus atq̄ translucens etiā, qua parte inciderant uenæ, ex argumento Phengitis appellatus: hoc cōstruxerat eadē Fortunę, quā Geiani appellatione dicebat, à Seruio rege sacratā, aurea domo cōplexus. Quare etiā forib⁹ opertis interdū claritas ibi diurna erat, haud alio quā speculati modo, tanq̄ inclusa luce non transmissa. Dicitur autem Chrysolampis, ἀπό τοῦ χρυσοῦ καὶ λάμπω. i. ab auro & splēdeo. Ab hac gemma sumptum est adagiū, ἐμ κτὶ λάμπρος ἐμ φάει δ' ἄνω φέλις. i. In nocte lucens, luce uero inutilis. De præposteris, qui sapiunt, ubi nihil est opus, cum opus est dormiunt. D. Erasmus magis arbitratur competere in eum, qui inter indoctos uideatur aliquid esse in literis, inter eruditos nihil sapiat. & posse inuerti pro uerbium, ἐμ φάει λαμπρός. ἐμ κτὶ δ' ἄνω φέλις.

Pictor. Villing.

De Chrysofasio Plin. libro 37. cap. 10. sed ab eo nominatur Chrysolampis, Solin. cap. 42. Albert. libr. 2. cap. 3. Chrysofagion uocat: quidam Chrysofopsin. Siluaticus Pandect. cap. 408.

Nocte igneus est Chrysofasius, die aureus, unde suum nomen habet, Isidorus.

Atq̄ nitore iacens] In die enim euanescent, & fulgorem amittens, quasi aurum expallescit, Albertus.

Hic mutatus ordo] Nam fit in ipso secundum diuersitatem luminis & tenebrarum reciprocatio coloris non determinati, uelut in quercu putrefacta & noctiluca, de quibus rationem affert perfectam & ueram Albert. in lib. de anima.

Sardius

Sardius à sardis est à quibus ante reperiuntur
Sortitus nomen, rubri solet esse coloris,
Hic inter gemmas uilissimus esse putatur,
Præter fulgorem cum nil ferat utilitatis,
Excepto, quod Onyx nequit hoc præsentem nocere:
Huic quoque dat quinas species studiosa uetustas.

Alardus Amstel.

Sarda signando utilissima est gemma, uulgaris &
primum Sardibus reperta. Plin. cap. 7. 37. Solinus ca.
20. Præter marmor dat & Sardam lapidem, qui mar-
more quidem præstat, inter gemmas uero uilissimus
dicitur (Vilissimus esse, pbatur) Lege adagiū Σαρδινιακὴ
ἀνιός .i. Sardi uenales.

Excepto quod] Hoc loquendi modo utebatur au-
reum illud Ciceronis seculum, in eadem significatiōe
qua præterquam. Horat. Excepto quod non mecum
esses, cetera lectus. Sardo, siue (ut scribit Hefychi⁹) Sar-
don insula ingens, opposita Italiæ, in qua uariæ pur-
purarum tincturæ laudatissimæque fiebant. Idem &
Tyrium muricem, ostrumque Saranum legimus apud
latinos. Aristophanes in Pace. ἢ μὲν κἄν θ' ὀφείλον ἔναι κάμ-
μα & σαρδινιακόν .i. Quam ille prædicat coloris esse Sardo-
niaci. Idem in Achar. ἴνα μὴ σε βά-τω βάμμα σαρδινιακόν. Nec
te linam colore Sardiniaco.

Huius lapidis & aliorum item omnium meminit
Camillus Leonard⁹ Pisaurien⁹ in libello, cui titulum
nuncupauit, Speculum lapidum. Qui ob id inter au-
tores initio operis positos non est adlectus, quod prius cœ-
ptus sit excudi Marbodæus, quæ quicquid est hoc specu-
li exhiberetur. Posteaquam ergo plurimos ad lapi-
des usus futurum est, proinde uisum est eius hic me-
minisse.

Pictor Villing.

Sardam uocat Albert. lib. 2. cap. 17 quem debuit Sag-
dam

dam nominare, hunc uero Sardinium. Plinio dicitur Sarda, lib. 37. cap. 7. Barph. Angli. lib. 16.

Sardi pluraliter urbs est Lydiae, regia Crœsi, præclara quidē: Huius mentionē facit Strab. Geog. 13.

Onyx lapis qui multiplicat lites, & commouet undiq; rixas, ut habetur supra cap. 46.

Quinas species habet, sed iter illas utilior est quæ mittitur à Sardis. Gaudium enim incendit, expellit timorem, audaces reddit, atq; mentem acuit. Ab incantationibus quoq; & maleficijs tuetur, si Dioscor. credendum. In lib. de natu. rerum, legitur q; fluxum sanguinis, ut Corneolus, sanet.

Circa Leucadiam Epiri quoq; inuenitur hic lapis, & circa Aegyptum. In his autem mares excitatius fulgent, foeminae uero pinguiores sunt, & crassius nisent, Plinius.

Sardonyx. II.

Sardonychē faciūt duo nomina Sardus, Onyxq;, Tres capit ex binis unus lapis iste colores, Albus † in his nigro rubeus supereminet albo: † & hinc. Istum distribuunt species in quinque magistri, Sed qui tres puros impermixtosq; colores Sic in se retinent ut distent limite certo: His honor amplior est, & eorum forma pbatur, Denfior & raro plus fertur habere † decoris. † coloris Hic solus lapidum nescit conuellere ceram, Hic humilem castumq; decet, uultuq; pudentem, Cuius uirtutes alias reperire nequiuī, Partibus hunc nostris Arabes, sed & India mittit.

Alardus Aemstel.

Sardonychem faciunt] Plinius cap. 737. Solinus cap. 45. Hæc autem fuit gemma illa signatoria, quam Polycrates uolens proiecit in pelagus, erat enim tyranno ea gemma rerum omnium suarum gratissima, quā plurimum tristaretur. Quinto sexto uē, q̄

D hæc

6
1
12
hæc acta sunt die, piscator quidam captum eum pisce
qui Polycratis gemmam casu absorbuerat, Polycra-
ti dono detulit, cuius euiscerati aluo gemma ea reper-
ra est. Scribunt historiam hanc Herodotus in Thalia,
Marcus Cicero in fine quinti de finibus bonorum &
malorum. Plinius cap. 1. 37. natur. historiæ [Albus in
his nigro, rubeus supereminet albo] Sūt qui sic habes-
ant. Albus & hinc niger est, rubeus supereminet albo.
Quæ lectio impendio plus arridet, nisi essent non pa-
rum multi, qui rubeum negent probum esse uocabu-
lum. Persius Satyra. Et natalicia tandem cum sardo-
nyche albus. Iuue. Ante pedes ideo conducta Paulus
agebat Sardonyche, Martialis: Cuius & hic lucet Sar-
donychata man^o D. Gregorius 18. lib. Moralium, ca.
30. Lapis Sardonychus terre rubrę similitudinem ha-
bet: Sapphyrus æream habet speciem: Iaspis uiridis
est coloris.

Hic humilem, castumq; det uult) Extat prouer-
bium, *Βόμιμα σαρδωνικόν*. i. tinctura Sardonyca: De colo-
re præcellenti, præcipuè purpuræ. Per iocum autem
trāsfer tur ad eum, qui pudefit, aut qui ob plagas san-
guine tangitur.

Pictor. Villing.

De Sardonyche Plinius li. 37. cap. 1. & 6. & 12. So-
lin. cap. 45. Alb. lib. 2. cap. 17. Arist. in lap. suo.

Albus & hic niger] Cœperunt pluribus hæ gem-
mæ intelligi coloribus, dicit Plinius: radice quidē ni-
gra, medio candido, uertice non sine quadā specie pur-
puræ, candore in minium transeunte.

In quinq; species] Inuenitur quinq; modis Sardo-
nyx, & forte pluribus, propter diuersam colorum cō-
mixturem, & substantię densitatem, dicente Alberto.

Distent ut limite] Et laudabilior est q; colores ma-
gis habet distinctos, Albertus.

Cæram conuellere nescit,] Sardonyx optimus est
ad figilla

ad sigilla, quæ nil cæræ tenet, quod scribit Helinædus. 26

Hac gemma Polycrates tyrānus ab inuidia Fortunæ sese redimere credidit, proiecta ipsa in mari, quæ à pisce eo die capto, regiç in culinam deportato, reslata est, dicit Plinius lib. 37. cap. 1.

Arabia & india mittit] Patet ex Plinio Arabicarū & Indicarum argumentum: Arabicæ, inquit, excellūt candore circuli præ lucido, sed non gracili, neq; in recessu gemmæ, aut in reiectu renitente, sed in ipsis umbonibus nitente: At hoc in Indicis cæræum aut corneum inuenitur, etiam circuli albi, quædamq; cælestis in ijs arqus anhelatio est, lib. 37. cap. 6.

Dominum illius lapidis oportet esse humilem & prudentem, sic est in libro de natura rerum,

Onyx 12

A ¶ collo suspensus Onyx, digito ué ligatus,
¶ Insomnes lemures, & tristia cūcta ¶ figurat.
Multiplicat lites, & commouet undiq; rixas,

Dicitur & pueris nimias augere saliuas,
Hanc quoq; dant nobis Arabes, dat & India gēma.
Hęc etiam quinas species perhibetur habere,
Nomen ab ungue trahens Græci sermonis in usu:
Nam quos nos ungues nostro sermone uocamus,
Hos ^{ὄνυχας} patrio solet ille tenore uocare,
Sardius at præsens si sit tibi, non nocet Onyx.

Alardus Aemstel.

Collo suspensus Onyx] Marbodæus pro iure suo priore producta usus est. Nos autem manēte sensu in columi ita mutauimus. Et collo suspensus Onyx. Hora. lib. Carmi. 4. Nardo uina mereberis, Nardi paruus Onyx eliciet cadū. Lucanus li. Pharsal. 10. Totaq; effusus in aula Calcabat Onyx. Propertius li. 3. Et Crocino nares myrrheus ungat Onyx. Statius lib. 2. Sylvarum. Gremio nec lubricus ossa Quod uallauit Onyx. Ponta. Et in dextra candidus ardet Onyx. Dicitur &

D 2 Onichis

¶ Et
¶ In son
¶ repell

6
1
2
Onychinus, ut paratum est uidere in libris Bibliacis, Exod. cap. 25. & 28. ὄνυχιος secundum Septuaginta Ezechiel. ca. 28. (Græci sermonis in usu) Onyx Græce dicitur unguis. Plutarchus in Bommentario περὶ τῆς ἡθουρίας. οὗτε πόδα γρας ἀπαλάθει κακτίκι & οὗτε δακτύλι & ποδὸν τένος περὶ τῆς ἡθουρίας. οὗτε διὰ δέμα κεραλάγγις, i. nec podagra liberat calceolus, nec pretiosus anulus unguem uitio, quàm περὶ τῆς ἡθουρίας uocant, nec diadema capitis dolore. Plinius li. 37. ca. Sardonyches olim, ut ex ipso nomine apparet, intelligebatur cādore in Sarda, hoc est uelut carnibus ungue hominis imposito & utroq; transfuso. Gen. 2. Ibiq; inuenitur bdelliū & lapis Onychibus. Exod. 25. Hæc sunt autem quæ accipere debetis &c. lapides Onychinos siue sardios, & gemmas ad ornandum Ephod ac rationale. Item 28. Capiet duos lapides Onychis, idem Onychinos. De Onyche autē dubitatum est à priscis, an inter gemmas censerī debeat: inuenitur enim tantæ magnitudinis, ut hinc pocula & unguentaria uascula sculpantur. Erasmus lib, Eccle siast. primo, Paralip. 29. Ego autem totis uiribus præparauī lapides onychinos & quasi stibinos, & diuersorum colorum, omnemq; pretiosum lapidē, & marmor parium abundantissime, &c.

Pictor Villin.

De Onyche Plin. lib. 37. cap. 6. Gale. li. 9. cap. 11. Siluat. Pandect. cap. 453. Alber. lib. 2. cap. 13. ubi Onyx & Onycha tanquam diuersi lapides ponuntur, cum tantum unus sit.

Onyx lapis dicitur, q̄ habeat in se permixtum candorem, in similitudinem unguis humani. Græci enim unguem dicunt onychem, sic testatur Isidorus. Platearius autem, Onyx, inquit, genus gummi est, fluens ex arbore quæ onycha dicitur, quod postea indurescit in lapidem, sicut de succino legitur: Hinc lapidi hoc nomen impositum.

Quinas habet species Indica onyx, corneam, igneā 27
nigram, cingentibus cādidis uenis, & oculis modo in-
teruenientibus, scribit Pfinius.

Hæc gemma infirmo apposita oculo, sponte sua,
quasi sensata res, intrat sine læsione, circuitq; oculum,
& omnes partes interius penetrat, quosq; contrarios
uiderit esse humores, prorsus excutit, Sic Platearius.

Chrysolithus 13

A Vro Chrysolithus micat & scintillat ut ignis:
Iste mari similis † quiddam uiroris adumbrās, † quoddam
Esse *φυλακτήριον* fixus perhibetur in auro,
† Nocturnos prohibet fortis tutela timores † Contra
Pertusus letis si traiciatur a selli, † nocturn
Dæmonas exterret, & eos agitare putatur. † fortis
Traiectum leuo decet hunc † gestare lacerto. † portar
Aethiopes legimus nobis hanc mittere gemmā.

Alardus Aemstel.

Auro Chrysolithus] Hyacinthos Aethiopia mit-
tit, & Chrysolithos aureo colore translucentes. Plin-
nius cap. 9. 37.

Scintillat ut ignis] Propertius. Quos uē dedit fla-
uos lumine Chrysolithos: Ouidius. Per iuga Chryso-
lythi positæq; ex ordine gemmæ. Mantuanus. Chry-
solithis passim rutilātibus, atq; Pyropis. (Esse *φυλακτή-
ριον*). i. phylacterium, Græca uox, Latinis est conserua-
torium, a uerbo *φύλασσω*. Plautus in Captei. Illic est ab-
ductus rectā in phylacam, ut dignus est. Vfus est & eo
uocabulo Matthæus, cap. 23. Dicuntur etiam *φυλακτήρια*
arma salutaria. Minutius quidem, sed tamē obiter an-
notandum, non satis constare carmen hoc, q̄ antepes-
nultimam productā oportuit in phylacterion, quan-
do quidem per „, scribatur. Ezech. 10. Spes autem ro-
tarum erat quasi uisus lapidis Chrysolithi.

Pictor Villin.

De Chrysolitho Plinius libro 37. cap. 9. Alber. li.

D 3 secundo

6
secundo, tract. 2. cap. 3. Silua. Pandect. ca. 407. Diosco.
in proprio capite.

Auro micat] Ab auro nomen fortitur hæc gēma:
Nam χρυσός aurum est, λίθος uero lapis, latine igitur au-
reus lapis.

Phylacterium.] Phariseorum proprium fuisse
scribit Chrysofostomus, & hoc in Euangelio significat
Mattheus cap. 23. ut decalogum in membranulis scri-
berent. Eas uero membranulas Hebræorum uocabu-
lo dici phylacteria, idē Chrysofostomus prodit. At hoc
loco conseruatoriū significare uidetur, quod aliquan-
do Magi seu præstigiatores cōtra nociuas res offerūt,
iuxta hoc quod in decretis Gregorij iunioris dicitur,
Ariolorum & excantatorum phylacteria sunt. Et qđ
in concilio Laodicensi legitur, phylacteria facere, Le-
ge Ludo. Cœlij antiquitates lib. 3. cap. 9.

Leuo lacerto] Si quis hūc portet leuo brachio, spi-
ritualia confortat: propterea qđ tritus, Asthmaticis, id
est, qui anhelitus habent offensionem, datur is lapis, qđ
per hunc uigori restituuntur. Autor Albertus.

Dicit præterea Tethel, philosophus Iudæorum in
libro de scripturis lapidū, quod quando inuenitur in
Chrysolitho fœmina, habens in una manu auem, & in
altera piscem, ualet ad negotiandum. Pellit enim stul-
titiā & inducit solertiam, ut habetur in libro de na-
tura rerum.

Aethiopes] Huius generis Aethiopicum, præcellit
Indicus: Deterrimus autem est Arabicus, quoniam tur-
bidi coloris est, & fulgoris interpollati, nubilo macu-
larum. Plinius: Inuenitur hæc gemma & in Germania
in iugis Mysniacis, & locis sibi uicinis, sed facile fran-
gibilis, splendore ad candorem declinans. Hanc uulgo
Getrinum uocant. Vincent.

Beryllus

14.

Conspic

Conspicuos reddit sexangula forma Beryllos, 28
Quod nisi fiat hebes his pallor inesse uidetur, ¶ Eximia
¶ Eximie uiolæ similes, lymphæ ué marinæ oleo siles

Esse uolunt, & eos probat horum gnara uetustas.

Hic lapis ad nostras partes descendit ab Indis.

Hic & coniugij gestare refertur amorem,

Et se portantem perhibetur magnificare.

Dicitur & sese ¶ stringentis adurere dextram,

¶ gestant

Infirmis oculis in qua iacet unda medetur,

Pota simul ructus simul & suspiria tollit.

Et cunctos hepatis fertur curare dolores.

Istius esse nouem species ¶ uoluerunt magistri.

¶ dixere.

Alardus Aemstel.

Conspicuos reddit ¶ Scholiastes Solinian⁹ uult Beryllos à gētib⁹, apud quas proueniunt, nomen habere Græci etiam *βερύλλους* uocant,

Sexangula forma Beryllos ¶ Cōtra syllabę rationē corripuit primam. Propertius lib. 4. Et solitum digito Beryllon adederat ignis. Iuue. Satyra. 5. Heliadum crustas & inęuales beryllos. Rhennius.

Quod fert Berylli munus preciosius auro,

Berylli lapidem liquidum, glauciq; coloris

Scrutantur ripis, alijs torrentibus.

Prudentius autem, ut Marbodæus primam corripuit: Hinc sibi sapphirū sociauerat, inde Beryllum. Hęc leuicula non tam subinde admonerem, nisi perspicerē, hanc diligentiam uel illud præstaturam, ne posthac Marbodæi uersus facile queāt deprauari: aut si deprauati fuerint, ijs adminiculis possint restitui. Augusti. lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 16. Et ignorātia Berylli uel Adamātis claudit plerūq; intelligētis fores.

Istius esse nouem species ¶ Plinius cap. 5. 37. & Solinius cap. 65.

Plinius Pictorius Villing.

De Beryllo ^A lib. 37. ca. 5. Isido. in cap. de uiridibus gē

6
1
2
mis. Solinus cap. 65. Albert. lib. 2. ca. 2 Siluaticus Pā
deft. ca. 395. Diosco. in proprio cap. Vincentius lib. 9
cap. 48. Serapio cap. 398.

Hēbes pallor] Poliuntur omnes sexangula figu
ra artificum ingenijs, quoniam hēbescūt, ni color sur
dus repercussu angulorum excitetur. Aliter politi, nō
habent fulgorē eundem, si Plin. credimus li. 37. ca. 5.

Descendit ab Indis] Cur magnus admodum pro
uentus ab Indis gemmarum sit, quære in cap. 4. Ame
thystus.

Potāq; ructatus] Ad omnem ualetudinem malam
est remedium, si aquam in quam missus fuerit, potui
dederis. Diosco.

Dolores hepatis.] Qui notandi sunt per siccita
tem linguæ ac palati, per sitim continuam & cholero
cam urinam & tenuem, testis Rogerius in Lycurgia
sua cap. 44.

Nouem species] India gignit Beryllos, raro alibi
reptos, dicit Plinius, ex quib⁹ probatissimi sunt qui
uirilitatem imitantur puri maris: Proximi qui uocan
tur Chrysoberylli, paulo quidē pallidiores, sed in au
reum colorem exeunte fulgore. Vicinum huic genus
est pallidius, quod à quibusdam proprii generis exis
timatur, uocaturq; Chrysoprasus. Quarto loco nu
merātur Hyacinthizontes. Quinto illi quos Heroides
uocant. Post eos sunt Cerini. Deinde oleagini, hoc est,
coloris olei. Postremi y^o Crystallis fere similes, & hi
habent capillamenta sordesq;, alioqui euanidi, quæ om
nium uitia sunt. Indi & alias quidem gemmas Cry
stallo inuento adulterare reppererunt, sed præcique Be
ryllos minio, quod Plinius indicat lib. 37.

Topazius 15.

Qui quā
rarus

Nominis eiusdem Topazion insula gignit:
Qui quo rarior est, tãto magis est preciosus.
Hic species tantum binas perhibetur habere.

Alterius

Alterius puro color est uicinior auro,
 Clarius alterius, tenuisq; magis reperitur.
 Fertur hæmorrhoidis idem lapis auxiliari.
 Quodq; magis mirum, lunam sentire putatur
 Feruentes etiam compefcere dicitur undas.
 Hunc Arabum gignit tellus ditissima gemmis.

¶ Alardus Aemstel.

Nominis eiusdem Topazion] Infra habes ad uerbum quicquid ad huius loci faciat explicationem, annotatore Ambrosio in Psalmum. 118. Sermone. 16. super illud, Propter hoc dilexi mandata tua super aurū & topazion. Sunt qui Topazion insulam esse affirmant in mari rubro nebulosam, & ideo sepe quesitam à nauigantibus, ex eaq; causa ita uocata. τὸ τῶ ἀέρι ἐν Τρογλοδιτάρων γλῶσση idem esse, quod quærere. Rhennius. Cur alijq; decus liquidi gratiq; topazi.

Fertur Hæmorrhoidis] Id est sanguinis pfluuio laborantibus, ab ἡμαί sanguis, & εἶδος fluxus: proinde primam syllabā oportuit extensam. Hæmorrhoidis fluxus sanguinis ex capitibus uenarum in ambitu ani nō temerè restringendus, cum natura superfluitates suas isthac expectat. Lege Corne. Celsum lib. 6. sub calcem Et Plinium multis in locis. Sunt qui sic habēt, Fertur Emoptois. Quam lectionem uidetur esse sequutus Erasmus Stella.

Lunam sentire uidetur] Plinius li. 37. ca. 8.

Hunc Arabū gignit] Aliās. Gignit & hunc Arabū. Job. Nō ad æquabitur aurū uel uittū, nec ad æquabitur ei Topazius & Sapphirus. Gregorius libr. 18. cap. 34. enarrans modo adductum locum.

¶ Pictorius Villingius.

De Topazio Plinius lib. 37. cap. 8. Albert. libr. 2. cap. 18. Isidor. lib. 16.

Nominis eiusdem] Iuba rex Mauritanix, in mari

D 5 rubro

6
1
8
rubro multas inuenit insulas , & inter eas unam quæ
Topazion uocatur, uide Strab. 16. In insula autem cui
nomē est Chyris Troglodytæ prædones cum diutius
fame & tempestate pressi, herbas radicesq; effoderent
eruerunt Topazion, quærendo herbas. Topazin em̄
Troglodytarum lingua significationem quærendi
habet, scribit Plin. lib. 37. cap. 8.

Qui quanto rarus] Hinc Octauus Cleophilus ait:
Optima quadriuis non inueniuntur in omni,
Nobilius quanto rarius omne uides.

Hic species binas] Duo eius genera faciunt, Pra
soiden atque Chrysopterion, similem Chrysoprasio,
eius enim tota similitudo ad succum porri dirigitur.
Hæc Plinius.

Hæmorrhoidis] Id est fluxum sanguinis patienti
bus: Hæmorrhogia em̄ uel Hæmorosagia, sanguinis
fluxus est uel discursus, & Hæmorrhogida, ægritudo
proueniens à fluxu sanguinis illius loci, sic Siluat. Pæ
dect. cap. 237.

Lunam sentire] Est amplissima gemmarum, & ea
sola nobilium, limam sentit: Cæteræ saxo & cote pos
liuntur, hæc & u su atteritur: si autorem quæris, Pli
nius legas, 37.

Compefcitur unda] Topazion cum ponitur super
hominis uulnus, cessat fluxus: q; si super aquam bulli
entem, ampullæ eius cessant, Aristo.

Arabum ditissi. tellus] Est Arabia triplex, desera
ra quippe, petrosa, & felix: Que, ut Dionysius scribit,
ad orientem & austrum spectat, rubro alluitur mari:
utq; Solin. ait, Arabia sacra interpretatur, propter o
dores quos plurimos creat. De hac scribit Plinius lib.
12 Strabo. lib. 16

Iram sedat Topazion & tristitiam, ualetq; contra
noxios motus, phrenesim & mortem subitanam,
ut Dioscorid.

Chrysopras

ET Chrysopteron lapidē domus Indica mittit.

Hic porri succum referens ¶ mixtusq; colore, ¶ mixtu
Aureolis guttis quasi purpura tincta refulget. colore.

Quas habeat vires nondum cognoscere quiui.

Sed tamen esse reor: nec enim fas omnia nosse.

Alardus Aemstel.

¶ Hic porrisuccum] Chrysopterus ab auro & porri succo nomen habet. Vide Plinium ca. 5. & 8. lib. 37. Et Solinum cap. 65. Est autem Chrysopterus unus de duodecim pretiosis lapidibus, qui ciuitati sanctæ Hierusalem fundamenta erant, quo in loco non satis aridet & satisfacit glossema illud, cuius cuius id fuerit in Apoc. cap. 21. Vbi exponit atq; interpretatur Chrysopteron. Chryso, inquit, aurū, pteros porrum dicitur: Porrum enim non pteros sed πρόσον. i. prason nominat à græcè scientibus: πρόσον autē, unde Chrysopterus dicitur, latine spargens, uarians, tingensq; significat.

Quasi purpura tincta relucet] Purpura piscis ē ex concharum genere, congregatur uerno tempore, multoq; attritu lentorem quendam ueluti ceræ emittit, sed nobilem illum succum ad tinguēdas uestes, in medijs faucibus habet: uiuas conantur capere, quia florē illum morientes cum uita euomūt De purpura & primo eius inuentore nempe Hercule scripsit Iulius Polux in Onomastico ad Commodum Imperatorē. Homerus Iliados 6. Ouidius Meta. 11. Policianus libro Miscel. 1. cap. 12. & Lazarus Baysius lib. de re uestiaria. Plinius lib. 37. Indicē absolutum purpuræ colorē habent, ad hanc tinguentium officinæ dirigūt uota: fundit autem eum aspectu leniter blādum, nec in oculos ut Carbunculi uibrat. Idem libr. 9. cap. 36. de purpuræ colore scribit in hunc modū: Sed purpuræ florē &c. Lege adagium, Tinctura Cyzicena. Locus Martialis in Philenen. Tinctis murice uestibus, quod omni Et nos
Et

6
1
2
Et utitur, & die Philenis. Non est ambitiosa nec superba, Delectatur odore non colore.

Quasi purpura tincta relucet] Est autem purpura piscis e conchiliorum genere, cuius cruori maxima fuit olim dignatio in tingendis lanis, precipue si lapidis icu caedebatur. Verg. lib. 5. Aeneidos: Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit. Lucretius lib. 2. Melibœa atq; fulgens Purpura Thessalico concharū tecta colore. Valerius Flac. Illi Tænario pariter tremit ignea fuco Purpura. Claudianus: Nobilis auratos iam purpura uestiat armos. Iuena. Saty. 11. Qualeis esse decet quos ardens purpura uestit. Catullus. Tincta tegit roseo conchilis purpura fuco. Politianus: Pingit lacteolas purpura grata genas.

Nec fas est omnia nosse] Hieronymus in quadam aduersus Vigilantium epistola: Non parum est scire, qd nescias. Cicero in 1. Tuscul. Nec me pudet ut istas fateri nescire quod nesciam. Prouer. 25. Sicut q mel multum comedit, non est ei bonū. Sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur a gloria.

Pictorius Villing.

De Chrysopraso Plin. libr. 37. cap. 8. & 11. Solin. cap. 65. Albert. lib. 2. tract. 2. cap. 3. Barth. Angli. de pp. erum lib. 16. Isidorus. lib. 16.

Chrysopraso colore porri succum referens, auri interuentibus guttis, unde si rationem etymi perpendas, nomen habet.

Porri succum] Porri sunt duo genera, scilicet etium & capitatum, sed unius coloris. Capitati succum lactiferum esse ostendit Plinius libro 19. cap. 6. Qui scribit Melam equestris ordinis uirum, ex procuratione a Tiberio Cæsare accersitum, in summa desperatione fuco porri ad trium denariorum argenteorum pondus hausto, confectum sine cruciatu animam exhalasse.

Esse reor] Hoc est reor esse in hoc lapide quid uirum

rium. Sed ut quid de uirtute huius gemmæ exprimē-
ti habeas, subiunxi hæc ex doctorum pœnu. Diosc. in-
quit. Eius uirtus clarificat uisum, auri sitim pellit, &
in omnibus bonis perseverantiam subministrat, & ut
est rarissimus, ita quoq; charissimus: Plin. uero. Solus
omnium preciosorum limã sentit (cæteri enim aut sa-
xæ aut cote poliuntur) & aliquando usu atteritur. Et
Euax ad omnes cordis passiões efficacem asserit.

Hyacinthus 17.

HYacinthi species docti tres esse loquuntur:
Nam sunt Granati, sunt Citrini, Venetiq;.

Confortatiuæ cuncti uirtutis habentur,
Tristitiamq; fugant, & uanas suspiciones.

Granatos præfert gemmarum quisq; peritus,
His ¶ rufus color est, & rarius inueniuntur.

¶ rufus

Ceruleus Veneto qui protinus aëra sentit,

Nubilus obscuro rutilans clarusq; sereno,

Optimus huic tenor est quē nō ¶ aut densior equo ¶ deßsior.

Obscurat succus, aut rarus perspicuum dat,

Sed flos purpureus mixtum componit utroq;

Hic & in os missus, plus frigidus esse probatur.

Duritie solida cædi, sculpiq; recusat,

Fragmentis tantum superabilis est Adamantis.

Pallida Citrinos facies probat inferiores.

Sed quodcunq; genus collo suspendere possis,

Vel digito portes, terras securus adibis.

Nec tibi pestiferæ regionis causa nocebit,

Sed magis hospitibus censebere dignus honore,

Iustaq; si qua petes, nullam patiēte repulsam.

Aethiopes nobis transmittūt hanc quoq; gemmā,

Cum multis alijs, uitæ communis in usus.

Alardus Amstel.

Hyacinthi species] Versus hic plane uitiosus ē, pos-
set utcunq; sic restitui. Tres & Hyacinthi species docti
esse loquuntur. Hyacinthus rubro colore, diluto flori,
à quo

6
1
2
à quo nomē habet, oppido q̄ similis. Plinius capite 9,
libro 37. Ex similitudine floris sui nominis sic uocat.
Marcialis in 2. Coccina famosæ donas & hyanthina
mæchæ. i. uestimenta purpura uiolacea infecta. Persi-
us: Hic aliquis cui circum humeros Hyacinthina læ-
na est. Magnum sane discrimen esse inter Hyacinthi-
num & Amethystinum palam ex Plinio libro tricese-
moseptimo, ubi agit de Hyacinthis. De Hyacintho
autem uerso in florem lege Ouidium Transformatio-
num decimo.

Nam sunt Granati] Lege Dioscoridem libro 5.

Qui protinus aëra sentit] Hæc & alia quæ sequuntur
mutuatus est Marbodæus ex Solino, capite qua-
dragesimo tertio: Hic est, inquit, qui sentit auras, & cū
cælo facit mutationem.

Quem non aut densior æquo] Ioannis Camers le-
git, Quem nō depressior æquo. Porrò Solinus habet,
Optimus in illo tenor si nec densiore succo sit obtus-
or, nec propensa per spicuitate deiectior, sed ex utro-
que temperamento lucis & purpuræ moderatum sua
uiter florem trahat.

Aut rarus perspicuum dat] Scholiastes Solini, ad-
ducit, Rarum Perspicuum dat, & mixtū componit ut
truncq̄. Illud haud quaquam silentio prætereundum,
quæ Solinus de Hyacintho memoriæ prodidit, Sapphi-
ro peculiaria uideri, minimeq̄ hæc ab illa separasse,
uel Erasmo Strell. teste.

Plus frigidus esse probatur] Cuius causa est, quoniam
natiuum Hyacinthi frigus, calorem oris, lapidis
huius nature contrarium fugiens, seipsum in unū
recolligit, sicutq̄ uis maior frigoris ex eo lapide omni-
no egreditur. Virtus enim unita seipsa dispersa (ut dis-
citur) maior est.

Cæruleus Veneto] id est, uiridis, qui color aliàs dis-
citur Cyaneus. Plinius de Halcyonibus scribens, auis
est

est, inquit, paulo amplior passere, colore Cyaneo. Posititanus: Hæ niueos, hæ Cyaneos superare lapillos. Aliàs dicitur Ferrugineus autore Marcello. Vergilius quarto Geor. Et pinguem tiliã, & ferrugineos Hyacinthos. Columella: Necnon uel niueos uel ceruleos Hyacinthos. Manilius: Pallêtes uiolas & purpureos Hyacinthos. Gregorius libro Moralium uicesimo quinto, capite uicesimo secundo. Canticorum quinto, Manus illius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis. Hieremix decimo: Hyacinthus & purpura indumentum eorum.

Pictorius Villing.

De Hyacinth. Plinius libro tricesimo septimo, capite nono. Isidorus decimo sexto. Serapio Aggregatio. capite 398. Aristot. in Lapidar. Solin. capite 42. Albertus lib. 2. cap. 8.

Species tres] Tria genera sunt Hyacinthi. Est genus rubei coloris, quod melius est alijs coloribus: & quando superadditur carbonibus uel prunis, magis rubescit. Est aliud genus crocei coloris, quod obscuratur in igne, & dicuntur isti Citrini. Tertium autem carulei coloris est, quod Aethiopia mittit, & ignem non fert, qui dicuntur Veneti. Hæc ex Dioscoride.

Hyacinthus appellationem accepit à similitudine floris eiusdem nominis. Ritterspohn. Nam & hic flos, qui aliquando adolescens fuit, in delicijs habitus Apollini (ut ait Lucianus) colorem purpureum aut uiolaceum habet. At magis dilutus est lapis Isidorus.

Confortatiuæ] Auicenna scribit de uiribus cordis, quod hic lapis maximè imbecillitatem cordis pellat.

Optimus huic tenor] Optima huic est dispositio, quæ nec nimium obscura est, neq; clara nimium. Ex libro de natur. rerum:

Rea

6
1
P
Repulsam] id est, reiectionem, quæ apud Romanos non solum ijs qui repulsam habebant, uerum amicis quoq; & familiaribus erat probri, si Anthonio Ferrariensi, qui in præfationem Plinij non minus recte quàm eleganter commentatus est, credimus. Illam Horatius in primo libro Epist. Epist. prima. repulsam turpem uocat.

Vanas suspiciones] Melancholicam qualitatem illas suspiciones interpretatur Isidorus.

Amethystus. 17.

Purpureus color ac uiolaceus est Amethysto, qui quasi gutta meri, solet aut rosa munda uideri. Quidam marcidior, uelut euanescit in album, ut corruptus aqua uini rubor esse putetur. India mittit eum, gemmarum maxima nutrit. Hic facilis sculpi, contrarius ebrietati, Carus haberetur, merito si rarior esset. At nunc negligitur, quando communis habetur. Huic quoq; dat species ueterum sententia quinq; Alardus Aemstel.

Purpureus color] Ouidius libro tertio de arte. Hic Paphias myrthos, hic purpureos Amethystos. Rhen. Dionysij Corinthij interpret. Purpureoque Amethystos inest suffusa colore. Martialis libro secundo: Hic quem uidetis gressibus uagis lentum, Amethystinam media qui secat septa. ¶ Amethystus dicitur quasi minime ebria, ἀπὸ τοῦ ἀ privatiua particula, & μέθυ δὲ i. ebrius. Magorum uanitas resistere hanc gemmā ebrietati promittit, ideoq; uocatam Amethystō. Fulgor quædam in ea purpuræ est, non ex toto igneus, sed in uini colorem deficiens, & uiolæ similis: de quo plura Plinius libro 37. cap. 9. D. Hieronymus in Ezaiam prophetam cap. 66. Commē. lib. 18. Eras Rot. in scholijs in Epistolam D. Hieronymi ad Fabiolā de uestitu sacerdotū. Plinius de tinguēdo Amethyst. Non est satis ab

abstulisse gemmæ nomen Amethystum, rursus abso-
 lutus inebriatur Tyro, ut sit ex utroq; nomen impro-
 bum, simulq; luxuria duplex. Cum nuper admodum
 Ghisbertū Longolium Coloniensium Physicum, nō
 vulgariter doctū, καὶ χρυσίῳ ἴσῳρα ἀκτισορίῳ ὅς τὸ φάρμακον ἴδιον
 ὅτι τρέφει εὐρεῖα χθόνι, hoc est. Qui quot lata nutrit tellus,
 tot pharmaca noscit: inuiserem, seriorq; consulerem su-
 per βαρυνκίαιμ, ne id morbi mihi subinde aggrauesce-
 ret: neue sonitus, ac tinnitus, itemq; sordes aditum pla-
 ne intercluderēt: præter alias aliquot gemmulas recō-
 ditiores ex media usq; Italia adductas (qua est ciuili-
 tate) nos donauit & Amethysto, ceu μνημοσύνη, sed ea le-
 ge, ut etiam eum darem aliquoties uicarium male præ-
 cinctis προγασράσι, scis enim inquit, ut hoc hominū ge-
 nus nihil prius habet, quā splēdidis adesse conuiujs,
 καὶ παρὰ πότου βακχεῖμ ὅι τὰς μεγάλας κύλικας ἐκπίνῃμ ἀναγκα-
 ζόμενοι μόλις καὶ σέροντες τὰ πρόσωπα διασφύροντες ἐκτελοῦσι ὃ προ-
 σατόμινον. Adhęc quū sciscitarer nihil ne præterea haberet,
 ad prohibendam ebrietatem turpissimam, Germaniæ
 tamen nostrę cum primis ἐπιχώριον: respondit olim ad
 auertēdam ebrietatem institutum esse, ut in fine cœnę
 lactucis uterentur, quod in sita frigiditate lactuca re-
 tundat ebrietatem. Martialis: Claudere quæ cœnas la-
 ctuca solebat aurum, Dic mihi, cur nostras inchoat il-
 la dapes? Addidit insuper Androcyden contra ebrieta-
 tem Raphanū mandi iussisse: Plinio uero uisum brassi-
 cam uino aduersari, ut inimicam uitibus, & propterea
 antecedente in cibis caueri ebrietatem, postea sumpta
 crapulam dilcuti. Sed hæc fuerit (ut ait Thucydides)
 ἐκβολὴ λόγου nō inutilis. Cuperē in hoc amœnissimo hu-
 ius argumēti diuerticulo posse diutius immorari, sed
 scholiorum lex monet in eam unde digressus sum, re-
 dire uia. ¶ Quidā amethystum adhibent in compota-
 tionibus aduersus ebrietatem, multo magis in audien-
 dis poetis præcepta sunt adhibenda, ne quid inficiant

E animum

6
1
10
animum. Plutarchus. πῶς δὲ τὸν οἶνον ποιεῖται ἀκόνιτι.

Pictor Villing.

De Amethysto Plinius libro 37. cap. 9. Isido. libro 16. Albertus libro secūdo, capite primo. Aristo. in Lapidario suo. Siluat. Pande. capite 390.

Amethystus] Causam nominis adferunt, quòd nescy ad uini colorem accedat, prius tamen quàm ipsum de gustet in uiolam definit, scribit Plinius.

Amethystus an gemma uel lapis dici debeat, uidè dum est in leg. Et si. ff. de auro & argento.

Si Amethysto Lunæ nomen uel Solis inscribatur, atq; ita suspendatur collo, è capillis cynocephali uel plumis hirundinis, resistere ueneficijs, & adesse quoq; reges adituris, grandines tempestatesq; auertere & locustas, precatione addita quam ipsi demonstrant, pro pellere Magi dicunt. Plinius libro 37.

India nutrix] Vnde habetur epitheton gemmifer Indus. Sed quia orientalis regio est, ubi solis efficacior uirtus quàm in occidente, plura quoq; ibi proueniūt, quæ in alijs orbis partibus nusquam comperiuntur, cuiusmodi sunt gemmæ, aromata, & id genus plura quæ ampliorem expetunt caloris copiam: uelut Leonæ, Tigridæ, Elephantæ. Sic Cœlius libro primo, capite nono memorat. Plinius. quoq; libro 37. cap. 10. fertilitatem gemmarum in India recitat.

Contra ebrietatem] Magorum uanitas resistere ebrietati pollicetur Amethystos, indeq; appellatos q̄ minime ebrios, uerba sunt Plin. Sed non uanitatem esse sentit Aristoteles, Vult enim Amethystum umbilico appositum, uaporem uini certissime prohibere, & ebrietati esse contrarium prorsus, hominemq; contagio liberare multum.

Quinq; species] Inueniuntur in ista specie multæ differentiæ, sed quinq; sunt magis notæ, & per differentias obscuritatis omnes acceptæ. Indica, quæ absolutū purpuræ

purpuræ colorem habet, & inter omnes principatum tenet. Alia quæ ad Hyacinthum descendit, cuius colorem Indi Sacon, gemmamq; Sacodion uocant. Tertia Paranitidis, in contermino Arabiæ gentis, sed dilucidior. Quarta uini colorem habet. Quinta ad uiciniam Cryfalli descendit, quæ minimè probatur. hæc Plinius libro 37. capite nono.

Chelidonium 19.

ET Chelidonium lapis est, quem gignit hirundo, Ventre gerens pretiū quo digna fit ipsa necari. Nec de fulgentum numero lapis iste putetur.

fast u p a

Paruus & informis, sed nulli uiribus impar,
Præclaros quosdam lapides præit utilitate.
Huius sunt geminæ species, geminiq; colores,
Nam niger & rufus, cæso de uentre trahuntur.
Cedit gestato lunatica passio rufo,
Curat & insanos, & languores diuturnos,
Facundos facit, & gratos, multisq; placentes:
Ex lino facto decet hunc inuoluere panno,
Et sic † in chela clausum portare sinistra.
At niger in panno pacto gestatus eodem,
Ad finem dignum suscepta negotia ducit.
Obsistitq; minis, & regum mitigat iras,
Et dilutus aqua languentia lumina sanat.
In croceo panno lini sub tegmine texto
Ipse lapis positus, febres extinguere fertur,
Et simul humores † expellere quosq; nociuos.

† sub

† cōpess

Alardus Aemst.

Et Chelidonium] Quid si legas? Atq; chelidonium. Adeundem modum errauit & Macer. Inde q; nomen habet Chelidonia. Rhennius: Fama Chelidonias celebrat quas nomine terras. Columella 11. Purpureæq; Chelidoniæ pinguesq; marisq;.

Quem gignit hirundo] Quæ χελιδών græcè dicitur: inde lapidi nomen inditum est. Democritus. αἰ μὲν χελιδ

E 2 sōns

6
1
10
δὸν ἐν δὲ ἰαμῶν προσημαίνουσι ἰδὲ ἐκ φιλοσοφίας λόγοι ἀλυπία.
.i. Hirundines serenitatē nobis proximo imminere in
dicant : ex Philosophia autem depromptæ rationes,
perturbationum sedationem. Plinius libro 37. ca. 11.
Taos pauoni est similis, item aspidi, quā uocari Cheli-
doniam inuenio. Chelidonia est herba, qua hirundi-
nes pullorum cæcitati medentur. Plinius libro 25. ca.
8. Chelidonia hirundinum colorē habet, quædam etiā
purpureum nigris interpellantibus maculis, & cheli-
donia testudineo oculo similis, & chelonitides similis
testudini, aureis quibusdam guttis insignis.

Huius sunt generis species] Plinius capite decimo.
& undecimo, libro 37.

Lunatica passio] Lunatici sunt, qui laborant mor-
bo comitali; solet autem hic peculiaris esse his, qui
interlunio nascuntur.

Et sic in cola] Per diu misere me torfit hic loc^o pla-
ne deprauatus: coniecturis aliquot adducor legendū,
Et sic sub schela &c. χίλη enim scorpionum & cancro-
rum brachia dicuntur. Lege Vergilium libro primo
Georgicorum. Quā locus Erigonen inter, chelast^{es} se-
quentes. ¶ Languētia lumina sanat] Plinius libro 25.
capite 12. Idem libro 8. cap. 87.

Victor
tilling. Hæc gemma Plinio Chelidonia dicitur libro 27.
capite decimo. Albertus autem habet Chelidonium li-
bro secūdo, Tracta. 2. capite tertio. Dioscō. in proprio
cap. Vincentius in Specu. natu. lib. 9. cap. 53.

Chelidon est hirundo, inde Chelidonium lapis, id
est, hirundinarius, & chelidonia, id est, hirundinis her-
ba, quæ literis quibusdā ommissis & mutatis, schelcraut
dicitur, cum potius schuualmcraut dici deberet. Nam
hac herba hirundines, oculis pullorum in nido resti-
tuunt uisum etiam erutis, teste Plin. libro 25. cap. 8.

Digna necari] Etiam si in hac lapidis præda uena-
ri non possit, est tamen digna ob totius corporis utili-

tatem

tatem necari. Nam cum quis præ dolore gutturis, quæ squinantiam uocant, quidam anginam, loqui non potest, accipiat puluerem hirundinis perustæ melle temperatum, curabit morbū. Dioscorides testante & Auienna, quorum sententiæ accedit Aesculapius.

Paruus & informis] Habes hic lapides, non æstimandos nitore & magnitudine: Nam sæpe quod illis est detractum in splendore, æquauit natura uiribus & uirtute. Hoc autem commune habent lapides cum hominibus. Vnde Homerus Tydeum paruo fuisse corpusculo decoratum, in quo tamen uires ingentissimas fuisse testatur: quod quidem & Naso scripsit in carmine obsceno: Vtilior Tydeus, qui, si quid credis Homero, Ingenio pugnax, corpore paruus erat.

Cæso de uentre] Notandū est quo tempore debeat hirundo interfici, uidelicet mense Augusto, crescente luna, antequam pullus pulli primogenitus attingat terram. Inuenitur autem uel unus uel duo in iecinore seu stomacho alitis, quemadmodum est in libro de natu. rerum: Non tamen hic lapis omnibus innatus apparet, etiam si debito tempore fuerint captæ & rite matratæ: sed si aliquas uideris coniunctis rostris, innuentes per hoc concordiam, ex his lapidem nancisci licebit, Vincen. libro 17. cap. 99.

Lunatica passio] Est quam quidam Epilepsiam, quædam caducum morbum appellitāt, multi Herculeum, quæ Herculem hoc morbo laborasse constet, unde & facer dicitur: Sed Hippocrates, uir diuina scientia, coitū uenereum censuit partem teterrimi morbi quem comitalem dicunt, unde passionem illam dictam innuit paruum morbum comitalem, testis Macrobius libro secundo, capite septimo Saturnalium.

Inuoluere panno] Vim suam etiam seruat illæsam in corio uituli aut cerui, qui nondum coierit, sub chela sinistra, id est brachio seruatus, dicit Albert.

In chela sinistra] Hic dura translatione usum esse
Poëtam notabis, quia chelæ, scorpionum aut concoloræ
proprie dicuntur brachia, unde extat hoc Vergilianū:
Qua locus Erigonem inter Chelasq; sequentes.

In panno cro.] Durat item hic suæ uirtutis potēs
in herbam sui nominis clausus, autor est Alber.

Cui lapis non est, morbi comitialis remedium ac
cipiat fel testitudinis & naribus illinat, oppressus sta
tim erigitur, quod Plinius scribit,

Gagates. 20.

ginq
gnit.

er fuffu
gium.
est
ducis

ardus
emfel.

Nascitur in Lycia lapis, & prope gēma Gagates,
Sed genus eximium ꝑ fecūda Britānia ꝑ mitit.
Lucidus & niger est leuis, & leuissimus idem,
Vicinas paleas trahit attritu calefactus:
Ardet aqua lotus, restinguitur unctus oliuo,
Prodest gestatus tumidis intercute lympha,
Et dilutus aqua, dentes firmat labefactos,
ꝑ Cuius fumigium mulieri menstrua reddit:
Accensus ꝑ prodit fumi nidore ꝑ caducos:
Effugat immites simili ratione chelydros.
Idem dæmonibus contrarius esse putatur.
Euersos uentres iuuat, & præcordia tensa.
Vincit præstigias, & carmina dira resoluit,
Et solet (ut perhibent) deprehendere uirginitatem.
Prægnans potet aquā, triduo qua merfus habet,
Quo uexabatur partum cito libera fundit.
Nascitur in Lycia] Plinius 19. cap. 36. natural. Ga
gates lapis nomen loci & amnis habet, Gagis Lyciæ,
& quæ sequuntur. Solinus capite tricesimo quinto: Est
autem Lycia regio minoris Asiæ, sic cognominata à
Lycio Pandionis filio. Ouidius libro sexto Metamor.
Iamq; chimærifera cum sol grauis ureret arua Finibꝰ
in Lyciæ. ¶ Sed genus eximium fecunda Britannia]
Beda Anglosaxo libro primo, in principio de Britan
niæ fertilitate, Quæ insula, inquit, etiam uenis metal
lo

lorum, æris, ferri, plumbi, & argenti fecunda, gignit & lapidem Gagaten plurimum optimumq̃. Est autē niger gemmeus, & ardens, igni admotus, incensus, serpentes fugat, attritu calefactus adplicita detinet æquē ut succinum. Rhennius: Insula perfulget nigro splendore Gagates. Hic lapis ardescens haustu perfusus aquarum, Ast oleo perdens flammam: mirabile uisu: Attritus rapit hic teneras ceu succina frondes.

Leuis & leuissimus idem] Leuis priorem producit. Ouidius in Epistol. Quiq̃ subest niueo leuis in ore pudor. Martialis libro secundo, Leuior ô conchis Galle Citheriacis. ¶ Cuius fumigiū] Aliās, Per suffumigium: an forte? Cuius suffitus. Plinius decimonomi capite 36 deprehendit Sonticum morbum & uirginitatem suffitus. Apuleius in prima defensione, Herculanum morbum putat deprehendi potissimum incenso lapide Gagate, & rotę figularis circumactu. Vide adagium, Herculanus morbus.

Accensus prodest fumi nidore caducis] Aliās, Accensus prodit fumi nidore caducos. Nidore, id est, odore. Martialis: Pasceris & nigræ solo nidore culinæ.

Simili ratione chelydros.] Chelydrus serpens est, qui eundo sese conuoluit per terram, & quā serpit, fumum emittit. Lucanus: Tractiq̃ uia fumante chelydri. Vergilius in quarto Georgicorum: Cylindrum autem uocant instrumentum illud quo æquantur areæ. ¶ Idem dæmonibus contrarius esse putatur] Sapuit igitur uetustas, quæ hisce lapidibus numerare docuit salutationes angelicas, intermixtis quinque precationibus dominicis. Demiror ego quosdam oua serpentum uocare globulos, maximè Gagaticos, quibus utimur ad numerandas, imò expendendas preces, quòd sic oua serpentum, cum prodeunt, cohæreant.

Euersos uentres] Venter dicitur euertere cum stomachus ob nauream uomitur. Tunc enim sese uertendo

6
chylum (ut uocant) effundit. ¶ Deprehendere uirginitatem] Si uirgo biberit Gagatis colaturam cum rasura, retinebit eam absque dubio, & nihil meiet: Si uerò uirgo non est, sed corrupta, extemplò meit. & cætera Plinius.

Pictor. Villing.

Fundit cito libera partum] Plinius 19. cap. 26.

De Gagate Plinius li. 36. ca. 19. Solinus cap. 34. Galea lenus lib. 9. cap. 8. Auicenna. lib. 2. Alber. lib. 2. cap. 7. Vincent. lib. 9. cap. 23. ¶ Gagates lapis] Nomē loci & amnis habet Gaggis Lyciæ, quæ est minoris Asiæ regio inter Pamphiliam & Cariam, cuius descriptionē Plin. habet lib. 5. cap. 27. ¶ Lapis & propè gemma] Et sic Dioscor. Est lapis inquit ut gemma, unde anuli fiunt, Schuuartzer augstein. Sed quia lapidis mētio facta est unde lapis dicatur ex Isidor. 16. libr. operæcium fore adiungere duxi: Qui lapis, dicit, q̄ pedem lædat etyrum habet. Sed aliud sunt Cautes, inquit, aspera nēpe saxa in mari, dictæ à cauendo quasi caute. Et item aliud Murices, nam petrae sunt in littore similes muricis, nimis acutissimæ, & nauibus perniciosæ: Icon uero saxum, quod humanæ uocis sonum caprat, & uerba loquentium imitatur: ^{ῥακωυ} enim græce, latine imago dicitur: Licet hoc quidem & locorum natura eueniat & quandoq̄ conuallium. Sed calculus, lapillus est terræ admixtus, rotundus atq̄ durissimus, & omni puritate leuissimus. Dicitur nāq̄, q̄ sine molestia breuitatis suæ calcetur. Cui contrarius est scrupulus, lapillus minor & asper: qui si inciderit in calceamentum, nocet & molestus est: unde & animi molestiam scrupulū dicimus, hactenus Isidor. ¶ Britannia] id est Anglia, eius gēma fecunda, in insula oceani inter septentrionem & occidentem, cuius situm describit Plin. libr. 4. & Strabo Geogr. li. 1. ¶ Lewis & leuissimus] Leue quādo priorem syllabam corripit, significat id quod sine ponde

re est, unde leuem stipulam dicimus: Et quandoq; trāsfertur ad animum, undè leues dicimus, homines incōstantes, uileis, & nullo honore dignos: quemadmodū è contrario, graues uocamus, constantes, seueros, prudentes, testis est Perottus: Hinc Poëta Gagatem leuem dicit, qui ut Plin. ait, non multum distat à ligno, & sic natat in æquore quandoq;. Cum uerò læue primam producit, significat id quod tactu asperū non est, sed politum: Vt læue marmor. Sic igitur Gagates læuissimus dicitur, quia planus est læuigatus. At quemadmodum per nomina leuis & læuissimus diuersa intel liguntur significata, sic etiam diuersitati Gagatis attribuenta sunt. Nam duplex, teste Isidoro, color illi lapidi est: Glaucus quem lucidū dicit & læuissimum, quia planus: Niger quem leuem, nam punicatus est, unde parum ponderis habere fertur. Dicit tamen Albertus, quòd & unus crocei coloris reperiatur, qui perlucidus sit ut Topazion. ¶ [Tumidis intercute] qui hydropim patiuntur, hoc est morbum intercutaneum, de quo Corn. Celsus lib. 3. ca. 21. si gestauerint hunc lapidem, liberantur morbo. ¶ [Per suffumigium] Id est suffumigationem uel suffumentum. Non multum refert, etiam si legas suffimentum. ¶ [Menstrua reddit] Restinguit suffocationem matricis, quā etiam strangulationem uocant latini: hoc est, morbū curat, cui solæ mulieres, ut in Plin. legimus lib. 7. cap. 15. obnoxix sunt: qui nascitur quando mulier, menstrui non habet exitum naturalem, & frequenter cadit & nihil sentit. De menstruis Aristo. libro 9. cap. 2. At lapidem bene tritum ponas super carbones ardentes, ut fumigationes mulier bene tecta ad se admittat sic purgabitur, inquit Dioscorides, sine dāno & dolore. ¶ [Accēsus prodit.] Deprehendit fonticum morbum suffitus Gagatis, ita Plin. li. 36. ca. 19. Dioscorides autem, in aceto sumptus, Epilepticos (inquit) eri

6
git. ¶ Chelydrus serpens est, fumum emittens quæ
serpit, ut Perotto placet: sed intelligi serpentes, gene
re non determinato uult Poëta. ¶ Simili ratione,]
quæ est per fumum: Et sic cornibus ceruinis accen
sis utrislibet, odore serpentes fugantur, & comitia
les morbi deprehenduntur: huius rei testis est Plini.
libro 8. cap. 3. 2. Vnde ornitrophij admonet M. Var
ro libro 3. de re rust. cornu ceruinum, sed ustum ad
hiberi. ¶ Euersos uentres] Stomachi nomine Plin
nius libro 11. cap. 37. postremam gulæ partem acci
pit. Huic, dicit, mox adnectitur uenter, qui aliquando
subuertitur, ita ut immissum cibum amplius capere
non possit. Passionem hanc, uentris aut stomachi sub
uersionem Albertus uocat. Ni uelimus intelligere uē
tres, quos Cælius libro 3. cordi ex medicorū pœnu
attribuit, qui tamen non subuertuntur.

Præcordia tensa] Diaphragma dicitur membra
na illa quæ cor ab intestinis diuidit instar retis, à La
tinis præcordium, quasi ante cor positum, sic Corn.
Celsus libro quarto. Auicenna autem, Gagates ait,
qui est genus electri uel succini, proprietatem habet
confortandi cor & lætificandi: Vnde per præcordia,
quod cor ipsum intelligat, auguror.

Dæmonibus esse contrarius] Plotinus philoso
phus scribit animas hominum dæmones esse, & ex
hominibus fieri lares si bene meriti sint: Lemures siue
laruas, si male: Manes autem dici, si incertum sit, bene
an male meriti fuerint. Laruas quippe esse noxios dæ
mones, ex hominibus factos: Hos Græci cacodæmo
nas uocant: Lares autem Eudemonas, hoc est, beatos,
Hæc ex Augustin. de ciuitat. Dei libro. 9. At Cacodæ
monas & Eudemonas interpretari licet, inquit A. Fa
ber ferrariensis, Genium malum & bonum, ad prisco
rum opinionem, qui singulis binos genios attribue
runt, quorum alter perniciem moliretur, alter iuua
re

re studeat: cuius sententiæ fuit Empedocles, citante Plutarcho in libello de animi tranquillitate. Quò pertinet illud Bruti, quod in ei⁹ uita memorat idem Plutarcho. Nam Bruto cum dies ille fatalis immineret, & in Asia, nocte formè intempesta ex more uigilaret in tabernaculo, lucerna iam emoriēte, uidere uisus est personam quandam tragicã, & humana specie maiorē: Atq; ille protinus, ut erat animo interrito, percūctatus est, quisnã esset, aut hominū aut deorū. Cui illa cū murmure: Tuus sum Brute Geni⁹ malus: Philippis me uidebis: Eadem itaq; imago rursus apparuit cōsistenti Philippis, quæ quidē illi pugna postrema fuit.

At hoc loco p̄ dæmones aliud intellige, uidelicet phātasmatata melācholica, quibus est remediū Gagates quæq; dæmones uocātur ab Euace, quod est, Pādectarum 430. cap. ¶ [Vincit præstigias] Magicas præstigias uincit, per quas, ut Seneca scribit, messes in agros præstigiatores inferre possunt. Vnde in duodecim tabulis cautū erat, dicit Merula, ne quis alienam segetē pelliceret: Ad hoc Verg. Atq; fatas, aliò uidi traducere messes. Consimilia sunt apud Ouid. de remed. amoris.

Dira carmi. Jid est, incātationes. Ouid. in Amorib. Euocat antiquos proauos, atauosq; sepulchris,

Et solidam longo carmine findit humum.

Ad hoc Verg.

Carmina uel cœlo possunt deducere lunam.

Tibullus,

Cautus & è cœlo deducere lumina tentat.

Deprendere uirgi. J Si huius lapidis, mulieri datur limatura, quæ sentit carnis maculam, mingit: si autem incorrupta est, tenet urinam, dicente Alber. lib. 2. cap. 7. ¶ Etiam si conteratur in puluerē, cui accedat cæræ commixtio, ut faciat emplastrum, illud depellit strumas in collo: nam libet credere Diosc. lib. x.

Magnetes. 21.

Magnetes

6
Magnetes lapis est inuēt⁹ apud Troglodytas,
Quē lapidū genitrix nihilomin⁹ India mittit
Hic ferruginei cognoscitur esse coloris:

Cui natura dedit uicinum tollere ferrum.
¶ Dorendus Magus hoc imprimis dicitur usus,
Conscijs in magica nihil esse potentius arte.
Post illum fertur famosa uenefica Circe
Hoc in præstigijs magicis specialiter usa.
Hinc & apud Medos cum res uenisset in usu,
Detexit lapidis magis experientia uires,
Nam qui scire cupit sua ¶ si sit adultera coniunx,
Suppositum capiti lapidem stertentis adaptet:
Mox quæ casta manet, petit amplexura maritum,
Non tamen euigilans: cadit omnis adultera lecto,
Tanquam pulsa manu, subito fœtore coacta,
Quem lapis emittit, cælati criminis index.
Si fur claustra domus spolijs, gazisq; refertæ
Ingrediens, prunas ardentes per loca ponat,
Et supraspergat Magnetis fragmina prunis,
Ut per tetragonum fumi calor alta uaporet:
Mentibus euerfis uelut impendente ruina
Diffugent omnes, in ea quicunq; manebunt,
Et fur securus rapiet, quæcunq; libebit.
Conciliare potest uxoribus ipsa maritos,
Et uice conuersa nuptas reuocare maritis.
Gratia præstatur, simul & Suadela per ipsum,
Sermonisq; decor, disceptandiq; facultas.
Cum mulso datus, hydropem purgãdo resoluit,
Et combusturas superasperfus medicatur.

Decedō
lededō

¶ num

Mardus
lemstel.

Apud Troglodytas] Plinius libro sexto, capi. 29.
Troglodytæ à locis, in quibus degunt nomen habēt,
i. ἀπὸ τῆς τρώγλης, hoc est, à specu & cauerna, q; in specu
bus & cauernis degant. Seneca libro naturalium quæ
stionum quarto. Et Troglodytæ, quibus subterraneæ
domus sunt. Sūt autem Aethiopes perniciosissimis pedi
bus

bus, serpentibus, lacertisq; & alijs id genus reptilibus uescētes, lingua nulli alteri simili utentes, sed semper uespertilionum more stridentes.

Quem lapidū genitrix] Plinius capite 16. 36. scribit Nicandri testimonio magnetem fuisse ab inuento re fortitum nomē. Lucretius libro sexto, à patria, hoc est à Magnesia sic uocatum: Quod superest agere incipiam, quo fœdere fiat Naturæ, lapis hic ut ferrum ducere possit, Quem magneta uocant patrio de nomine Graij, Magnetum quia sit patrijs in finibus ortus.

Vicinum tollens ferrum] Plato in Ione. Diuina, inquit uis est quæ te mouet, sicut in lapide quem magnetem Euripedes nominauit. Nonnulli Heraclitam uocant, qui lapis non solum anulos ferreos trahit, sed uim etiam anulis ipsis infundit, qua hoc idem efficere possint ac perinde ut lapis alios anulos trahere. Vnde longa plerunq; concatenatio ferri & annulorum inuicem pendet, & omnibus istis ex isto lapide uis attrahitur. Hæc fusius aliquanto scribit diuus Augustinus capite quarto, libro de Ciuitate dei 12. Lege Plinium capite 14. libro 34. & capite 16, 6. & 30. lib. Diogenian^o uerum magnetem sic argento similem uult esse, ut sæpe aspicientes fallat: cum enim lapidē qui ferrum trahit non magnetem dici ait, sed Heracleon, siue Heraclium potius appellandum. Vide Dioscoridē cap. 168. quinti de materia medicinali libri. Magnetis contrariam naturam Theamedes lapis omnino possidet, ut pote qui ferrum omne abigit respuitq; id quod etiā Plinius annotauit. Lege Adagium. Magnete illicibilior.

Dorendus magus] Interstitio uersuum ascriptum erat in expēlari bibliothecæ Hecmōdensis Endegor, Deucalion, Ededon, Decedon. Verum (ut fatear ingenue) nihil quicq; comperti de hoc Mago potui subodorari, ¶ Et per tetragonū] Cum tetragono, quocunq; cadat pariter quatuor angulis nixo, confertur sapiēs, suis

6
suis opibus felix, nec aliunde pendens, & quæcunq; inciderit fortunæ procella, sua uirtute firmus & immobilis. ¶ Hic ferruginei] Claudianus. Lapis est cognomine Magnes, Decolor, obscurus, uilis. Idem: Sed noua si nigri uideas miracula saxi, Tūc superat pulchros cultus, & quicquid Eois Indi littoribus rubra scrutatur in alga. Idem: Venerem magnetica gemma figurat. ¶ Venefica Circe] Homerus Odyssææ libro decimo. ¶ Simul & Suadela per ipsum] Fortasse respexit ad id quod est apud Ciceronem de claris oratoribus: Suadæq; medulla, πρὸς ἣν quàm uocant Græci, cuius effector est Orator. Hanc Suadam appellauit Ennius. Ennius autem Cethegum medullam fuisse uult: ut quam deā in Periclis labris scripsit Eupolis sessitauisse, huius hic medullam nostrum oratorem fuisse dixerit.

Cum mulso] hoc est dulci. Plautus Persa. Age, circumfer mulsum, bibite usq; plenis cantharis. Iam diu factum est, postq; bibimus, nimis sicci sumus. Idem Rudente. Ut dulcis es, ut mihi mulsa dicta dicis. Idem in Aulula: Mulsi congialem plenam faciam tibi fidiā.

Vicinum tollere ferrum] Vide adagium: Omnes attrahēs, ut magnes lapis. ¶ Ut nō ipse solū Magnes attrahit, uerum etiam aliud ferrum ad se trahit, ferrū Magneti affricū: Ita cōtagio, uis uirtutis aut improbitatis, & hæreseos pernitias ab alio in alium transit.

Pictor Vil
ling.

De Magnete Alber. lib. 2. cap. 11. Beroald. in annotatione. in Galenū. Plin. lib. 36. cap. 16. & lib. 34. cap. 14. Augustin. de ciuitat. Dei lib. 21. Constantinus in lib. Graduum. Serapio. 394. Galenus lib. 9. ca. 10.

Magnes lapis, Heraclius dicit, teste Beroaldo, qui in celebri Græcorum est prouerbio, de his (ut Beroaldus ait) qui ad se omnes trahunt, ut Magnes, ferrū. Vocatur autem Heraclius ab Heraclia ciuitate Lydiæ uel Magnesiæ, ubi laudatissimus Magnes gignitur, unde & nomē. Quod Lucretius euident ostēdit his uersibus.

Quem

Quem Magneta uocant patrio de nomine Graij,
Magnetum quia fit patrijs in montibus ortus.

Plinius tamen sentit ab inuentore Magnete armē-
tario nomen inditum lapidi: hic pastor fuit in India,
qui cum crepidas haberet clauis combinatas, hinc in-
de cum pasceret ambulans, uenit ad locum ubi Ma-
gnes latitabat, qui ui sua clauos omnes extraxit, un-
de inueniendi facta est occasio. Syderitem alio nomi-
ne appellant, quòd ferrum trahat, Plinio dicente.
Vide Erasmus in prouerbio, Hieracius lapis, qui
rem tractat hanc eleganter ut omnia.

Genitrix India] Gemmarum fertilitatem in India
signat Plinius. lib. 37. Vide tamen Marbodæi. 5. cap.
Ameti. ubi Indiam nutricem nominat gemmarum.

Circe uenefica] Circe filia Solis & Persæ nymphę
homines ad se ueniētes carminib⁹ magicis, poculis &
uirga, in quas uellet mutabat formas. De hac multa
Homerus. Vide tamen Erasmi Chiliades in prouer-
bio, Ex eodom ore calidum & frigidum efflare.

Famosa] Capi potest dictio famosus in bonam &
in malam partem. Apuleius lib. 11. Metamor. famos-
sum cum laude & in bonam usurpat. Similiter Cicero
in oratione aduersus Valerium: sed idem quoq; lib. 2.
de oratore in malam, dicens, Nam me ad famosas ue-
tuit mater accedere: Sed quid hoc loco significet, faci-
le intelligis: forte Circen cuius fama apud multos
circumuolet: nam & hoc modo Horatius lib. primo.
Odar. scripsit, Famosus Hidaspes, q; ob suam magni-
tudinem ab omnibus decantatus sit Poëtis. ¶ Gazis,]
Gazā Persæ ærarinm uocant, ut scribit Mela. ¶ Per Te-
tragonum] Hoc est, per quatuor angulos: τετραγων-
enim quadrangularis latine significat: sed quia figura
quadrangularis est perfecta (continetur enim quatu-
or lineis æqualibus, quatuor quoq; æquales habens
angulos, & semper stat recta eodem modo se habens,

nam

nam portionnes omnes æquales sunt) uirum bonum
ac facilem, semper eodem se habentem modo, & uirtu-
tum potestate, quibus insignis est, retinentem in om-
nibus æqualitatem quandam, Tetragonum uocamus
cuius rei testem accipe Lud. Cœlium lib. 10. cap. 34.

Et Suadela] Id est, persuadendi dea. Hanc Angelus
Politianus, Miscella. cap: 91. Suadam & Pythô nomi-
nat. Et huius meminit Horat. Epist. ad Numitium li.
2. At bene nummatum decorat Suadela, Venus' q̄.

Hic lapis potui datus, est optimum remedium ei,
qui de ferro toxicato uulneratus est. Et ualet ad sagit-
tam uel gladium extrahendum de uulnere, scribit Ga-
lenus. Eius puluis datus in succo fœniculi, contra hy-
dropisim efficax est, ut Platearius. ¶ Quum autem
omnibus pateat D. Augustinum extitisse uirum incō-
parabilis fidei, libuit & ab eo uisum miraculum, huc
adscribere de Magnete. Magnetem lapidem nouimus
esse mirabilem ferri raptorem, dicit, quod cum primū
uidi, uehementer exhorruī Quippe cernebam à lapide
de ferreum anulum raptum, atq̄ suspensum, deniq̄ tā
quam ferro quod rapuerat, uim suam dedisset, com-
munemq̄ fecisset, idem anulus alteri admotus est, eū-
demq̄ suspēdit, sic accessit & tertius & quartus: iamq̄
sibi per mutua circularis nexis, non implicatorū intrin-
secus, sed adhærentium extrinsecus, quasi cathena pe-
penderat anulorum. Quis istam uim lapidis non stu-
peret, quæ illi non solum inerat, sed etiam per tot su-
spensa transibat, & inuisibilibus ea uinculis subliga-
bat? Hæc Augustinus de ciuitat. Dei lib. 21. Sunt apud
Plinium lib. 34. ca. 14. his Augustini uisis consimilia.

Coralius 22.

COralius lapis est, dum uiuit in æquore, uimen.
Rectibus auulsus, uel cæsus acumine ferri,
† Aëre contacto fit durior, ac lapidescit:
Quicq̄ color uiridis fuerat modo, punicens fit.

Aëre con-
actus

Hic

Hic uelut arbuti ramusculus esse uidetur
 Circa semipedem, uix longior inueniendus:
 Ex quo finguntur gestamina commoda multis,
 Quippe salutaris gestantibus esse probatur.
 Illius est † (ut ait Zoroastes) mira potestas,
 Et sicut scribit † Metrodorus maximus autor,
 Fulmina, Typhónas, tempestatesq; repellit
 A rate, uel tecto, uel agro, quocunq; geratur,
 Aut in uinetis aspersus & inter oliua,
 Aut à ruricolis cum semine iactus in † agris,
 Grandinis auer tit calamis contraria rela,
 Multiplicans fructus ut fertilitate redundant,
 Umbras dæmonicas, ac Thessala mōstra repellit,
 Introitus præstat faciles, finesq; secundos.

† (ut dix
 † Meteoc
 r^o opti

† agros

Alardus Aemstel.

Coralium lapis est] Forma ei est fruticis, color ui
 ridis bacce cãdidę sub aqua & molles, aiūt, tactu dū ui
 uit prorsus lapidescere, propter quod euelli retibus
 ac ferramēto præcidi, hac de causa Coralium uocita
 tum putant, ἀπὸ τῆς χειρὸς hoc est à manu, quod ea tactū
 lapidescat. Quidam tamē potius ἀπὸ τῆς χεῖρὸς dictum
 uolunt, quod congestum quid ac testaceum significat.
 Probatissimum eximie rubet, & quam ramosissimū est
 nec scabiosum aut lapideum. Religiosum id gestamē
 putant, & infantiæ pro amuleto id est pro fascinatio
 nibus amoliendis alligatur. Baccas quoq; ex eo faciūt
 & in collo pro monili utuntur. Hæc Nicolaus Sipo
 ntinus. Plinius lib. 19. cap. 36. Marbodæus ut aliās sæ
 pe, ita & hic quoq; pleraq; omnia mutuatus est ex So
 lino, cap. 8. Theophrastus κοράλιον appellat, ἀπὸ τῆς κου
 ρῆς, i. à tonsura, siue à radendo. Aiunt enim tactu pro
 tinus lapidescere si uiuat: itaq; occupari, euelliq; reti
 bus, aut acri ferramento præcidi. Ouidius 15. Meta.
 Tempore durefcit, mollis fuit herba sub undis. Sic
 & coralium, quo primum contigit auras Tempore.

F Idem

6
Idem in calce. 4. Transfor. fabulatur uirgas sanguine
Medusæ contractas in hunc lapidē fuisse conuerfas.

Dum uiuit in equore uimē] Claudianus de nuptijs
Honorij. Mergit se subito & uelit coralia Clotho: Vi-
mē erat, dum stagna subit: processerat undis, Gemma
fuit. Verg. in Cyri. Corallo fragili & lachrymoso mo-
nit electro. Sidonius. Lactea puniceo siuauatur colla co-
rallo. Sunt qui putant, sed falso putant Corallium di-
ctum à Corallis, qui sunt populi regionis Põtica. O-
uidi. lib. 4. de Ponto. Hic mea cui recitē, nisi flauis scri-
pta Corallis? Illud obiter animaduertendū, non raro
Corallam inueniri pro corona. Plautus Bacchid. pro
insigni sit coralla plectilis. ¶ Hic uelut arbuti ramus-
sculus] Corallium, ut libro quinto scribit Diocorides
alij lithodendron uocant: forma est ei fruticis mari-
ni, duraturq; ilico exēptum. ¶ Vt dixit Zoroastes.]
Orosius de temporibus. Thare annorū. LXX. genuit
Abraham, sub q̄ Zoroastus Magicæ artis inuētor. Hic
Berosus in. 3. ait fuisse Noë filium eum, scilicet quem
scriptura Cham nominat. Plinius cap. 16. lib. 7. & ca.
1. 3. D. Augustinus cap. 14. 21. de ciuitate dei. Solum
quando natus est ferunt risisse Zoroastem, nec ei boni
aliquid monstruosus risus ille portendit: Nam magi-
carum artium fuisse perhibetur inuentor, & cæt. So-
linus cap. 4. Itaq; unum nouimus eadem hora risisse,
qua erat natus, scilicet Zoroastē mox optimarum ar-
tium peritissimum. ¶ Metrodorus maxim⁹ autor.]
Plinius cap. 2. 25. ¶ Fulmina Typhõnas.] Est autem
Typhon impetuosa uētorum rotatio, uortex item &
uibrata procella. Plinius lib. 2. cap. 48. Aulus Gellius
lib. 19. cap. 1. Quin turbines etiam crebriores, & cœ-
lum atrum, & fumigantes globi, & figuræ quædam
nubium metuendæ, quas ^{τυφῶνας} uocabant, impendere
imminereq; ac depressuræ nauem uidebantur. Luca-
nus lib. 7. Et trabibus mixtis auidos Typhonas aqua-
rum

rum Detulit. ¶ [Umbras dæmonicas] Lege Dioscoridem. Atq; ab omni maleficio, atq; umbris dæmonū, & inanibus studijs custodit. Non est igit ociosum, nec ab ratione prorsus alienum, cur sacras Coralij bacculas, quibus in numerandis precibus utimur, prudens instituit uetustas.

Thessala monstra] Lege Plinium lib. 3. ca. 1. & uide adagium, Thessalica mulier.

Multiplicans fructus.] Stultē omnino faceret, qui super pomiferas arbores, uel fabaceas herbas, Corallia in pulueres redacta cum aqua asperferit, pomorū aut fabarum sperans copiam. Eam lucri speciem si q̄ affectarit, Alberto gratias referat, qui id secretum posteris reliquit. Illud obiter addēdum, Corallium ex similitudine γοργονιασ appellari: quoniam Corallium exemptum aquis ex uimine durefcit in gemmam: Sic ostenso Gorgonis capite in lapides uertebantur astitia. Plinius 10. 37. Gorgonia, inquit, nihil aliud est, q̄ Corallium: nominis causa, q̄ in duriciem lapidis mutatur, emollit marina, fulminibus & typhoni resistere affirmant. Pictor Villing.

De Corallio Plinius libro tricesimosexto, capite 19. & libro tricesimosecundo, cap. secundo. Solin. cap. 8. Diodo. lib. 5. cap. 129. Albertus lib. secundo, capite 3. Auicenna canone. 1. Hanc gemmam eleganter describit Naso. 4. Transfo. Et Isidorus in cap. de rubeis gemmis. Bart. Angli. libro decimosexto, Dioscorides in proprio capite.

Corallus nos dicimus, ueteres corallium, quidam Pyriten uocant, quoniam fit plurimus ignis illi: sed est alius etiamnum Pyrites similitudine æris, nonnulli *Νηδεδιδρορ* id est lapidem arboreum appellitant, & prima illius anceps habetur syllaba.

Zoroastes.] Hic dicitur eodem die risisse quo natus est, eidemq; cerebrum palpitasse ut impositam res

6
pelleret manum, futuræ præfagio scientiæ, Plin. teste libro 7. capite 16. Ab hoc ut inter autores cõuenit, reperta est magica ars, quod idem scribit libro 30. cap. primo, de qua scripsit uigintiducenda milia uersuum, quos Ninus Assyriorum rex cremari fecit.

Metrodorus.] L. Paulus deuicto Perseo petijt ab Atheniënsibus ut quàm probatissimum philolophum mitterent sibi ad erudiendos liberos, i. emq; pictorem ad triumphum excolendum: Athenienses Metrodorũ elegerunt, professi, eũdem in utroq; desiderio præstantissimum, Plin. lib. 35. cap. 11. ¶ Typhõnas] Typhõnas uocamus fumigantes globos, & figuras nubium sine igne, scribit Plinius libro 2. capite 48. ¶ Thessala monstra,] id est, incantatiões, quarum propter herbas Medæ Thessali abundant, ut Apuleius indicat. Nam cum illuc fugeret, per aërem uecta Medea, ut est apud Ouidium Transformationum sexto libro, scriniolum ueneficijs, ac magicis herbis plenum defecit, eaq; sparse suppullularunt. Quin & Pli. docet, magiã ad Thessalos usque propagatam, diu ab ea gente cognomen obtinuisse, adeo ut Menander quoq; literarum subtilitatibus peritus, Thessalam cognominari fabulam, complexam ambages fœminarum, detrahentium lunam, ut Hypsipyle Ouidiana de Medea: Illa reluctãtẽ cursu deducere lunam Nititur, & tenebris abdere Solis equos. Vide Eras in prouerb. Thessala mulier. Veneficia Propertius uocat toxica Thessaliæ. ¶ Si teratur & impleantur ex lapidis puluere concauitates in firmorum dentium, eradicat eos. Et est summus in cõfortatione gingiuarum uentrisq; cura, unde pueris adponitur gestamen. si Auicennæ credimus in 1. can.

¶ Alabanda Alabandina siue Alabãdicus. 13

A St Asiæ regio, quæ nomen habens Alabanda Fert Alabandinam, cuius lux æmula Sardi, Iudicis ambiguum de nomine fallit acumen.

Ast Asia regio] Scyabio lib. Gæographiæ. 14. Iuue-
nalis Satyra 3. Hic Andro, ille Samo, hic Trallib⁹, aut
Alabādīs. Plinius ca. 8. lib. 36. E diuerso niger est Ala-
bandicus terræ suæ nomine: & quæ sequuntur. Stepha-
nus in commentario de urbibus, tradit Alabandā Ca-
riæ ciuitatem esse, conditam à Care, à cuius filio no-
men sortita sit. Siquidē is postq̄ in equestri prælio stre-
nue pugnasset Alabādus est dictus: Cares enim sua lin-
gua Ala uocant equum, Bande uictoriam Eam⁹ quocē
ait Romanis etiam in usu fuisse, ut bādā uictoriam
dicerēt. Equidem opinatur hinc Erasumus Cermanis
durare uocem eam, qua præpotentem & antiquæ nobi-
litate principem, Banderum uocant, ut qui uictor o-
lim hoc honoris uirtute bellica sibi pepererit. Lapis
iste sanguinis profluuiū & prouocat & adauget. Her-
molaus Barbarus Corallarij lib. 5. ca. 988. annotauit
promiscuē dici Alabandicum siue Abalandicum. Vi-
de prouerbium. Alabanda fortunatissima.

Pictor Villin.

De Alabandina Plin. lib. 36. ca. 8. ubi Alabādicum
nominat. Albert. lib. 3. ca. 1. Anglicus de propriet. re-
rum lib. 16. ¶ Aemula Sardi] Est rubei coloris ut Sar-
dius, uel heberis, quasi medijs inter Beryllum & Hya-
cinthum, ut est Chalcedoni⁹, sic placet Ifido. Secū-
dum Diosco. uero, Alabandina est clara & subrufa, liqua-
tur igni & funditur ad usum uitri. Eius uirtus est san-
guinem prouocare & augmentare. ¶ Aemula] Dicitur
autem æmula teste Nonio Marcel. quæ aliquem imita-
tur & sequitur, quod non nisi amore fieri potest: unde
Verg. lib. 10. Spemq̄ meā patriæ quæ nunc subit æmu-
la laudi.

Corneolus 24.

Sed neq̄ Corneolos lapides retinere libebit,
Qui licet obscurum uideantur habere † ruborē,
Non spernenda tamen his creditur insita uirtus. † color

Nam lapis hic digito collouere gerentis adhærens,
In disceptando surgentes mitigat iras.

Quisq[ue] lauaturæ carnis bonus esse uidetur,
Sanguinis ex membro sistit quocunq[ue] fluxorem,
Præcipuè talem patitur si fœmina fluxum.

Illud per se quiuis animaduertat, quæ hic docet
Marbodæus eadem esse fere cum ijs, quæ tradidit Pli.
quæ quisq[ue] scire uolet, ex illo paratū erit ingredi.

De Corneolo Alber. lib. 2. cap. 3. ubi scribitur Cor
neleus. Serapio aggregatio. ca. 400. Anglicus lib. 16.

Corneolus] reperitur hic lapis apud fluiuium sui
nominis, ut Vincent. ait. Dicit tamen Serapio apud
Rhenum flumen. Horum multitudinem filij Israël in
deserto sculpsisse dicuntur, quorum sculptura tam sub
tilis acuminis comprobatur, ut nullus huiusmodi or
peris imitationem fuerit ausus deinceps aggredi, sic
est in lib. de natu rerum. ¶ Habens quis liuidos dētes
Corneolos terat, & cum puluere fricet dentes, albe
scunt & omnes abiguntur sordes, Sic in Pandectis in
uenies. Vnde gemmam hanc non minus uere quàm ea
leganter dixeris dentifricium: quia omne medicamē,
ad dentes potissimum dealbandos, dentifricium uo
catur, inquit Galenus in Pharmacētria: Quod fit è pu
mice, cinere cornu ceruini, & sale armeniaco: ser nobis
lius, ex margaritis in pollinē redactis, ut idem testat.

• Carbunculus siue Anthracites 25.

Ardentes gemmas superat Carbunculus omnes:
Nam uelut ignitus radios iacit undiq[ue] carbo,
Nominis unde sui causam traxisse uidetur:

Sed græca lingua lapis idem dicitur ^{ἀνθραξ}.

Huius nec tenebræ possunt extinguere lucem,
Quin flammam uibrans oculis micet aspicientum.
Nascitur in Lybia Troglodytarum regione.

Et species eius ter trina, tresq[ue] feruntur.

Ardentes gemmas] Plinius lib. 37. ca. 7. [Nam uelut
ignitus] Carbunculi à similitudine ignium appello

ardus
nstel.

tor.
ling.

ardus
nstel.

lati, crm ipsi non timeant igneis, ob id à quibusdam uocati Pyroti. Est & Carbūculus anthracites appellata, carbonibus similis ignitis: nimirū quod iacti in ignē uelut intermortui extinguantur, contra perfusi aqua magis exardescunt. D. Aurelius Augustinus lib. de doctrina Christiana. 2. cap. 16. Nam & Carbunculi notitia, quod lucet in tenebris, multa illuminat, etiam obscura librorum, ubicunq; propter similitudinem ponitur. Lege Exod. 28. Et Ezechiel itē 28. ¶ Sed Græca lingua lapis idem dicitur Anthrax] ^{ἀνθραξ}: Hinc anthracinus color dicitur, siue q; carboni similis sit, siue quod huiusmodi color è tædis fit, ligno combusto, tritiscq; in mortario carbonib⁹. Hierony. ad Damascū pā in ep̄la cui⁹ initiū est, Septuaginta. Videtur autē mihi & Septuaginta in eo, qd ^{ἀνθραξ} transfulerūt, idem sensisse, quod cæteri Anthrax. Quippe quē nos carbūculū interpretamur, genus est lapidis fulgidi atq; nitentis, quē etiā in duodecim lapidib⁹ inuenim⁹. Hęc ille. Plin. Romano uocabulo Pyropū uocat carbunculum ut q; ignes nō sentiat, & ob id à quibusdā uocāt Apyrausta. Lucre. li. 2. Nanq; alias fit, uti claro sit rubra pyropo. Ouid. li. 2. Meta. Clara micatē auro, flāmasq; imitatē pyropo, Manili⁹. Fœmineū rubro uultū suffusa pyropo. Frācis⁹ Petrar. Chysolit⁹, nitidusq; adamas, flāmasq; pyropus. Mātuan. Ignea & ardētī circumuestita pyropo. ¶ Qui flāmas] Carbūculos quidā ab igneo colore Pyropos, & Apyrustas, q; ignē nō sentiant, uocāt. Mātuanus. In fuluo radiās carbūculus auro. Dicit & pyrois ab igneo colore. Columella. Sic micat & rutil⁹ pyrois, & ore corusco Hesper⁹. ¶ Troglodytarū regione] Plin. ca. 29. li. 6. idē ca. 8. 5. Mela Pōponi⁹ li. 1. Herodotus in Melpomene. Solin. ca. 40. Eccl̄i 3. 2. Signaculū carbūculi in ornamēto aureo, cōcentus musicorū in cōuiuio uiuī, in fabricatiōe aurea signaculū smaragdī, melodia musicorum super dulce uinum.

Pictor.
Villin.

De Carbunculo Plinius libro. 37. cap. 7. Albert. libro secundo. Mineral. tract. 2. cap. 3. Isidorus libro 16. ca. 15. Bartho. Anglicus libro. 16.

Ardentes gem. ¶ Non solum ardentes. Quippe Carbunculus lapis omnium preciosissimus est, ut etiam charissimus, quem ad alios lapides, sicut aurum ad cetera metalla, se habere testatur Albertus. Carbunculum dicit Aristot. sigillum, gnomonem, & regulam gemmarum, qui omnibus lapidibus suam imprimere possit figuram, quum nullus sibi pressura noceat.

Troglodytarum regione ¶ Troglodytæ habitant in finibus Aphricæ ultra Aethiopiam, qui uelociores sunt equis, & in cauernis habitantes, carnibus serpentum uiuunt, de his. Plin. lib. 5. ca. 5. Strabo. lib. 11.

Ter trinæ tresq; ¶ Id est duodecim. Inter gemmas quæ rubro colore sunt & pellucet, Carbunculi principatum tenent. A similitudine ignium, aut quæ ignem non timeant, appellati. Vnde à quibusdam Apyroti uocantur, ait Plin. Sed optimos Carbunculos dicit idem Amethystizontas, hoc est quorum extremus igniculus in Amethysti uiolam exit. Hinc proximos illis Syrtitas, pinnato fulgore radiantem. Carchedonij minores sunt & nigrioris aspectus, quibus signandis cæris uti solemus, sed tamen Sapphiros & Iaspides & dignitate & precio uincunt. Scimus quidem uarias apud scriptores de huius generibus opiniones relatas, nam Marbodæus hic duodecim memorat, Euax undecim, Plin. etiã plura. In lib. de natu. rerum saltem tria inuenio, sed operæ precium esse non uidetur, multis expedire negotium, cum paucis sufficiat, præsertim cum hoc Carthaceum mare omnibus nauigandū pateat, apud Plin. li. 37. ca. 7. & apud alios. ¶ Sunt Carbunculi utriusque sexus, Mares excitatius fulgēt, fœminæ pinguioribus sunt & crassius nitēt. Sed difficilius est nihil, quàm discernere ueros à falsis, quoniã magna est in eis occasio artis. Aliquãdo etenim

etenim subiiciunt eis mangones fundamenta per quæ
 luceant & exoticum colorem accipiant: adulterantur
 & uitro, q̄ ueris sint simillimi. Aiunt & ab Aethiopib⁹
 hebetiores in aceto maceratos, quatuordecim diebus
 nitescere, totidem mensibus durante fulgore. Sed cote
 depræhunduntur sicut aliæ gēmae factitiæ, autor est
 Plin. ¶ [Sculpturis] Sculpturis resistit: si uero sculptus
 fuerit dum signa in cērā imprimit, quasi quodā anima
 li morfu partē cērę secū tollit, dicit Isido. li. 16. ca. 13.

Lyncurium 26.

Vertitur in lapidē, q̄d stillat ab inguine Lyncis:
 Lyncurium uocitāt, lapis est tamē hic p̄ciosus:

Nam credunt ipsas hoc præsentiscere lynces,

Quæ mox egestum properant operire liquorē:

Dum superaccumulant congestæ pondus harengę,

Scilicet inuidia, ne nostros cedat in usus.

Electro similem Theophrastus habere colorem

Hunc ait, & simili paleas adducere pacto:

Affirmans ipsum stomachi placare dolorem

Ictericis etiam priscum reparare & colorem,

Et perturbati comescere reumata uentris.

tuigor

Alardus Aemstel.

Vertitur in lapidem] Plinius lib. 8. cap. 36. Lyncū
 humor itā redditus, ubi gignuntur, glaciatur, arefcit
 uē in gēmas carbunculis similes, & igneo colore ful-
 gentes, Lyncurium uocatas, atq; ob id succino à plerif
 que itā generari prodito. Nouere hoc sciuntq; lynces,
 & inuidentes urinam terra operiunt, eoq; celerius so-
 lidatur illa. Idem lib. 37. cap. 3. Lyncurium tamen gē-
 mam esse contendunt, fieri autē ex urina quidem Lyncis
 sed egesta terra, protinus bestia operiente, quoniam inui-
 deat hominum usui. ¶ [Scilicet inuidia ne nostros] A-
 ristoteles in lib. de admirādis in nra ca, 66. Et Lynces
 quoq; quod emingunt, obtegere harenis ferūt, cū ui-
 deantur intelligere, id ab hominibus quæri ad priua

6
tam utilitatem, & potissimam ad informandas imagi-
nes, decorandosq; sculpturis anulos. Ouidius item 15.
Mera. Victa racemifero lyncas dedit India Baccho, E-
quibus ut memorant quicquid vesica remisit, Vertitur
in lapides, & congelat aëre tacto, ¶ Theophrastus ha-
bere] Plinius lib. 37. cap. 3. Quod Diocles quidem &
Theophrast⁹ credidit, ego falsum id totum arbitror,
nec uisam in æuo nostro gemmā ullam ea appellatio-
ne, & quod de medicina simul proditur, calculos uesi-
cæ eo poro elidi, & morbo regio occurri, si ex uino bi-
batur, aut si portetur. Dioscorides libro secundo, cap.
63. Lyncis urina quam Lyncurium dicunt, creditur
eiecta statim lapidescere, sed falso, eamq; ob causam in-
anem & inutilem habet historiam: Est enim Lyncuri-
on, quod à quibusdam electrum dicitur, cognomen-
to pterygophoron, quod est plumas trahens: id in a-
qua positiū stomacho & fluēti aluo illud accōmodatū
est. Iam uerò q; Plinius neget suo æuo ullum uisum fu-
isse Lyncurium, non satis est causæ (quod pace tanti ui-
ri dixerim) cur hodieq; prorsus aut non sint, aut cer-
te olim fuerint Lyncurij: & proinde inanem esse operā
omnem, naturas lapidum perquisitiū inuestigandi.
Quandoquidem abunde satis constet ex Exodo, Lyn-
curium τὸ λογίω, hoc est rationali pontificis intertea-
xtum, tertium angulorum ordinem sibi uendicasse.
Præterea apud Ezechielem, Præter alios lapides, &
hunc quoq; legimus in Diademate principis Tyri re-
positum. Ad extremum in Apocalypsi Ioannis inter il-
los refertur, de quibus cælestis extruitur Hierusalem.

Ictericis etiam priscum] ἰκτερίκια, Ictericia, latinis ar-
quatus, & morb⁹ regius ex obstructiōe hepatis, & de-
bilitate splenis obortus. Nomen ipsum ab ἰκτερῶν auia-
cula habet, quam quidam miluium interpretatur, di-
ctumq; inde morbum, quod flaua bile oculi suffusi,
miluinis similes fiant: aliq; galbulam uel galbulum, ut
Pli⁹

Plin. per icteron intelligunt. Est aut & ictericæ speci-
 es altera, quæ nigram uocant. Morbus is populis septen-
 trionalibus ualde notus est, propter malos cibos (ut puto)
 & frigus ingens, corporis, & maxime faciei colorē in
 nigrorē cōmutans, adeo uehemēter corpus afficiens,
 ut nō solū dētes labefactati excidant, uerū mēbra soli-
 da à corpore ueluti mortuo, p̄cidāt, à quibusdā p̄tecēt.
 Lege Pli. li. 30. ca. 3. à Cor. Celso aurigo d̄r, quā etiam
 dēmoniacus atq; comitabilis d̄r, ut testis est Acrō in Po-
 ētica Horatij. Samonicus. Regi⁹ est uero signat⁹ noīe mor-
 b⁹. Mollit hic quā celsa curat in aula. ¶ Rheumata uē-
 tris. ¶ Rheuma uel rheumatism⁹ d̄r eruptio siue fluxus
 ἀπὸ τῆς ἐξω. i. fluio. Pli. li. 28. ca. 8. Elephanti sanguis p̄ci-
 pue maris, fluxiōes oēs, quæ Rheumatismos uocāt, sistit.

De Lyncurio Alber. li. 2. ca. 10. Mineraliū, ubi seri-
 ptū est Lygurius. Et idē de aīalibus, li. 22. Solinus ca. 8.
 Pli. li. 37. ca. 2. & 3. & li. 8. ca. 38. ¶ Lyncuri⁹. ¶ Lynx, a-
 nimal p̄spicax est oculis, ita ut scdm poēticas fabulas,
 corpora solida penetret: linguā habet serpētinā, quam
 ultra modū extēdit: collū circūagit, & lupo lōgior est.
 De urina eius dicit nasci lapis Lyncurius, sed inuidere
 homini fert, adeo ut urinā sub harenis abscondat. Hæc
 Albert. de nat. anim. li. 22. Cōfinia sunt apud Pli. li. 8.
 cap. 38. Et lib. 11. ca. 47. ¶ Ab inguine. ¶ quod est à pu-
 dendis. Et hoc mō dixit Horatius Sermon. 1. li. Saty.
 8. Fures dextra coërcet, Obscœnoq; ruber porrect⁹ ab
 inguine palus. ¶ Electro similem. ¶ Electri color
 quis sit, habes in cap. Chrysolectros. 18.

Paleas adducere. ¶ Nec folia tantum aut stramenta
 ad serapere, sed aëris etiam ac ferri laminas, quod Di-
 ocles & Theophrastus credit, testante Plinio.

Ictericis priscū. ¶ Icterus, morbus, cum per totum
 corpus bilis suffunditur, quæ interdum nigra, inter-
 dum flaua est. Dicitur autem ab Ictero aue, quam gal-
 gulum dicimus, aliquando ficedulam, crocei coloris.

Hic

Pictor
 Villin

Hic & regius morbus à Plin. dictus lib. 37. capite 10.
 q̄ mulso, porionis genere in delitijs regum habito, cu
 raretur, inquit Varro: Et aurugo à colore auri, quia ci
 trinum efficit hominem. Et aliquando Arquatus, q̄
 stringat humana corpora, ut in arcū ducat, de his mul
 ta Angli. libro septimo. ¶ Reuma quilibet fluxus est:
 talis, fuit causa accelerationis mortis Manassē, ut est
 scriptum Iudith octauo. cap. Reumatismum Barph.
 Anglicus describit libro septimo. Eiusq̄ meminit Pli
 nius libro 22. cap. 18. ¶ Hic lapis Lyncurius, frigidus
 & sicca cōplexionis est, rotundus, ualet præcipuè uuln
 neratis & à uulnere ferrum extrahit, Aristo.

Aëtites, 27.

INter præcipuos lapides numeratur Aetites,
 Quem petit extremis orbis Iouis ales ab oris,
 Custodem nidi, defensoremq̄ futurum,
 Quo ualeat pullis dubios auertere casus.
 Continet hic alium prægnantis more lapillum.
 Creditur ergo potens prægnantibus auxiliari,
 Ne uel abortiuum faciant, partu uè laborent,
 Appensus leuo solito de more lacerto.
 Confert prætereà gestanti sobrietatē,
 Auget diuitias, & amari cogit habentem,
 Victoremq̄ facit, populiq̄ fauoribus ornat,
 Incolumes pueros dat uiuere, siue puellas.
 Atq̄ caducorum fertur ꝑ cohibere ruinas.
 Si quis suspectus tibi sit de fraude ueneni,
 Tuq̄ probare uelis sua num sit iniqua uoluntas,
 Participem mensæ, quem formidas adhibeto,
 Pulmento posito, cui sit submissus Aetites.
 Si fraus corde subest, tentans glutire nequibit:
 Si tuleris lapidem, cupidè gustata uorabit.
 Puniceum lapis hic memoratur habere colorem,
 Oceaniq̄ latens in littoribus reperitur,
 Aut aquilæ nidis, aut Persarum regione,

Quem

hibere
 sedare.

Quem gemini, Pollux Castorq; tulisse feruntur.

47

Alarch
Aemste

Inter præcipuos] Plinius lib. 36. capite 21. & 50. capite 13. Solinus cap. 50. Hunc Aëtitem Torastres præfert omnibus, maximamq; illi tribuit potestatem: inuenitur autem in nidis aquilæ, aut in litoribus Oceani. ¶ Numeratur Echites] Sic in alijs codicibus erat, ut ab Alberto etiam nuncupatur Echites: sed utrunque æquè deprauatum est, quanq̃ ratio carminis non patitur, tamen legendum est Aëtites ab aquila, quã Græci ^{ἀετὶς} uocitant, quod in aquilarum nidis reperitur. Plinius 37. cap. Aëtites à colore aquilæ candidate cauda. ¶ Quem petit extremis] Philostratus 2. uitæ Apollonij. Aues quoq; inquit, quis non uideat pullorū causa multa facientes: uelut aquilas ac Ciconias, quæ nunquã nidos extruunt, quin lapides illis imponant, hæc quidem à se aquilinum uocatum, illa uerò lychnitem appellatum: propterea q̃ facem adhibent, ut oua fœtum producant, & serpentes nidis non appropinquent. D. Hieronymus lib. 18. commenta. in Esaiam, cap. 66. Aiunt qui de animantium scripsere naturis, omnium quidem bestiarum, & iumentorum, & pecudum, auimq; ingenitum esse in filios pullosq; affectū sed maximum esse amorem aquilarum, quæ in excelsis & in accessis locis nidos collocant, ne coluber fœtus uiolet, amethystem quoq; inter pullos cuius lapidem reperit, quo omnia uenena superentur. Hæc ille. De miror ego qua nam incuria acciderit, ut in omnibus exemplaribus & olim, & recens excusis, hoc loco subdititia uox. ¶ Repserit Camethystes, cum mea quidem sententia rectius quadraret aetites. ¶ Iouis ales] Aemulatus est locum qui est apud Vergilium lib. Aenei. 1. Aetherea quos lapsa plaga Iouis ales aperto Turbat cælo. ¶ Continet hic alium] Lege Dioscoridem. Aëtites lapis, inquit, ceu præhans, intusq; uelut in aluo alterum lapidem habens, sonum, si quatiās, remittit.

Pli

6
Plinius lib. 10. cap. 3. Inædificatur nido lapis ætites, quem alij dixere Gagatē, ad multa remedia utilis, nihil igne deperdens. Est autem lapis iste prægnans, intus cum quatiis, alio uelut in utero sonante. Sed uis illa medica non nisi in nido direptis. Idem libro 30. capite decimotertio. Lapis ætites in aqlæ repertus nido, custodit partus contra omnes abortuū infidias.

Pregnantibus auxiliari] Rhennius. Hic est ætites sonitum cui spiritus addit. Arcanum crepitans prægnantibus utilis ægris. Erasmus in adag. Scarabeus aquilam. Est gemma cum primis nobilis, quam ab æquilæ nomine Græci uocant ætiten: non dissimilis est ouo, sexu quoq; distinguitur. Nam in fœmina fœtum inclusum inuenias, pulli propemodum specie. Miraris ad eliciendum partum. Quamobrem hodieq; parturientibus admouetur, quò partum acceleret. Huius itaque generis par aquila solet in nido suo parere, alios qui nunquã positura oua, aut certe non exclusura pullos. ¶ Sua si sit iniqua] Videtur si positum pro an, quo pacto & Græci utuntur aliquoties. Cicero in oratore suo libro secundo, si pro an dixit imitatus Grecos, apud quos u bifariam significat. ¶ Quem gemini Pollux] Fuerunt filij Tyndari & Ledæ ac Helenæ fratres Castor equorum domitor, Pollux uero pugil. Ouidius libro fastorum quinto. Tyndaridæ fratres, hic est ques, ille pugil. Homerus Odysseæ λ. τοῦ ἀμφω (ωδὸς καὶ τῆς οὐρῆς) τοῦ ἀτῆα. Vergilius: Si fratrem Pollux alterna morte redemit. Leda grauida ex Ioue in cygnum conuerso ouum peperit, unde gemini prognati Castor & Pollux.

Pictor. Villin.

De Aëtite Plin. lib. 37. cap. 11. Isido. lib. 16. cap. 4. Et iterum Plinius lib. 10. capite tertio. Solin. cap. 50. Diodo. lib. 5. cap. 148. Serapio. cap. 402. Albert. libro secundo. cap. 5. ubi male scriptum reperies Etices.

Aëtites à colore aquilæ cãdicante cauda, iuxta Plin. lib.

lib. 37. capite undecimo. Nam ~~et~~ aquila sonat, unde
 de a quibusdam, teste Alber. & Aquileus dicitur, alig
 dixere Gagatem, ut asserit Plin. libro decimo capite 3
 ¶ Iouis ales] E uolucris, sola aquila fulmen nō sen
 tit, unde armigeram Iouis, consuetudo iudicauit, & sic
 Iouis alitem: cuius rei testimonio est Plin. libro secun
 do, capite 55. & libro 3. cap. 10. & cap. 5. Possum q̄q̄
 Luciani poëticum huc applicare, qui sub forma aquilæ
 Iouem ab Ida Ganyemedem rapuisse scribit: unde,
 quia ipse in aquilam pater deorum atq̄ hominum sese
 formauit, facile crediderim, hanc uolucrum Ioui in de
 litijs & sacram fuisse. ¶ Auertere casus] Albertus du
 bitare uidetur cur hanc gemmam in nido habeant a
 quilæ: Hic autem habes rationem spectatam utcunq̄.
 præsertim cum tantæ uirtutis sit habitus Aëtites. Non
 tamen latet nos, alios alia adducere: ut quædam apud
 Albertum, q̄ habeant hunc ad mitigandum calorem
 ouorum, aut corporis aquilæ, ne oua nimis calefiant:
 Alium q̄ conferat ad formatiōem, & ad futurum ha
 bitum pullorum. Sed nostri instituti non est, cuiusq̄
 rei singulorum autorum, ostendere causas. ¶ Aborti
 uum] Abortus causas plurimas in septimo libro, cap.
 septimo. Plin. enumerat, mulieribus obseruandas, qua
 rum una est, inquit, a lucernarum odor extinctu.

More prægnantis] Est lapis iste prægnans: intus, cum
 quatiis, alio uelut in utero sonante, Plinio autore.

Leuo lacerto] Et cruribus alligatus prægnantis,
 maturat partū, scribit Isidorus. ¶ Aëtitis quatuor ge
 nera Plin. lib. 37. capite 21. inueniri ait, Marem & fœ
 minam. Vnum nāq̄ aëtitem in Africa nascentem, pusil
 lum & mollem, intra se ac ueluti in aluo habentem ar
 gillam suauem, candidam, ipsum fricabilem, quem fœ
 minei sexus putant: Marem uero, qui in Arabia nasci
 tur, durum, gallæ similem: aut subrutilum, in aluo ha
 bentem durum lapidem.

Tertius

Tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Africa nascentibus similis: amplior tamen ac dilatatus, cæteris enim globosa facies: habet in aluo harenam iocūdā & lapillos, ipse tamen mollis ut etiam digitis fricetur. Quarti generis Raphiusus appellatur, nascens iuxta Leucadem in Rhaphiusa, qui locus est dextra nauigantibus ex hac Leucadem. His eleuauit fidem Plinius testimonio libro 36. cap. 21.

Selenites. 25.

Nec
tacere
Quæ

Necq; Selenitem fas est omnino ꝑ filere
Qui uelut herba uirens, & Iaspidis æmula
gemma,

Lunares motus, & menstrua tempora seruat:
Crescit enim luna crescente, minorq; minuta
Efficitur, tanq; cælestibus anxia damnis,
Idcirco sanctus lapis à plerisq; uocatur.
Dicitur esse potens ad amorem conciliandum,
Languentes etiam, Phthificosq; iuuare putatur.
Toto gestatus crescentis tempore lunæ
Nec minus & toto per decremēta fluentis,
Effectus miros, & commoda plurima præstat.
Hanc autem gemmam memorant in perside nasci.
Alardus Acmstel.

Nec Selenitem] Primam corripit. Verg. 3. Aeneid.
Teq; datis linquo uentis palmosa Selinis, & Silius. Au
dax Hybla fauis, palmis quoq; onusta Selinis. Rhen
nius. Atq; Selenites lunaris imagine lucis. Quod dec
& minuit proprii splendoris & auget. Proinde libens
legerim. Necq; Selenitem. *σελίμη* lunam significat. Vnde
Arcades, qui uolūt mortalium omnium antiquissimi
uideri, *προσελίμη* dicuntur, tāquam antiquiores ipsa lu
na. Huic lapidi à luna nomen inditum est, quæ Græce
σεληνια & *σελίμη* dicitur: *σελάς* uerò siue *σελέας* iubar at
que splendor. Perinde igitur sonat, ac si lunæ iubar &
splendorem dicas. Augustinus 21. de ciuitat. cap. 5. In
eadem

eadem Perfide aiunt gigni etiam lapidem Selenitem, 47
cuius interiorem candorem cum luna crescere atq; de-
ficere. ¶ Lunares motus.] Plinius libro 37. capite 10. 49
& Solinus capite 50. ¶ Phthificosq; iuuare] φθίσις, Phthi-
sis consumptio membrorum spiritus ac solidorum et-
iam, Latini tabem uocant, Græci etiam φθόνιμ. Ptyfis
πύσις uero frequenter accidere solet in morbis thora-
cis. Et est exputio puris cum tussi uehementi. Pro-
inde in dubium uocor phthificosq; an ptyficosq; legē-
dum sit. Liberū per me erit cuiq; sequi quod uelit. Pty-
fis dicitur sputum, Phthifis uero exulceratio pulmo-
nis appellatur, cum tabe & extenuatione totius corpo-
ris, ac sanguinis excreatione: & πὸ φθόνιμ, quod est tabe-
scere consumitq; unde Pthifisci. ¶ Effectus miros] Il-
lud mirum quod eò arbores fertiles fieri uidentur, si
uinctum eum contineant. ¶ Et commoda plurima p̄-
stat] Quæ compendio perstringit Dioscorides.

De Selenite Dioscorides libro 5. Pli. lib. 37. ca. 10. Pictor
Auicennæ lapis lunæ dicitur libro secundo, cap. 412. ling.
Solinus cap. 50. Albert. libro secundo. capite 17.

Selenites, quia imaginem lunæ habet, sic uocatur,
σελήνη enim lunam significat latine, uide Plinium libro
37. capite decimo. ¶ Velut herba uirens] Ex candi-
do translucet melleo fulgore. Plinius.

Menstrua tempora] Hoc est, quæ sunt mensis unius.
quia luna octo & uiginti propè diebus, totius Zodia-
ci ambitum conficit, qui mensem integrum faciunt,
Macrobius in som. Scipion. libro primo. A mense autē
deducitur adiectiuum menstruus, ut menstruum opus
quod est opus unius mensis, Perottus.

Phthifis est consumptio naturalis in humore cor-
poris ex ulcere pulmonis proueniens: fit aliquādo ex
rheumate à capite distillante in pulmonem, quæ reper-
cutit, & reperiendo cauat, & hūlcerat. Aliquando ex
nimia pulmonis siccitate: nonnunquam ex sanguine:

6
cum in pulmone rumpitur uena, & eius fluxus in sanis
em conuertitur. Barpth. Anglicus.

Commoda plu. præstat] Nam qui portat eum, fer-
tur habere præscientiam quandam futurorum, si sub
lingua portetur, præcipue prima Luna & decimo exi-
stente, sic scribit Albertus. At Vincentius in spec. natu.
ait: Ista duo uocabula gemmarum Chelonites & Seleni-
tes uidentur confundi, & unum loco alterius sumi,
uitioq; scriptorum corrumpti. Nam eadem ex parte hic
dicuntur de Selenite q̄ superioꝝ dicta sunt de Chelonite.

Gagatromeus 29.

AT diuersicolor, quem dicunt Gagatromeum,
Pelli capreoli similis lapis esse refertur:
Quem qui gestarit dux pugnaturus in hostem,
Hostem depulsum terrarq; marisq; fugabit.
Istius Alcides ope multa pericula uicit,
Succubuit, quoties lapidem non sustulit istum.

Alardus Aemstel.

Hostem depulsum] *ἀναδ' ἰπλωσις* est. [Istius Alcides]
Hercules dictus est *ἄλκιος* ab auo Alceo, Amphitrio-
nis patre: Martialis lib. 4. Trux erat Alcides, sed Hylā
spectare licebat.

Pictor. Villing.

De hoc lapide Albert. libro 2. Tract. 2. cap. 7. Sed
Gagatronica habet Siluat. Pandect. cap. 424.

Dicit Auicenna, q̄ uictores reddat se gestantes, &
hoc expertum sit in Alchite priucipe quodam: qui cū
secum habuerit hunc lapidē, uicerit domi forisq;: quā-
do uero caruerit, hostibus succubuisse compertum sit.

Pelli capreoli] Caprę syluestres sunt, unde capre-
oli dicti. Verg. Capreoli sparsis etiā nūc pellibꝝ albo.

Pugnaturus in hostem, Hostem depulsum &c.] Fi-
guram orationis nota, Anadiplosim, id est, reduplica-
tionem, quę summus carminis est ornatus, si non cre-
bro intercurrat. De hac Cicero ad Heren. 4. lib.

Cerānius 30.

Ventorum

Ventorum rabie cum turbidus æstuat ær,
Cum tonat horrēdū, cū fulgurat igneus æther,
Nubibus elisus cælo cadit ille lapillus.

48
50

Cuius apud Græcos extat de fulmine nomen:
Illis quippe locis, quos constat fulmine tactos,
Iste lapis tantum reperiri posse putatur,
Vnde κεράνι Ⓞ est Græco sermone uocatus:
Nam quod nos fulmen, Græci dixerunt κεραυνόν.
Qui caste gerit hunc à fulmine non ferietur,
Nec domus aut uillæ, quibus affuerit lapis ille:
Sed neq; nauigio per flumina uel mare uectus,
Turbine mergetur, nec fulmine percutietur:
Ad causas etiam, uincendâq; prælia prodest,
Et dulces somnos, & dulcia somnia præstat.
Huic binæ dantur species, toridemq; colores,
Crytallo similem Carinaria mittere fertur,
Cæruleo ramentum infectum rutiloq; colore:
Mittit & Hispanus, regione manens Lusitana
Flammas spernentē similemq; colore Pyropo.

Alardus Aemstel.

Ventorum rabie] De hac uentorum rabie, turbulētiaq; Homer⁹ Iliad. 2. 13. & 14. Sili⁹ lib. 15. Et uaga late Per subitum moto strepuere tonitrua mundo. Valerius Flaccus lib. 1. Vasto pariter ruit igneus æther Cū tonitru. Iuuen. 5. Fremeret sguā cum grandine uernus Iuppiter, & multo stillaret penula nimbo. Politianus Tonitruq; coruscat Horrisono. ¶ Cuius apud Græ.] Pli. cap. 9. 37. Quoniam non aliubi inueniatur, quam in loco fulmine ictō, unde & nomen habet. κεραυνός em̄ Græcè, Latine fulmen dicitur. ¶ Græci dixerunt κεραυνόν] Hinc est illud prouerbiale Homericum, χαλεπός ἑστι δὲ τοῦ μεγάλου κεραυνός .i. molestum est uero magni Iouis fulmē Albertus 2. Mineralium, ut fere omnia lapidum uocabula, perperam more suo ἐραυῦν siue Coronū nominat. ¶ Nec dom⁹ aut uillæ] ἐμοιόπιπτον est siue παρόμιον

G 2 Quale

6
Quale est illud Propertij ll. 3. Lydus Dulichio nõ dia
stat Cresus ab Iro. ¶ Turbi. merge] ^{μοιότηλων} ¶ Cry
stallo similẽ Germania] Quanq̃ & Alber. hãc sequit̃
lectionẽ fortasse constanter affirmet, et Cerauniã re
periri in Germania, tamen ex Plinio satis apparet esse
legendum, Crystallo similem Carmania. Est, inquit
Plinius, inter candidas, & quæ Ceraunia uocatur, ful
gorem siderũ rapiens, ipsa Crystallina splendoris cæ
rulei in Carmania nascens. Vide Plinium libro sexto,
cap. 23. Illud obiter adijciendum, Ceraunia mōtes eẽ
Epyri, separantes Ionium mare ab Adriatico, qui cre
bro fulmine infestantur. Claudianus. Ignea fulmineis
legere Ceraunia Nymphę. Rhennius: Cũ tollunt mō
tes excelsa Ceraunia. Stadius libro 10. Thebai. Quali
ter aut Malæa, aut alta Ceraunia supra Cessantes in
nube sedent, nigri sc̃q; leguntur Collibus, & subitæ sa
liunt in uela procelle. Ouidius: Cum poterã recto trã
fire Ceraunia uelo. Silius libro octauo: Terrueũt pa
uidos accensa Ceraunia nautas. ¶ Regione manens
Lusitana] Solinus cap. 36. Lusitanum littus pollet gẽ
ma Ceraunia plurimum, quã etiam Indicis præferunt
Huius Ceraunię color est e Pyropo, qualitas igni pro
batur, quem si sine detrimento sui perferat, aduersus
uim fulgurum creditur opitulari. Plinius lib. 4. ca. 21.

ictor.
illing.

De Curaunea Plin. lib. 37. cap. 9. Albert. li. 2. ca. 3.
ubi perperam scriptum est Ceraur. Anglicus Cerani
us scribit lib. 16. Corauius habet Siluat. cap. 404.

Nubibus illis] Si in nube luctatur flatus aut uar
por, tonitrua eduntur: si erumpat ardens, fulmina: si
longiore tractu nitatur, fulgetra: ijs finditur nubes, il
lis perumpitur, Plin. autor est. 2. lib. & tunc demum
cadit ille lapillus. ¶ Turbidus & horrendum] Lo: o
aduerbiorum posuit nomina, & hoc poëtice. ¶ Cuius
apud Græcos] Non alibi quã in loco fulminis, ictui
proximo inuenit Ceraunius. Græca em̃ lingua κεραυνός
fulmen

fulmen dicitur. ¶ Igneus æther] Igneus, latinum æther est epitheton, sed græce dicunt ^{ἔμπερος}, quod sonat etiam ignitus. ¶ A fulmine non ferietur.] Et eius fortis est Laurus, si Pliu. credimus libro 2. cap. 55. arbor Apollini, qui est fulminifer sacra, unde eleganter Lippius Poëta suæ ætatis primus:

Missa triumphalē non tangunt fulmina laurum.
Cingant belligeri tempora læta duces.

Nec domus] Quia finis & medium conueniunt carminis, leoninum dicitur. Si cui aurium sit iudicium, facile notat sonum, non lepidum admodum auditu.

Germania] Plinius habet Carmania libr. 37. ca. 9. quæ est regio orientalis prope Indiam & mare rubrū, Eius meminit Strabo lib. 3. ¶ Cœruleo] Cœruleo id est cæsius, quasi cœluleo: nam cœruleum mare dicitur à cæli colore, quem græci nomināt γλαυκός à noctua, cui talis est color, ait Sipontinus. ¶ Pyropo] rubenti, ut splendet qualitas ignis. ¶ Rutiloꝝ colore] Si in die ceciderit, habet fulgorem sydereum, teste Isidoro.

Sotacus tradit apud Plini. libro 37. cap. 9. Cerauneas aliquot esse securibus similes, ut his liceat urbes expugnare & classes, easq; Betulos uocari. Aliquot item rotundas Cerauneas nominatas, quibus nulla uirtus adscribitur. Isidorus tamen, eiusdem operationis utranq; gemmam participem testatur.

Heliotropia 31.

EX re nomen habens est Heliotropia gemma,
Quæ solis radijs in aqua subiecta batillo,
Sanguineum reddit mutato lumine solem,
Eclipsimq; nouam terris effundere cogit.
Deniq; post modicum uas ebullire uidebis,
A spergitq; foras subitæ scaturiginis imbrem;
Ut fit, cum nimbos distillar turbidus aër.
Se quoq; gestanti dat plurima uaticinari:
Imbres de cælo uocat astringitq; serenum,

dicere

Atq; futurarum quædam prænoscere rerum,
Hosq; bonæ famę, quibus est data, laudibus ornat,
Seruat & incolumes producit tempora uitæ:
Sanguinis astringit fluxum, pellitq; uenena,
Nec falli poterit, lapidem qui gesserit istum.
Tot bona diuino data sunt huic munere gemmę,
Cui tamen amplior ijs concessa potentia fertur:

ngatur

Nam si cingatur eiusdem nominis herba,
Carmine legitimo, uerboq; sacra potenti,
Subtrahit humanis oculis quæcunq; gerentem.
Hanc nunc Aethiopes, nunc Cyprus & Africa mittit,
Sanguinis aspersam guttis, similemque Smaragdo.

lardus

istelre.

Ex re nomen habens est] Græci ἡλιον solem dicunt, τροπήν mutationem cōuersionem uē. Plinius ca. 10. 37. Causa nominis, quoniam deiecta in uas aquæ, fulgorem solis accedentem percussu sanguineo mutat, & quæ sequuntur. Rhēnius: Hic lapis Heliotropius ē, qui nomine uero Dicitur, inuertit radios nam solis in unda, Si quis eum fusum labris immergat alienis, Sanguineiq; rubens resplendet luce coloris, Purior ac sole renitet nudatus ab undis. Idem: Gemmaq; , quæ radios immitit candida solis. ¶ Subiecta parillo] Oēs quos uiderim codices habebant aut parillo, aut bacillo, aut patillo, aut Bathyllo, ceu uideatur fieri mentio de Bathyllo adolescente Samio, cuius meminit Apuleius libro secundo Floridorum. Iuuenalis Satyra 13. et Satyra 6. Horatius libro quarto Odarum. Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo Anacreonta. Verum ego uel omnibus refragantibus exemplaribus nō dubitem legere batillo, ut sit diminutiuum ἀπὸ τῆς βάρτος, i. cadus, uoce nulli nō nota: ut sit sensus, in aqua subiecta batillo, i. deiecta in uas aquæ. Nec me præterit, quod interpres Origenis Homelia in Leuiticū. 9. ex cap. 16. legit. Et sumet, inquit, plenum batillum carbonibus ignis de altari quod est contra dominum. ὁ πυρῶν Græcè est,

ed est, quod alij uertunt thuribulum. ¶ Astringit fluxum] Eleganter admodum usus est astringit pro densat, cui contrarium est relaxat Cicero de natura deorū. Ea q̄ tum astringitur, tum relaxatur. Ibidem. Quem admodum enim reliquie cibi propellatur, tum astringentibus se intestinis, tum relaxantibus, haud sanè difficile dictu est. Ouidius 9. Meta. Utq̄ ferūt imbres gelidis concrefcere uentis, Inde niues fieri, niuibus quoque mole rotatis Astringi, & spissa glomerari in gradine corpus. ¶ Eiusdem nominis herba] Plinius lib. 22. capite 21. Poëtq̄ fabulantur Clycien Nympham in hanc herbā fuisse conuersam, quod à Sole, cuius amore tenebatur, fuerit derelicta. Attamē illa, suum, quāuis radice tenetur, Vertitur ad Solem, mutataq̄ seruat amorem. ¶ Africa mittit] Albertus lib. Misneralium secundo, eam non in Africa sed in India cōtra aliorum sententiam prodidit inueniri.

¶ Ut Heliotropium circumagitur cum sole, & quocūq̄ se mouerit ille, eodem deflectit & hoc cacumen: Ita proceres aulici quocūq̄ regis animus uergit, eō ppendent omnes. Quemadmodum Heliotropium herba semper in eam spectat partem, qua sol est, & eo cōdito florem contrahit: Sic nonnulli ad regis om̄is nutus obsecundant, & in quocūq̄ uiderint illum esse propensum, in id feruntur & ipsi.

Pli. li. 37. ca. 10. Solin. ca. 39. Alb. li. 2. Trac. 2. ca. 5. u. Pictor. bi Eliotropia scripsit. Arist. in lap. Isid. 16. Quæ solis] Villing. Hæc gēma in obbā aq̄tilē uel in batillū, hoc ē, in uasis aliqd̄ gen^o (nā Pli. uas habet, nō batill^o) posita, oppletū lucida aq̄, radios solis mutat, & ex aëris repercussione obumbrare uidetur radiorum solarium claritatem, & quendam inducere in aëre sanguineum colorem, ac si sol ex interpositione corporis lunaris ad solem, eclipticas pati tenebras uideatur. Et ideo, quia ita uidetur solis posse mutare claritatem, Heliotropia, id ē, solis

auerſo nuncupatur. Hæc Dioſcorid. ¶ Deniq; poſt mo-
dicum] Hic cum Ariſtotele loquitur poëta, qui Helio-
tropia, dicit, ſi ponatur ſuper aquam, euaporabit eam.
Nam in nebulam reſolui ſcribit Vincentius, quæ poſt
paululum, imbrem inducit: unde ſubiungit Marbo-
dæus, Imbres de cælo uocat &c. ¶ Atq; futurarum]
Propter quod, templorum pontifices iſto lapide ute-
bantur, & maxime in feſtis Idolorum, ſic Albert. 5. ca.

Diuino munere] Habetur in libro de natura rerū,
quod omnibus gemmis à Deo inſita ſit natiua uirtus.

Eiuſdem nominis herbæ] Magorum impudentiæ
uel manifefiſſimum, hoc quoq; eſt exemplum, quod
admixta herba eiuſdem nominis (aliter ſolſequium,
ueguuart) Heliotropio, quibuſdā quoq; additis pre-
cationibus, gerentem conſpici negent, uide Plinl. lib.
37. cuius hæc fermè uerba ſunt. ¶ Aethiop. Cyprus
& Aff.] Sed quoniam horum populorum, inſularum
& regionum nomina, & ſitus, ferè omnibus ſunt ob-
uia, libuit prætereire hic. At quis color Smaragdo, uide
literam S.

Hepheſtites ſiue Epithites. 32.

Nascitur in bimari preciſior ære Corintho,
Dicitur Hepheſtites, rutilās lapis & rubicūdus:
Qui ſi feruenti fuerit cōiectus ahenō,

Ignibus exultans prius, ilico ſiſtitur unda,
Frigida poſt modicum lapidis uirtute futura.
Fructibus à terræ uolucres arcere locuſtas,
Et nebulas ſteriles, & grandinis improba fertur
Verbera, nec turbo (quos protegit iſte) nocebit.
Ad ſolem poſitus, radios emittit & ignem,
Mirantes oculos perſtringens luce chorusca.
Accenſas idem compeſcit ſeditiones,
Et tutum ſeruat dubia ſub ſorte gerentem:
Pectore ſed memori fixum teneamus oportet.
Qua cor parte iacet, lapides hos eſte gerendos.

Nascitur

Nascitur in Bimari] Aemulatus est Horatium libro 51
Carminum primo, Ode 7. Aut Ephesum, Bimaris uē Alar
Corinthi. Strabo libro 8. Solinus capite 7. Aem

Qui si feruenti] Hic lapis in aquam feruentem mis- 53
sus, continuo tepidiorem eam, & si aliquantulum ste-
terit ibi, omnem ardorem tollens, frigidam eam facit.
Hūc cū aliq̄s in manu dextra cōtra solem tenuerit, ra-
dios emittit, & ignem uomit, itā ut uidentes mirētur.
Qui uero circa brachium sinistrum eum portauerit,
omnes turbas contemnit. ¶ Ignibus exultans] Nimis
quā apposita apud Vergilium est similitudo lib. Aene-
idos 7. Quæ cum nonnihil ad explicandas huius lapi-
dis uires faciat, ad uerbum subijciam. Nam ueluti cū
flamma sonore Virgia suggeritur costis undantis ahe-
ni, Exultantq̄ æstu latices, furit intus aquæ uis, Ferui-
dus atq̄ altē spumis exuberat amnis, Nec iam se capit
unda, uolat uapor ater ad auras. ¶ Teneamus oportet]
Peruenustus est loquendi modus omissio ut, in id
genus orationibus. Cæsar in Commēta. Iter cautē di-
ligēterq̄ faciat præscribit. Cicero ad Atticum. Tribu-
num aliquem censeo adeant: à me istam exceptionem
nunquam impetrabunt. Verg. libro Aeneidos 7. Dic
in amicitiam coëant, & fœdera iungant. ¶ Radios e-
mittit & ignem] Ut quædam corpora lumen solis ex-
ceptum suo fulgore uicissim augent atq̄ illustrant: Ita
quidam aliorum fauore commendati, uicissim suis do-
tibus eos commēdant. Vergilius libro Aeneidos 8.

Sicut aquæ tremulum labris ubi lumen ahenis
Sole repercussum, aut radiantis imagine lunæ,
Omnia peruolitat late loca, iamq̄ sub auras
Eri gitor, summiq̄ ferit laquearia testī.

Pictor Villin.

De Hephēst. Plin. lib. 37. cap. 10. Albert. lib. 2. ca. 5.
sed Epistrites ibi legitur. Dioscorides quoq̄.

In Bimari Corintho] In Bimari Corintho ait, q̄

G 5 niā

niam Isthmos, Peloponess promontorium, ubi sita est, ab altero latere Ionium, ab altero Aegeum mare habet, de quo etiam Solinus cap. 7. De Corintho scribit multa Strabo lib. 8. Hic imitatur Poëta Horatianum carmen, Ode. 7. primi libri,

Bimarisue Corinthi Mœnia laudabunt alij.

Preciosior ære.] Ex antiqua gloria Corinthium laudatur æs, cuius sunt tria genera teste Plinio lib. 4. cap. 2. Candidum, quod ad nitorem quam proxime ærgenti accedit. Alterum, in quo auri fuluus color cõspicitur. Tertium, in quo æqualis temperies omnium sit.

Dictus Hefesthius.] Hoc est lapis igneus, uel rutilãs nam ignẽ emittit, ut Poëta fatetur. ¶ Siftitur unda.] Causa huius rei alia esse nequit, nisi quod frigidissimus est. Quapropter in aquã bullientem proiectus eius motum sifit: nam frigiditas suæ complexionis agere incipit, si testimonium accipimus Alberti.

Locustæ.] Locustæ, à locis urendis uocatae, inquit Perottus, ob iacturam, quam messibus afferunt, tactu multa urentes. De his scribit Aristoteles de natura anima. libro. 5. cap. 17. & cap. 28. ¶ Sub dubia sorte.] Si alea fottuæ iacta fuerit, præsens & efficax hic lapis est. Nam fortunam (quæ sæpius appellatur fors, & anceps quidem, ut Verg. in Chorambico tuo ostendit) multum oppugnat: & ex dubia sorte in indubitatum, & felicem traducit euentum, si circa brachiũ sinistrum portaueris, ait Dioscorides.

Hæmatites 33.

Sumpfit Hæmatites Græcum de sanguine nomen, Naturæ lapis humanæ seruire creatus, Stiptica cui uirtus per multa probatur inesse: Nam palpebrarum superillius asperitatem, Et uisus hebetes pulsa caligine sanat. ¶ Huius fragmento si glareæ mixta sit oui,

Succo

Succo dilutus, quem punica mala remittunt,
 In medicinali ueluri collyria cote,
 Vel resolutus aqua iuuat hos, qui sanguinis ore
 Spumas emittunt, & quæ linit ulcera f sanar.
 Potatus stringit patitur quem fœmina fluxum.
 Carnes crescentes in uulnere pulueris huius
 Vis premit, & uentrem redimet sine more fluentē.
 Vino dilutus ueteri, bibitusq; frequenter,
 Serpentis morsum, uel quod fit ab aspide uulnus
 Egregiè f sanat, resolutus aquis & inunctus:
 Mixtus melle potest oculos sanare dolentes.
 Vesicæ lapidem bibitus dissoluere fertur.
 Hic ferrugineo ruffoué colore notatur.
 Africa mittit eum, sed & Aethiopes Arabesq;.
 Alardus Aemstel.

f curat

f curat

Sumpsit Hæmatites] Contra syllabæ rationē pri-
 mam corripit, id quod satis liquet ex disticho quodā
 Græcico, quod extat in Cappadocas de sale immodi-
 co, quod in gratiā Ioānis nri Valioleti Zelandi Cano-
 nici concionatoris Mittelburgensium latinitate do-
 nauimus. κασσιπεδόλην ποτ' ἐχιδνα καὶ δάκτυλ' ἀλλὰ χει' αν-
 τὴ κάτθανε γινωσκόμεν ἄμαστ' ἰσθόλου .i. Noxia Cappadocem
 mordebat uipera falsum, Pestiferum gustans sangui-
 nē, & ipsa perit. ¶ Græcum de sanguine] αἷμα Græ-
 cis sanguinem esse nemo non nescit. Plinius lib. 37. ca.
 10. subindicat à sanguineo natiuo eius colore nomen
 inditum. Solinus capite quadragesimotertio.

Naturæ lapis humanæ] Rodolphus Agricola li-
 bro de Inuentione Dialectica primo, capite de adiacē-
 tibus. Vt in Magnete colorem quidem & figuram ui-
 demus, uim qua ad se ferrū rapit, intellectu deprēhe-
 dimus: Sic in Hæmatite, sic in Smaragdo, alterius ru-
 borē, alteri° uirorē oculis est cognoscere: causam autē
 qua hic ipudicitix impatiēs est, ille sanguinē sistit, so-
 la mēs pspexit. ¶ Si glarea mixta sit oui] Glareā uocār
 terram

6
9
terram siccam & sterilem, quæ reperitur in ripis flu-
uiorum, & littoribus maris. Vergi. Nam ieiuna quidẽ
lincosi glareæ ruris. Gierony. in Hilarione. Arenis in
saxa durefcentibus asperatur paulatimq; cohærescẽs
sibi glareæ perdit tactum, cum non perdit aspectum.
Idem alicubi. In terra aurum quæritur, & de fluui-
orum alueis splendens glareæ profertur. ¶ [Collyria]
Collyria ἄπο τοῦ κολλούριου, quam uocem dictam putant
ab his, qui trūcatam habent caudam, & hoc loco, ut in
Apocalypsi, cap. 3. Phœmaci genus, Horatius: Hic ocu-
lis ego nigra meis collyria lippus Illinere. Sic dicim⁹
uulgò: Imperiti medici ad omnes oculorum dolores
uno utuntur collyrio. ¶ [Et potus stringit] An legen-
dum? Potatus stringit. Plin. lib. 36. cap. 20. Siffit pro
fluuium mulierum potatus. ¶ [Africa mittit eam.]
Plin. eodem, quem modo citaui lib. & cap. item.

Pictor. Villing.

De Hæmatite Plin. lib. 37. cap. 10. & li. 36. ca. 20. Soli.
cap. 42. Galenus lib. 9. simplicium in cap. Sedeneg. Se-
rapio aggregat. capite 421. Albertus lib. 2. cap. 5.

Hæmatites] Hæmatites inquit Platearius, quia
Hæma sanguis, tites sistens dicitur: habet enim strin-
gendi fluxum sanguinis, uirtutem, Ein blut stein. Ali-
ter sanguis draconis, Auicenna. ¶ [Stiptica uirtus] Est
constrictiua: nam ut hoc loco poëta scribit, & Alberto
testante, ualet cōtra fluxum uesciæ, uētris, menstru-
rum, & hebetes oculos ex humida causâ confortat &
sanat. ¶ [Punica mala] Punici mali nouẽ genera sunt:
ex his, dulcior quæ apyrana alio nomine dicuntur, stor-
macho inutilia habentur: inflationes enim pariunt, dẽ-
tes, gingiuasq; lædunt. Quæ uerò sapore maxime ui-
noso sunt, paruum nucleum habentia, utiliora intelli-
guntur: nam aluum sistunt. dicit, Plin. cuius uerba hæc
sunt lib. 23. cap. 6. Et horum succum Poëta intelligit
circa Carthaginem cognomen acceperunt: aliqui Gra-
natum

natum appellat, eodem dicente libro 13. cap. 19.

53

Collyria] Medicamenta oculorum, collyria appellant. Cornelius autem Celsus, tam oculorum quam fistularum, collyria uocat, ut apparet in 5. lib. suæ medicinæ. ¶ Aspidis uulnus] Aspis, ut apud Isidorum inuenies lib. 12. cap. 4. anguis est morsu uenenato perniciosissimus. Eius diuersæ sunt species, dicit, ut est Hypnalis, qui somno necat: quem Cleopatra sibi apposuit, ut morti sic quasi somno satisfaceret, ut est Seps, & Hæmorrhoids &c. Cum sentit incantatorem Aspis, qui eam carminibus euocet de cauerna, unam aurem in terram premit, alteram cauda obturat, & sic magicas uoces obaudiens, non exit, de his & Plinius lib. 8. cap. 23.

Vesicæ lapid.] Qui est durior & maior, ualde declinans ad albedinem: cum lapis renum sit læuior & minor, declinans in albedinem, sic Auicenna.

Africa mittit] Hæmatitis genera quinque, præter Magnetem, tradit Soracus apud Plinium. Ex his principatum Aethiopico dat, oculorum medicamentis utilissimo: Alterum uocari dicit Androdamanta, colore nigro, pondere & durezza insignem: & inde nomen traxisse, præcipueque in Africa repertum. Ad se aut argentum, aut æs, ac ferrum trahere, sanguineum colorem reddere, & ad iecinoris uitia, præcipui remedij. Tertium genus Arabici facit, durezza simili, uix redolentis succum ad cotem aquariam, aliquando croco similem. Quarti generis Elatiten uocari dicit, quam diu crudus sit, inutilem: coctum uero utilem ambustis. Quinti generis Schistos, hæmorrhoidas reprimat. In totum autem Hæmatitas omnes, tritos in oleo trium drachmarum pondere, à ieiuniis fumendos ad uitia sanguinis. Hæc ex libro 36. cap. 20.

Abestos 34.

A Rhadiæ lapidem tellus producit ¶ Abestos ¶ Ebe
Ferreus huic color est, naturæ mira potestas.

Nam

Ebeston.

Hardus
emstel.

nam tenet accensus conceptos derinet ignes,
Extinguēq; nequit, collucens perpete flamma.
Hinc & apud Græcos † Asbeston dicitur inde,
Quod semel accensum, iam nonextinguere posses.
Arcadiæ lapidem] Plinius libro 37. capite 10. So-
linus capite 12. ¶ Tellus producit Ebeston] Omnes
quos uiderim codices sic habebant, uerum uel omnib⁹
refragantibus, non dubitem legere. Producit Asbes-
tos. ¶ Hunc & apud Græcos Ebestō] Rursus idē mē-
di, cuius loco substituimus Asbestus. Rhēnius. Hic me-
rulas perhibent albas, mirabile dictu: Hic nasci lapi-
dem, qui tacto accēsus ab igni, Extingui nequeat, quē
Graij nomine uero Asbestum memorant, ferri nitel
le colore. Illud notius, q̄ sit pluribus inculcandum no-
men lapidis huius ab effectu sumptum, quod Græcis
ἀσβεστος dicitur, quasi inextinguibilis, ἀπὸ τοῦ σβῆω. ἵε. ἄ. †
στριπτικῶν. Copiosius istam rem prodidit D. Augustinus
lib. 21. Ciuitatis diuinæ, cap. 5. Bernardus Homilia 2.
de uirginibus. Asbestus lapis talis fertur naturæ, ut se-
mel accensus inextinguibiliter ardeat, igni lapide in-
hærente, nec tamen consumente. Tali modo ignis ille
sulphureus inflammabit inimicos domini. Lege Plin.
caput primum, libro 19. de lino Asbestino: & Strabo-
nem in 10. de lapide Caristio. Huc refer, quod est apud
Rhennium de Medica herba: In quorū terris quas Pō-
ti profluit unda, Ignipotēs oleo commixto gignitur
herba, Medica cui nomen, cuius compescere flammam
Si quis aqua cupiat, plus ignem pascit in illa: Pulueris
hunc iactus potis est extinguere solus. Eodem spe-
ctant quæ Plinius libro 36. capite 19. narrat de Amian-
to lapide. Basiliius magnus sermone primo de Ieu-
nio. Est enim natura corporis cuiusdam, quod Amian-
tum uocāt, indomitus igni, in quo positum ardere q̄-
dem, & in carbonem uerti uiderur: Extractū uerò mo-
re aquæ splendens, purius longē atque prius erat, ful-

gen

gentiusq; fit. Talia autem trium puerorum corpora illorum apud Babylonem.

Pictor. Villing.

De Abesto Plinius libro 37. capite 10. Asbestō habet. Solinus capite duodecimo. Albertus libro secundo. Mineral. tract. 2. capite primo. Isido. libro 16.

Abestos ab igne sortitus est nomen Abeston, eo qd semel accensus nunquam extinguitur. Ex hoc lapide in Veneris quodam templo factum est candelabrum, in quo erat lucerna, sic ardēs, ut nulla tempestate, nullo imbre extingui posset, sic scribit Isidorus libro. 16. Hoc etiam ex natura lanuginis salamandræ quam cōmunē habet cum Apisto. Vnde pluma quoq; Salamandræ nomen accepit iste lapis, dicit Albertus.

Pæanites siue Pæantis. 35.

Gignitur in Macedum regione lapis Pæanites, Fœminei sexus referens imitando labores, Sed quibus ex causis dubium: nam tēpore certo Concipit, & parit, & parientibus auxiliatur, Vltima quas surget dubij discriminis hora.

Gignitur in matrum] Et hic locus non uno modo fuit corruptus, alij codices habebant mateum, alij miteum: Non succurrentibus exemplaribus, ita legendum arbitror. Gignitur in Macedum. Solinus cap. 12. Macedonia lapidem gignit, quem Pæantidē uocant, hunc eundem & concipere, & parere, & parturientibus opitulari fama prodiga est. Plinius cap. 10. lib. ultimi Pæantides, inquit, quas quidam Gemynidas uocant, prægnantes fieri & parere dicuntur, mederiq; parturientibus, & quæ his isthic similia sequuntur. ¶ Regione lapis Pæanites] Nec hic qd uerlus satis legitima constat structura. Quid si ita mutes? Et Pæaniten lapidem Macedonia gignit. Rhennius: Concipit & parit hic nature munere gēma, Quæ Pæanitē phibēt: pgnātibus ista, Auxiliū cōfert facilis releuamine partus.

Pictor

Pictor Villing.

De Peanite, Plinius libro. 37. cap. 10. qui Peantitē nominat, Solinus cap. 14. Anglicus lib. 19. Albert. li. secundo, capite 14. sed Peranites scribit.

Peanitē quidam Gemonidam appellitant, ait Plinius, & species ei est aquæ glaciata.

In Macedum regio.] In Macedonia iuxta monumentum Tyresiae inuenitur. Plinius.

Sagda. 36.

Difficilis gemmas super omnes Sagda repertu,
Nunquam sciretur, nisi se daret inueniendam:
Incautas. In medio siquidem inatus lapis iste profundo,
Naues uī quadam petit è regione meantes,
Et prælabentis tabulis hærendo carinæ,
Uehitur Ad portum in trahitur maris, ignaris data nautis.
Est autem morsu tabulæ sic fixa tenaci,
Quod nequit abrasa ligni sine parte reuelli.
Huic prasius color est, regio Chaldaica tellus.

Alardus Aemstel.

Difficilis gemmas.] Plinius capite 10. lib. ultimi.
Solinus capite 50. Cuius sententiam ut sæpè aliàs, ita
& hic potissimum æmulatur Marbodæus. ¶ Prasinus
huic color est] Haud dubium est, quin legēdū sit, Huic
prasius color est. i. uiridis, ἀπὸ τοῦ πρασίω, quod signifi-
cat uiridescere. Sidonius Saphiratos. Flectit per prasium
uirum lapillos.

Pictor Vil.

De Sagda Pli. li. 37. ca. 10. Solin. ca. 50. Alber. li. 2.
ca. 17. sed pperā Sarda ibi legit. Vincent. li. 9. ca. 95.

Morsu tenaci] Sicut Magnes ad ferrum se habet, ita
Sagda ad lignum. Alber. ¶ Prasinus color. i. uiridissimus,
ut Siluat. Pädect. ca. 579. à colore foliorum porri.
πρόσιον enim græcè, latine porrum. Ibidem:

Chaldaica tellus] Chaldea est regio orientalis, quæ
& Babylonia dicitur, ab urbe Babylone, de hac Strabo
Geograph. libro decimosexto.

Medea

A St in Medorum regione lapis reperitur,
 Quē ¶ Medū uocant, mortis dator atq; salutis. ¶ Medea
 Namq; super cotem mulieris lacte solutus,
 Quæ semel atq; marem peperit persanat inunctus. 57
 Visu fraudatos multo iam tempore cæcos:
 Cos medicinalis, uiridis solet esse coloris.
 Lacte solutus ouis, semel atq; marem parientis,
 Expellit ueterem simili ratione podagram,
 Et fessas reficit sub anhelio pectore fibras:
 Hoc & nephritici sanescunt unguine renes,
 Debet in argento mixtus uitroue reponi,
 Ieiunorū dari, sic utile fit medicamen.
 At resolutus aquis cotis sibi fragmine mixto,
 Et porrectus ei tibi quem decreueris hostem,
 Ut lauet inde suam, quasi pro medicamine frōtem,
 Obducat miseros extincto lumine uultus:
 Si potum dederis uomito pulmone peribit,
 Hic totus niger est, sed non ¶ est nigra potestas: ¶ ingratis
 Candida, dum prodest, dum lædit, nigra uocetur.

Alardus Aemstel.

Quem Medeam uocitant] Vergilius libro secūdo
 Georgicorum de malo medica. Flos apprime tenax,
 animas & olentia Medi Ora fouent illo, & senibus me
 dicantur anhelis. Idem in eodem libro. Et gens illa q̄
 dem sumptis non tarda pharetris Media fert tristes
 succos. Plinius libro 37. ca. 10. Medea nigra est à Me
 dea illa fabulosa inuenta: habet uenas aurei coloris, su
 dorem reddit croci, saporem autem uini. Rhennius:
 Ad Nothon inclinant Medorum rura tenentes, Medea
 huic fugiens dederat cognomina terræ. Huic Medi ua
 rios usus nouere ueneni, Quorum per multas spatium
 diffunditur oras. Hæc generat Narcissiten oriente sub
 ipso, Qui lapis est fuscus. ¶ Namq; super cotem mul
 eris] Hic lapis tritus in coctura medicinali cum lacte

H mu

mulleris, quæ semel puerum primo partu ædidit, & unctus, albugines oculorum curat, & omnem illorum dolorem, etiam si fuerit desperatus. ¶ Quos medicinalis] Mira uerborum portenta huc irreperunt, nempe hos, quos & dos. Fortasse legendum est, Cos medicinalis. ¶ Hoc & Nephritici [nephritis, hoc est renum adfectus, aliquando ex innato lapide, aliquando ex apostemate, aut ulcere, dolor non dissimilis colico, cõtingit etiam ex eorũ imbecillitate tenuis sanies, ac quasi sanguinis mixtio. Sũt qui legant phrenetici, sed male. Est autem Phrenesis morbus lædens mentem, & ad insaniam furoremq; deducens, & à cordis uitio nasci putatur. Serenus Samonicus. Ex cerebri uitio phrenesis furiosa mouetur, Amiffasq; refert frendens amentia uires. Iuena. satyra 14. Quum furor haud dubi, quum fit manifesta phrenesis. ¶ Et porrectus ei, tibi quem decreueris hostem] Simile quiddam refert Suetonius in uita Domitiani. Tempore quoq; suspecti periculi appropinquante sollicitior in dies, porticum in quibus spatari consueuerat, parietes Phengite lapide dẽstinxit, e cuius splendore per imagines quicquid à tergo fieret prouideret. ¶ Candida dum prodest] Hac gemma, sicut alijs rebus utimur, uel ad salutem, uel ad perniciem. Nam ut inquit Ouidius libro secundo Tristium: Igne quid utilius? si quis tamẽ urere tecta comparat, audaces instruit igne manus. Eripit interdum, modo dat medicina salutem: Quemq; iuuet monstrat, quæq; sit herba nocens.

Pictor. Villin.

De Medo Dioscorides in proprio capite. Plini, lib. 37. capite 10. Albert. lib. 2. cap. 11.

Medus à regione Medorum ubi plures inueniuntur nomen habet, ut scribit Albertus. Plinius autem à Medga fabulosa Mediam dicit uocari. De Media habes apud Strab. lib. 11. Isidor. autem Myrrhiten nominant

nat, quia myrrhæ color est in eo. ¶ Mortis dator atq[ue] 58
salut.] Est duplicis potentix Medius, bonæ scilicet &
malæ. Nam tritus in coctura medicinali cū lacte mu-
lieris, quæ semel puerum primo partu ædidit, & un- 58
ctus, albugines oculorum curat, & omnē illorum do-
lorem. Podagricos eodem modo, cum lacte ouis quæ
semel genuit masculū, curat. Verum si quis ex eo bibe-
rit, pulmonem euomet, Sic notauimus ex Dioscorid.

Veterem podagram] Quæ aliter nequit curari iux-
ta illud Aufonij:

Non est in medico semper reueletur ut ager,
Interdum docta plus ualet arte malum.
Tollere nodosam nescit medicina podagram,
Nec formidatis auxiliatur aquis.

Nephretici dicuntur, quibus dolent renes. Nephri-
tis enim passio renum est seu morb⁹, qui inter acutos
numeratur, Vide L. Cœlium lib. 2. cap. 36. ¶ Debet
in argento] Hoc medicanem præparatum habeas in
uase uitreo uel argenteo, iuxta Dioscor. ¶ Cotis fra-
gmine mixto] Et cotis alia uis est: nam fricatio illius
prohibet augmentari mammillas puellarum ante tē-
pus, & testiculos puerorū, quia in frigidat, sic Auicē.

Non nigra potestas] Id est, non mala & infelix ex
toto, quia rite utentibus cōducit, Vide tamen Erasmi,
Chiliad. in prouer. Albus an ater sis nescio: ubi solito
more quid albus, quid niger color significat, digito
monstrat.

Chalazia 38.

Est quæ candorem fert grādinis atq[ue] figuram,
Ictibus omnimodis inuicta Chalazia gemma.
Eius naturæ uis tanta probatur, ut omni
Tempore frigida sit, nulloq[ue] caleseat ab igne.

Alardus Aemstel.

Est quæ candorem] Sumptum est nomē ἀπὸ τῆς χάλ-
δατος. i. à grandine, q[ui] grandinis candorē figuramq[ue] plu-

H 2 ris

rimum imitetur. Plin. lib. 37. ca. 11. Chalazias, inquit,
grandinum & colorem & figuram habet, adamantinae
duriciae, narrant etiam ignem additum manere suum frigus.
Solin. cap. 44. Huc adde quod est apud Rhenum
de fonte quopiam. Haec regio fontem mirandae concipit
unde, Quem merito ueteres dixerunt nomine factum:
Nam gelidus superat cunctarum frigus aquarum,
Accensas faces, si quis prope duxerit undam, Extinguit
flammas, recipit sed rursus easdem, Admoueat
dextra cum extinctam lampada fonti.

Pictor. Villing.

De Chalazia Plinius libro 37. cap. 11. Solinus. 50. Albertus
lib. 2. cap. 7. sed male ibidem Gelosia legitur.

Calefcet nullo tempore] Est tantae frigiditatis, ut
ab igne uix uel nunquam calefieri possit. Causa autem
est, nimia pororum constrictio, quae ignem ingredi
non permittit, Albertus. ¶ Hunc lapidem iram & luxuriam,
& caeteras huiusmodi calidas passiones & desideria
mitigare Albertus scribit.

Hexecontalithos 39.

HExecontalithos lapis ex re nomen adeptus,
Quod sexaginta modico gerit orbe colores:
Corporis exigui numero dispendia supplet.
Dum tot gemmarum fert gemmula sola decorum.
In Lybia lapis hic reperitur apud Troglodytas.
Alardus Aemstel.

Hexecontalithos lapis ex re] Porro is lapis ita
dictus est, quod sexaginta gemmarum colores in se ha-
beat. Graeci enim ἑξήκοντα sexaginta, & ὄβηρ lapidem di-
cunt. Plin. cap. 10. libri ultimi. Hexecontalithos, in-
quit, in parua magnitudine multicolor, hoc sibi nomen
adoprauit. Reperitur in Troglodytica regione. Solin.
capite quadragesimoquarto, sub calcem.

Pictor. Villing.

De Hexecon. Solinus capite 43. Plinius libr. 37. capite
10. Alber,

10. Albertus libro 2. cap. 5. Apud Anglicum Excolis 57
ceros scriptum, sed perperam.

Execonta, id est, sexaginta, unde sibi hoc nomen
adoptauit, scribit Plin. 37. ¶ Troglodytarum regio 59
quæ sit, quæras. 11. capi. Carbuncu. Nocet, inquit Al-
bertus uehementer neruis: propter quod etiam oculos
hominis dicitur efficere tremulos.

• Chelonites 40.

Indica testudo lapidem mittit Chelonitem,
Gratum, purpureo uariocq; colore nitentem:
Quem si sub lingua, loto quis gesserit ore,
Possè magi credunt hunc diuinare futura,
Orto mane die sextam duntaxat ad horam,
Tempore quod lunæ succrescere cernitur orbis.
Sed luna prima, lapidis prædicta potestas
Totius fertur spatio durare diei.

Quintæ post decimam concordant tēpora ꝑ lunæ: ꝑ prin

At decrementi lunaris tempore toto
Ante diem tantum lapidi manet illa potestas.
Est etiam nulli lapis hic obnoxius igni.

Mittit Chelonitē] *χελωνίτης* Græce dicitur testudo: cū Ala
igitur scribatur per ω, oportuit antepenultimam esse Aen
productā. Vide in Chiliadibus. *καὶ τὴν ἐπιπέδον νικῆνται χελωνίται.* ¶ Possè magi credunt] Plin. lib. 7. cap. 10. Che-
lonia oculus est Indicæ testudinis, uel portentosissī-
ma magorum mendacijs.

De Chelonite Plin. lib. 37. cap. 10. Albertus libro
2. cap. 3, sed male scriptum est Celontes. Vincentius li-
bro nono cap. 54. Silua. Pandect. cap. 402.

Indica testudo] Testudines tantę magnitudinis In-
dicum mare emittit, ut singularum superficies, habi-
tabiles casas integant, atq; inter insulas rubri maris
præcipue his nauigent cymbis: dentes nō habent, sed
dētium loco sunt illis rostri, ad margines acuti, super
na parte inferiorem claudente, pyxidum more: pariū

H 3 aua

Oua, auium ouis similia, ad centena numero: Educant
fœtus, annuo spatio. Plin. lib. 9. cap. 10. ¶ Chelonites
est testudo: ut autem in gallo est Aleatoria, sic Chelo-
nites in testudine. Plin. tamen ait, q̄ Chelonia sit oculus
indicæ testudinis, sic enim uocat hanc gemmam.

Magi credunt] Quos Aegyptij prophetas, eos La-
tini sapientes, Persæ magos, Græci philosophos, Indi
gymnosophistas, Assyrij Chaldæos dicunt, author est
Strabo. ¶ Prima luna] id est, luna silente, cum mini-
me lucet uel cum est lunæ cõitus: quem quidam inter-
lunium uel nouilunium, quidam Neomenias dici uol-
lunt, quando luna conuenit cum sole, & in orbem cir-
cumacta. ¶ Quintæ post] Et decima quinta dies con-
cordat primæ nouilunij.

Prasius 41:

Conspicuis Prasius gemmis solet annumerari,
Sed non est carus: contentus quippe decore,
Vtile nil affert: nisi quod utret, & decet aurum.

guttis
iguris Altera sanguineis species est illita ꝛ uenis,
Tertia candidulis tribus est inscripta lituris.

Alardus Aemst.

Conspicuis prasius] Huic lapidi atq̄ gemmæ indi-
tum est nomen ἀπὸ τῆς πρασίνου. i. a porro, siue ἀπὸ τῆς πρασίνου
quod significat uiresco. Viridis color maxime recrea-
re oculos existimatur. A uiriditate succi foliorū por-
ri, quæ summa est Prasius dicitur. Hinc uestis è uiris-
di lana prasina uocatur. Plaut. Prasina, coccina, tyria,
focale, foccos, monilia misit. ¶ Altera sanguineis spe-
cies.] Plinius libro 37. capite octauo. Viridantium &
alia plura sunt genera, uilioris est turbe prasius, cuius
alterum genus sanguine abhorret, tertium uirgulis
tribus distinctum est candidum. ¶ Tribus est inscripta
lituris] Aliàs figuris. Plinius habet uirgulis. ¶ Quod
uiret & decet aurum] Vt gemmæ omnem prope deco-
rem inde accipiūt, q̄ auro intextæ natiuos colores ru-
tilo

nilo illius fulgore permixtos, incredibili suauitate de se diffundunt: Ita summa ista & uere gemmea studia, Theologiæ dico, & iuris prudentiæ (medico enim sufficit puritas sermonis) horrida mihi esse uidentur & squalida, nisi aurea dicendi facultate uestiantur. Silius libro octauo: Et fuluo micat ignea gemma monili.

Pictor. Villin.

De Prasio Plinius libro. 37. ca. cap. 8. Specul. nat. libr. nono. cap. 81. Albertus lib. 2. cap. 14.

Prasius colorem habet qualem prasion, hoc est, Marubium, unde tale nomen fortitur, Albertus. Exoptum est quod confortat uisum, & quasdam Iaspidis, & quasdam Smaragdi habet operationes, sic Albertus.

CrySTALLUS 42.

CRySTALLUS glacies multos durata per annos, Ut placuit doctis, qui sic scripsere, quibusdam, Grandinis antiquæ frigus tenet atque colorem: Pars negat, & multis perhibent in partibus orbis CrySTALLUM nasci, quas nec uis frigoris ulla, Nec glacialis hyems, unquam uiolasse probatur. Sed certum cunctis, nec stat dubitabile cuiquam, Quod lapis hic soli subiectus concipit ignem, Admotosque sibi solet hic accendere fungos. Hunc etiam quidam tritum cum melle propinat Matribus, infantes quibus assignantur alendi, Quo potu credunt implerier ubera lacte.

¶ hinc

Alardus Aemstel.

CrySTALLUS glacies] Græci κρύστος frigus uel gelu dicunt, *κρύστος* contrahō: atque ita CrySTALLUS non nisi cōcretum gelu esse dicitur. Est enim CrySTALLUS aqua à niue solidius latiusque concreta, eam κρύσταλλον Græci appellant. Autor Aul. Gellius cap. 5. 11. Stadius primo Syluarum: Raraque lōgeuis niuibus CrySTALLA gelari. Propertius libro quarto. CrySTALLUSque tuas ornet aquo sâ manus. Claudianus. Qua frigoris arte Torpuit, & ma

H 4 duit

duit prodigiosa flix. Idem: Actus honor, liquidi cres-
cunt miracula saxi, Et cōseruatę plus meruistis aque.
Idem: Possedit glacies naturę signa prioris, Quę sit
parte gelu, frigora parte negat. Soles lufit hyems im-
perfectoq; rigore, Nobilior meris gemma tumescit a-
quis. ¶ Multos durata p annos.] Augustinus in præ-
fatione Psal. 147. Crystallus est indurata nix. Idem in
tertia quinquagena, in Psalmum 146. Mittit Crystal-
lum sicut buccellas. Creditur enim Crystallus dura-
ta per multos annos, & non resoluta niue congelasce-
re, ut resolutio non facilis sit. Niues præteritę hyemis
facile dissoluit æstas adueniens: Non enim eis ad cons-
firmandam duriciem accessit annositas, ubi autem ni-
ues multę per annos multos super inuicem missę fue-
rint, & copia sua uiolentiam æstatis euicerint, non æ-
statis unius, sed multarũ, præsertim in his terrę par-
tibus, in quibus Aquilonia plaga, ubi nec æstate sol
feruentissimus inuenitur, ipse diurna & annosa duris-
cia reddit hęc speciem, quę Crystallum dicitur. Idem
ibidem: Crystallũ est nix glacie durata per multos an-
nos, ita ut a sole uel igne facile dissolui non possit. D.
Gregorius super primum Ezechie. Habet, inquit, aqua
ex se fluiditatem, sed per frigoris uehemētiā in Cry-
stalli conuertitur firmitatem: unde in Eccle. scribitur.
Flauit uentus Aquilo, & congelauit Crystallum.

Quas non uis frigoris] Diodorus Siculus sub finē
libri tertij. Crystallus, inquit, lapis ex aqua oritur pu-
ra, congelata, nō quidem a frigore sed diurna caloris
ui, qua duriciem seruet, uariosq; colores suscipiat.

Accedere fungos] Origo fungorum (teste Plinio)
est ex pituita arborum. Sunt autem multa fungorum
genera. Horatius libro secundo Sermonum. Pratenfi-
bus optima fungis Natura est. Ouidius lib. quarto Fa-
storũ: Aut uirides malas, aut fungos colligit albos.
Martialis. Sunt tibi Boleti, fungos ego sumo suillos.

Plau

Plautus Bacchi: Terræ odium ambulat, iam nihil fa-
 pit, nec sentit, Tanti est, quanti est fungus putidus. Idē
 in eadem Comæ. Adeon me fuisse fungum, ut qui illi
 crederem. ¶ Vt placuit doctis] Plinius libro 27. capite
 secundo. Contraria huic causa CrySTALLū facit gelu ue-
 hementiore concreto, nec aliubi certè reperitur, quam
 ubi maximè hybernæ niues rigent, glaciemq; esse cer-
 tum est, unde & nomen Græci dedere, cui sententiæ re-
 fragatur Solinus capite uicesimo quinto, eodē in Cy-
 pro & Alabanda regione, Asiæ locis admodum cali-
 dis generetur.

Pictor. Villing.

De Crytallo Plinius libro 37. cap. 2. Solinus cap. 24.
 Isidorus lib. 16. cap. 13. Gregorius in Ezechie. cap. 1.
 Alber. libro 2. cap. 3. Anglicus lib. 16.

Crytallus glacies] Crytallus lapis est ex aqua pu-
 rissima, sub terra congelatus per multos (uidelicet tri-
 ginta) annos, teste Philosopho. Vnde græcum nomen
 habet *κρύσταλλος*, id glacies sonat. ¶ Vt placuit doctis]
 Diodoro, A. Gellio ex Aristotelis libris, & Senecæ na-
 turalium quæstionum lib. 3. Et Ecclesiastico cap. 43.
 Aquilo flauit & gelauit crytall⁹ ab aqua, & Pli. li. 37.

Frigus tenet atq; calorem] Absq; calore legendum
 cenfeo, dicit enim Pli. coloris impatiens est, nec aliud
 quàm frigidum ferre potest Crytallus. ¶ Pars ne-
 gat &] Arnoldus cuius frequenter meminit Vincen-
 tius in Speculo suo, homo nō indoctus, in libro de la-
 pidibus, Crytallum non uehementia frigoris in gla-
 ciem conuerti scribit, sed potentia terrestri induresce-
 re, instar aquæ congelatæ: Cum & hæc in regionum
 partibus etiam reperiatur, ubi solis ardor uehemētis-
 sime æstuet, cuius opinionem nō nihil comprobat So-
 linus. Facile ramen crediderim ex glacie lapidem for-
 mari, præsertim cum aliquando pluuialis aqua non
 frigoris rigore, sed terræ in quam ceciderit propieta

te, & etiã lignum, in lapides transformentur. Huius
gnum est lapis qui Corallius dicitur, qui absq; dubio
de lignis generatur & plantis. Scribit Albertus, q; ali
quando arbor in quam aues nidificarint, cum auibus
in mare aliquod iuxta ciuitatem quæ est Lubicensis,
fit ui & impetu uentorum de littore deiecta, unde for
tassis propter aquæ conditionem, & arbor & aues la
pidum tulerint sortem. Et aliud cui fidem adhiben
dam censet: In Gotthia, inquit, fons est, quicquid huic
immittitur, lapidescit: Vnde imperator Fridericus,
rei incredulitate perculsus, chirothecam anulo signa
torio notatam (ut probaret si quid ueri esset) immisit,
quæ ex illa parte quæ fuerat immissa, paucis dieb; la
pidea cum signo est reperta. ¶ Accedere fungos] Ocu
lo solis subiecta fungos accendit, si frigida est: calida
em̄ nihil operatur, dicit Plin. ¶ Implerier ubera la
cte] Si lac fluere desierit ex calida causa, ut scribit Iff
dor. li. 16. ¶ Sumptus in potu, ualet cõtra Colicã & ui
scerum passionē: si non adsit cõstipatio, eodē dicente.

Galactis siue Galactites. 43.

Nec minus & cineri similem Galactida dicunt,
Cum mulso tritum, lac multiplicare bibentis:
Si tamē antè cibos fuerit post balnea sumptus,

Aut ouis ex grauidæ lana traducere filum
Pertuso lapidi decet, & circundare collo,
Sic se portantis fœcundet ut ubera lacte.
Dat facilem partum simili ratione ligatus
Ad femur illius, quæ parturiendo laborat.
At si mundato circumspargatur ouili,
Cum sale mixtus aquæ, solis redeuntis in ortum,
Lacte replentur oues, scabiesq; fugatur ab illis.
Præterea tantis ueteres hunc laudibus ornant,
Ut bona cuncta putent solum præstare gerenti,
Quæ simul à reliquis cuncta uirtute darentur.
Sed turbat mentem, si clausus in ore liquecat.

Hunc

Hunc mittit Nilus, producit & hunc Achelous,
Lactis dat succum tritus, lactisq; saporem.

60

Nec minus cineri similem] Dioscorides. Galacti-
tes lapis colore cinericeus est, gustu dulcis, sic dictus,
quia tritus colorem lacteum emittit. ¶ Galactida di-
cunt] Plinius libro 37. cap. 10. Galactites ex uno colo-
re lactis. Eandem dicunt leucogeam & leucographi-
am appellant, & symphitem, lactis succo ac sapore
notabilem, in educatione nutricibus lactis fecundi-
tatem, infantium quoque alligata collo saluam fa-
cere dicitur, in ore autem liquefcere: eandem me-
moriam adimere dicunt, mittit eam & Achelous am-
nis. Hæc ille. Solinus capite duodecimo. Sumpsit
autem nomen ἀπὸ τοῦ γάλακτος id est, à lacte, quod
lacti assimiletur plurimum. Quod γάλα Græcis dici-
tur lac testatur Homerus quoque Odysseæ χεῖρ ἔμυ μί-
λαρ ἴσκει γάλακτι δ' ἕικελορ ἄνθ' ὄ μῶλυ δὲ μίμ καλίουσι θύϊ.
id est, Radice est nigra, prorsus flos lacteus illi, Quam
moly uocitant superi. ¶ Cū mulso] Lege Diosco. li. 5.
ca. 8. ¶ Scabiesq; fugatur ab illis] Aliàs, scabiesq; mali-
gna fugatur. ¶ Lactis dat succū] Rhēnius. Galactitem
ripis ostēdit in altis, Vberib; pdest, nec nō infantibus
idē, Et si quis terat hunc, albescit lacte liquefcens.

Alardus
Aemstel.

62

De Galact. Pli. li. 37. ca. 10. Solin. ca. 12. Auicēna li. Pictor.
2. ca. 47. cui lapis hic lacteus dicit, Marbodæo cineri si
milis. Siluaticus aut, ex uno lapide, qui lacteus dicit à
qbusdam, à quibusdā cinerius dicitur, duos fecit, for-
tassis non admodum de industria. Albert. lib. 2. cap. 7.
Galaricidem uel Galaractiden nominat. Aristote. in la-
pidario suo, etiam de hoc quædam.

Galactita] Est hic lapis colore & etiā sapore lactis
instar, dicit Plin. Vnde lacteus nomē habet teste Isido-
ro. Sed Dioscor. inqt, Lætheus dicitur, qā præcedētia
mala ducit in obliuionē: unde mulierem absq; labore
parturire facit, doloris uidelicet oblitā pcedētis part-

Tritum

Tritum mulsa] Mulsa hydromel est, inquit Graspaldus, quod Plin. dicente lib. 3. cap. 6. appetentibus ægris uinum, datur, ueluti innocentiore potu. Hydromelis rationem quære apud Plin. lib. 14. cap. 17.

Solis redeuntis in ortum] Vesperi sol maturat in ortum, hoc est in locū unde exierat mane. ¶ **Scabiesq; fugatur]** Austrinos uentos Landimus docet scabiem inferre ouibus: At Petrus Valla Placentinus illis obesse tineas affirmat, indeq; dicit tineanas oues à Plauto in Bacchidibus. ¶ **Præterea]** Tali elogio hunc lapidem commēdat Dioscorides, scribens, si in fascia portetur, pellit dolorem dentium. Et si quis secum portauerit, qui principem uel alium offensum habeat, in obliuionem adducat principis uel alterius aduersantis iram, & dominum suū ex toto reddat omnibus amabilem. Item Aristoteles, lapis hic, dicit, dum ponitur contra incendium, ignis extinguitur. Collo quoq; aligatus, saluam aufert. autor est Plin. libr. 37. ¶ **Nilus** ab ultimis Aethiopiæ finibus fluit ad Septentrionem, dicit Strabo 15. lib. Præclara quoq; est Auicennæ de hoc sententia, qui Nilum, inquit, ita laudo, ut bonitatis excellentia, paucis admodum comparari possit fluminib;. Nam mulierum partus insigniter adiuuat, unde & huius lapidis uim, quam in nixu mulierū refert, uenire auguror. ¶ **Achelous]** Sunt fluij Ionium irrumpentes sinum, & in Austrum uergentes, Inachus, Achelous & Euenus, Strabo lib. 7.

Orites 44.

L Aetiferos morsus niger atq; rotundus Orites, Quos fera, uel cornu, uel seuo dente peregit, Cum roseo mixtus perfectè curat oliuo.

Per uastas heremos, interq; feras gradientes Illesos seruat, morsus abigendo ferarum,

† Hic Qui uiuet, & maculas albas habet, alter Orites. Casibus aduersis portatus ubiq; resistit:

Tertius

Tertius asseritur famæ grauioris Orites,
Altera pars cuius crebris nimis aspera clauis,
Altera leuior est, † duri quasi lamina ferri.
Hic facit appensus ne fiat fœmina prægnans:
Aut ut si prægnans fuerit, cito fundat abortum.

61

† corpus

63

Alardus Aemstel.

Lætiferos morsus.] Plinius capite 10. lib. ultimi.
Orites globosa specie, à quibusdam & Sideritis uocatur,
ignē nō sentiens. ¶ Per vastas eremos] Scda produ-
citur, tametsi Prudentius etiam corripit. Excidit
ergo animis cremi fitis.

Pictor Villin.

De Orite Plinius libro tricesimo septimo, capite 10.
Vincentius libro nono capite 89. Alber. lib. 2. ca. 13.

Orites, uocatur à quibusdam Siderites, q̄ ignem
non sentiat, dicit Plinius libro 37. Tres habet species,
quarum una est nigra & rotunda, alia uiridis, maculā
habens albā: Tertia cuius pars altera aspera est, altera
plana: & est color, quasi ferri lamina, Verba sunt Alb.

Hyænia. 45.

Tollitur ex oculis lapis extollendus Hyæne,
Dicitur Hyænia, quam ueteres (si credere dignū)
Fatidicum numen memorant inferre gerenti,
Quò queat imbutus prædicere quæq; futura,
Sub lingua lotus si contineatur in ore.

Alardus
Aemstel.

Tollitur ex oculis) Plinius capite 40. 37. Hyæniæ
ex oculis Hyæne, & ob idem in uase inueniri dicuntur,
& (si credimus) linguæ hominis subditæ futura præ-
dicere. Solinus capite 40. Qd̄ si cupias nosse cuiusmo-
di belua sit Hyæna, legito Plinium capite 30. libro 8.
Aristotelem capite 32. 6 libri naturæ animalium: eun-
demq; capite 5. 8. naturæ animalium, & cap. 6. 3. De ge-
neratione animalium. Ouidium 15. Metamor. Si tamē
est aliquid miræ nouitatis in istis, Alternare uices & q̄
modo fœmina tergo Passa marem est, hinc esse marem
mi

miremur Hyenam: Mātuanus: Callida & (ut perhibēt)
nostræ æmula uocis Hyæna. Idem in Bucol. Est in eis
pietas Crocodili, astutia Hyænae. Hyæna uocē huma-
nam imitatur, & nomen alicuius ediscit, quem euoca-
tum lacerat: Itā quidam obsequio blandiuntur, donec
in perniciem trahant, Hyæna sic auida est excremento-
rum hominis, ut si in uase suspendantur altius quā-
m ut possit attingere, enecet sese defatigata porrectu
corporis. Itā nonnullis quod est fœdissimum, id dul-
cissimum est.

Pictor. Villing.

De Hyenia Plinius libro 37. capite 10. Albertus li-
bro secundo, capite octauo. sed ibi legitur Iena. Soli.
capite 39. in Pandect. capite 434.

Ex oculis) Ex oculis tollitur Hyænae, uel ut aliqui
dicūt, ex fronte, ut Aristo. ¶ Hyæna] Hyænis utranq;
esse naturam, & alternis annis esse marem, alternis fœ-
minam fieri, parere sine matre uulgus credit. Aristo. in
sexto libro, capite 32. negat. Multa mira traduntur de
hac, sed maximè quod sermonem humanum inter pa-
storum stabula assimilare, nomenq; alicuius addisce-
re fertur: quem euocatum foras, laceret. Huius natura
descripta apud Plinium, cuius prædicta uerba sunt,
libro octauo, capite 30.

Liparæa siue Liparis 46.

† Liparis
uocitatus.

PAd quem sponte sua properat genus omne ferarū,
Quas uenatorum sueuit labor exagitare.
Non eget ergo canum cursu, cura uē sagaci,
Saltus perlustrans, lapidem qui gesserit istum:
Sternendæ satis est uenabula tollere prædæ.

Alardus
Aemstel.

Partibus in Lybicus] Lipara una est de illis septem
insulis, quibus Aeolus imperauit. Lege Seruium in li-
brum Aeneidos octauum, super illud: Insula Cicianū
iuxta latus, Aeoliamq;. Sic denominata à Liparo rege,
In ea fuisse fertur officina Vulcani & Cyclôpum, ut in

Lem

64

Lemno Claudianus. Ignifluisq; gemit Lipare fumosa
 cavernis. Mantuanus: Regis habens primi Lipare Vul
 cania tellus. ¶ Lipares uocitatus] Plin. cap. 10. lib. ultri
 de Lipare. Hoc tantum traditur, suffita ea omnes be
 stias euocari. ¶ Non eget ergo canum] Ferè quæcunq;
 in uenationibus à canibus exagitata, confestim ad Li
 paream, tanquã ad singularem patronum cõfugiunt,
 quamdiu illic steterint fiunt inuisibiles: Ita ut nec à ca
 nibus nec à uenatoribus agnosci queant.

Plinius libro 37. capite 10. Vincentius libro 9. ca. Pictor.
 80. Albertus libro 2. cap. 10. In Pandect. 442. Villing.

Proprietatem illius gemmæ (si modo uerum est)
 potètiæ diuinæ iuxta Alber. acceptã referre debemus.
 Enydros. 47.

PErpetui fletus lachrymis distillat Enydros,
 Quæ uelut è pleni fontis scaturigine manant,
 Cuius naturæ graue sit deprehendere causam:
 Nam si decurrit lapidis substantia, quare
 Non minor efficitur, uel non omnino liquefcit?
 Sin ros exterior descendit ad interiora,
 Ut semper refluat, cur se non impedit ipsum,
 Scilicet ingrediens contrarius egredienti?

Perpetui fletus] Græcis *ἑνυδρῶς* aquosus uel aquatis
 lis dicitur. Plinius capite undecimo libri ultimi; E
 nydros semper rotunditatis absolutæ in candore est
 leuis, sed ad motum fluctuat intus in ea, ueluti in
 nis liquor. Solinus capite 50. Enydros exūdat, ut clau
 sam in eo putes fontaneam scaturiginem.

Nam si decurrit] Sunt qui putent, quòd uirtus la
 pidis in aquam aërem sibi uicinum appropinquantem
 decurrat, ut iam uideatur exire de substantia lapidis,
 & egreditur de substantia aëris circumstantis.

Fontis scaturigine manant] Apud Homerū Iliad.
 nono & 15. Similitudo ē sane quàm apposita de aqua
 è fonte scaturiente.

Pictor Vil.

Pictor. Villing.

De Enyd Plinius libro 37. capite undecimo. Soli capite 50. Albertus libro secundo. Tract. 2. capite 5. Etyndros habet. Ifido. uero Enydros.

Enydros lapis est ab aqua uocatus, quasi aqueus: semper est rotunditatis absolutæ, ut in candore læuis, sed ad motum fluctuat intus in eo, ueluti in ouis, liquor, sic Plinius habet libro 37. capite undecimo, magnitudinis est auellanæ nucis. ¶ Graue sit deprehensum. Quod ingrediens non repellat egredientem, qui fiat, durum est fingere, nisi ex hoc quod Albertus effinxit: Ex substantia profecto, inquit, huius lapidis non ueniunt guttæ, sed ex nimia frigiditate qua tenetur, quæ aërem, pinguium, & se tangentem in aquam mutat. Hanc quidem rationem teste Siluatico, Albertus ex Euace sibi adscripsit. Quod tamen multum emolumenti aut gratiæ hæc gemma conferat, nondum reperi. At guttæ, inquit, Albertus febricitantibus sunt remedio.

Iris 45.

IRin dant Arabes, sed gignit eam mare rubrum
Crystallo similem, cuius sexangula forma
Clara luce micans, fert causam nominis huius:
Nam si sub tecto radijs sit subdita solis,
¶ Proximus inficitur paries, uariisque colore
Arcus cœlestis depingit utrinque figuram.

Alardus Aemstel.

Irin dant Arabes. Hæc gemma idcirco Iris dicta est, quoniã figuram & colorẽ iridis arcus cœlestis plurimum imitetur. ¶ Mare rubrum] Solinus cap. 46. inuenit & Iridem in mari rubro sicut Crystallum sexangulatã, quæ radijs icta solis, rutilo aëris repercussu cœlestis arcus ex se iacit speciem. ¶ Nam si sub tecto] Plin. ca. 9. 37. Nam sub tecto percussio sole species & colores arcus cœlestis in proximos parietes eiaculatur, subinde mutans magnaque uarietate. ¶ Variisque colore

Iore] Vergilius: Nuncia Iunonis uario decorata colore. Ouidius 1. Meta. Nuncia Iunonis uarios induta colores. Vergilius quinto Aeneidos: Ergo Iris croceis per cælū rosida pennis Mille trahens uarios aduerso sole colores. Statius lib. 10. Huc se cæruleo librauit ab æthere Virgo. Seneca. Imbrifera qualis implicat uarios sibi Iris colores. Ouidius 3. Meta. Qui color infectis aduersi solis ab ictu Nubibus esse solet, aut purpureæ Auroræ, Is fuit in uultu. Arcus cælestis,] Lege Aristotelem 3. Meteororum. Senecam primo naturalium, & Pliniū libro secūdo. Plutarchus Che. in Cōso. ad Apollo. Iris nihil aliud est, q̄ relucencia solis refracti in nubibus. Silius Italicus libro 7. Sicut aquę splendor radiatus lampade solis Dissultat per tecta uaga sub imagine uibrans Luminis, & tremula laquearia uerberat umbra. Pict. Villin.

De Iride Albertus libro secundo cap. 8. Plinius libro 37. cap. 9. Barp̄th. Anglicus libro 16.

Effoditur Iris, ut Plinius narrat, in quadam insula rubri maris, quæ distat à Beronice urbe. 60. millia passuum, lib. 37. ca. 9. Nos item inuenimus maximam copiam horum lapidum in montibus Germaniæ, qui sunt inter Rhenum fluuium & Treuerensem ciuitatē. Albert. lib. 2. ¶ Crystallo similem] Sexangulam, ut Crystallum, esse cōstat, unde quidam radicem Crystalli esse dixerunt. Plinius. Causam nominis huius] Vocatur ex argumento Iris, ut Plinius ait. Nam sub tecto percussa sole, species & colores arcus cælestis in proximos parietes eiacula, subinde mutās, magnāq; uarietate admirationem sui augens. Easdem creditur habere uirtutes quas & Beryllus, nisi q̄ tantæ non inuenitur quantitatis, Diosco. Cooperatur hic lapis parturienti, uel ut citius pariat, uel saltem ut dolo rem partus facilius sustineat, & non tantum de periculo pertimescat. Iridis colores inter naturę mira esse,

I neminem

neminem præterit, quod maximo argumento esse potest, quia à pictoribus, eiusmodi forma, species uel colorum, exprimi non queat: unde super omnem Irim dicitur, quod ad agionis formam habet, de ueste splendida, coloribus uariantibus, ac omnino cõtexta preciosius: Sunt hæc notata ex 12. antiquar. lect. Cælij.

Androdamas 49.

Androdamãta (lapis formæ quasi tessera quadræ) Dicunt argenti representare nitorem: Cuius durities quasi durities Adamantis. Ipse maris rubri mixtus reperitur harenis: Quem Magus affirmat tantæ uirtutis haberi, Ut possit præsens animos sedare calentes.

Alardus Aemstel.

Androdamãta lapis] Androdamas, qui & Argyrodamas dicitur, argenti nitorem habet ut Adamas, ita uocatus, quod impet⁹ hominũ, & iracundiam domet. ἀπὸ τῆς αἰσθητικῆς ἀποκαταστάσεως, hoc est, à domandis uiris. Rhennius: His pueros seruans Molochites splendet harenis, Androdamasq; lapis, compescens pectoris iras.

Dicitur argenti] Plinius libro 37. capite 10. Androdamas argenti nitorem habet ut Adamas, quadrata & semper tessellis similis magnis, putantq; nomẽ impostum ab eo, q̃ impetus hominũ & iracundias domet. Solinus capite 46.

Pictor. Villin.

De Andromante Albert. libro secundo, Tract. 2. capite primo. Plinius libro 37. capite 10. Vincentius in specu. natu. libro 9. ca. 45. Solinus ca. 45.

Androdamas] Putant huic lapidi nomen inditum ab eo, quod domare ac refrenare dicatur impetus uel iracundias animorum. Sic Plinius libro 37. dicitur & Argyrodamas, quod idem narrat. Calētes animos] Id est, ira concitatos. Cui autem lapis hic non est, maximum remedium nouerit moram atq; dilationem, ut primus iræ furor relanguescat. Proinde Athenodori

illud

Illud salutare præceptum habere cordi atq; memorię 64
opere precum duco, qui Augusto Cæsari sic præce-
pit, Quum ira te Cæsar ceperit, nihil prius neq; dixe-
ris neq; feceris, quàm ipsas uiginti quatuor literas ele-
mentarias tecū ipse percurreris, sic enim futurū ut im-
petum animi suffrenes. Vide Beroal. de optimo statu.

Ophthalmius 50.

Avertens oculis morbos Ophthalmius omneis
Asferitur furum tutissimus eē patronus,
Ac circumstantes obducta nube recondit:
Ut spoliare domos possint impune latrones.

Alardus Aemstel.

Auertens oculis] Oculorum morbis ac uitijis infi-
nita pœne nomina à quibusdā excogitata sunt, & ma-
xima ex parte cum aliorum membrorum affectioni-
bus coincidentia. Apud medicos frequenter occurrunt
ὄφθαλμία. i. lippitudo, λένκομα, quod item uitium ἀργυρο-
uocatur, γλαύκωμα, ἀγίλωσις, ἀμφοτερωπία, κατάρρα) suffusiōes
Plura apud Celsum. Iulius aut Pollux cavitatē dixit
ex corpis egritudine. Galenus in Isagoge sua ait, Ocu-
li ophthalmiā esse, quotiēs rubet candida oculi pars, ex-
tolluntur cilia, simulq; fit, ne possint sine dolore con-
iungi palpebræ, & tractatus manibus oculus dolet. I-
dem morbus dicitur Glaucoma. Plaut⁹ Milite. Et nos
facticijs fabricis, & doctis dolis Glauconiam ob ocu-
los obijciemus, eumq; itā Faciemus, ut quod uiderit
non uiderit.

Pictor. Villing.

De Ophthal. Albert. lib. 2. cap. 13. Anglicus li. 16.

Ophthalmius nomen à patria habet, testis Isido-
rus, uarijs coloribus distinctus est, sed tot uirtutes ha-
bet quot colores, ut idem.

Vnio

51. *Sive Margarita*

Tollitur è conchis species memoranda marinis,
Vnio dictus ob hoc, quòdab una nascitur unus,
Nec duo, uel plures unquam simul inueniuntur.

I 2

Cuius

Culus ad ornatum laudatur candida forma,
Quod deceat uestes, deceat nihilominus aurum.
Conchæ temporibus certis referuntur hiantes
In cœlum, patulæ rores haurire supernos,
Ex quibus orbiculi candentes concipiuntur:
De matutino fit clarior Vnio rore.

Ros uespertinus fœtus solet ædere fuscus,
Et iuuenes conchæ dant baccas candidiores,
Obscurat fœtus † concharum grandior ætas.

baccarū

Quanto rorantis fuerit plus aëris haustum,
Tanto maiorem gignit roratio baccam.

ed cresce

Vlra feminucem † concrefcere nulla putatur.
Quod si celsa micent tonitru conuexa corusco,
Conchæ diffugiunt subita formidine clausæ.
Sic intercepto conceptio deperit haustu,
Et fit abortiuum, quod cœperat inde creari.
Insignes baccas prædam maris India † gignit,
Gignit & insignes antiqua Britannia baccas.

aitit

Alardus Aemstel.

Tollitur è Conchis] Plinius libro 9. capite 33. Cõ
chæ dicuntur aliquotiens duriores piscium testæ, capi
unturq; interdum pro ipsis piscibus, interdum quoq;
pro gemmis, quæ in his reperiuntur, nonnunquam e
riam pro tubis: Cuiusmodi est illud Vergilianum, Sed
tū forte caua dum personat æquora concha. Politian⁹
Et nunc tortilibus permulcent æquora conchis. Oui
dius libro Meta. 13. Læuior assiduo detritis æquore
conchis. Iosue 6. Et de nocte confurgens, expresso uel
lere concham rore impleuit. Ouidius libro 10. Collo
cat hanc stratis, cõchaq; Sidonide cinctus Munera fert
illi, cõchas, terretesq; lapillos. Maria. libro 13: Ebria
Baiano ueni modo cõcha Lucrino. Idem: Sed cui solus
erit concha Lucrina cibus. Vergilius: Ut concha bibat,
& Sarrano dormiat Ostro. Quem locum adducit & E
rasmus in Colloquijs. Hæc pluribus fortassis admo
nuimus

nuimus

nimus, quam res ipsa postulat: nisi quod uideo quos- 65
dam lapidum cognitionem ueluti rem nullius momē
ti existimare, uel somniū potius arbitrari. Memo-
randa marinis] Epitheton est. Ouidius 15. Et procul 67
à pelago conchæ iacuere marinæ. Illud quoq; uulga-
rum licet, attamen indicandum est discrimen, quo Cō-
chæ dicuntur, quæ testā leuem habent, ac politam, siue
uniformiter rugatam, siue denticulatam: Ostrea uerò,
quæ asperam scabramquē. Quamuis generali nomine
Ostrea quoq; conchæ uocentur, testæ ipsæ duriores.
Propriè conchæ dicuntur, quales sunt coclearum. O-
uidius: Ostreaq; in conchis trita fuere suis. Columella:
Implicitus cōchæ limax. Cicero libro 3. de finibus. Ut
enim in membris alia sunt tanquam sibi nata, ut oculi
ut aures, aliqua etiam cæterorum membrorum usum
adiuant, ut crura, ut manus: Sic immanes quædam be-
stia sibi solum natæ sunt. At illa quæ in concha patu-
la pinna dicitur, in ijsq; qui nante cōcha, quod eam cu-
stodiat pinnophylax uocatur, in eamq; quæ si recepit
includitur, ut uideatur monuisse, ut caueret. Itemq; for-
micæ apes ciconiæ, aliorum etiam causa quædam fa-
ciunt. Multo magis hæc cōiunctio est hominum. Ita-
que natura sumus apti ad cætus, concilia, ciuitates.
Idem libro secundo de diuinatione. Ostreis & conchy-
lijs omnibus contingit, ut cum luna crescāt, pariterq;
decrescant. Plautus in Capt. Parasitorum genus simi-
le est cochleis: Nam cum humor est lambunt, si nō, suo
uiuunt succo. Vnio dictus] Vniones alio nomine uo-
cantur Margaritæ siue Margarita: utrunq; enim dici-
tur Latine. Hieronym⁹ in Epistola ad Pammachium
Licet margaritum in sordibus & fulgor gemmæ pu-
rissimæ, etiam in luto radiat. Idem: Si tanti uitrū quāti
margaritum. Quod ab uno tollitur unus] Plinius li.
9. cap. 35. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe,
leuore, pōdere. haud promptis rebus, in tantū, ut nule

li dud reperiantur indiscreti, unde nomen unionum
Romane scilicet imposuere delitiæ. Quod deceat ue
stes.]Luxuria (ut ait Plinius) uestitus prouocauit eos
flores, qui colore comédantur, quos constat treis esse
præcipuos, è quibus tertius est qui in conchylijs pro
priè intelligitur. Hieronymus in Epistola ad Lætam
de institutiõe filix. Caue ne aures eius perfores, ne ce
russa & purpurissa consecrata Christo ora depingas,
nec collum auro & margaritis premas, nec caput gem
mis oneres, nec capillum cerufes, & ei aliquid de gehē
næ ignibus auspiceris. Habeat alias margaritas, quib⁹
postea uenditis, emptura est preciosissimum magari
tum. Pro gemmis & serico diuinos codices amet, in qu
bus non auri & pellis Babylonicæ uermiculata pictu
ra, sed ad fidem placeat emēdata & erudita distinctio.
Idem ad eandem: Secularis homo in quadragesima uē
tris ingluuiem decoquit, & in cochleariū morem fuce
co uictitans suo, futuris dapibus ac saginæ aqualicu
lū parat. Virgo & monachus sic in quadragesima sus
os admittat equos, ut sibi meminerint semp esse cur
rendum. Illud paucis adijciendum, quod in Cō insula
uestes sanguine conchyliorum olim tingebantur, uo
cabanturq; conchyliatæ .i. purpureæ. Iuuenalis saty.
8. Spartana chlamys conchylia Coa. Cuius ad or
natum] Plinius in proæmio libri. 12. Quo magis ac
magis admirari subit, unionem in rubri maris profun
do, smaragdum in ima tellure quæri. Ad hoc excogi
tata sunt aurium uulnera, nimirum quoniam parum
est collo crinibusq; gestari, nisi infoderentur etiam
corpori. Vergili⁹ 10. Aeneidos libro: Qualis gemma
micat, fuluum que diuidit aurum, Aut collo decus est
capiti, uel quale per artem Inclusum buxo, aut orytia
terebintho Lucet ebur, fusos ceruix cui lactea crines
Accipit, & molli subnectit circulus auro. Ouidius in
Metamor. Instruxere epulis mentas, dapibusque re
mo

68
68
motis In gemma posuere merum. Gemmarum precia
simul & ornatus mutantur cum ætatibus, sicut & cæ-
terarum rerum. Summum autem precium olim fuisse
margaritis, hoc est unionibus, abunde testatur Plini-
us. Deceat nihilominus aurum] Adelphasium me-
retrix in Penulo Plautina:

Bono ingenio me esse ornatam, quàm auro multo
mauelo,

Aurū in fortuna inuenitur, natura ingenii bonū.

Bonam ego quæ beatam me esse nimio dici mauelo.

Meretricem pudorem gerere, magis decet, quàm
purpuram.

Magis meretricem pudorem, quàm aurum gere-
re condecet.

Pulchrū ornatū turpes mores peius cæno colluūt.

Lepidi mores turpem ornatum facile factis com-
probant.

Conchæ temporibus] Eadem hæc in finem usque à
Plinio cap. 35. lib. 9. Solinoque fufius aliquanto expli-
cantur. Ex quibus orbiculi] Horatius libro 2. Sermo.
Lubrica nascentes implent conchylia lunæ. Atque hoc
est in causa, cur cōchylia uocentur à Plinio lunata, uel
quòd curua sunt in modū bicornis lunæ, uel noua im-
pleantur luna. Ultra feminucē] Aliàs semissem siue
semiuncē, & putant ratione carminis u posse elidi, cu-
iusmodi est & illud Lucani libro Pharfaliæ quarto: Se-
mianimes traxere foris. Cæterū satis apparet esse le-
gendum semiuncē. Plinius li. 9. cap. 36. Pondus ad hoc,
cui senunciae pauci singulis scrupulis excessere. Et So-
linus cap. 66. Ultra semunciales inuentos negant. Gignit
& insignes] Anadiplosis est) Oceanus Indicus mi-
re prodigius est margaritorum, quæ oriuntur in con-
chis, & concipiuntur ex rore. Pli. existimat nihil aliud
esse margaritas, quam partum concharum. Propertius
lib. 1. Hanc ego non auro, non Indis flectere conchis.

Idem libro 2. Indica quos medio uertice gēma tenet.
Martialis libro 1. Issa est charior Indicis lapillis.

Antiqua Britannia] Cornel. Tacit. in uita Iulij Agricola: Ferè Britannia aurum & argentū, & alia metalla gignit, & Oceanus Margarita suffusca & liuētia. Suetonius ait Cēsarem in Britanniam nauigasse causa margaritarum. Olim omneis insulæ, quæ iuxta eā insulam, quā nunc Britanniam dicimus, sitæ sunt, Britannia uocabantur teste Plinio cap. 16. lib. 4. Ea uerò quæ Britannia dicitur, antea Albion dicebatur, ab albis aliquot montibus, qui primum illuc nauigantibus procul apparent. Cuius insule ueteres incolæ Britones fuerunt, à quibus Britannia dicta est, autore Beda Anglosaxone. Ea insula postea dicta est Anglia, ab Angla regina, qua duce Saxones eam insulam subegisse dicuntur. Atque eo uerbosius ista retulerim, quā instituta nostræ conueniret breuitati, quod cum hæc tumultuarie annotarem, non ita procul ex aduerso littoris Britanniæ, nempe apud regiam Hollandiæ Hæcmondam, religiosissimæ olim Auglorum genti ἐπιχάριον, sed τὰ μέν ἑσθιεν ἀπὸ φλοίσσου degeremus. **Baccas. i. gemmas]** Vergilius in Culice, Conchea bacca maris precio est à pectore puro. Claudianus: Et uarijs spirat Nereia bacca figuris. Sidonius: Baccarū profert læues asprata lapillos. Verg. Aeneidos 1. Colloçymonile Baccatum, & duplicem gemmis auroq; coronam. Bacca inter unio nes gemma nobilissima. Ut unioes tamen in mari nascuntur, tamen plus habent cognationis cum cælo, cuius faciem reddunt: Ita pius ac generosus animus magis à cælo pēdet, unde ducit originem, quam à terra, in qua uiuit.

Pict. Villing.

De Vnione Plinius lib. 9. cap. 35. Solinus cap. 66. Serap. cap. 397. Albertus libro 2. cap. 11. Isidor. lib. 16 Platearius in lib. de simplici medicina.

Ab una nascitur unus.] Nunquam duo reperiuntur
indiscreti

indiscreti, ideoq; & nomen Vnionum Romanæ deli-
 tia imposuerunt eis. Nam id apud Græcos non est, nec
 apud Barbaros inuentores aliud quàm margaritæ no-
 men, dicit Plinius, q; in cõchis marinis reperiatur hoc
 lapidis genus. Sic Isidorus. Laudatur candida for-
 ma] Talis autem ipsis est conchis sensus ut partus su-
 os timeant maculari, cum sol urentes ac feruentes or-
 bes emerferit. Itaq; ne calore nimio fuscetur lapides,
 conchæ subsidunt in profundum. Solinus. Deceat
 uestes] Margaritas digitis suspēdere, & binas trinasq;
 auribus, gloria fœminarum fuit: quin & pedibus, nec
 crepidarum tantum obstragulis, sed & totis addebant
 focculis. Neq; gestare satis erat, nisi calcassent etiã pe-
 dibus, per uniones ambulando. Plinius. Prædã ma-
 ris] Concha ipsa cum manum uideret, sese comprimit,
 opesq; suas operit, adeo prædę timet, gnara propter
 uniones se peti, sed manũ si præueniat, acie sua abscin-
 dit. Plinius. Antiqua Britannia] Hoc est Britannicũ
 mare, quod nunc Anglicum dicitur. Albert. Quod
 si micent celsa conuexa.] Si fulgurat, comprimuntur
 conchæ pauefactæ, ac pro ieiunij modo minuuntur,
 uitia contrahentes abortiua, quæ Physesmata à bulla-
 rum similitudine dicuntur, dicit Plin. lib. 9. Habēt uir-
 tutem confortandi albæ & clarę margaritæ, contraq;
 debilitatem & fluxum uentris uel sanguinis, necnon
 cardiacam passionem sanāt. In febribus datur puluis
 earum cum zaccarem rosarum, Sic Platearius.

Pantherus 52.

PAntheron multos testantur habere colores:
 Nam niger & rubeus, uiridis, pallēsq; uidetur,
 Purpureus, roseusq; simul sparsiq; coloris,
 Hos habet, & uario distinctus schemate uernat:
 Expediit hunc orto quàm primum sole uideri,
 Ut uictor possis omnes exire per actus:
 Ipso nanq; die poterit te uincere nemo.

Pantheram patet esse feram diuersicolore[m],
India quam gignit, cuius pauefacta leonum
Voce fugit rabies, quam bestia contremittit omnis:
Huius ad exemplar sic est lapis iste uocatus.

Alardus Aemstel.

Pantheron multos] Plinius capite 11. 37. Sunt & d
leonis pelle & Pantheræ nominatæ Leoncios Pardali
os. Pantheram patet esse feram]. Ab effectu nomē
sumptum est, πᾶν enim totum, & θῆρ ferā Græci dicunt,
& scilicet hæc belua tota fera sit. Vergilius li. Aenei. 8.
de Euandro. Tum lateri atq; humeris Tegecæum subli
gat ensem, Demissa ab lena Pãtheræ terga retorquēs.
In pantheris quod speciosissimum esse oportuit, id cæ
landum est, ut placeat reliquo corpore maculis pictu
rato. Ita in quibusdã omnia placent præter uitã, quod
totius negotij caput. Cuius pauefacta leonum] Ari
stoteles lib. 9. naturæ animalium, cap. 6. Idem cap. 6. 6.
naturæ animalium. Plinius lib. 8. capite 17. & Soli
nus capite 27. Voce fugit rabies] Atq; hoc tale tamq;
ferox animal, inquit Plinius, rotarum orbis circuma
cti, currusq; inanes, & gallinaceorū cristæ, magisq; eti
am cantus terrent, sed maxime ignes. Homerus Ilias
dos λ. Lucretius libro 4. Quinetiã gallū &c. Lege ada
gium, Leonem larua terres. De Panthera herba uide
Plinium lib. 27. cap. 2.

Pictor. Villing.

De Panthero uide Speculum naturale lib. 9. ca. 90
Albertus lib. 2. cap. 14. Barp. th. Angli. lib. 16.

Tot uirtutes habet Pantherus, quot colores, ut in
lib. de natur. rerum scriptum est. Bestia contremittit o
mnis] Ferūt odore earū mire sollicitari quadrupes
cunctas, sed capitis toruitate terreri. Quamobrem ca
put occultant, & pulchritudine reliquæ partis, bestia
as ad se inuitant, & sic inuitatas arripiunt ac deuorât:
Hæc Plinius lib. 8. cap. 17. Vnde Poëta dicit, quam be
stia

stia contremittit omnis. Cuius uoce rabies draconum
fugit pauefacta] Dicitur hoc animal infestū esse dra- 68
coni, & ob hoc Pantheræ uocem draconem fugere in 70
latibula antrorum. Hæc Albertus de nat. anim. li. 22.

Apistos 53.

A Pistos nigri non ultima gemma coloris,
Ad gratam speciem rubeis interlita uenis,
Pondere maioris mensuram corporis æquat.
Hanc, semel admoto si ceperit igne calorem,
Testantur calidam septem durare diebus.

Alardus Aemstel.

Apistos nigri] Plinius libr. 37. cap. 10. Apistos se-
ptenis diebus calorem tenet ex calefacta igni, nigra
ac ponderosa, distinguuntur eam uenis rubentibus:
putant prodesse contra frigora.

Chalcophonos 54.

Chalcophonos pulsata refert tinnitibus æra,
Qui si tractetur reuerenter corpore casto,
Vocis dulce melos aiunt conferre gerenti,
Et ne rauescant, liquidas defendere fauces,
Hic etiam nigrum perhibetur habere colorem.

Alardus Aemstel.

Chalcophonos pulsata] Plinius cap. 10. libri 37.
Chalcophonos nigra est, sed illisa æris tinnitū red-
dit, Tragædis ut suadeat gestanda. Solinus uerò cap.
50. eandem uocat Chalcophthongon. Chalcophtho-
gos, inquit, resonat ut pulsata æra, pudice habitus ser-
uat uocis claritatem. Ab ære & sono compactum no-
men, latinè ærisonum diceremus. Græci enim χαλκον
æs, φόγγον sonum nuncupant. Chalcophonos autem
dicitur à χαλκον .i. æs & φών uox, ueluti dicas æreuo-
cum. Et ne rauescant] Ab rauri, hoc est raucitate (sic
enim utitur Plautus in Aulu. Vbi, inquit, si quid posca-
mus, ad raurim poscamus prius] sit uerbum rauceo &
rauesco, & raua uox .i. parum liquida. Pict. Vil.

De Chal.

De Chalcophono Plin. lib. 37. cap. 10. Solinus cap. 50. Albert. lib. 2. Tract. 2. ca. 3. ubi perperam scribitur Calcasanos. Haber Siluat. Pãdect. ca. 399. Calefarios.

Chalcophonos] Quia timitum habet æris, tale nomen accipit. Nam χαλκόφωνος, Latine habens uocem fortem, interpretari potest

Molochites 55.

Infantum cunas uirtute sua Molochites Protegit, & casus abigit quoscunq; sinistros, Ne teneros artus pars possit iniqua nocere. Dat lapidi precium uirtus cumulata decore: Crassum quippe uirens similis solet esse Smaragdo, Hunc Arabum gentes prius inuenisse feruntur.

Alardus Aemstel.

Infantum cunas] Plinius lib. 37. cap. 8. Non trans lucet Molochites spissius uirens, à colore maluæ nomine accepto, reddendis laudata signis, & infantium custodia quadam, innato contra pericula ipsorum medicamine. Solinus cap. 46. Rhënius. His pueris seruâs Molochites splendet harenis. Est color in purpuram inclinans qui Molochinus dicitur, quod maluæ flori similis similis sit, quasi Malachinus. Græci enim μαλάχη maluam appellant. Hinc Melochinarios Molochini coloris infectores Plautus appellat.

Pictor. Villing.

De Molochite Albert. lib. 2. cap. 11. Plin. lib. 37. ca. 8. Solin. cap. 45. Siluaticus Pandect. cap. 448.

Molochites à colore maluæ nomen accepit, si Plinio credimus.

Tecolithus 56.

Tecolithos nucleo similis perhibetur oliuæ, Aspectu uilis, naturæ uero preciosus. Namq; solutus aquis, & ab his quibus expedit haustus, Dicitur esse potens, lapidosos soluere renes,

Vesicæq;

Vesicęq; simul purgare dolentis harenas.

Alardus Aemstel.

Tecolithos nucleo.] Plinius lib. ultimi, capite 10.

Tecolithos oleæ nucleo similis uidetur. Neq; est gemmæ honos, sed lingentium calculos frangit pellitęq;. Sunt qui putēt appellari lapidem calcularem, τίκος calculus Græcis dicitur, & λίθος lapis. Dioscorides Iudaicum lapidem nuncupat, nomen, inquit, à gente, cui nascitur. Si cum aquæ calidæ cyathis ternis bibatur, urinæ difficultatibus auxilium præstat. Ab Alberto 2. Mineralium Cagolithos dicitur, sed ei nulla nominū cura. Nanq; solutus aquis] Solinus capite 50. cuius sententiam hoc carmine non infeliciter æmulatus est Marbodæus. Vesicęq; simul] Galenus negat eum haustum pulsis calculis, renū dolores ac uesicę leuare.

Pictor. Villing.

De Tecolith. Plinius libro 37. capite 10. Solinus capite 50. Albert. libro secundo, capite tertio, sed perperam ibi scriptum est Cecolites.

Tecolithus] τικόλιθος calculi lapidis dicitur, oliuæ nucleo similis: τίκος calculus, λίθος lapis est. Huius meminit Auicenna libro secundo, ubi uesicæ lapidem nominat. Camillus aut lapidē Iudaicū, de quo Pandect. ca. 436.

Pyrites 57.

CVi fuluus color est, cui nomen ab igne Pyrites, Se uetat astringi, pertractarięq; recusat, Tangi uult leuiter, pauidaęq; manu retineri, Nam pressus, nimium digitos stringentis adurit.

Alardus Aemstel.

Cui nomen ab igne Pyrites] πύρ Græcis dicitur ignis. Homerus Odyss. χ. τῶν νοῦ μοι πρώτισον ἐνὶ μεγάροισι γέσθω. Nunc mihi cū primis luceat in ædibus ignis. Idem alicubi. πιθομένου δε πυρὸς γεραρῶτερον οἶκος ἰδέσθαι. i. Scilicet accēso domus est ornatior igni. Ab effectu igitur gemmæ nomen inditum, quod teneri se uehementius

tius non finat, aduratque digitos, si quando arctiore manu premi contingat. Plinius capite undecimo libri ultimi. Pyrites, inquit, nigra quidem, sed attritu digitos adurit. Idem capite 19. 36. Corallium, inquit, lapidem quidam Pyritem uocant, quoniam sit plurimus ignis illi, sed est alius etiamnum Pyrites similitudine aeris. D. Aure Augustinus lib. 21. de Ciuitate dei. ca. 5. Pyritem lapidem Persicum, tenentis manum, si uehementius prematur adurere, propter quod ab igne nomen accepit. Solinus capite 50. Rhennius. Nec non Pyrites, digitos qui strictus adurit, Gemmaque radios emittit candida solis. Nascitur hic scopulis Palleas gemma refulgens, Asterinm perhibent, stellis certare putatur. Et flammę similis splendenti lumine lychnis. Eras. Rot. in adagio, Ignarium dare. Seneca li. de beneficijs 4. refert, ut uulgo iactatum. Vt doleat, inquit, tibi, ut postea considerati⁹ loqris, quod dicere solem⁹, Ignarium dabo: De lapide Pyrite sentit (ni fallor) que alij Vrium, nonnulli Ignarium uocant, quod plurimum habeat ignis, ut attritu digitos adurat, & alioqui ponderosissimus. Itaque dicebatur Ignarium dare, qui suggereret, quod dolore quodam reuocaret. Vide Plinium libro 11. cap. 36.

Pictor. Villing.

De Pyrite Albertus lib. 2. ca. 14. Plin. lib. 37. ca. 11 Solinus ca. 50. Galen. li. 9. cap. 4. Apud Albertum corrupte legitur Perithe uel Peridonius.

Pyrites caliginem oculorum purgat, duritiam molit, & digestionem facit, addita resina, carnes peræquat. Sic Dioscorides.

Furuus color] Id est niger, ut Festo Pompeio placet libro sexto.

Diadochos siue Diadocus 58.

Diadochos per quam responsa petentibus aptus, Dæmonis effigies uarias ostendere fertur, Nec lapis est alius, qui fortius euocet umbras,
Sed

Sed si defuncto quis forsitan applicet illum,
Protinus asseritur solitas amittere vires:
Nāq̄ sacer lapis est, & quæ mors sternit, abhorret.
Hunc autem perhibent similem fulgore Beryllo.

70

Alardus Aemstel.

Diadochus perquam] Plinius libro 37. capite 10.
Diadochos Beryllo similis est. Nāq̄ sacer lapis est]
Allusum est fortasse ad Erymon lapidis: *ἔριμος* enim. i. dī
uus & humidus dicit̄ à Græcis, & *ἔριμος* siue *ἔριμος* cō
sideratio. Tum legendum esset Diadocos, non ut Plinī
us diadochos: sed cui non post Varronem in Etymis
sit uenia? Lege Fabium Quintilianum libro de Institu
tione oratoria pri. ca. 10.

Pictor. Villing.

De Diadocho Plinius lib. 37. cap. 10. Alber. lib. 2.
Tract. 2. cap. 4. sed male ibi scribitur diacodos. Angli.
de propriet. rerum lib. 16. Siluat. Pandect. cap. 412.

Dæmonis effigies] Sunt quidam magicis quibus
dam piculis etiam nō intellectis, dæmonicas effigies,
& umbras mortuorum flectentes, ut ad singula inter
rogata diligenter respondeant: magis uero impie &
cum periculo, quā Christiane & cum securitare. Ta
les Arnoldum de noua uilla in suam Pharmaceutriā
inferuisse legimus, & Varronem in coxendicem. At
huic, q̄ tam impias nugas spernit, satis est Diadochos.

Sed si defuncto] Tam pura tantæq̄ synceritatis ex
propria natura est hęc gemma, ut cadauerum nequeat
ferre impuritātē, scribit Albert^o: quibus plerūq̄ inest
aut malus fœtor, aut exotica forma, ut uidemus indie
es. Euocat umbras] Magi cadauera faciunt reuiuifce
re, & ex sepulchris exire umbras, ut de Erichth. legi
tur apud Lucanum in. 6. li. Vnde Ouid. de Amoris:
Euocat antiquos proauos, atauosq̄ sepulchris,

Et solidam longo carmine findit humum.

Lapis sacer] Sacratā esse hanc gemmā uitæ, auguror
quæ

quæ morti est contraria, unde corruptionem mortis abominatur. Scribit tamē Albertus, posse reperiri aliam rationem ex libris Magorum, Hermetis, Ptolomæi & Thebith, quos libros ad manus nō habemus.

Dionysias 59.

Nigra micat rubeis Dionysia confita guttis:
Hanc in aqua tritam uinū flagrare loquuntur
Et tamen ebrieras ipsius odore fugatur,
In quo naturæ solito nihil ordine currit,
Dum lapis ex lympha uini producit odorem,
Quamq̄ creare solet uinum fugat ebrietatem.

• Alardus Aemstel.

Nigra micat rubeis] Plinius capite 10. libri ultimi. Dionysias nigra ac dura, mixtis rubentibus maculis, quæ ex aqua trita saporem uini facit, & ebrietati resistere putatur. Solinus capite 50. Dionysia confita guttis] A Dionysio Bacchi cognomento (iuxta illud prouerbiale schema, *ὄσδ' ἐμ πρὸς Δίονυσον* .i. Nihil ad Bacchum) nomē inditum. Verum etiam his (quamuis *ὕπερ ζσκαμμένα*, hoc est astra septa) adiiciendum est Epigramma illud.

Αἱ νόμφαι τὸν βακχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἤλαθ' ὁ κοῦρῳ
Νήφαμ, ὑπὲρ τέφρης ὄρτι κυλιόμενον
Τούτῃκα σύμ νόμφαις. βρόμιῳ φίλῳ ἢν δ' ἐπιεργασ
κίσθησθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καϊόμενον.

Pict. Villin.

De Dionysia Vincentius lib. 9. cap. 65. Plin. lib. 37 cap. 10. Isido. lib. 16. Albert. lib. 2. cap. 4.

Dionysia] Dionysius Bacchus est, quasi *Διὸς*, hoc est Iouis filius. Hinc dicta hæc gemma Dionysia, quæ uini fragrorem habeat, ut Isido. lib. 16. Fragrare] id est odorem spirare, quia specie fracta, odor redditur maior. Odore fugatur] Sobrio adhuc homine, uetat ne inebrietur sitiēs. Nam odor ex hoc lapide, bibendi desiderium faciat. Talis ad extremos fines Indiæ est terra,

ra, ab oriente circa fontem Gangis, quæ ex uehementi fragrore florum, herbarum & syluestrium maloræ, Astomorum gentem absq; cibo & potu nutrit: si tamē fidem quæris, legito A. Gell. lib. 9. cap. 4. Plin. lib. 7.

71

73

Ordine naturæ] Secum dissidet natura, cum lapis ex aqua uinum elicit. Sed quosdam est reperire, q; præter naturæ dissidium ex uino eliciant aquam: potissimum cum bibunt, ut oculos lachrymis obortis fluentes, crebro tangere cogantur, aquam à uino separantes, quam immiscet caupones, in hospitem (ut ipsi dicunt) gratiam, ne cito ebrietatis sentiant foedissimam ac turpissimam molem, cum uinum tale, sit præsentissimæ ebrietatis efficax. Nam Aristote. Vinum, inquit, per se crassius, accessione aquæ factum subtilius, citius penetrat angusta formina capitis: meri noxam, cuius adhuc multam uim obtinet, eodem transmittens.

At quoniam in ebrietatis mentionem incidimus, nõ incertum, opinor, quæ nobis uaria suggerit lectio, huic potissimum parti subscribere: de his nempe quæ ebrietatem discutiunt, ut est lactuca, quæ non in proœmio cœnæ ad conciliandam appetentiam, ut Plinius disputat lib. 19. cap. 8. habenda, sed in fine: quoniam insita frigiditate retundat ebrietatem lactuca, si uerus est Cælius li. 14. Proinde Martialis distichõ notus sit: Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum,

Dic mihi cur nostras inchoet illa dapes?

Recententur à Plin. li. 23. ca. 8. & amariores amygdalæ, de quibus Pallidius de Agricultura libr. 2. Quoniam amaritudo illa exiccandi habeat uim, nec oppleri uenas permittat, quibus præter modum distentis obturbatisq; contingere ebrietatem credimus, peritis. Suggestit & aliud testimonium Plutarchi, dulcia si infundantur uino, ebrietatem discutere. Proinde medicos peritiores iubere, q; se amplius inuitarint, quieti sese daturus, melle litum panem uorare, quoniam

K

meracam

meracam potionem hebetet dulcedo. Tu autem salu-
brius si uis habere remedium, ut tutius ab ebrietate bi-
bas, parcius bibe. Harum rerum mentionem Macrobi-
us facit libro septimo, capite septimo.

Chryselectrus. 60.

Chryse-
lectrus
auris.

Ast Chrysolectrus similis describitur auro,
Cuius ad electrum color inclinare uidetur.

Hic matutinis uisu iocundior thoris,
Dissimilem speciem post aspicientibus offert,
Cuius materies rapidissima dicitur ignis:
Nam cito uicino correptus flagrat ab igne.

Alardus
Aemstel.

Ast Chrysolectrus] Plinius lib. 37. cap. 9. Tameſſi
iam expertes gemmarū usu appellātur aliqui, et Chry-
selestrum in colorem electri declinātes, matutinus as-
pectus iocundior &c. Cuius ad electrum] Plinius li.
3. cap. ultimo. Iuxta eas electridas uocauere, in quibus
prouenit & succinum, quod illi electrum appellant, ua-
nitatis Græcæ certissimum documentum: adeo ut ijs
quas earum designent haud quaquam constiterit. Plin-
ius cap. 2. & 4. libri ultimi. Græci succinum ἤλεκτρον di-
cunt. Seruius super 8. Aeneidos lib. refert esse tria ele-
ctri genera: unum ex arboribus, quod succinum dicitur,
aliud quod naturaliter iuuenitur, tertiū quod fit
de tribus partibus auri, & una argenti. Est autem ele-
ctrum gummi, populorum, arborum, quod si candi-
dum fuerit præstantissimum reddit odorem, eius na-
tura est, ad lucernarum lumē clarius argento splende-
re. Rhennius: Nascitur electrum præfulgens luce ni-
tenti. Lucanus de Electro siue oloribus. Ouidius 2.
Transfor. In fluūt lachrymæ, stellataq; sole rigescūt
De ramis electra nouis. Ver. in Cyri. Choralio mouit
fragili, & lachrymoso electro, Quod fieri ferro, liqui-
doue potest electro. Apud ueteres Græcos sol ἤλεκτρον
.i. Elector dicebatur. Putant autem sorores Phaëthō-
tis fulmine iēti, nimio fletu in populos arbores muta-

tas, lachrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum uocamus. Nam cito uicino] Ut ad Chrysolectrum etiã procul uisum, ignes transfiliunt ob naturæ cognitionem: Itã ingenia uirtuti nata statim eam arripiunt.

De Chrysolectro Plin. libro 37. cap. 3. Aristo. in lapidario suo. Vincentius libro nono cap. 59.

Chrysolectros] dictus quasi aurei coloris: est enim colore Electri quod uocatur, eo quia solis radius auro clarius luceat & argento, testis Isido. Namq; ἄλεκτρος ὄψθ, sol per epitheton dicitur, quia homines ἀλέκτρος, id est sine lecto faciat, hoc est à somno excitet, uulgo geler augstein. Id olim Germani uocabãt gẽtilit gle sum, q; instar uitri pelluceret, Germani enim nitrum Glass appellant, testis est Corne. Tacitus. Rapidissima materies) Validissimum enim elementum, omnia conuertens in sui naturã est ignis, unde futura est uniuersi resolutio per huius conflagrationem. Hic lapis collo alligatus, medetur febribus. Tritus cū melle rosaceo, aurium uitij. Et si cum melle Attico conteratur, oculorum quoq; obscuritatibus. Stomachi postremo doloribus, uel per se farina eius sumpta, uel cum mastice ex aqua pota nimium conducit, Hæc Plinius.

De anuli lapidumq; repertore.

Anulus ut gemmam digitis aptandus haberet,

Dicitur in primis fecisse Prometheus usum,

Caucasæ rupis quem fragmina ꝑ lucida ferro

Inclusisse ferunt, digitosq; recepta tulisse.

Aetas posterior iunxit preciosa metalla,

Et lapides caros adiecit, & insuper artem,

Insuetamq; manum triplici uestiuit honore.

Sed fraus intactum quia nil humana relinquit,

(Inuida naturam dum scilicet ars imitatur)

Veras à falsis labor est discernere gemmis,

Callida quas didicit fuitro simulare doloso,

K 2 Di

74

Pictor.
Villing

ꝑ scrup

ꝑ uultu

Dum ueram speciem mentitur adultera forma,
Inde fit ut uirtus gemmarum nulla putetur,
Ignaros quoties tentata probatio fallit.
Sed ueras species (fuerint si rite sacratae)
Effectus miri procul ambiguo comitantur.

Alardus Aemstel.

Anulus ut gemmam digitis aptandus haberet] Ali
as, Anulus ut gemma digitis aptandus adhæret. Lege
adagium. Anulus aureus in naribus suis: Quod refer
tur à Salomone Prouerbiorum capite xi. Martialis,
Sæpe grauis digitis elabit anul⁹ unctis, Tuta mea fiet
sed tua gemma fide. F. de auro & argento leg. L. uestis.
Ornamenta muliebria sunt, inquit Vlpianus, quibus
mulier ornatur, ueluti in aures, armillæ, uiriolæ, anuli
præter signatorios, & omnia quæ ad aliam rem nul
lam parantur, nisi corporis ornandi causa: Quorum in
numero hæc sunt, aurum, gemmæ, lapilli qui aliam in
se nullam utilitatē habent. Mūdus muliebris est, quo
mulier mundior fit. Margarita ita si non soluta sit, uel
qui alij lapides si quidem exemptiles sint, dicendum est
ornamentorum loco haberi, sed & si in hoc sint soluti,
ut recomponantur, ornamentorum loco sunt, quod si
adhuc rudes sint lapilli, uel Margaritæ, uel gemmæ,
ornamentorum loco non erunt. Illud non iniucundū
scitu, quod anulus insigne erat equestris ordinis, quo
à plebē distinguebatur: utebantur tamē eo senatus. &
nobilitas. Plin. lib. 33. Promiscuum eius usum fuisse
bello secundo Punico scribit: Nam alioqui, inquit, nō
potuissent trinodia illa anulorum Carthaginem ab
Hannibale mitti. D. August. lib. 3. de ciuitate dei cap.
19. Vnde tres modios anulorum aureorum Carthagi
nem misit, &c. Rodolphus Agricola. Apud ueteres au
rei anuli erant insignia equestris ordinis: qui id ius ha
bebāt, hi equites uocabantur. Vnde Horatius dicit in
Arte. Romani tollent equites peditesq; cachinnum.

Quos

Quos nunc uulgius milites uocant: cum quibus & hodie ius est aureorum ornamentorū, equites aut equestris ordinis uiri dici debent. Miles uerò est ille, qui in bello armatus operam dat, quos hodie indocti stipendiarios uel satellites, uel quid uis aliud uocant, ait ille. Illud admonere libet, quòd olim remedia quedam annulis inesse creditum est: uelut aduersus serpentū morsus, aut morbum aliquē, aut fascinationem. Apud Aristophanē Pluto, iactātū annulum magicum, in quò remedium esset aduersus omne malorum genus, respondetur, αλλ' ουκ ἐστὶν ἀνοφάντου δῆγματ' .i. aduersus ictum scycophantę non est, subaudiendum pharmacum, id ē, remedium. Liuius ab urb. cond. lib. 1. decad. 1. Additur fabulæ, q̄ uulgò Sabini aureas armillas magni p̄deris brachio leuo, gemmatosq; magna specie anulos habuerunt: pepigisse eā, quod in sinistris manibus haberent, eò scuta illi pro aureis donis congesta. Fecisse Prometheus usum] Plinius in Proœmio libri ultimi. Fabulæ primordium à rupe Caucaseoq; tradunt Promethei uinculorum interpretatione fatali, primumq; saxi fragmentum inclusum ferro, ac digito circumdatum, hoc fuisse anulum, & hoc gemmam. Idem capite primo, lib. 33. Pessimum uitæ scelus fecit, qui anulum primò induit digitis, nec hoc quis fecerit traditur. Nā de Prometheo omnia fabulosa arbitror, quanq̄ illi quoq; ferreum anulum dederit antiquitas, uinculūq; id non gestamen intelligi uoluerit. Caucaesæ rupis] Ouidius lib. Transfor. primo. Pli. ca. 56. lib. 7. Augu. lib. de Ciuitate dei 18. cap. 8. Seruius Honoratus Græmaticus sic refert fabulam hanc: Prometheus post factos à se homines, dicitur auxilio Mineruæ cælum ascendisse, & adhibita facula ad rotam, Solis ignem furatus, quem hominibus indicauit: ob quam causam irati Dii Prometheum per Mercurium in monte Caucaaso religauerūt ad saxum, & adhibita est aquila, que

eius cor exederet. Vergilius in Bucoli. Conca seasque
refert uolucres, furtūq; Promethei. Martialis in primo.
Qualiter in Scythica religatus rupe Prometheus, Assi
duam nimio gutture pauit auem. Statius lib. 11. O fu
ror, o homines, diræq; Prometheos artes. Tripli
ci uestiuit honore] Plutarchus Sympos. lib. 1. Aulus
Gellius lib. Noct. Atti. 10. ca. item 10. Macrobius ca.
13. libro Saturnaliorum 7. Cælius lib. Anti. lectio. 3.
cap. 26. Prouer. 20. Magni fiunt aurum & gēma, sed
preciosius uas labia scientiæ sunt. Rodolphus Agrico
la. Gemma nihil, nihil est aurū, nisi terra: sed arte Cres
cit honos, artem secula nulla premunt.

Iunxit preciosa metalla.] Claudianus. Quid fului
uasta metalli Congeries. Idem, Fulgētes uiridi ramos
curuata metallo. Statius lib. 3. Sylvarum. Sed nitudos
postes, Graijsq; effulta metallis Culmina. Veras à
falsis labor est] Certissimum indicatiū ex collatione na
scitur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallā
tur, alteram adhibent purpuram: Hinc illud Græcorū
prouerbiū, ἡ πορφύρα πῶς τῆς πορφύρας διακρίται, id est,
purpura ad purpuram dijudicanda. Pleraq; per se ha
bent admirationem, sed admotis ijs quæ sunt eximia
desinunt esse admiratiōi: ut lana tincta fucō, citra pur
puras placet, at si contuleris, etiam lacernæ conspecta
melioris obruatur, ut Ouid. ait. Plin. cap. 12. ultimi li
bri. Veras à falsis discernendi magna difficultas, quip
pe cum inuentum sit ex ueris gemmis in alterius gene
ris falsas traducere: Neq; est ulla fraus uitæ lucrosior.

Mentitur adultera formam.] Mētitur dixit pro i
mitatur, effingit, ac præse fert. Ad eundē modum uti
tur & D. Hierony. in quadam ad Ruffinum epistola.
Et humanos pro dispensatione carnis mentitur affe
ctus. Vergilius in Pollione. Nec uarios discet mentiri
lana colores. Quidam Galieni uxori gemmas uitreas
pro ueris uendiderat: re comperta, mulier flagitauit
uindictam

uindictam, Cæsar iussit hominem corripī, quasi leoni
 obiecturus. Dein in caueam, dum impostor & popu-
 lus expectat terribilem leonem, profiliit capus. Cun-
 ctis rem tam ridiculam mirantibus, per Curionem di-
 ci iussit: Imposturam fecit & passus est. Eadem opera
 fefellit impostorem & irrisit uxorem. Tentata pro-
 batio fallit.] Plin. cap. ultimo libri ultimi. Translucē-
 tes matutino, pbari censent, aut si necesse est, in quartā
 horam, postea uetant. Lege adagium, Lydius lapis, si-
 ue Heraclius lapis. Fuerint si rite sacratę] D. Augu.
 lib. de doctrina Christiana 2. ca. 29. Idē alibi dicit (ni-
 si fallor) qđ per has dæmones alliciunt. Vnde & Solo-
 mon inclusisse sub gēmis & in anulis legitur. Sed sicut
 in peccato primi hominis, oīs creatura corrupta est:
 Sic etiā cum ipsis uirtutes, quæ post pctm̄ in eis remā-
 serant, per attactū & usum immundorū & impiorū ho-
 minū, præcipue & lapides corrupunt, sed sanctifica-
 tione cōsecrationis ad uirtutū efficacias reparant. Hæc
 ille. Omnes creaturæ maledictę sunt, propter peccatū
 hominis. Gen. 3. Maledicta terra in opere tuo, spinas
 & tribulos germinabit tibi. PiCTOR. Villing.

Fecisse Prometheus] Consentit huic inuēctioni nō
 admodū Pli. li. 33. ca. 1. & in præmio li. 37. utpote cui
 fabulosa uideatur. Nam qđ Prometheo anulū ferreum
 ascribant, magis uinculū qđ gestamen ornatus in digi-
 to esse asserit. At cur uinculum intelligi uelit Plin. a-
 pertissime patet ex Luciano, qđ Prometheū uinculis qđ
 buisdam fortissimis Caucaſo adligatum fuisse effinxit.

Anulus] Super anulis nēpe, quid physicus, æstius
 leuis, pronubus, lege Ludouic. Cælium Antiq. lect. li. 3
 ca. 20. qui eam rem nō ineleganter tractauit. Digi-
 tis aptandus] Anulum in digito, qui minimo uicinus
 est, quem medicinale uocant, gestari debere, ex auto-
 ribus cognoscitur. Constat enim neruum ab eo uno di-
 gito ad cor hominis pergere ac peruenire, ut ita non

Inscitum receptum uideri possit, eum potissimum tali honore decorandum, qui continens & quasi connexus esse cum principatu cordis uideatur. Lege Macrobi. libro 7. cap. 13. Satur. A. Gell. lib. 10. cap. 10. Prometheus.] Promethei in Caucaſo mōte religati meminit Quint. Curtius rerū gestarum Alex. Mag. lib. 6. Quid autem Caucaſus, Strabo Geogra. lib. 11. dicit. Et quia notæ sunt eiusmodi historiae, prætereūdas censuimus.

Speciosa metalla] Scribunt quidam q̄ antiquitus aut homicidæ aut adulterantes simiam circumferre, quoquò irent, sint coacti, hac tamen lege, ut simiæ anū is qui crimen patrasset ad os suum haberet. At quia id probri excessum plus æquo uehementem præ se ferebat, statuerunt ut simiæ loco à ceruice pendentis, anulum ferreum in digito haberet, flagitij symbolum. Quod quidem Romanis nobiles cum pulchrum uideretur, & magis honestum q̄ dedecoris, aureos fecerunt, pessima uitæ scelera (si Plin. credendum) quibus post usi sunt ad nostra secula. Habes tamen apud Plin. multa alia. Hæc saltem apposuimus, enarraturi quæ metalla post ferrum ætas posterior adiecerit anulo.

Et claros lapides) Gemmæ olim anulis inclusæ in effigies uarias per sculptores formabatur signandi gratia. Quemadmodū D. Augustus initio imperij Sphinge signauit, mox Alex. Magni imagine, nouissime sua, ut referunt Plin. lib. 37. cap. 1. & Suet. in uita Augusti.

Nihil tamen uetat q̄ lapides aliquando non arte, sed natura (rerum magistra) in effigies formatos inueniamus. Talem Pyrrhus habuit, qui cōtra Romanos bellum gessit. Vide Plin. lib. 37. cap. 1. & Vincentium in speculo naturali. lib. 9. Tit. 35. ubi consimiles sunt adscripti, & à rege quodā Persarum in templo Apollinis signati. Habes quoq̄ grauem adeo testem Albertum de Mineral. lib. 1. tract. 2. cap. 8. Artem adiecit] Dioscorides sculptor in gemmarum artificio optimus, D. Augu.

D. Augusto gemmam signatoriam fecit multa arte
 adhibita: Necnō Samius Theodorus Policrati Samio
 rum regi Smaragdum suum uel Sardonycem, ut Plin.
 & Vincentius lib. 9. Tit. 3 r. Triplici honore] Me-
 tallo, lapide & arte. Sed fraus intact.] In herbis qui-
 dem est mediatrix, operatio naturæ (ut est in libro de
 natura rerum) uidelicet q̄ per hanc aut calidæ aut fri-
 gidæ sint: Sed in lapidibus est uirtus adeo perfecta, ut
 sine ullo medio tantū à deo uenire credantur. At frau-
 dulenta in tantum est nostra ætas, ut nihil (licet à deo
 uim habeat suam) intactum, uel ut Plinius 14. ait, in-
 tentatū permittatur. Vnde non minus recte q̄ elegan-
 ter idem Plinius dixit lib. 7. cap. 28. Plurimum refert
 in quæ cuiusque rei uirtus tempora inciderit.

Inuida ars] Alchumiam aut Chalcomiam innuit,
 quibus Mangones astuta & ingeniosa solertia in uen-
 dendis gemmis hominibus imponūt, ut deceptorias
 uel adulteratas, aut quas ficticias uocant, loco uerarū
 non sine magno lucro (quia non est fraus uitæ lucro-
 sior gemmis, teste Plin. lib. 37. cap. 12.) exponant. Nē-
 pe cum lapis minoris precij accipit formam alterius
 maioris, Vt cum perforant Amethystū & implent fur-
 tiuo colore: Vel cū ex Crytallo Smaragdum faciunt,
 unde ueras à falsis discernendi magna difficultas inna-
 ta, inquit idem Plinius in præfato libro.

Tentata prob.] Experimenta quatuor modis con-
 stare inuenio, Primum pondere, nam artificiales lapi-
 des sunt plerunq̄ leues, naturales, ponderosi: Smara-
 gdum excipias. Secundum, omnes cognoscendi natu-
 rales non accipiunt limam, nisi Smaragdus & Topa-
 zion. Tertium, lapis natura formatus, quo magis in-
 spicias, eo magis delectat & pascit oculos, sed non sa-
 ciat. Quartum, ignis est gnomon & certissimus index,
 adulterati enim per hunc uel consumuntur uel macu-
 las accipiunt peregrinas, cum ueri euadant illæsi, ex-

cepto Chrysolethro. Sed cui hæc non fatis sunt, legat
Plinium libro 37. cap. 13. Et Speculum naturale lib.
9. Titulo 33. Rite sacratæ] Sacratæ pro ueueratæ
positum est, nam adeo uenerationem suam expetunt,
Vt Diadochos (quando Plin. credimus) si mortuo ap-
plicatur, uim omnem amittat. Hephestites, nisi homi-
nis sinistrū latus ubi cor est occupet, desinit esse quod
est. Smaragdum regem quendam Vngariæ in anulo
coitus hora cum uxore sua habuisse constat, sed lapi-
dem propter impatientiam non seruatæ castitatis in
tres partes diuisum, scribit Albertus libro secūdo Mi-
neral. ca. 17. Et Siluaticus Pandecta. ca. 472. Gemmis
à gum.] Huc testem adducēdum habeo Isidorū li. 16.

De gemmis in uniuersum.

GEMMIS à gummi nomen posuere priores,
Quòd translucere gūmi splēdentis adinstar:
Quæ non translucent cæcas uoluere uocari,
Nomine sed lapidis species signantur utræq;
Propter quod lapidum titulo liber iste uocatur.

Alardus Aemstel.

Gemmis à gummi] Plinius lib. 13. ca. 11. & li. 24.
cap. 11. Gemma est unio quam & margaritum uocāt:
ea nascitur in conchis purissimis, non aliunde conce-
pta, quàm ex ipsis conchis, quibus cohæret. Plinius e-
tore cœlesti concipi putat, ac miram habere cum cœlo
cognationem. Lege Plinij caput 35. libri 9. Martialis
lib. 8. Cedet Erythræis eruta gemma uadis. Quòd
translucere] Manilius, Et perlucentes cuperet præns-
sare lapillos. ff. de auro & argēto leg. 1. Et si non sunt.
Gemmæ autem sunt perlucidæ materiæ, quas (ut refert
Sabinus lib. ad Vitellium) Seruius à lapillis eò distin-
guebat, quòd gemmæ essent perlucidæ materiæ, uelu-
ti Smaragdi, Chrysolithi, & Amethyisti. Seruius li. Ae-
neidos primo, & Placidus sexto, Thebaidos annotāt,
parum multos gemmam à margarita separare, quod
ita

ita uidetur uoluisse Cicero, cum dicat, Nullam gemmam aut margaritam, &c. Horatius, Vel nos in mare proximum Gemmas, & lapides, aurum & Summi materiam mali Mittamus, scelerum si bene poenitet. Alexander Seuerus Imp. Roma. semel duntaxat dum consul esset picta toga usus est. Gemmas reiecit ut res muliebres, dicitur in Vergilio & plures & meliores gemmas esse. Suetoni. in C. Cæsare, Ante alias dilexit M. Bruti matrem Seruiliam, cui & proximo suo consulatu sexagies fectertium margaritam mercatus est Dioclesianus primus gemmas uestib. calciamētisq; inserui iussit, dum sola purpura initio principes uterentur. Vt autor est Orosius de temporibus. Valla libr. 6. cap. 64. Gemma dicitur omnis lapillus preciosus, siue perlucidus, siue non. Gemmæ autem non dicuntur lapilli, nisi per subintellectionem preciosi, nam si grandes essent, pretiosi uocari non possent. Margaritum non continetur sub gemma. Gemmi splendentis ad instar] Ouidius in epistolis, Nec premit articulos lucida gemma meos. Statius lib. 6. Teretesq; hic undiq; gemmæ Irradiant. Nomine sed lapidis] Valla libro sexto cap. 64. Lapillus & gemmarum, & margaritotum commune est uocabulum, sub intelligiturq; preciosus, qd si maiusculi fuerint, pretiosi lapides dicuntur: nam quod Seruius scribit gemmas diuersi coloris esse, margaritas uero albas, uel gemmas integras, margaritas pertusas, ridiculum esse uult Sipontinus. Iam uero qd Sabinus, & Pöpo. iurecösulci margaritas scribunt lapillos: noie non contineri, falsum esse multorum exëplo docet. Curtius. Lapilli aurib. pendet. Idē. Pēdebant ex aurib. insignes cādore & magnitudine lapilli. Ouid. li. 2. Eleg. Nec medius tennes conchas, pictosq; lapillos Pötus habet. Horat. li. 1. Epist. Deterius Lybicis olet aut nitet herba lapillis. Martia. lib. 5. Cui nec lapillos pferas Erythræos. Idē. Issa est carior Indicis lapillis.

Apoc. 21. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ
sunt. Sed in rebus apertissimis nimium longi sumus.

Epilogus.

xcerpta **H**æc ex innumeris ꝛ excepta uocabula gēmis,
Sufficiant nostro collecta labore teneri,
Quæ decies senis distincta patent capitellis.

Alardus atq; hinc plusquã tumultuario studio fortasse nimis
Lemstel. ambitiose conquisiimus, atq; adeò alba (quod aiunt)
amissi quiduis congestimus: non quo longius redde-
remus opusculum, sed ut hac sane in parte, mirè ino-
pem rem literariã, quibusquibus possemus adminicu-
lis utcunq; locupletaremus. Equidem paulo facilius
est dicere, exquisitam lapidum cognitionem à multis
etiãnum desiderari, quam instaurare, quod deside-
ratum est. Iam uero cum sacræ scripturæ interpretes,
nimium sæpe perperam citent hæc lapidum uocabu-
la, & plane ignorent, quid distēt æra lapillis, quorum
(ut absit inuidia dicto) in primis sunt Neoterici qui-
dam: Proinde operæ pretium duxi indicare, ut petant
studiosi uerum eorum etymon simul & intellectum.
Quæ quisq; scire uolet, ex illis paratum erit inquire-
re. Sufficit hoc pacto quærere uolētibus aperuisse uia.
Hoc ideo admonendum putauimus, quo docti, quibꝰ
opusculum & ingenij & otij suppetit, hæc syluulam li-
matius dedolent iuxta ac perpoliant.

MARBODAEI SIVE POTIVS IN-
certi autoris uersus aliquot hæc tenꝰ desiderati.

Capnites.

Capnites specie crystallinus optima gemma,
Facundos faciens, curansq; potenter hydropē,
Magna sui gerulis est uirtus & medicina.
Reddit formosos, & cunctas mitigat iras.
Pellit & ipse metus, fit gratia se comitanti,
Ophthalmius.

Magna

Magna salus oculis Ophthalmius esse pbatur: 77
Sed fures utuntur eo, & quos nemo tenere
Hoc p̄sente potest, cur hoc fit, nouerit autor. 79
Obsianus.

Obsianus lapis est, incerta repellere semper
Somnia qui potuit, securus eo comitante,
Qui dormire potest, nō illum somnia fallunt.
Ignites

Ignites lapis est, cui subuitreus color esse
Cernitur, & mundus, qui fluxum sanguinis omnē
Stringere consuevit, tantum sit fronte ligatus.
Infirmos aliena loqui uetat hęc quoq; gemma:
Verrucas, nœuosq; fugat, Stygesq; malignas
A pueris arcet, quorum sitiere cruorem.
Conflagrare uides incendia forte domorum,
Si tamen hunc adhibes, incendia sponte quiescunt.

Diadochos.

Diadochos specie, similisq; colore Beryllo,
Plus omni speculo probat effigies speculantū:
Et nullus lapidum tantum medicatur adustis.
Hic ubi defunctis adhibetur, sistere fertur
A uirtute sua, fir hebes, neq; lenit adustos.

Exebenus.

Exebenus lapis est albus, fatis & speciosus.
Hac gemma manus aurificū dū lympidat aurū,
Nil magis appreciat, nil illi charius illa.
Hęc ualet ad stomachum, si sit conspersio facta
Cum uino uel aqua fractæ de puluere gemmæ.
Nouit & Exebeni uires insanus & amens.
Conseruat partum, citò liberat & parientem,
Si dextro femori connexus erit parientis.

Lingurus.

Lingurum prægnans, lingurum si gerat infans,
More suo minus ut timeant, lingurus habebit.
Regius & morbus linguro uincitur hausto,

Si

Si teris in uino permixto puluere gemmæ.

Daphnius.

DAphnius eximius facit ut lymphaticus omnis,
Se præfente statim mereatur habere salutem,
Daphnius assuevit requiem dare dæmoniofis.
Daphnius ad fluxum ualet & compescit hydropen.

Mennonius.

MEnnonius morbos, languores atq; tumores,
Virus & omne fugans, inimicitiasq; repellēs,
Facundum reddit, firmum facit atq; fidelem,
Quenq; sui gerulum: uicerunt prælia reges,
Euasere necem causis capitalibus acti,
Præfide Mennonio, quem qui gerit effugit iras.
Nauita naufragium nunquam timet hoc comitante.

Galactites.

IPsa Galactiten lapidem natura uocauit,
Hoc à facte trahens Græcum simul atq; Latinum,
Lac utrunq; sanans, in eodem nomine iunges.
Nanq; γάλαξ Græc, lac dicimus esse latine,
Fœmina deficiens à lacte, per hanc sibi gemmam
Lac suffire potest, cū multo puluere sumpto.
Contriti lapidis si fœmina respuit haustum,
Vellus onis grauidæ colló circumliget illa,
Sic galactites super udo uellere sparfus,
Mox plenis puer uberib. lac sugere quibit.

Odontes.

Odontem lapidem si quis uenator habebit,
Si latro, si raptor lapidem gestauerit illum,
Pro uotis succedet eis: quanquam pietatis
Officijs careat, nec erit culpabilis actor
Naturæ lapidumq; deus, qui nil sine causa
Efficit in rebus, cuius sunt omnia facta
Ponderis & numeri mansuræ subdita legi.
Lapis qui fronte nascitur asini.

FRōs onagri uel frons, a fini plerunq; tumescens,
 Fert lapidem quandoq; suum, qui pota uenena,
 Atq; uenenosos fertur compescere morsus.
 Hunc in aqua radens, ut aquam pallere uidebis,
 Mox euasuro dare ne tardes patienti.
 Hunc nuce maiorem forma crispante uidebis,
 Atq; superficie pallefcere non renitere.

Trifutes.

IRim cælestem tricolor lapis est imitatus,
 Nomine Trifutes, iuris facit esse peritos
 Iste sui gerulos, regum digitos decet ergo.

Phrygius.

Nascit in Phrygia phrygi⁹, sed hic ē q̄si pumex,
 Pumice sed grauior: facit hunc perfusio uini
 Follibus afflatum procul ignis uiribus uri,
 Et uelut ignitum candescere siue rubere,
 Fertur & extingui perfusus nectare tantum:
 Utilis iste lapis tingendis uestibus esse
 Dicitur à Phrygijs fullonibus, hisq; peraptus.

Sarcophagus.

Sarcophag⁹ lapis est, qui mortua corpora fertur
 Ferme quaterdenis consumere posse diebus.
 Huius apud Troiam reperitur plurima uena.
 Eiusdem generis sunt plurima saxa reperta,
 Quæq; etiam erodunt uiuentia corpora tactu,
 Et minus obseruant, quæcunq; cadauera claudunt.

Specularis lapis.

Copia dat uilem, licet insignem Specularem:
 Hunc primum lapidem terris Hispania misit,
 Nunc legimus multis regionibus hūc reperiri.
 Hic effossus humo, sic fissilis extenuatur
 Quaslibet in crustas, ut uitro tenuior omni
 Cernatur, neq; iam nisi uitrum credere possis.

F I N I S.

90

PRÆCI

PVAE LAPIDVM PRECIOSORVM

gemmarumq; explicaciones, ex uetustiss. quibusque autoribus coactæ per Alardum Aemstelredamum.

Philo Iudæus libro Biblicarum Antiquitatum.

Textulpsit in his nomina tribuū, Et surgens Tenezin crastinum, inuenit lapides illos duodecim super uerticē montis, ubi ipse potuerat illos septē. Et sculptura eorum erat talis, ut tanquam oculorum forma designaretur in eis. Et primus lapis, in quo scriptum erat nomen tribus Ruben, consimilabatur lapidi Sardino. Secundus autem lapis sculptus erat de dente, & ibi exculpto nomine tribus Simeonis, similitudo Topazanis uidebat in eo. Et in tertio lapide sculptū erat nomen tribus Leui, qui Smaragdino lapidi erat similis. Nam quartus lapis Crystallus nominabatur, in quo erat sculptum nomē tribus: inde & lapidi Carbunculo similabatur. Quintus uero lapis erat Prasinus, & super ipsum sculpta erat tribus Isachar, & lapidis Sapphiri color erat in eo. Et sexti uero lapidis sculptura erat tanquā Chrysopterus esset, diuersis distinctionibus signatus, & ibi erat scripta tribus Zabulon, & lapis Iaspis assimilabatur ei. Nam septimi lapidis resplendens sculptura, ostendebat in se uelut infusum liquorem profundū: & ibi scriptum erat nomē tribus Dam, q̄ lapis assimilabatur lapidi Liguro. Octauus lapis sculptus erat de Adamāte, & ibi scriptum erat nomen tribus Neptalim, & Amerytho lapidi assimilabat. Et noni lapidis sculptura erat terebrata ex mōte Ophir, & ibi scripta tribus Bad, & lapis Achates assimilabatur ei. Et lapidis decimi sculptura excauata erat

ta erat, & expressit similitudinem lapidis Theman. & 79
ibi erat scriptura tribus Aser, & lapis Chrysolitus as
similabatur ei. Et undecimus lapis electus de Libano,
& ibi scriptum erat nomen tribus Ioseph, & lapis Be
ryllus simulabatur ei. Et lapis duodecimus excisus de
excisioe, & super ipsum scripta erat tribus Benjamin.
& lapis Onychinus simulabatur ei. 6
81

Hegesippus de excidio Hierosolymitano
libro quinto, capite nono.

INter omnia tamen opera tēplum præcallebat am
plissimo opere, & fulgenti marmore, in quo erat
peripetasma preciosum, maximum, cocco & hya
cintho, byssoq; intextum & purpura. Non otiosa ma
teria tantæ diuersitatis, sed cuius species materiam re
rum latentium significaret: eò quod eius esset templū
qui cælo, & aëri, terræ, & mari quasi creator elemento
rum dominaretur, atq; omnia solus regeret & guber
naret. Cocco enim igneum cælum figuratur: Hyacin
tho aër: bysso terra, q; in ea nascit: purpura mare quæ
conchylijs maritimis inficit, ut duo ex colore, duo ex
generatione colligat: Deniq; princeps sacerdotū hæc
quatuor indumento suo exprimere consueuerat, quan
do maxima celebritas festorum dierum erat, quasi to
tum mūdum indueret, ut pro populo supplicaretur,
in eius figuram, qui uenturus erat princeps sacerdotū
Iesus, qui tolleret pctā mūdi. Femora princeps sacer
dotum linteo interius operimento tegebat, eò q; pro
cæteris in sacerdote fides quæritur, & corporis testi
monia, quæ succingere debent carnis intemperāciam.

Rabbini. Apud Samuelem

libro x. cap. 20.

ET sedebis iuxta lapidem, cui nomen est Ezel. E
zel appellatiuum nomen est, non proprium ali
cuius lapidis, sed cuius lapis hoc nomine adpel
latur, qui uiam facientibus iter metitur aut common
strat.

L strat.

erat. Nomen est uerbale deductum à uerbo azal, quod
 Hebræis transire aut recedere significat. Duo illi lapi-
 des ex arca fœderis deprompti, qui in hoschen hoc ē,
 uestitu pectorali sacerdotis erant, in quibus non secus
 ac in speculo aliquo perfecto & pellucido resplende-
 scbat diuina uolūtas: unde etiā lapides illi dicti sunt
 illuminationes & perfectiones: idēq; ^{טַוִּשִׁיָּאִים}, q̄ adum-
 brarent omnem illuminationem perfectionemq; non
 aliunde petendam, quā ē pectore sacerdotis, in quo per-
 fecta notitia dei ac legis esse debebat, non consulenda
 esse oracula dæmonum, neq; oraculis illorum fidendū
 esse significabant. Hęc Rabbinī differunt contenti la-
 pidum significatiōe, de nominibus p̄p̄rijs ipsorum
 quibus dicti fuerint, omnino silent, sic ut non recense-
 ant nomina propria ipsorum mysterij loco, ut id quo
 que textum intuentibus liquet. Porro Ezechielis 28.
 quod noster interpres Sardius transtulit Hebræis est
 odem, à rubore nomen habet, Germanicè Rubijn. Et
 quod topazius uertit, lapidem esse dicūt Rabbinī pre-
 ciosum, quem tantum in Aethiopia inuenire est: à co-
 lore uiridi originem habet, rectius smaragdus inter-
 pretaretur, nam Rabbi Ionas ait hunc lapidem Arabi-
 ce uocitari Smerad. Insuper quod in Latinis Biblijs
iaspis redditum est, Hebræis est Iahalom, de quo Eze-
 raides scribit, uir summæ autoritatis apud Hebræos,
 hunc lapidē esse adamanta, cui⁹ uis ex etymologia no-
 minis cognoscitur: sic em̄d̄r ac nominatur Iahalom, q̄
 frangat, diuidatq; gemmas summi roboris. Est præte-
 rea apud Latinos, aut si malis Græcos, Chrysolithus,
 quasi dicas aureus lapis, Hebræis tarfchisch: hunc do-
 cti quidam Rabbinī .i. hyacinthum esse dicunt.
 Onyx autē Hebræis Schoham uocatur: de hoc etiam
 Geneseos capite secundo habes. Vbi autem latina Bi-
 bblia Beryllus habēt, Iaschpe, quod uocabulum latinis
 auribus inauditum non est, Hebræi habent, id est, Ia-

spis.

spis, Ionathas autem & Onkelus, à quibus targum, id est, Chaldaicam accepimus interpretationem, habet burla. Et quod apud Hebræos est Saper, Latinus interpretres sapphirus uertit, addens ei faciem latinæ linguæ. De hoc uocabulo scribit Ezraides, quod gemma sit que dam rubra. Sed Rabi Geon asserit lapillum album esse, quem CrySTALLUM uocant: Ionathas autem transfert lapidem preciosum.

Carbunculus, Hebræis est Nopech, Dauid kimhi scribit hunc lapidem colore fusco & rutilanti esse. Postremo ubi nos smaragdum habemus, Hebræi habent bareketh aut barekath, & à fulgore ac resplendentia nomen habet: unde lapis esset similimus carbunculo, si non carbunculus. At bona pars sentit carbunculum esse & coniunctionem, & sumi interpretatiuè, ut fit Macrologia.

Carbunculus, qui & bareketh dicitur, Chaldæus barkan habet, qui terminus prorsum idem significat, quod uocabulum Hebraicum, quia ab eodem themate deducuntur.

EX RABBI ABEN EZRA COMMENTARIJS
Exod. uicesimo octauo. Petro Vbbelio Vuormariano
interprete.

In secundo ordine lapidum rationalis aut pectoralis, ubi in nostra translatione est Iaspis: magnus quidam Rabbi Hispanus ait hunc Arabicè uocari Adamam, hoc est, Adamantem: perfringentem omnes lapides, ac perforantem Unionem siue Margaritam. Propter hac re facit etymologia uocabuli, cum deducatur ab halam, quod significat contere frangere &c. In quarto ordine apud Hebræos planè uox Iaspe, id est, iaspis habetur. In tertio ordine, ubi nos legimus Amethystu Græcè ab ebrietate arcenda dictu, Hebraica uox deducta est ab chalam, quod somniare significat,

quia cum quis hanc gemmam in digito suo habuerit, somnia uidebit. Nec mirum est (ut ille inquit) nā uirtus inuenitur in omni lapidis natura, cum sit lapis qui ferrum attrahat, sanguinem sistat, acetum fugiat &c.

Dioscorides libro 5. Capite. 93.

De Corallio.

Corallion (Romani pariter Græcis corallium dicunt) Corallium quod quidam lithodendron, i. lapideam arborē uocant, maris creditur plāta esse durariq; cum ex profundo magis ducta, à circumfuso nobis aëre ueluti candens ferrum aqua merum temperatur & solidescit. Inuenitur plurimum Corallium ad promontorium Sicilię Pachinū prope Syracusas. Probatissimum est quod rubet, sandarechæq; aut sandici colore simile est. Fragile item totaq; cōcretionē sua æquale, quod terram, muscum, algamq; simul olet. Præter hæc ramosum, cinnamomiq; modo fruticosum. Damnatur contra quod lapidosum, concretionē sua scabrum, cauernosum & inane est. Adstringit Corallium leniter & refrigerat: coërcet excrescentias, oculorum cicatrices exterit, concaua explet, & ad cicatricem perducit. Contra sanguinis excreationes efficacissimum est. Confert urinæ angustijs: lienē præterea minuit cum aqua potum. Quod autem antipathes dicitur, corallium pariter æstimandum est, specie tantum diuersum: nigro enim colore, magis quam corallium arborefcit, ramosiusq; est. Easdem habet antedicto corallio uires.

De Phrygio lapide. 94.

Phrygion lithon [Romani lapidem Phrygium uocant] Phrygius lapis quo tingendis uestibus in Phrygia utuntur, unde & nomen inuenit, in Cappadocia nascitur. Probatissimus qui pallet, medicriter ponderosus, & inæquali coloris concretionē est: candidas siquidem cadmiæ modo uenas habet. Co
qui

quitur lapis hic Phrygius optimo primum uino res 81
sparsus, tum ignitis carbonibus obrutus, & in coctus
ra usq; dum mutato colore ruffescat, follibus uentila 93
tur. Ex igne admotus deinde, eodem restinguitur ui
no: rursusq; carbonibus obrutus, iterum pariter co
quitur & restinguitur. Tertio itidem coquendus est,
curandumq; ne dissiliens frietur, & in fuliginem tran
seat. Habet crudus coctusq; Phrygius lapis efficacem
adstringendi uim. Repurgat item, crustas ignis modo
inducit, & ambustis cum cera medetur. Lauatur qad
miae modo Phrygius lapis.

De lapide Asio. 95.

A Sion lithon [Romani Asium lapidem dicunt]
Asius lapis colore pumicis, fistulosus, non pon
derosus, friabilis, & uenis in profundo luteis.
Flos eius est quæ ruffo colore in summa superficie cō
crescit salfugo, concretionem quidem suam tenuis, colore
autem cum candido, tum pumici simili in luteum uer
gente. Linguae admotus hic flos, eam leniter mordet.
Habet lapis, lapidisq; flos adstringendi uim: ambo le
niter exedunt, panosq; terebinthina resina aut liqui
da pice excepti discutunt: efficacior tamen florem
existimant. Sic tatus hic, præter antedicta, uetustis, &
quæ ad cicatricem ægrè perducuntur, ulceribus egre
giè medetur. Carnium excrescētias reprimat. Purgat
cum melle malefica, & quæ fungorum modo concre
uerunt ulcera: Concaua itidem explet, & cum melle
purgat. Siftit ceræ mixtus, quæ pascendo serpunt. Po
dagris mixto lomento fabæ emplastri modo imposi
tus medetur. Lienosis cum aceto & calce: tabidis itidē
prodest cum melle linctus. Conficiuntur ex Asio lapi
de etiam in balneis pelues, in quibus podagrici pedes
utiliter habent. Fit ex eodem etiam farinae modo pul
uis, minuendis carnibus utilis: carnosā crassaq; extenu
ans corpora, in balneis pro nitro illitus. Quod si quis

L 3 an

antedictos florem & lapidem lauare uoluerit, cadmię modo lauandi erunt.

De Pyrite lapide 96.

Pyritem [Romani pariter Gręcis Pyritem dicunt] Ex quo conflatur æs, Pyrites lapis est. Probatum æri maxime similis, & qui facile percussus scintillat. Cremandus Pyrites lapis hoc modo: Madentem melle lentis carbonibus imposito, flatuq; continue donec ruffescat accendito. Quidam multis & ignitis carbonibus copioso melle consparsum imponunt: cumq; in ruffum transire colorem cœperit, ab igne amouent: flatuq; cinerem disijcientes, rursus madentem melle coquunt, donec totus æqualiter contracta siccitate fragilior fiat: sæpe enim sola superficies tantum coquitur: sic deinde coctum siccatum reponunt. Quod si è loto lapide hoc erit, cadmię modo lauabitur. Est cocto pariter & crudo uis calefaciendi, exterendiq; & repurgandi quę oculorum claritati officiant. Durities præterea discutit & maturat. Resina idem exemptus, excrescentia cum caliditate & adstrictione aliqua reprimat. Vocant sic crematum aliqui diphryges, quasi iterum coctum.

De Hæmatite lapide, 97.

Hæmatiten [Romani pariter Gręcis hæmatiten dicunt] Probatissimus Hæmatites lapis qui friabilis, rubeus, aut niger est, in seipso durus & inæqualis: Qui nullas habet admixtas sordes, nec lineis aliquibus uariatur. Est illi uis adstringere, calefacere leniter, extenuare, oculorum cicatrices & asperitates cum melle exterere. Cum humano lacte lippitudines, rupta, & cruoris suffusiones in oculis emēdat. Contra urinę angustias cum uino bibitur. Contra muliebres fluctiones itidem, & cruenta sputa cum succo Punici mali. Fiunt ex eo etiam contra oculorum affectiones accommodata collyria & aconia. Crematur
Hæmati

Hæmatites lapis Phrygio similiter, sed nullo uino p
funditur, urendiq; modus & finis est, cum bullare in
cœperit, & pondus amiserit. Adulterant eum quidam
lapide, qui Schistos, id est, scissilis dicitur. In quem u
sum lapidis eius densam & rotundã glebam sumunt:
talis autem pars est, quæ radices eius uocantur: conijci
entesq; in uentrosam fictile feruenti cinere obruunt,
non multo post auferentes, attrituq; in cote probãtes
si Hæmatitẽ colorem duxit, quem si duxerit, reponit:
sin minus, iterum nouo cinere obruunt, intuentes con
tinue probantesq;: in feruenti enim cinere illo longi
us relictus colorem mutat, mox etiam diffluit. Depre
henditur adulteratus, primum quidem diuisuris & li
neis, quas pectinum modo per longitudinem diuisas
habet: at non sic Hæmatites. Deprehenditur pretereã
colore quem hic floridum habet, Hæmatites uero pro
fundiolem & cinnabari similem. Inuenitur Hæmati
tes prætereã in Sinopide rubrica. Quinetiam ex Ma
gnete lapide conficitur ad extremum cocto: qui uero
per se nascitur, in Aegypto fossilis eruitur.

De Schisto. i. scissili lapide. 98.

Schiston [Romani pariter Græcis schistum dicunt]
Nascitur Schistos lapis in Hispaniã Iberia. Pro
batissimus, luteo croci colore aliquo, friabilis, &
in seipso facillime scissilis, concretionẽ, linearumquẽ
quas pectinum modo habet, mutua compactione: am
moniaco, id est, harenario sali similis. Easdem Hæma
titæ uires habet, minus tamen efficax est. Concaua ex
plet humano lacte dilutus. Cõtra rupta procidentiaq;
in oculis, crassas item palpebras, & oculorum uuas ef
ficacissimus.

De Gagatẽ lapide. 99.

Gagatem [Romani pariter Græcis Gagatem di
cunt] Probat Gagates, q̄ celerrime accẽsus flãmas
agit, & in urendo bitumĩs odore sentit. Niger

plerumq; Gagates lapis, squalet, crustaceus, & nullius
ferè ponderis est. Molliendi discutiendiq; uires ha-
bet. Comitiales suffitu deprehendit. Strangulatu uul-
næ procidentes reuocat. Fugatur eiusdem suffitu ser-
pentes. Acopis & podagricorum remedijs miscetur.
Nascitur in Lycia non longè ab ostijs fluminis in ma-
re exeuntis, quod prope Plagyopolim ciuitatem Ga-
gam uocant: prope cuius ostia lapis hic inueniatur.

De pluribus alijs lapidibus, primumq; de
Thracio. 100.

Thracium (Romani pariter Græcis Thracium
dicunt) Nascitur Thracius in Scythiæ fluui-
o, qui Pontus dicitur. Potest Gagatæ eadem. Fer-
tur quod in bitumine fit, accendi aqua, oleo autem
restingui. Inter magnetes lapides probatissimus est,
qui ferrum facile trahit: colore ad ceruleum inclina-
to: densus itidem, nec magnopere ponderosus. Vis illi
est crassa ducere, si cum mulsa aqua pondere triū obo-
lorum detur. Quidam Magnetem coquentes pro He-
matite uendūt. Qui Arabicus lapis nominatur, ma-
culoso ebori similis est. Tritus hic illitusq; hæmor-
rhoidas reprimit. Cremati cinis dentifricijs accom-
modatus est. Qui uero Galactites, id est lactarius la-
pis dicitur, qd lacteum succum ex se mittit, nomen in-
uenit: alioqui cinereo colore, & dulci sapore est. Ocu-
lorum destillationibus ulceribusq; utiliter inūgitur.
Oportet ob glutinosam uim que illi inest, tritum cū
aqua in plumbea pyxide seruare. Melites, in cun-
ctis lactario similis est. Eo solum differt, qd dulciore
reddit succum. Facit ad eadem omnia ad quæ lacta-
rius. Morochthus lapis quem aliqui à lacteo cando-
re Galaxiam aut leucographida nominant, in Aegy-
pto nascitur. Utuntur eo linteariorum officinæ ad cā-
dorem uestium, quoniam mollis est, & facillime dilui-
tur. Opplendi illi uis esse creditur, ideoq; sanguinem
expuentibus

expuentibus utili. Cum aqua idem cœliacis, & contra 83
tra uesticæ dolores utiliter bibitur. Prodest & contra
tra muliebres fluxiones potus pariter & appositus. 85
Oculorum quoq; mollibus medicamentis miscetur.
Explendis cauis eorum ulceribus accommodatus. De
stillationes fistit, & in teneris corporis partibus ulce-
ra ad cicatricem perducit. Alabastrites, quæ Onychē a o
etiam nominant, in cinerem crematus, tum resina, pi-
ceue excepto cinere illo duricies discutit. Cū cœra sto-
machi dolores lenit, & gingiuas reprimat. Thyites, q t
q; eo medicinalia mortaria fiunt, nomen inuenit, na-
scitur in Aethiopia, uiridi Iaspidis colore: cum dilui-
tur, lacteo colore conspicitur. Erodit hic ualidissime,
estq; illi præcipua uis purgandi, quæ claritati oculorū
officiūt. Iudaicus in Iudæa nascitur, figura glandis, j
candidus, eleganter & concinne confectus, lineis inter
se æqualibus ueluti torno factis. Cum diluitur, nul-
las habet saporis qualitates. Potest ciceris qualitate
collyrij modo in cote attritus, tum cum calidæ aquæ
cyathis tribus dilutus potusq; urinæ angustias solue-
re, & uesticæ calculos frangere. Nascitur in Cypro a
Amiantus lapis, scissili alumini similis. Telas ex eo ad
spectaculum faciunt, quæ in ignem coniectæ accen-
duntur quidem, aguntq; flammæ, sed nulla in igne a-
missa parte, nitidiores eo incendio euadunt. Creditur
Sapphirus lapis scorpionum ictibus potus aduersari. j
Bibitur & contra intrinsecas exulceratiōes. Reprimat
preterea quæcunq; in oculis excrescunt, uuas, pustu-
lasq; quinetiam ruptas eorū tuniculas glutinat. In-
uenitur ad Memphim in Aegypto Memphites lapis m
calculorum magnitudine, pinguis, colore uario. Fer-
tur hic tritus inunctusq; locis, quæ secanda urendaue
sint, sine periculo aliquo omnem in eis sensum extin-
guere. Selenites, quæ Romani lunarem dicunt, plæ s
riq; uero Aphroselenem, id est, lunæ spumã, nomē in a
uenit

uenit, q̄ per noctem ad incremēta luminum lunę ple-
 nus inuenitur. Nascitur Arabia colore candido, pellu-
 cidus, minime ponderosus. Dantur bibenda comitia-
 libus ramenta eius. Quinetiam pro amuleto adligant
 sibi eum mulieres. Creditur & arboribus appēsus fœ-
 cunditatem earū augere. Plures Iaspides sunt: in eo-
 rum genere ali⁹ uiridi Smaragdi colore est, alius glaci-
 em repræsentat, saliuæ similis: aërius alius, fumosus
 alius, fumo ueluti denigratus: Assyrius uocat alius, al-
 bescētibus p̄ trāuersum lineis renidēs: ali⁹ postremo
 à terebynthine resinæ colore Terebynthizon dictus,
 calai gēmae similis. Oēs pro amuletis adalligari ferū-
 tur: priuatimq̄ femoribus p̄gnantiū adalligatos, puer
 a perij celeritatē facere. Resonat cōmotus Aëtites, ceu
 lapide alio intra se cōcepto prægnās. Sinistro brachio
 adalligatus cōtra muliebriū locorū lubricitatē, fœtus
 in utero retinet. Parturiētibus tamē à brachio subla-
 tus, fœmori adalligandus est, ut sine dolore fœtus ex-
 cludatur. Tritus hic, cæraq̄, ligustrino unguento, mu-
 steouē, aut aliquo ex his quæ calefaciēdo sint cōfecta,
 exceptus, comitalibus magnopere prodest. Plures
 o Ophiræ lapides sunt: graui enim odore & nigro colo-
 re quidam est: quidam cinereo colore & pūctis uaria-
 tus: alius intercurrentibus candidis lineis: Omnes ad-
 ligati, contra serpentiū morsus & capitis dolores uti-
 les sunt. Læthargo & capitis doloribus priuatim opi-
 tulari fertur, qui candidas habet lineas. Inueniuntur
 s & in spongijs lapides: hi cum uino poti, calculos uesti-
 cæ frangunt. Ex marmore aut pario lapide admixto
 tauri glutino, lithocollasit. Potest ignito specillo pal-
 pebris admota incōmodos earum reglutinare pilos.
 o Testæ similitudinem Ostracites habet, crustaceus faci-
 leq̄ scissilis. Vtuntur eo in leuiganda cute pro punice
 mulieres. Bibitur idem cum uino ad, sistendos mētes,
 drachmarum duarum pondere. Quinetiam si quis
 quatuor

quatuor diebus à puerperio biberit, sterilitatē in posterum facit. Idem ex melle contra mammaram inflammationes utiliter inungitur: & præter hæc fistit quæ pascendo serpunt. Vtilis emplastris, quæ extendo & exedendo sunt. Smyris lapis, quo gemmas anularij exterunt, facit adhumentes gingiuas, & dentifricijs accommodatus est. Exiccat corporis aquas litoralis harena sole feruens, obrutis usque ad capita in ea hydropicorum corporibus. Calefit eadem ad sicca fomenta pro sale & milio. Inungitur contra capillorum defluuia, quas alopecias dicunt, expletq; eas quod confricato in Naja cote ferramento detritum fuerit. Virginum mammas augeri idem prohibet. Bibitur cum aceto ad minuendos lienes, & comitialibus prodest. Lapis quē quoniā terrā intra se cōplexus est, Græci Geoden nomināt, adstringit, siccat, & quæ claritati oculorum officiūt, purgat. Ex aqua idem inunct^o mammaram genitaliumq; inflammationes sedat.

Hermolaus Barbarus in Dioscoridem Coralliorum lib. 5. Corallium Ca. 974.

Quātum apud nos Indicis margaritis precium, tantum apud Indos corallio. Gignitur & in rubro mari, sed nigrius: Item in Persico uocatur Iace. Laudatissimum in Gallico sinu circa Orchadas, & in Siculo circa Heliam & Cepranum. Nascitur & apud Grauiscas in Italia, & ante Corniculum, & Neapolin Campaniæ, maximeq; rube^o, & ideo uilissimū Erythris. Color sub aqua uiridis. Baccæ eius candidæ ac molles. Extra rubescunt, induranturq; ceu corna fatua magnitudine ac specie. Aiunt tactu protinus lapidescere, si uiuat: itaq; occupari euellitq; retibus aut acri ferramento præcidi. à quo & corallio quasi curallio, ^{ἀπό τῆς κερῶος} nomen inditum. Nec aliter sâne Theophrastus, quàm curallium appellat, à radendo scilicet: ob id & Gorgoniam quoque dictum putatur, itemque dendrite

dendrite, hoc est arboreū. Probāt q̄ maxime rubēs &
q̄ ramofiffimū: dānāt inane aut cōcauū. Auctoritas bac
carū Indis utroq; sexu p̄ciofa. Religiofum etiā id ge
ftamē aruspices uatesq; in primis habent. Priusq; hæc
notefcerēt, Galli gladios, fcuta, galeas adornabāt co
rallio. Poftea Indis uniōes fuas p̄ corallio mutātib. in
penuria efle cœpit. Surculi eius infantix adalligati, tu
telā habere creduntur. Ignib. diu repugnant. Eft & la
pis corallius, uel ut quidam fcribūt, colaris, multum
à corallio diuerfus, Pyrites à quibusdam appellatus,
quoniam fit plurimus ignis illi. Sed eft aliū etiam nū
p
c
Pyrites, in mentionē suā feruādus. Qualis porro lapis
Erythros hoc est rubeus ab Hippocrate significetur,
quo mulieres, inquit, explorant, an sint prægnantes,
nisi aut corallium fit, aut Pyrites, aut etiā Hæmatites
affirmare nihil habeo.

Antipathes 975.

a
Antipathes pro genere corallij, quale fit in Pla
nio, haud facile docuerim: nisi quis intelligat
fruticem circa Troglodytarum infulas nascen
tem in alto, quē Ifidos plocamon uocari tradit, coralla
lio fimilem: sine folijs sentiri eum, se capi durariq; co
lore in nigrum, cum cadat frangi. Theophrastus cor
rallij duo uidetur statuere fastigia: unum quod rubē
rotundumq; est, ut radícula in mari nascens: alterum
huic nō multum diffimile, quod calamus, inquit, uoca
tur Indicus, qui duratur in filicem. Plin. inter gemmas
numerat corallida nimio fimilem, quæ in India Sye
necq; gignatur. Foraffe per Theophrasti tempora mi
nus erat corallij uulgatus ufus.

Lapis phrygius 976.

p
Lapis Phrygi⁹ gleba est pumicofa. Plinius med
cinæ utilem negauit. Lapis Afius 977.

a
Afius & asia petra dicitur. Eft & Afius per du
plex ff. ab Afio Troadis, ut inquit Plin. sed a
Afio

Asio diuersus. Ille sarcophagos quoq; noīatur ab effectu, qualis & in Lycia & in Oriente habet, & in Myfia quoq; inueniri eum Stephanus affirmat. At noster hic per simplex s. fere scribitur ab autorib. nostris, gustu falsus. Corpora defunctorum condita sarcophago, consumi intra quadragesimū diem, sed illata quoque mortuis lapidea fieri, traduntur. In Oriente adaligata uiuentibus, erodunt ea.

Pyrites 978.

PYriten sunt qui & sideriten uocitent, & andromanta & bostrichiten. In Cypro reperi uolunt, & in metallis, quæ sunt circa Acamaniã. Vnum argenteo colore, qui & argyritis à Democrito cognominatus uidet: alterū aureo. Aliq; terreū genus faciūt, quod plurimū ignis habeat, pōderosissimumq; sit, quos & uiuos appellamus. Hi exploratorib. castro rū maxime necessarij: q̄a clauo, altero uē lapide pcussis excutiuntur scintille: quæ sulfure exceptæ, aut fungis aridis, aut folijs, celerrime ignem trahunt. Pyrites & gēma est, nec scio an diuersa ab hac. Nigram esse inuenio, & attritu digitos urētem. Propyrite in medicinas uenit mylios seu mylitis, cochlax appellatus, hoc est molarius, insula Nyfiro plurimus, ab Hipocrate lapis niger, ut Galeno placet. Mylias ab Theophrasto & Aeliano ex Aethna monte fluens, luti nigri modo in Sicilia, post durefcens colore custodito. Fluunt & pyromachi dicti, ut idem Theophrastus ait.

Lapis Hæmatites 979.

HÆMATITES reperiūt in metallis. Vstus minij colorem imitatur. Adulterāt schisto, sed distinguūt uenæ rubētes. Est & Magnetis genus unū hæmatites appellatū. Præter hoc quinq; genera Hæmatitarum tradūtur: Aetiopicū, cui & principatus datur. Alterū andromāta uocāt, colore nigro, pondere ac duritia insignē, & inde nomē, p̄cipueq; in Africa. Trahere

herē autem in se argētum æs, ferrū . Experimentū eius
esse in core ex lapide basanite, reddere enim succū san
guineū. Tertium genus Arabici, uix reddēris succum
ad cotem aquariā, aliquādo croco similem, pari duriti
a cū secundo. Quarti generis Helatites uocatur, quā
diū crudus sit, coctus uero mllites, aut etiam milites
ad omnia utilior quam rubrica. Quintum ijs adijcitur
schistos, de quo protinus mox agitur.

Lapis Schistos 980.

Lapis schistos cognationē cū hēmatite habet, sed
peculiare in schisto, q̄ splendet. Est & schistos al
terius omnino generis, quē cognomināt anthra
citin, nasci tradentes in Africa nigrū, quia attritus red
dat aquarijs cotib. ab ea parte, quæ fuerit ab radice, ni
grum colorem, ab altera parte croci. Sunt & gemmæ
plures, hoc nomine carbunculi: quarum aliæ precio
sæ sunt, aliæ uiliores, ut quæ nascunt̄ in Græcia: Theo
phrastus autor ac Plinius.

Lapis Gagates 981.

Gagatem aiunt & in Leuco Pamphiliæ (ut arbia
tror) promontorio, aut Lyciæ prope Cyprū in
sulam expelli mari, atq; infra duodecim stadia
colligi. Solinus & in Britānia Gagatē gigni tradidit.
Planus est, pumicosusq; non multū à ligno differens,
fragilis, odore, si teratur, grauis. Fictilia ex eo inscri
pta non delentur. Accenditur aqua, oleo restinguitur.
Deprehendere dicitur uirgines suffitu. Hoc & Magi
utuntur in ea, quam à securis argumento uocant axi
noman: peruri eū negantes, si euenturū sit, quod quis
quam optet. Dictū à fluuio in Lycia cognomine Dio
scorides affirmat. Nullum se in Lycia Galenus compe
risse tradit amnē, qui Gages aut Gegates appelletur.
Phocion grammaticus oppidum in Lycia fuisse Ga
gas à Rhodis conditum scribit. Plini⁹ Rhodiopolin
à Gaxis diuersam facit. Stephanus Gagas oppidum
m

in Lycia fuisse, quod Palæotichos ante diceretur. Cru- 85
staceos uero lapides atq; nigros, & qui in ignem addi 88
ti exilem flammam æderent, biuminis odore in Syria
cœle inuentos sibi meminit, in collibus mari mortuo
circundatis ad orientem solem spectantibus, ubi & bi
tumen quoq; nascitur, utilissimos tumoribus in genu
diuturnis.

Lapis Tracias. 982

Est lapis Thracias, qui exemplaribus Plinij qui- t
busdam meiulla quoq; dicitur, trium generum,
uiridis, pallidus, sanguineis guttis, non habeo
certum proferre. Nomen gentis suæ habet, ut cecinit
Nicander, quemadmodum & Cappadoces in Argæo
Capadociæ nascentes, simili cum prioribus natura, q
& in lacteum cremorem soluantur, ut Galenus & Pau
lus Aegineta scribunt, qui & ageraton lapidem com-
memorant, astrictoriam & discussoriam uim haben-
tem, & gutturis inflammationibus auxiliares, quo su-
tores uti soleant ad dādum calceis nitorem. Præterea
& hieracitin, ut Diogenes scriptum reliquit, subuiri-
dem ex atro, item coloribus alijs resparsum, quem qui
gestet, muscæ non infestent. Hunc literis quibusdam
in scriptis contra sanguinis eruptiones ualere perhi-
bent. Addiderunt ijs & Indicum, subruffum colore, at
trituq; succo purpureo manantem, nec ualido nec den-
so corpe. Inuenio & Perdicitin, siue Perdiciatin, & a p
liū à sorbi similitudine, ut uitrum cognomēto Schy-
ticū, ad omnes duritias pollentes, in compositionem il-
lam quæstas, quæ pamplethes & diacinnabareos uo-
catur ab Aegineta Paulo. Vitem ad oculorum quoq;
suffusiones commendant, cum felle aspidis aconticę uo-
cata, mirabili effectu, post quintum diem repræsenta-
ta curatione: id fel in serpentis eius dorso iocinori an-
nectitur, ut Aëtio placet.

Lapis Magnes. 983

Lapis

^{on}
sa
Lapis Magnes, quem & Magnitum Græci dicunt.
Item sideritum & Heraclion id est Herculeum. Magnes ab inuentore uidetur appellatus. In India nunc, & passim inuenitur in Hispania quoque Rupertus autem scribitur clauis crepidarum, & baculi cuspidem ferrata herentibus, cum armenta pasceret. Quinque genera eius feruntur. Aethiopico principatum dant, argenteoque rependitur. Inuenitur in Aethiopia Smiri: Ita uocatur regio harenosa. Ibi & sanguinei coloris, sanguinemque reddens, si teratur. Sed & crocum Hæmatites cognomine, in trahendo ferrum non eadem natura, qua cæteri magnetes. Aethiopici argumentum est, quod Magnetem quoque alium ad se trahit. Secundum genus Magnesiacum, à Magnesia: contermina ei Macedonia: à Bebonea locatum petentibus dextra. Tales rufi nigrique sunt. Tertium in Echio Boætiæ, rufi coloris plus habens quam nigri. Quartum circa Alexandriam Troadem, nigrum, & foeminei sexus, ideoque sine uiribus. Quintum in Magnesia Asiæ deterrimum: nam & candidus est, neque attrahit ferrum, similis pumici. In eadem Aethiopia mons haud procul gignit lapidem Theamedem, cui contraria Magneti natura, ferrum omne abigens respuensque. Trahitur ad Magnetem ferrum, quia sola fere materia ea uires à lapide conceptas diu retinet. Aliud apprehendens ferrum, ut annulorum catena uideatur: quod quidem imperitum uulgus ferrum uiuum appellat, uulneraque ex tali asperiora sunt. Lapis hic & in Cantabria eruitur: non ille Magnes uerus caute continua, sed sparsa bubbatide, ita appellatur: nescio an uitro fundendo perinde utilis: Non enim expertus est quisquam: autor Plinius. Ferri utique inficit aciem ut Magnes. Dinocrates architectus Alexandriæ, templum Arfinoës concamerare coeperat Magnete lapide. Intercessit mors & ipsius, & Ptolomæi regis, qui id forori suæ fieri cupierat, ut simulachrum eius è fer-

ro pendere in aëre uideretur : Quod genus præstigiæ 87
Arabes ad superstitionem suam commenti dicuntur,
in eo feretro, ubi autor eius sectæ conditus existima-
tur. Diogenianus Magnetem argento tam scribit esse 89
similem, ut decipiat. Nec hunc lapidem, qui ferrum
ad se trahat, Magnetem, sed Heracleoren appelladum
esse.

Lapis Arabius. 983.

Lapis Galactites. 985.

Galactites, ait Plini⁹, ex uno colore lactis est, suc 8
co quoq; eius & sapore, à quo nomen: De hac in-
telligat, an diuersa, dubium: quando cineris co-
lore traditur à Dioscoride, non lactis. Est & Galaxia,
quam aliqui Galactiten uocant, intercurrentibus san-
guineis aut candidis uenis. Nam Chalaxia grādinum
& colorem & figuram habet, unde & appellata est, a
damantinæq; duritiæ. Narrant etiam in ignem addi-
tæ manere suum frig⁹. Ergo Pliniana galactites, quā
aliqui & Leucogageam, & synephten, & leucogra 191
phin appellant, uidet ei propior, quæ & marochthos, m
& leucohraphis, & Galaxia Dioscoridi & Galeno di-
citur, ut paulò post liquebit. Vt cunq; infantium adal-
ligata collo, saliuam facere dicitur: in ore autē liques-
cere: memoriã adimere uel iniuriarum. Mittit eam
Nilus, & Achelous quoq; amnis. Sunt qui & smarag 1
dum albis uenis circumligatum galactiten, inquit, uo-
cent. Est & gemma galaicos distans ab hac, argyroda-
mãti similis, paulo sordidior. Inueniuntur autem bing
aut senæ.

Lapis Melitites. 986.

Melitites lapis dictus, quia succum confusus mel 1
leum emittat. Differt ab hoc melichrus, cuius
plura sunt genera, melleus colore. Differt &
meltis à malo, cuius imitatur colorem, appellatus.

Lapis Molochthus. 987.

M Lapis

m. **L**apis Molochthus aut Morochthus, siue ut Paulus & Galenus uocauit, Moroxus & Graphis,
mg haud uideo eundem cum eo esse, qui molochius
à colore maluæ dicitur, spissus, uirens, nec translu-
cida, reddendis laudata signis, & infantium custodiae.
Sit autem morochthus, quem Plinius ait in ore li-
quescere, de quo in Galactite diximus, ex collatiõe Di-
oscoridis subodorari potest aliquid, dicentis mol-
lem eum esse, diluique facilem: ut uel idem cum Plin-
iano, uel similis esse uideri possit. Nominatur &
morochthos Plinio, sed inter gemmas lacte sudans
porraceo. Idem autor & Leucographin inter her-
bas collocat, nec qualis ea sit, reperisse unquam fate-
tur, eosdem ei effectus reddens, quos hoc loco Dio-
scorides, Galenus, cæteri: ut propterea non desint, qui
Plinio, quasi pro herba lapidem acceperit, increpiter.
Sed autor grauissimus aliorum sententiam, non suam
opere toto recitat.

Lapis Alabastrites. 588.

a o **A**labastrites siue Onyx in Alabastro Aegypti
circa Thebas, quem in ædificiorum ornamentis
quoque includunt. Nascitur in Syriae Damas-
masco, candore intercincto, uarijs coloribus, cæteris
omnibus cãdidior. Probatissimus in Carmania, mox
India. Iam quidem & Pyria, Asiaque. Vilissimus &
sine ullo nitore in Cappadocia. Probatum maxime
mellei coloris in uertice maculosi, atque non trans-
lucida. Vitia in ijs corneus color atque candidus, &
quicquid uitro simile est. Alabastrites ad unguento-
rum fidem. Vnde uas, id est, Onychem unguentari-
um uocamus, quod & Alabastum, & Alabastrum
quoque dicitur, etiam è uitro interim. Est & onyx
inter ostrea, ut uolumine secundo patuit. Habetur
& onyx gemma, in qua unguis humani similitudine
candorem esse dicunt, Alabastrites porro & in Ara-
bia

biæ montibus, & in Germania quoque reperitur: Ex 98
quo & uasa potoria, & pedes lectorum, & sellæ deli-
ciji factæ. Item amphoræ & urcei cadorum magni-
tudine. Iam columnæ triginta duos pedes longæ. 99
Sunt qui hac amplitudine non onychen sed onychitin
uocent. Differt ab Alabastrite Alabandicus, siue Aba-
landicus: etenim utroque modo legitur. Color ala-
bandico subnigrat ex ruffo. Perspicuus est ut ignis, &
quibusdam quasi rimulis uenisque dehiscit. Capillos
albos attritus inficit. Dicitur Alabastrus Democrito
& sal omnis, & calx uiua, quæ de putaminibus ouorū
conficitur. Hæc ipsa encephalos quoque dicitur à chy-
micis, & marmor Thebaicum & Claudianum. e

Lapis Thyites. 989.

Lapis Thyites à Plinio mortarium uocatur, quo t
niam thya mortarium significet, etiam a cone di-
ctum Hippocrati, ut Galeno placet.

Lapis Iudaicus. 990.

Hic & Tecolithos uocari cœptus, quia calculos i
absumat, quod à Galeno falsum existimatur.

Lapis Amiantus. 991

Lapis Amiantus ueneficij resistit omnibus præ a
sertim Magoræ. Hoc quod de lapide Adiante di-
citur, texti ex eo uela, quorum ignis uelut aqua
fordes eluat, de lapide quodam nascente in Carysto
Eubœæ Strabo retulit.

Lapis Sapphirus. 992.

Sapphiri aureis punctis collucet, cœruleæ, ra-
roque cum purpura. Optimæ apud Medos, nus-
quam tamen perlucidæ. Præterea inutiles scul-
pturæ, interuenientibus crySTALLINIS centris. Sapphi-
rum gemmarij inter Iaspides collocant. f

Lapis Memphites. 993.

Lapis Memphites gemmantis est naturæ.

Lapis Selenites. 994.

M 2 Selen

S
f
a
c
ca
a
a
l

Selenites fulgore melleo perspicuus, nomine ac-
 cepto, quia imaginem lunæ reddat, in dies singu-
 los augetis minuentisq; numero. Hunc sem-
 per Galenus Aphroselenō appe. lat. Chymistę Aphro-
 selenon, etiam Comarin, & à leuitate ponderis etiam
 Cupholithō, & Argylolithon quandoq; uocitant. Ha-
 betur & Comaris apud eos Scythica pro arsenico &
 sulfure; itemq; pro lapide philosophico toties à no-
 bis indicato, coarguendi potius & irridēdi proposito,
 quam monstrandi. Seleniten Eustachius al um quoq;
 lapidem intelligit, qui & Asterius & Lychnites uocet,
 nascens in Thracia, Pallenēs littorib. autore Dionysio.
 Plinius Lychniten ab Asterio diuidit, itemq; Selenite.
 Sed ut herbarum, sic & lapidū uocabula cōfundimus.

Lapis Iaspis. 995

j
a

Lapis sæpe translucet ac uiret. Smaragdo similis
 Indica est. Cypria colore glauco & pingui. Persi-
 ca similis aëri, quæ ob id aërizusa uocatur. Ther-
 modontiaca cærulea. Scythica inter cæruleas omnes
 optima. Phrygia purpurea. Cappadox ex purpureo
 cærulea, atq; non refulgens. Thracia Indicæ similis.
 Chalcidica turbida. Præfertur omnibus, quæ purpu-
 ræ quicq; habet, secunda quæ rosæ, tertia quæ Smara-
 gdi. Quarta cælo autūnali matutino sipsis, quæ boëa
 appellatur & aërizusa. Similis est & Sardæ: imitata &
 uiolas. Non minus multæ species reliquæ, sed omnes
 in uitro cæruleæ, aut Crystallo similes, aut pituitæ at-
 que mucō, siue ut Plinius, myxis: Item resinæ terebyn-
 thi, quàm & terebynthizusam uocant, inter cæruleas
 & ipsam marem existimantes. Nam quæ Iaspichates
 appellat, ex Iaspide Smaragdo simili, & Achate pro-
 prietatem suam habet. Præstantiores sphædone, id est
 funda cludi solent, id est, patentes, nec præterq; margi-
 nes auro amplectentē. Vitium & breuis nitor & lon-
 ge splendens, & sal, & omnia quæ in cæteris gemmis.

Vitro

Vitro adulterata coarguitur, extra fulgorem spargen
do, & non continendo in se, nec in diuersa, quæ sphra
gides uocantur, quoniam optimè omnium signent.
Ea quæ Smaragdo similis, per transuersum linea can
dida præcingitur. Orienti familiarissima pro amu
leto Garamantias uocatur, quæ pluribus polygram
mos. Est & Onichypuncta, quæ lasponyx dicitur, &
nubem complexa, & niues imitata, quæ stellata rutilis
pūctis est, & sali Megarico similis, Capnias siue Capni
tis appellata. Magnitudinē Iaspidis undecim unciarū
uidit antiquitas, effigie Nerōis thoracata. Inter cœru
leas post Scythicā Cypria, post quā Aegyptia. Adulte
ratur maxime tinctura, idēq; in gloria regū Aegypti as
scribitur ei qui primus tinxit. Inest aliquādo cœruleis
aureus puluis, non in Sapphiris puncta. Galenus Iaspi
dem medicinæ utilem chloron iaspin hoc est uiridem
cognominat. In scribi iussit in Iaspide draconem radi
os habentem Necepsos rex, ad stomachi fulturam. Sed
idem profectus est in torque, suspenso eo rudi, ita ut
os stomachi attingat. Lapis Aërites. 996.

Lapis Aërites, quem aliqui gāgitē dixere. Strabo
Gangitē in Armenia reperit scribit, quo serpen
tes fugantur, hūc an aliū accipiāt, nondū liquet.
Inædificatur nido aquilarū, non tamē omniū, nihil i
gne deperdēs, sed uis eius medica non nisi nido dire
pti. Aiunt binos inueniri marē & fœminā, nec sine ijs
parere aquilas, & ideo binos tantū. Gnā eius quatuor
feruntur. In Africa pusillus & mollis, & uelut in aluo
habēs argillā suauem, candidam. Ipse friabilis, quē fœ
minam existimāt. In Arabia mas durus, & similis gal
læ, aut subrutilus, in utero cōtinens lapidē durū. Ter
tius in Cypro, colore Africani, amplior tamē atq; di
latatus: cæteris enim globosa facies. Habet in aluo ha
renam iocundā & lapillos, ipse tā mollis, ut etiā digi
tis fricetur. Quarti generis Taphiusius uocat, nascens

fluxta Leucaden in Taphiufa, qui locus est dextra nauigantibus, ex hac ad Leucaden. Inueniturq; in fluminibus candidus & rotundus. Huic est in aluo lapis, qui uocatur Callim^o, nec quicq; tenerius. Nā Calais aliud genus est lapidis, à quo & calainns color pro Veneto, si Photioni credendū est. Ego etiam sordidum colorē Plinium secutus, calaini appellatione possum capere. Amplitudine, inquit, conspicua, sed fistulosa & sordidum plena est Calais. Hinc & Augites à multis dicitur. Quæ uero calaina ostraca nominat Aëtius, pilos extenuantia, considerantibus relinquo. Apud Chymistas uiuæ calcis aquam inuenio calaion uocari. De calaino etiā colore Dioscorides in Iaspide supra mox commemorat. Iidem Aëtiten pro Chrysolitho, & Porphyrite, & Chrysolochromo cognomīe Macedonico & polychromo accipiunt.

Lapis Ophites. 997

Ophites marmor est serpentium maculis simile, à quo nomen, molle, candidum, nigricans, durum. Ex ophite columnæ nisi paruæ admodū inueniūt. Inter Ophitas existimari fere possunt, ppter colorem quod Augusteum uocant & Tiberium, in Aegypto utriusq; principis temporibus reperta. Differunt, quod maculas diuerso modo colligunt. Augusteum undatim crispatur in uerticem. Tiberium sparsim conuoluta canicie specie spectatur. Theophrastus lapidem Chium uocādo, uidetur Ophitem intellexisse. In Aegypto, inquit, nascitur lapis niger, translucidus, Chio similis. Quem locū Plinius ita uertit: Theophrastus, inquit, autor est in Aegypto translucidos lapides inueniri, quos Ophite similes ait, fortasse quia uersicolores illas maculas, ut ait Plinius, primæ Chio tum lapidicinæ ostenderunt.

Lapides Spongiarum. 998

Lapides

L Apides qui nascuntur in spongijs, & ipsi uocantur spongiæ. Quidam eos cysteolithos uocant, quia uesicę medeantur. Sunt & pumicum in genere, quos spongijs uocant, ut in Pumice docuimus.

905

92

L Lithocolla. 999
Lithocolla nomine significat glutinum ex lapidibus.

Lapis Ostracites. 1000

O Stracites à testa nomen habet. Trāsilit & ad gemmas. Si quidem: ut Plinio placuit: Ostracias siue ostracites altera est testacea & durior, altera Achatae similis: nisi quod Achates politura pinguescit. Duriori tanta uis inest, ut aliæ gemmæ scalpantur fragmentis eius. Habetur & Ostracides, cui ostrea nomen & similitudinem dedere.

Lapis Smiris. 1001

N Ota uulgo Smiris uel ipso nomine. Quanquā Smirium potius quā Smirin officinæ appellant, cuius fragmentis gemmæ aliæ scalpantur. Quo usu Plinius Secundus non Smirin sed Ostraciten uocauit, ut superius proximè notauimus.

Cotes. 1002

C Otes siue lapis Naxius id est acone, sicut olearis cotes olæacone. Diu placuit cotes è marmore Naxio, ut & simpliciter naxium dicatur. Ita uocant in insula Cypro genitas. Vicere postea ex Armenia. Differre putāt Cotem à lapide coticula, non solum inueniri, nisi in flumīe Timolo siue Tmolo (nam utroque modo recte dicitur) à monte, ut arbitror, cognomine in terra Lydia: nūc uero passim, quę alij He rachiū aut Lydium appellant. Sunt autem leues & calculis similes, quaternas uncias longitudinis, binasque latitudinis non excedentes: siue (ut Theophrastus inquit) calculi amplissimi, dupla magnitudine, præterea specie lata, non rotūda: quod à sole fuit in ijs, melius quā quod à terra. Sed & coloribus immodicis deterio-

M 4 respondent

respondent. Fiunt enim asperginē quadam ex alto re-
uocata quasi lubricæ, ut idem Theophrastus ait. Iis co-
ticulis periti, cum è uena siue nummo lima rapuerint,
experimentum protinus dicunt, quantum auri, quan-
tum argenti, quantum æris habeant, scrupulari diffe-
rentia, nunquam fallente ratione. Incipientibus à mi-
nimis notis, hoc erat granū, post colybus, tū duo chal-
chi, dein q̄tuor moria, ut Theophrasti uerbis agā. La-
pis & Chrysitis, & basanos Chrysochoice, hoc est, in-
dex aurarius uocatur, quo, ut Græci aiunt, aurum ex-
ploratur, obryzum sit atq; probum, an improbum, ui-
tiosumq;. Quanq̄ basanystes & pro mortario quan-
doq; accipitur. Porro dicitur obryzum quasi abryzū,
hoc est delicatum, syncerumq;: ut Photionis etymo uo-
tar. Vocant autem obryzum, quoties simili colore ru-
bet ignis, ut inquit Plinius, Et aurum, quod apyrō ap-
pellant, purum est, idq; nomen habet, quia igne nō es-
geat, quale Arabicum esse Diodorus tradit, quod in-
ter Abileos Gasandosq; foditur. De Arabico auro & li-
teræ sacræ meminerunt.

Lapis Geodeos. 1003.

G Eoden ex argumento appellant, quoniam am-
plexus est terram.

Galenus in lib. πδὲ ἀπλωρ, siue de simplicibus me-
dicamentis nono. De lapidibus.

EX sponte natis corporibus sunt & lapides, hoc
diuersi à uulgo nuncupata terra, quod rigari nō
sustinent. Vires habent partim secūdm totius
substantiæ proprietatem, partim secundum qualita-
tes effectrices. Porro ut hæc differant, superius docui.
Nunc autem sermo nobis esto de illis, quæ secundū ef-
fectrices agunt qualitates: in quibus sane est & utendi
ratio ac methodus. Siquidem, ut ostendimus, faculta-
tes quæ proprietatis totius substantiæ ratione insunt,
à methodo ac ratione alienæ sunt, & per solam noscū-
tur

91
93
c

nur experiētiā. Nam cur hic lapis tacto uulnere, un-
de sanguis prorumpit, cursum eius reprimat ac sistat,
haud nouimus. At cur lapis, quem uocant Hēmatiten,
in oculares facultates indatur, haut latet. Nam & ra-
tionis inuentum est. Si enim in cote oculari eum teras
cum aqua donec mellis crassitiem accipiat, astringen-
tem facultatē percipies. Atq; didicisti, q̄ phlegmonas
etiānum gliscētes, potissimum quæ contingunt in
partibus neruosis, medicamētis repercutere oporteat.
At ubi haud etiā sanguis in partem affluit, astringē-
tibus medicinis, quæ digerant, adungere, & sensim ad
ipsa sola transire. Atq; de huiusmodi quidem faculta-
tibus in lapidibus differemus, ubi ea prius in memo-
riam reuocarimus, de quibus fusc locuti sumus in libro
contra eos conscripto, qui insulant ijs qui uoce solca-
cismum committūt. Nam horū quidm λίθον (quæ uox
lapidem Græcis significat) masculino genere efferri nō
sinunt: uerum si dicas ἑμβάλλον ἢ λίθον ἐπὶ ἢ κίον, non
aliter uociferantur, quam si ipsis in caput lapis esset cō-
iectus: uelut etiā si quis dixerit τὸν δρυῖν (quercum so-
nat) exclamant tanquam fuste percussi. Itaq; si quis eo-
rum suasu consueta medicis nomina mutare in animū
inducat, dicens τὴν λίθον, τὴν αἰματίτην, ἢ τὴν πηλίτην, καὶ τὴν γα-
λακτίτην, καὶ τὴν χριστόν, ut curiosus sane & stolidus dāna-
bitur: Nimirum quum ueteres ex more omnes mascu-
line efferant eorum differētiās, αἰματίτην, πηλίτην, γαλακτί-
την, μελίτην, γαγάτην, χριστόν, φρύσιον, ἀράβιον, μεμφίτην. E contra-
rio uero τὴν πέτραν fœminine pronūciāt, nō ἢ πέτρον
masculine. Nam ἄσιον πέτραν, non ἄσιον πέτρον nomināt,
neq; λίθον ἄσιον, hoc est lapidē asium, ceu etiā asiae pe-
trę florem. Porro ex petra cōbusta calcem fieri dicūt.
Attamen Heraclides Tarentinus, & alij nonnulli, non
ex quouis lapidē calcem fieri uolunt, sed ex sola pe-
tra, nuncupantes ita per excellentiam solum, qui sit la-
pidū durissimus. Equidem ego uel ex industria & stu-

dio conſueui mutatis inuicem nominibus utroq; modo talia efferre, de quibus inutiliter nonnulli rixantur, id reipſa cōmonſtrans, nihil offendi enarrationis claritatē utrouis modo q̄s dixerit. Cetrū mirandū nō eſt qui ignorāt enarrationis naturalis aut unā ſolāq; habendam uirtutē, ipſam ſcilicet perſpicuitatē ac claritatē, aut certe oīm aliarū primā principēq; atq; optimā, ſi ad tātas uertātur nugas. Itaq; de ijs lapidib. primum diſſerā, q̄ mortarij aut cotis attritu in liquorem ſuccū ue ſoluuntur. Ciferis. Pumex.

CAeterum ſi Pumex inter lapides recenſeri poſteſt, & ipſe eiufdē eſt facultatis, q̄ certē ad abſterſionē attinet, uelut etiā figulina teſta, ac multo magis ea q̄ fornaciū eſt. Sed Smiris acrimonię quiddā obtinet: proinde cauſticis & deſiccātib. facultib. addit, rebusq; q̄ curāt gingiuas laxas, ac mollitie fluidas. Pumex autē ſi cōburat, haud erit inferior eoſdē ad uſus Smire. De lapidib. q̄ in ſpōgijs reperiuntur.

Lapidēs qui reperiūtur in ſpōgijs, frangēdi uim obtinēt, nō tamē ita ualidam ut lapides in ueſica cōminuant, & q̄ id ſcriptū reliquerūt, mēti ſunt. Verū q̄ in renibus cōſiſtunt rūpunt, uelut q̄ ex Cappadocia cōuehunt, q̄s in Argeo naſci aiūt. Soluūtur autē hi in ſuccū colore lacteum: ex q̄ liquet, q̄d extenuādi uim obrinēt abſq; ut inſigniter excaſfaciant. Oſtracites.

Porro Oſtracitē uocatū lapidē p̄dicare quosdā audio, quaſi deſiccādi ualenter facultatē obtineat, tēperatā ex aſtrictione & acrimonia, uelut Geodē noīe pupillas expurgare, & uberū teſtiūq; phlegmonas ſanare, ex aqua uidelicet inunctū. Attamen Cotis Naxiæ ramentū māmas uirginib; ſuo tēpore prohibet tumefcere, & puerorum teſtes, tanq̄ uidelicet paraticeps facultatis refrigeratoriæ. Ophites.

Sed ophites quē uocāt lapis extergēdi cōfrigēdiq; uim poſſidet, ceu etiā uitrū. Admodū em̄ ipm ex uino albo ac tenui epotū, lapides ueſicę cōterit atq; con-

fringit. Verū ip̄m in lapidibus quispiam forte non nu-
meret.

Iaspis uiridis.

92

Proprietatē nōnulli lapidib. qbusdā testimonio
suo adscribūt, q̄lē reuera habet Iaspis uirens, nē-
pe stomachū adhæsu uētrisq; os adiuuās. Ac nō-
nulli quoq; annulis inserunt, scalpūtq; in eo draconē
radios habentē: uelut rex Nechepfos mēoriae p̄didit
in 6. & 10. lib. Sane hui⁹ ego q̄q; lapidis abūde feci pi-
culū. Torquē em̄ ex hmōi lapillis cōfectū à collo sus-
spēdi, ira ut lapides os uētris cōtīgerēt. Apparebāt au-
tē nihilo feci⁹ p̄desse, etiā si sculpturā nō haberēt quā
scripsit Nechepfos. Porro lapidē Phamin uir fide dig-
nus reuera iuuare morsos à uipera suspensum retulit.
Sed eiusmodi facultates extra usum sunt methodo cō-
stantē: uelut etiā quū Hieracites & Indicus profluentē
ex hāmorrhoidib. sistūt sanguinē.

94
j

p

hi

Sapphirus.

Sed & Sapphirus ictos à scorpio epotus iuuare cre-
detur.

Aphrofelinus.

f

Et aphrofelinus quē uocāt, comitali morbo uexas
tos: nō tñ nos expti sum⁹. Sūt ꝑo & alij lapides nō-
nulli, q aduersus qdā suspēdunt. Ceteræ quidā caracte-
res q̄sdā & literas inscriptas habēt: sicut q hāmorrhoi-
dibus cōgruit Hieracites, cuius nos fecimus periculū.
Sed nō est nūc tēpus de illis disserere, q̄ sola experiētia
fidē habēt, ac nō ratiōali quadā methodo in usum ue-
niūt. Aliud de his tēpus erit & locus. Nūc autē ad id qd
toto ope, p̄positū fuit, reuertor.

a

h

Dioscori. Thyites.

t

Omnīū dictorū lapidū ualētissimā uim habet is, q ex
Aethiopia afferit, q̄dantenus subuiridis, ut Iaspis
quē uocāt. Soluit hic lapis in succū colore lactēū, gu-
stu uero acrē, ac p̄inde illū nemo ocularibus miscet fa-
cultatibus, nec fluxiones repercutientibus, neq; ulcera
sanantibus, sed tantū ad purgandū, & abstergendū, q̄ pu-
pillā offutcāt absq; phlegmone: ex qbus sunt cicatrices
recētes, quas attenuare pōt: sed & oculorū unguēs (Græ-
ci pterygia uocāt) utiq; si nō admodū durī fuerint,

j

Judaicus.

Est & alius lapis uiribus ualentioribus in Palestina Syria proueniens, colore candido, specie coccinna, lineas habens ceu torno ductas. Appellantur eum à loco in quo nasci consueuit, Iudaicum: utiturque ad uesciæ lapides, in cote soluentes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes: Sanè in quibus nos experti sumus, profecit nihil, quod ad lapides uesciæ pertinet: uerum ad eos qui in renibus hærent, efficax est.

Pyrites.

Vnus eorum qui ualidam facultatem possident, est & Pyrites quem uocant, quo utimur digere^snti emplastro admisto: adijcitur ei & schistos: ab hoc medicamine & pus sæpenumero, & consistencia grumosa in spatijs intermedijs musculorum nata, per halitum digesta sunt. Cæterum ubi in usum uocantur lapides, admodum uehementer confusi, atque ad liuorem redacti sint oportet, similiter atque ea quæ in ophthalmicas facultates admiscetur. Etem nisi polinis instar comminuatur, adeo ut in profundum corporum quibus applicantur subeant, assimilés manent. Istis marinis, ac fluuiatilibus harenis, quæ & ipse communem omnium lapidum uim possident. Siquidem exiccant tumentem ab aqua intercutem carnem, uide licet laborante in eis excafactis decumbente. Non tamen ad aliud quippiam eis utimur tanquam prædictis, puta ad ophthalmicas & sistetes tum sanguinem, tum muliebri profluuiū facultates, præterea ad glutinanda ulcera, cicatrice claudenda, carne implenda. Nam qui ex eis acres non sunt, ad hæc omnia sunt utiles: uelut & acres, quorum posteriori mentionem faciam, ad detergendum abstergendumque, tum detrahendum, uelenterque siccandum, & colliquandum.

Phrygius.

Huius facultatis habetur & phrygius quem uocant. Sed eo semper utor combusto quidem ad ulcera putrida, idq; aut ipso per se, aut ex acetone, aut œnomelite, aut oxycrato: ad oculos uerò medicamentum siccum efficiens. quod multi nunc acceptum à me obtinent. Miscetur ei & alia quæpiam. Dicitur autem de ipso in opere de componendis pharmacis: nunc satis est de generali eius facultate explicuisse: ualide enim desiccatur, habens quiddam adstrictionis simul & mordicationis. Dictum uerò superius est ea esse omnia optima medicamina, plurimiq; uisus, quæ mistas in sese hæc facultates habent, nempe repercutientem, & digerentem.

Ageratus.

Est autem lapis Ageratus quæ uocant, quo utuntur coriarij, facultatis mistæ, adstringentis scilicet & dirigentis. Sed de sola adstringente considerandum. Iuuat quidem euidenter columellas phlegmone grauatas, non tamen apertam gustu adstrictionem præferre aut acrimoniam conspicitur.

Assius.

Est & alius lapis in Assio proueniens, quem ob id ipsum Assion cognominant, nõ durus ut petra. Siquidem color illi est pariterq; consistentia ceu topi, friabilis & laxus. Innascitur ei quiddam faringenuissimæ similitimum, qualis in molarum parietibus adhærere uisitur. Appellitant hoc medicamentum petrae assæ florem. Est uerò & subtilium partium, ut sine morfu nimis molles carnes ac fluidas eliquet. Petra uerò in qua nascitur, tametsi uim habeat illi similem, actionis tamen uehementia inferior est. Hoc enim ea potior est flos, non tantum quod magis colliquet ac digerat, & uelut sale condita seruet, sed & quia hæc præstet absque uehementi mordicatione. Habet & sal sedinem quandam in gustu hic assæ petrae flos: ut coniectura

iectura fit illum nasci ex eo, quod ros ex mari in petra
residens, postea à sole deficcerur.

Gagates.

8

Est & alius lapis colore atro, qui ubi igni admo-
tus fuerit, persimilem bitumini odorem exhi-
bet: quem Dioscorides nonnullique alij in Ly-
cia inuenire prodiderunt, ad fluuium nomine Gaga-
tem, unde & ipsi lapidi nomenclaturam inditam di-
cunt. Ego tamen eum fluuium non uidi, tamen si par-
ua nauicula totius Lyciæ littora legerim, quo uideli-
cet quæ in ea sunt inspicerem. Crustaceos uero lapi-
des, & qui in ignem additi exilem flammam æderēt,
cōplures ex Cœle Syria asportauī, natos in colle ma-
ri mortuo, quod uocant, circumdato, quā orientem
spectat, ut & bitumen est: erat quē lapidum odor simi-
lis bitumini. Vtebar quē eis ad tumores in genu diu-
turnos, & ægre curabiles, mistis uidelicet facultati-
bus, quæ ad hoc symptoma probatæ fuerant. Planetæ
uisum est mihi euidentiore[m] earum facultatem addi-
disse. Miscui uerò ipsum & Barbaro quam uocant, &
palam medicamentum effectum est exiccantius, adeo
ut & sinus contraheret, nedum cruenta uulnera gluti-
naret, ad quæ competere maximè creditur. Est & ali-
us lapis, cuius meminit Nicander hunc in modum.

Si lapis uratur cādenti Thracius igne, &
Post madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oleo affuso penitus restinguitur: adfert
Thracius hunc ad nos pastor de flumine, nomen
Cui Pontus.

Verum nullus eius in medicina usus est: neq; Nicander
præter graueolentiam, quæ suffitu feras fugat, quicquid
ei adscripsit.

Magnetes, quæ & Heracleia,
Magnes.

Ex

EX lapidibus unus ē & magnes, & heracleia quā uocant, ad similem hæmatiti uim obtinens.

Arabius.

AT tamen arabius quem nominant, lapis elephāti similis, desiccantis abstergentisque facultatis est.

Alabastrites.

ET alabastrites uocat⁹ unguis, in medicinæ usum ingreditur combustus. Quidam eum bibendum dant stomachicis.

Smiris.

SEd & smiris quod multam abstergentem habet facultatem, clarum est, uel ex eo quod dactylio glyphi, hoc est qui annulos exculpiunt, eum in usum illo utantur. Quin etiam quod dentes pueros efficiat, experti sumus.

Hæmatites, Galactites, & Melitites.

Porro talium quoque unus est hæmatites quem uocant, à coloris similitudine id appellationis sortitus: sicut & Galactites, quando & ipse in succū solutus, lacti similis cōspicitur. Huic autem colori ad similem succum efficiens melitites à mellis similitudine, quæ gustu representat, nuncupatus est. Porro ostensum est in quarto horum Commētariorum, quod succus omnis dulcis à temperato calore talis eueniat, adstringens uerò à frigore. Habebit ergo lapis hæmatites tantum frigiditatis, quantum habet adstrictionis: melitites uerò calorem temperatum: mediam autem utriusque temperiem galactites. Merito itaque aucti sunt medici ocularibus facultatibus lapidem miscere hæmatitem. Ac solo eo uti possis supercilijs exasperatis, si quidem cum phlegmone aspera sunt reddita, ex ouo ipsum diluens: ac si magis, etiam per decoctum fœnigræci. Seu uerò citra phlegmonem ex aqua. Incipito uerò semper à modice humido per specillum infundens. Vbi autem quod uires eius ferat respexeris, magis ac magis crassum effici

facies: ac tandem adeò crassum facies, ut specilli cuspi
de inungas secundum subiectionem aut euerfionem su-
percilij. Hic idem lapis similiter in cote contritus, san-
guinis exuptioni competit, omnibusq; ulcerib⁹. Por-
rò siccus si ad tatum redactus fuerit liuorem, ut polli-
nem tenuitate æquet, reprimit excrescētia. Atq; eo nul-
lus solo atq; per se utitur. Ego uerò, uti proposui, u-
sus sum facultate eius ex gustus qualitate comperta,
cum mox experientia periclitari uellem, nunquid re-
cte coniecissem. Et ipsa quidem oculorum ulcera so-
lus per se cicatrice includit, ut paulò antè comprehē-
sum est, attritus, ceterum aut affusus, aut inunctus. Nā
& id experientia exploratum habeo.

Schistos.

HVic lapidi per similem uim obtinet, uerum in-
firmiorem, is qui uocatur Schistus, ac post eum
Galactites: ac melitites caliditatis etiam nōni-
hil, ut dixi, adiunxit. Ut itaq; unusquisq; leuiter ac sen-
sim ab hæmatitis facultate recedit, ita ad oculos in u-
sum ducitur: est tamē mitior. Porrò mitiora remedia
partibus etiamnum phlegmone afflictis semper gra-
tiora sunt atq; iucundiora: ceterum liberis iam phle-
gmone partibus infirmiora, quàm quæ per sanare ua-
leant. Porrò quū lapidibus omnibus commune sit, ut
desiccant, quotquot ex ijs ut succum soluti, aut alioqui
ad leuorem triti, nullam continuo qualitatem in gu-
stu obtinent, hos putandum est esse cum infirmissimos,
tum mitissimos, tum minime mordaces. At qui mani-
festam gustui qualitatem offerunt, hi pro qualitis
proportione potentiam possidēt: ac si quidem adstrin-
gant, ad comprimendum, constringendum, spissandū
& contrahendum. Si uerò mordicent, ad excalfacien-
dum, digerendum, & liquandum. Medij eorum sunt,
qui abstergent citra mordicationem. Igitur hæmati-
tes, schistos, galactites, ac melitites in succum soluun-
tur

tur quo posui modo, ad cotem aut mortarium attriti
quam sunt & alij lapides in succum solubiles, ut qui
in Aegypto nascitur, quo utuntur ad splendorem lin-
teis conciliandum. Est autem omnium dictorum mi-
nimè qualitatis pariceps, nec adstrictionem, nec mor-
sum, nec absterisionem præferēs: quocirca hoc ipsum
duntaxat lapidi huic inest, quòd desiccet uidelicet: Pro-
inde cerato eum miscentes, ad cicatricem ulceribus in-
ducendam in mollibus corporibus usurpant. Sed & o-
cularibus miscetur facultatibus perinde ut modo di-
cti: at quanto est maiore emolliēdi ui quàm prædicti:
quòd nullam uidelicet effectricem qualitatem habeat:
tanto etiam moderatior est, minusq; sentiri potest.
Hunc lapidem quidam moroxum, nonnulli graphis-
da nuncupant.

Seneca libro 2. ad Serenum, cap. 3. Quomodo quo-
rūdā lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec
secari Adamas, aut cedi, uel teri potest, sed incurren-
tia tela ultrò retundit: Ita sapiētis animus solidus est,
& id roboris collegit, ut tam tutus sit ab iniuria, quàm
illa quæ retuli. Idem naturalium quæstionum 3. Vñ
autem fiat eiusmodi lapis, apud Græcos ex ipso nomi-
ne apparet: *κρυσάλλου* enim appellant æquè hunc per-
lucidum lapidem, quam illam glaciē, ex qua fieri cre-
ditur. Aqua enim cælestis minimum in se terreni ha-
bens cum induruit, longioris frigoris pertinacia spif-
satur magis ac magis, donec omni aëre excluso in se to-
ta compressa est, & humor qui fuerat, lapis effectus est.

Athenæus libro 3. De Margaritis.

DE ostreis autem, quæ fert Indicum mare (arbi-
tror autem non intempestiuum de his uerba
facere propter margaritarū usum) Theophra-
stus in libro de gemmis ita scribit: Inter lapides præ-
ciosos & admirandos unio est margaritus appellatus
natura pellucidus. Monilia ex ea parantur quæ admo-

N dum

dum sunt in precio: inuascitur autem ostreo cuidā nō
abfimili pinnis uocatis, nisi quod paulo magis exigu
um est: magnitudo uero uniuōum ad piscis oculum ut
cunq; accedit.

Androstheneſes uerò in nauigatione Indica, sic tra
dit: Conchulæ autem quæcunq; uarietate colorum
ſpectabiles ſunt, ut Strombæ & Chæriæ, ſuaues ſunt,
& à noſtris admodum diſtantes, inueniuntur & pur
pureæ colore. Oſtreorum autem reliquorum genera
uaria, habent autem peculiare quoddam genus, quod
lingua ſua Berberi uocant, è quo margarites lapis
prodit. Eſt autem carus in Aſia, & à Perſis ſupe
rioribusq; gentibus ad aurum ornandum emitur.
Eſt autem oſtrei facies ſimilis peſtini, niſi quod teſtam
non habeat perſculptam, ſed in leuitate modicè aſpe
ram. Neque etiam auriculas habet geminas inſtar pe
ſtini, ſed unam duntaxat. Lapis uerò in carne oſtrei
generatur, quemadmodum in ſuilla, id quod uocatur
grando. Sunt autem inter hoſ quidam adeò fului, ut
appoſiti auro uix ab illo diſcoſcantur: quidam autem
argenteo colore admodum candidi oculis piſcium p
ſimiles.

Chares uerò Mitylenæus in ſeptimo libro rerum
ab Alexandro geſtarum, inquit: Reperitur non ſolum
ad Indicum mare, ſed & per Armeniam, Perſicem, Su
ſſianen & Babyloniam ſimile oſtreo. Eſt autem tene
rum & in longum porrectum, in ſe carnem copioſam,
albam & odoratam habens. Eximunt autem ex eo oſ
ſa alba, quas appellant margaritas, è quibus monilia
& brachialia manuum pedumq; præparant. Gau
dent autem huiusmodi delicijs Perſæ & Medi, om
nesq; reliqui Aſiani, pluris quam aurum æſti
mantes.

Iulius Solinus Polyhiſtor.

Caput.

4.

Sa

98 a
Sane Alektorius traditur lapis, qui CrySTALLINA
specie in modum fabæ, gallinaceorum uentricu-
lis inuenitur, aptus (ut dicunt) præliantibus. In
hoc animalium genere numerantur & Lynces, quæ
cum urinas coire in duritiem pretiosi calculi fatentur,
qui naturas lapidum exquisitius sunt persecuti. Istud
etiam ipsas Lynces perferunt, hoc documento præ-
batur, quod egestum liquorem ilico arenarum cumu-
lis, quantum ualent, contegunt, inuidia scilicet, ne ta-
lis egeries transeat in nostrum usum, ut Theophras-
tus perhibet. Lapidus isti succini color est, pariter spi-
ritu attrahit propinquantia. Dolores renum sedat.
Medetur regio morbo. λυπιδιου Græcè dicitur. Ca. 8.

Ligusticum mare frutices procreat, qui quantisper
fuerint in aquarum profundis, fluxi sunt, tactu propè
carnulento. Deinde ubi in supera tolluntur, natalibus
derogatis lapides fiunt. Nec solum qualitas illis, sed
& color uertitur: Nam puniceo protinus rubescunt.
Ramuli sunt, quales arborum uisimus, ad semipedem
frequentius longi. Rarum est pedaneos depræhendi.
Excuduntue ex illis multa gestamina. Habet enim (ut
Zoroastes ait) materies hæc quandam potestatem, ac
propterea, quicquid inde fit, habetur inter salutaria.

Coralium aliàs dicunt. Nam Metrodorus κορράριον no-
minat. Idem, quod resistat Typhonibus, & fulminibus,
affirmat. Eruunt gemma in parte Lucaniæ facie adeo iu-
cunda, ut læguetes intrinsicus stellas, & sub nubilo reni-
tentes croceo colore pfundat. Ea quæ in littore Syrtiu in
ueta primū est, Syrtites uocat. Est & Viëtana gemma à
loco dicta, cui supstities nigra, quæ ad grām uarietatis
limites interfecant albi, notis cadētib. Cap. 9.

Vex ager Corsicanus, quod in eo agro unicū est, so-
lus edit, quæ Catochiten uocant lapidē fatu dignissi-
mum. Maior est ceteris, qui ad ornatum destinant. Nec
tam gemma, quæ cautes. Idē impositas manus detinet,

ita sciunctis corporibus annectens, ut cum ipsis hære-
at, à quibus tangitur. Sed ei inest uelut deglutino len-
tiore nescio quid par, atq; gummi. Accepimus Demo-
critum Abderiten ostentatione scrupuli huius frequē-
ter usum ad probandam occultam naturæ potentiam
in certaminib. q̄ cōtra Magos habuit. Ca. 11.

Achatem lapidem Sicilia primum dedit in Acha-
tis fluminis ripis reperiunt, non uilem, cum ibi rārum
reperiretur. Quippe intertribentes eum uenę natu-
ralibus sic notant formis, ut cum optimus est, uarias p̄-
ferat rerum imagines. Vnde anulus Pyrrhi regis, qui
aduersus Romanos bella gessit, non ignobilis famæ
fuit, cuius gemma Achates erat, in quo nouem Mus-
sæ cū insignibus suis singulæ, & Apollo tenens cytha-
ram uidebantur non impressis figuris, sed ingenitis:
nunc diuersis locis apparent. Dat Creta, quem Cora-
lochatem dicunt corallio similem, sed illitū guttis au-
ro micanibus, & scorpionum ictibus resistentem. Dat
India reddentem nunc nemorum, nunc animalium fa-
cies, quem uidisse oculis fauet, quiq; intra os receptus
sedat sitim. Sunt & qui usti redolent mirrhę odorem.
Achates sanguineis maculis irrubescit. Sed qui maxi-
me probantur, uitream habent perspicuitatem, ut Cy-
prius. Nam qui sunt facie cærea abundātes triuialiter
negliguntur. Cap. 12.

Nec lapidē spreuerimus, quē Arcadia mittit: As-
besto nomen est, ferri colore. Hic accensus semel extin-
gui non potest. Cum inter calculos quibus ripæ eius
micat, Galactites inueniat, q̄ scrupulus ipse ater, si te-
ratur, reddit succum album, ad lactis saporē. Fœminis
nutrientibus illigatus fœcundat ubera. Subnexus par-
uulis largiusculos haustus saluare facit. Intra os rece-
ptus liquefcit. Cū soluit tñ memoriæ sonum perimit.
Quē post Nilū Achelous dat, tertiu nemo. Carbasa,
q̄ inter ignes ualēt.] Strabo li. 10. Ad Carystū, ingt, la-

pis nascitur, quem pectunt, nent, texunt, Inde mātilia 97
conficiuntur egregiè contexta. Ea ubi sordescūt, in flā
mā piec̄ta, nō secus emundat̄, q̄ si macula erueris. Mul 99
ta esse, quæ igne absumi nequeant, sciunt, q̄ rerū natu
ralium cōmentaria studiosè legūt. Tradit Pli. ca. 1. de
ciminoni Natu. histo. esse lini genus, ex q̄ facta manti
lia, ignem non sentiant. Caput. 20.

Præter marmor dat, & Sardā lapidē, q̄ marmore s
qdē p̄stat, inter gēmas uerò uilissimus d̄f. Ca. 23.

Mittit Pontus & gemmas, quas à patria Ponticas p
dicimus, genere diuerso. Quippe aliæ aureas, alię fan
guineas stellas habent, & eæ quidem inter sacras ha
bentur. Nanq; ostentationi potius, q̄ usui deleguntur.
Non guttisi asperæ sunt, sed longis colorē ductibus li
niantur. Cap. 25.

Smaragdis hic locus patria est, quibus tertiam in s
ter lapides dignitatem Theophrastus dedit. Nam li
cet sint & Aegyptij, & Chalcedonij, & Medici, & Laco
nici, præcipuus tamē est honor Scythicis. Nihil his iu
cundius, nihil utilius uident oculi. In primis uirēt ul
trā irrigua gramīa, ultrā amnicas herbas. Deinde ob
tutus fatigatos coloris rescipiunt lenitate. Nam uisus,
quos alterius gemmæ fulgor retuderit, Smaragdi res
creant, & exacuūt. Nec aliam ob causam placuit, ut nō
sculperentur, ne offensum decus imaginum lacunis
corrumperetur, quāq; qui uerus est difficulter uulne
retur. Probantur hoc pacto, si aspectus transmittant,
si cum globosi sunt, proxima sibi inficiant aëre reper
cussio, aut cum concaui sunt, inspectantium facies emu
lentur, si neq; umbra, neq; lucernis, neq; sole mutētur.
Optimos tamen sortiuntur situs, quibus planicies res
supina est, & extensa. Inueniunt Etesis flantibus. Tūc
omni detecto solo facillime internitent. Nam Etesis
plurimum harenas mouēt. Alij minus nobiles in com
missuris faxorum, uel in metallis ærarijs apparent.

quos Calcosmaragdos nuncupant. Vitiōsi eorum in-
trinsecus quāsdam sordes habent, uel plumbo, uel ca-
pillamentis, uel etiam sali similes. Lauantur austero me-
ro, sed uiridi proficiunt oleo, quamuis natura imbuā-
tur. Et Cynacus lapis ē Scythia est optimus, si cæruleo
coruscabit, cuius gnari in marē, & fœminam genus di-
uidunt. Fœminis nitor purus est, mares punctulis ad-
gratiam interlucentibus auratilis puluisculus uariat.
Isthic & CrySTALLUS quem licet pars maior Europæ,
& particula Asiæ subministrent, pretiosissimum tamē
Scythia ædit. Multus ad pocula destinatur. Nam fert
calorem præcipuē, quālibet nihil aliud, quā frigidum
pati possit: exangulus inuenitur. Qui eligunt purissi-
mum captant, ne quid rufum, neue nubilum, uel spu-
mis obsitum, arceat perspicuitatem. Tunc ne duritia
iusto propensior obnoxium fragilitati magis faciat.
Putant glaciem coire, & in CrySTALLUM incorporari, sed
frustrā. Nam si ita foret, nec Alabanda Asiæ, nec Cy-
prus insula hanc materiam procrearet, quibus regio-
nibus incitatissimus calor est. Liuius Augusti ad magni-
tudinem .cl. librarum inter Capitolina donaria Cry-
STALLUM dedicauit.

Cap. 33.

Nam in Germaniæ continentibus Callais reperi-
tur, quam gemmam Arabicis anteponūt. Vincit enim
gratia. Arabes quidem dicunt non alibi eam deprehen-
di, quam in nidis auiū, quas *μελανορύφους* uocant. Quod
null^o recipit, cum apud Germaniæ populos, quamuis
rara, in saxis tamē appareat. Honore, & pretio ad Sma-
ragdos uiret pallidum. Nihil iucundius aurum decet.

Cerauniarum porrò genera diuersa sunt. Germani-
ca candida est, splendet tamē cæruleo, & si sub diuō ha-
beas, fulgorem rapit siderum. Caput. 35.

Præterea ut taceam metallorum largam, uariamq;
copiam, quibus Britannia solum undiq; generē pol-
let uenis locupletibus, Gagates hic plurimus, opti-
musq;

musq; ē lapis. Si decorē regrass, nigroge mmeus. Si q̄
litate, nullius ferē pōderis. Si naturā, aqua ardet, oleo
restinguit. Si potestate attritu calfactus applicita de
tinet, æque ut Succinum. Cap. 40. 99

Varietas multiplex inest in oculis, colorq; muta
tio. In quorū pupillis lapis inuenit̄, Hyæniū dicūt, p̄
ditū illa potestate, ut cui⁹ hoīs fuerit linguę subditus,
p̄dicat futura. De gēma Heliotropio inter Aethiopi
am, Africā & Cyprū certamē fuit, q̄nā mitteret ḡnis hu
ius eminētissimā, dephē sumq; ē documentis plurimis
Aethiopicā, aut Lybicā palmā tenere. Viridi colore ē,
nō ita acuto, sed nubilo magis, & rep̄sso stellis punice
is sup̄spar fa. Causā noīs de effectu lapidis ē, & p̄tate.
Deiecta in labris ḡneis radios solis mutat sāguineo re
pcussu, extraq; aquā splēdorē aëris abijcit & auertit.
Etiā illud posse dī, ut herba eiusdē noīs mixta, & p̄cā
tatiōib. legitimis cōsecrata, eū à q̄cūq; gestabit, subtra
hat uisib. obuior. Nasamonitē lapidē Nasamones
dāt sanguineū uniuersum nigris uenulis adumbratū.
Pli. Ab Hāmaniētib. ad Troglodytas hyberni occasus
plaga, diorū q̄tuor iter, cū qb⁹ cōmerciū gēme t̄m, quā
Carbūculū uocamus ex Aethiopia uectē. De Carbū
culis, q̄s qdā ab igneo colore Pyropos, & Apyrustas
ignem nō sentiāt, uocāt. Pli. ca. 7. 37. Ca. 43-
c pa

Excidiū ex cerebris draconū Dracōtias lapis, sed la
pis nō ē, nisi detrahat uiuētib. Nā si obeat prius serpēs,
cū aīa simul euanescit durities soluta. Vsu eius Oriētis
reges p̄cipue gloriāt, q̄q̄ nullū lenociniū artis admit
tat soliditate, & qcqd in eo nobile ē, nō manus faciūt,
nec alteri⁹ q̄ nature cādor sit, q̄ reluceat. Autor Sorac⁹
gēma hāc etiā sibi uisā scribit, & qbus intercipiāt mo
dis, edocet. Prestātiss. audacia uiri explorāt anguiū fo
ueas, & recept⁹, iñ p̄stolati ad pastū exeūtes, p̄teruectiq;
p̄cipitis cursibus obijciūt gramina medicata, q̄tū pōt
ad incitandū soporē. Itā somno obsopitis, e capitibus
d

execant lapides, & de manubijs præcipitis aufi prædã
reuehunt temeritatis. Inter hæc omnia, quæ diximus
nitore cæruleo Hyacinthus inuenitur lapis preciosus,
si quidem inculpabilis inueniatur. Est enim uitijs non
parcè obnoxius. Nam plerunq; aut uiolaceo diluitur,
aut nubilo obducitur, aut albicãtius in aquaticum eli
quescit. Optimus in illo tenor, si nec densiore succo sit
obtusior, nec propensa perspicuitate deiectior. Sed ex
utroq; temperamento lucis, & purpurę moderatũ sua
uiter florem trahat. Hic est, qui sentit auras, & cum cę
lo facit mutationem, nec æqualiter rutilat, cũ aut nu
bilus subest, aut seren^o dies. Pręterea in os missus ma
gis friget. Sculpturis certe minime accommodatus, ut
qui attritum respuat. Nec tamen penitus inuictus. Nã
Adamante scribitur, & notatur. Vbi Hyacinthus, ibi
& Chrysolampis apparet, quem lapidem lux cęlat,
prodit obscurũ. Hęc enim est in illo diuersitas, ut no
ste igneus sit, die pallidus. Ex ipso solo sumimus Hæ
matiten rubore sanguineo, ac propterea Hæmatites
uocatus. Caput 44.

Troglodytæ specus excauant, illis teguntur. Nul
lus habendi amor, à diuitijs paupertate se abdicarunt
uoluntaria. Tantum lapide uno gloriãntur, quẽ He
xecontalithon uocant, tam diuersis notis sparsum, ut
sexaginta gemmarum colores in paruo eius orbiculo
depræhendantur. Ex istius littoris sinu Polycrati
regi aduecta Sardonyx gemma, prima in orbe nostro
luxuriæ excitauit facem. Nec multum de ea differen
dum puto, adeo Sardonyx in omniũ uenit notitiam.
Superficies eius probatur, si meraci^o rubeat, arguitur
si fuerit fœculentior, medietas circuitur limite candi
dante. Optima est, si nec colorem suum spargat in pro
ximum, nec ipse ex altero mutuetur. Reliqua nigro fi
niuntur. Quod si transluceat uitio uertitur, si perspi
cuitatem arceat, proficit ad decorem. Et Molochitẽ

Arabs

Arabs inuenit, uirētem crassius quam Smaragdus, cōtra infantum pericula ingenita ui resistantem. Inuenit & Iridem in mari rubro, sicut CrySTALLŪ sexangularam, quæ radijs ic̄ta solis rutilo aëris repercussu, cœlestis arcus ex se iacit speciem. Androdamantem ijdē legunt Arabes nitoris argentei, lateribus æqualiter quadris, quem de Adamante nonnihil mutuatum putēs. Datum illi nomen ex eo censent, quòd animorum calentium mollit impetus, & timentes refrenat iras. Pæderotem etiam Arabicum inde sumimus. Arabica aspectu eburnea est, radi abnuuit. Cōtra neruorum molestias prodest habentibus. In Pæderote congruit, quod quid eximium est, quadam decoris prærogatiua. CrySTALLINUM lucet, rubet purpuram, in orarum extimis corona crocea uelut è liquido renitēte. Hac suauitate oculos afficit, uisum illicet, detinet intuentes, hac etiam gratia Indis placet.

Quæcunq; Euphratem bibunt gentes, diuerso nitent lapide. Zmilaces in ipso Euphratis alueo legitur, gemma ad imaginem marmoris Proconnessi, nisi quod in medio umbilico lapidis istius, glaucum uelut oculi pupula internitet. Sagda à Chaldæis ad nos usque profuxit, haud facilis repertu, ni (ut perhibent) ipsa capeffendam se daret. Nanq; ingenita spiritus efficiacia supermeantes naues è profundo petit, & carinis ita tenaciter adcorporatur, ut nisi abrafa parte ligni ægre separetur. Ea Sagda apud Chaldæos propter effectus, quos ex ea sciunt, habetur loco principe, cæteris propter gratiam magis complacet iucundissime uirens. Myrrhites Parthis familiaris est. Hunc si uisu æstimes, myrrhē color est, & non habet quod afficiat aspectum. Si penitus explores, & attritu incites ad calorem, spirat Nardi suauitatem. In Perside lapidum tāta copia est, tantaq; diuersitas, ut lōgum pœnē sit ipsis uocabuli simmmorari. Mitridax sole percussa coloribus

ribus micat uarijs. Te colithos nucleo oliuæ similis, spernitur cum uidetur, sed remedijs bonus uincit aliorum pulchritudinem. Solutus quippe, & haustus pulsus calculis renum dolores, ac uesicæ leuat. Amochryfos harenis auro intermixtis, nunc bractearū, nunc pulueris habet quadrulas. Ætites & fuluus est, & tereti positione, alterum lapidem intrinsecus cohibens, cuius crepitu sonorus est, cum mouetur, quamlibet tinnitum illum non internum scrupulum facere, sed spiritum scientissimi dicant. Hunc Ætitem Zoroastres præfert omnibus, maximamq; illi tribuit potestatem. Inuenitur autem in nidis aquilæ, aut in littoribus Oceani. In Perside tamen plurimus. Subne xus ipem uteri defendit à fluxibus abortiujs. Pyrrhites fuluus est, teneriq; se uehementius non finit, ac si quando arctiore manu premitur, digitos adurit. Chalazias grandinis, & candorem præfert, & figuram, duritia robustissima, & inuicta. Echites uipereas habet maculas. Dionysias fuscus est rubentibus notis sparsus. Idem si aqua mixtus conteratur, uinum flagrat & quod in illo odore mirificum est, ebrietati resistit. Glossopetra deficientibus lunis cælo cadit. Linguae similis humanæ, non modicæ (ut Magi ferunt) potestatis, qui ex ea lunares motus excitari putant. Solis gemma percandida est ad speciem fulgidi syderis, rutilosque ex se iacit radios. Veneris crinis nitet nigro, internis ductibus ostentans ruforum crinium similitudinem. Selenites translucet fulgore candido, melleoq; continens lunæ imaginem, quem iuxta cursum astri ipsius perhibent diebus singulis uel minui uel augeri. Meconites papauera exprimit. Mirmecites reptantis formicæ effigie notatur. Calcophongos resonat ut pulsata æra. Pudicè habitus seruat uocis claritatem. Siderites à contemplatione ferri nihil dissonat. Verum maleficus quoquo inferatur discordias

scordias excitat. Phlogites ostentant intra se quasi
flamas æstuātes. Anthracias coruscat uelut scintillā
tibus stellis. Enydros exudat, ut clausam in eo putes
fontaneam scaturiginem.

Indicorum lapidum in Adamātibz dignitas pri
ma, utpote qui lymphationes abigāt, uenenis resistāt,
pauitantium mentium uanos metus pellant. Hæc pri
mum de ijs prædicari oportuit, quæ respicere ad u
tilitatem uidebamus. Nunc reddemus quot, quæ uē A
damantum sint species, & quis color cuique eximi
us. In quodam CrySTALLI genere inuenitur, materię, in
qua nascitur adæque similis, splendore liquidissimo
in mucronem sexangulum utrinq; secus leuiter turb
natus, nec unquam ultrā magnitudinem nuclei auel
lani reperitur. Huic proximus in excellentissimo au
ro depræhenditur. Secundus pallidior, ac magis ad ar
genti colorem renitens. Tertius in uenis Cypri appa
ret, propior ad aëriam faciem. Quarrus in metallis fer
rarijs legitur, pondere cæteros antecedens, nõ tamē &
potestate. Nā & hic, & q in Cypro depræhendunt, frā
gi queunt, plærinq; etiā Adamante altero perforantur.
At illi, quos primos diximus, nec ferro uincuntur, nec
igni domātur. Verūtamen si diu sanguine hircino ma
cerentur, nec aliter, q̄ si calido, uel recenti: malleis ali
quot antè fractis, & incudibus dissipatis, aliquando
cædunt, atq; in particulas dissiliunt. Quæ fragmenta
sculptoribus in usum insigniendę cuiusq; modi gem
mæ expetuntur. Inter Adamantem, & Magnetem
est quædā naturæ occulta dissentio, adeo ut iuxta posi
tus non sinat Magnetē rapere ferrū. Vel si admot^o Ma
gnes ferrū traxerit, q̄si prædā quandā quicq; Magne
ti hæserit, Adamas rapiat, atq; auferat. Lychnitē de
inde fert India, cuius lucis uigorem flagrantia excitat
lucernarum, qua ex causa *λυχίτην* Græci uocauerunt.

Duplex ei facies, aut in purpuream emicat claritatem
aut

100 p

a

e

102

aut meracius suffunditur cocci rubore. Per omne intium sui, si quidem pura sit, inoffensam admittit perspicuitatem. At si excanduit radijs solis incita, uel ad calorem digitorum attritu excitata est, aut palarum cassa, aut chartarum fila ad se rapit, contumaciter scalpulis resistens. Ac si quando insignita est, dum signa exprimit, quasi quodam animati morfu partem cære retentat. Beryllos in sexangulas formas Indi attulerunt, ut hebetem coloris leuitatem angulorum repercussu excitent ad uigorem. Beryllorum genus diuiditur in speciem multifariam. Eximij interuirente glauci & cærulei temperamento, quandam præferunt puri maris gratiam. Infra hos sunt Chrysoberylli, qui lægidius micantes aurea nube circumfunduntur. Chrysofoprasos quoque ex auro, & Porraceo mixtam lucem trahentes, æque Beryllorum generi adiudicantur. Hyacinthozontas scilicet qui hyacinthos propè referant, & ipsos probant. Eos uero, qui Crystallo similes capillamentis intercurrentibus obscurantur (hoc enim uero illorum nomen est) scientissimi lapidum plæbi dederunt. Indici reges hoc genus gemmarum in longissimos cylindros amant figere, eosque perforatos elephantorum sectis subligant, ac monilia habent, aut plærunque ex utroque capite insertis aureis umbilicis, ut marcentem faciem ad nitelam incendat pinguiorem, quo per industriam metallo hinc inde addito, fulgentiorem trahant lucem. Conchæ sunt in quibus hoc genus lapidum requiritur, que certo anni tempore luxuriantem conceptu sitiunt rorem uelut maritum, cuius desiderio hiant. Et cum lunares maxime liquuntur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem concupitum. Sic concipiunt, grauidæque fiunt, & de saginæ qualitate reddunt habitus unionum. Nam si purum fuerit, quod acceperint candicant orbiculi lapillorum. Si turbidum, aut pallore languescunt, aut rufo innubuntur

tur. Ita magis de cœlo, quam de mari partus habent. Deniq; quotiens excipiunt matutini aëris semē, fit clarior margaritum, quotiens uesper, fit obscurius. Quāto magis hauserit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruscatio, intempestiuo metu comprimuntur, clausæq; subita formidine, uitia contrahunt abortiua. Aut enim per paruuli sūt scrupuli, aut inanes. Conchis ipsis inest sensus, partus suos maculari timent. Cumq; flagrantioribus radijs excanduerit dies, ne fuscetur lapides solis calore subsidunt, & se profundis ingurgitant, ut ab æstu uendicentur. Huic tamen prouidentiae ætas opitulatur. Nā candor senectia disperit, & grandescuntibus conchis flauescunt margaritæ. In aqua mollis est unio, durat euisceratus. Nunquam duo simul reperinuntur. Inde unionibus nomen datum. Ultra semunciales inuentos negant. Piscantium insidias timent conchæ. Inde est, ut aut inter scopulos, aut inter marinos canes plurimum delitescant. Gregatim natāt. Certa examini dux est. Illa si capta sit, etiam quæ euaserint in plagas reuertuntur. Dat & India Margaritas; Dat etiam litus Britannicum, sicut D. Iulius thoracem, quem Veneri genitrici in templo eius dicauit, è Britannicis margaritis factum subiecta inscriptione testatus est.

Origenes in Matthæum cap. decimotertio

De margaritis.

Rursum simile est regnum cœlorum homini negotiatori, quæretī pulchras margaritas. Quin regnum cœlorum simile est nulli quidē cæterorum negotiatorum, quum multi sint multa commercantes, sed ei tantum qui quærit pulchras margaritas, quiq; posteaq; inuenit, unum multis alijs æquiparandum preciosum margaritum, pro omnibus emit, locus postulat, ut de natura margariti disquiramus. Obserua uerò diligenter, quod non dixit, uendidit omnes
 quas

quas habebat. Non enim solas eas, quas is qui quæres-
bat pulchras margaritas emerat, uendidit, uerū etiam
uniuersas facultates suas distraxit, ut emeret margari-
tum illud. Inuenimus igitur apud eos qui de gemmis
tractarunt, de margaritæ natura hæc. Margaritarum
alias esse terrestres, alias maritimas. ac terrestres qui-
dem apud solos Indos nasci, quæ congruunt sigillis,
anulis, ac monilibus: Maritimas autem si quæ sunt in
signes, apud eosdem Indos inueniri, quæ etiam opti-
mæ in mari rubro nascuntur. Proximum autem in mar-
garitis locum habent, quæ ex oceano Britannico capi-
untur. Tertij autem ordinis inferiores sunt, non solum
primis illis, uerū etiam secundis, quæ in Bosphoro iuxta
Scythiam inueniuntur. Insuper & hæc dicuntur de Indi-
co margarito, quod conchis innascitur, quæ similem
habent naturam cum prægrandibus cochleis, quæ nar-
rantur ueluti turmatim in mari nasci, uelut armenti
duce quopiam exploratore, qui referat, qualis aut
quanta sit regio, atque hanc aiunt præminere cæteris
sub ipsa degentibus, ut res similitudinem habeat cum
examine quod dicitur apum. Narrant autem & de ra-
tione capiendi præstantiores, hoc est, eas quæ in In-
dia reperiuntur, quod incolæ posteaquæ magnum lit-
toris ambitum retibus cinxerunt adnatant urinantes,
studentes ducem agminis, unum ex omnibus appre-
hendere: Siquidem hoc capto ferunt nullo negotio ca-
pi huic subditum agmen, quippe nulla iam subsisten-
te ex toto grege, sed unaquæque ceu loro uincta sequen-
te gregis ducem. Dicitur autem & generatio marga-
ritarum Indicarum temporum spacijs confici, anima-
li multas uersiones ac mutationes capiente, donec pfi-
ciatur. Quin illud narrant, concham animantis feren-
tem margaritū diduci, in morem oscitantis, ac diductā,
cœlestem in se rorem recipere, quo si puro lymphidoque
fuerit expletum, lucidum fit margaritum, concipitque
concha

concha grandem & concinnam gemmam. Quod si quādo turbidum, inæquale, & hybernū rorem acceperit, nubilum concipit margaritum, & uarijs obnoxii maculis. Quin & illud comperimus, si concha procedens, ut impleatur gemma qua solet esse grauida, interim corripitur à fulmine, contrahitur, ac ueluti metu cōstringitur, fœtum eiciens in ea quæ dicuntur *φουμάτα* hoc est, inflationes: nonnunquam uelut abortiuæ generantur breues ac nebulæ nonnihil habentes, tamen concinnæ. Iam & illud habet Indicum margaritū præter alia, colore tandidum est, argento pellucenti assimile, sic ut splendor subuiridis paulum subluceat, cæterum undiq; figuram habens rotundam, siue turbidam. Est autem colore blando, & omnino tenerius quàm pro lapidis natura. Insuper est adeò iucūdum aspectu, ut quemadmodum tradit is qui scripsit de natura gemmarum, ad motū illustrioribus laudem auferrat. Præterea est & illud optimi margariti signū, ambitum habere sculptū, præterea colorem habere cædissimū, maximèq; pellucidum: postremò grauiditate maximū esse. Hactenus igitur de margarito Indico. Cæterū quod apud Britanniam aiūt inueniri, summo quidem colore accedit ad auri speciem, cæterū nebulosum ac turbidū, lucèq; obrufiore. Iam quod inuenit in portu iuxta Bosphorū, obscurius est ac liuidū, & omnino luce carens, tenerumq; & ingenti magnitudine. Nascitur autem in sinu iuxta Bosphorum, non in conchis, quod est testæ genus, ferens margaritas, sed in his qui uocantur mures: de his loquor, qui iuxta Bosphorum in palustribus pascuntur. Fertur autem & quartum esse margaritarū genus circa Acarnaniam in ostreorū cōchis. Verū hæc nō admodū probant, sed & incōpositæ sunt, tum figura, tum colore: deniq; turbidæ undiq; ac sordidæ. Sūt autē & alię iuxta eandē Acarnaniā, oībus nominibus reijciendæ. His itaq; collectis

ex eorum libris qui de gemmis tractarunt, dico Seruatorem scientem differentiam margaritarum, quarum in gñe sunt & bonæ, & rursus aliæ uiles, hæc dixisse. Simile est regnum cælorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas. Nisi enim essent in margaritarum generibus etiam malæ, nequaquam dictum esset, quærenti bonas margaritas. In omnigenis autem sermonibus, qui ueritatem profitentur, & gēmas ferunt, quærunt margaritas. Ac sint, ut ita uocem, quæ ex rore cælesti concipiunt conchæ; uerboq; ueritatis grauidæ fiunt cælitus, prophetæ, qui iidem sunt illæ pulchræ margaritæ, quas iuxta id quod proposuimus dicere, quærit homo negotiator. Quod uerò ducit agmē margaritarum, quo inuēto, simul & reliquæ inueniuntur, uidelicet illud preciosum margaritum est Christus dei uerbū, quod superat preciosas literas, sensusq; legis ac prophetarum, quo inuento simul & omnia cetera facile capiuntur. Loquitur autem Seruator discipulis omnibus ut hominibus negotiatoribus, qui nō solum quærunt pulchras margaritas, uerum etiam & inueniunt eas, & possident, dum ita dicit: Ne proiicite margaritas uestras ante porcos. Quod autem hæc discipulis dicta sunt, liquet ex eo, quod hos sermones præcedit illud. Videns autem turbas, ascendit in montem, & quum consedisset, accesserunt ad eum discipuli ipsius. Conuenit enim hic sermo cum eo, Nolite sanctū dare canibus, neq; proiiciatis margaritas ante porcos. Proinde uide ne qui non habet margaritas, aut qui non habet preciosum illud margaritum, nec discipulus sit Seruatoris. At margaritas inquam bonas, nō nubilas, non sordidas ac turbidas, quales sunt sermones ab Ecclesiæ decretis dissentientium, quæ nascuntur nō ad orientem, sed ad occasum ac Boreā, si tamen & hæc oportet adiungere, ob eam quā inuenimus differentiā margaritarum diuersis in locis nascentium. Fortassis
autem

autem turbidi sermones, & in operibus carnis uoluta-
 re hæreses, nubila sunt & in limo palustri nascentes
 margaritæ non bonæ. Adaptabis autem quærenti bo-
 nas margaritas & illud, Quærite & inuenietis. Item
 illud: Omnis qui quærit, inuenit. Quid enim quæritis,
 aut quid omnis qui quærit, inuenit? Dicam audacter.
 Margaritas, & illud margaritum, quod diuenditis om-
 nibus, ac omnium iactura facta, possidet. Ob hæc di-
 cit Paulus. Omnium iacturam feci, ut Christum lu-
 cri facerem. Quum omnia dicit, sentit bonas margaritas,
 quumq; dicit, ut Christum lucrifaciam, sentit unicum
 illud preciosum margaritum. Itaq; preciosa res est lu-
 cerna ijs qui sunt in tenebris, & opus habent lucerna,
 donec oriatur sol. Preciosa uerò & gloria, quæ fuit in
 facie Mofi. Ego uerò puto & prophetarum preciosam
 esse gloriam ac pulchrum esse conspectum, per quem
 inducimur ad hoc ut possimus uidere gloriam Chri-
 sti, cui testificatus pater dicit: Hic est filius meus dile-
 ctus, in quem mihi complacui. Verum ne glorificatū
 quidem fuit, quod glorificatum erat in hac parte, pro-
 pter eminentem gloriam. Et prius opus est nobis ea
 gloria, quæ recipit abolitionem pro eminenti gloria,
 quemadmodum opus est cognitione, quæ est ex parte
 quæ aboletur, quum uenerit, quod perfectum est. Ois
 igitur anima quæ uenit ad adolescentiam, pergens ad
 perfectionem, opus habet donec accesserit ipsi plenu-
 do temporis, pædagogo, dispensatoribus & actoribus,
 ut post hæc omnia, qui prius nihil differebat à seruo,
 quum esset dominus omnium, liber factus, recipiat à
 pædagogo, œconomis & actoribus bona paterna, quæ
 respondent pretioso margarito, & ei quod perfectum
 est uenturo, per quod aboletur id quod ex parte est, quū
 eminentiam cognitionis Christi capere quis potuerit,
 prius exercitatus in cognitionibus succumbentibus,
 ut ita loquar, cognitioni Christi. Sed pleriq; non intel-

ligētes pulchritudinem plurium margaritarum legaliū, & quæ adhuc ex parte est scientiam omnem prophetarum, credunt se sine illis haustis ac compræhensis omnino inuētuos unicum illud preciosum margaritum, contemplariq; eminentiam scientiæ Christi Iesu, cuius comparatione cuncta quæ ante talem ac tantam scientiam fuerunt, quum non sint suapte natura stercora, tamē apparent esse stercora, quæ quidem fortasse sunt illa, quæ à cultore uinæ ficui admouentur rudera, efficiētia ut ea fructum adferat. Omnia igitur tempus habent, & oportunitas est omni rei quæ est sub cælo. Est aliquod tempus colligendi pulchras gemmas, & tempus est post harum collectionem, inueniēdi unum preciosum margaritum, quo reperito conueniet abire quempiam, ac uendere cuncta quæ possidet ut emat margaritum illud. Quemadmodum enim eū qui futurus sit sapiens in sermonibus ueritatis, prius oportet elementis institutum esse, & hinc ad maiorem pergere institutionem, magniq; facere elementariā institutionem, non ramen in hac oportebit permanere, ueluti qui iam eam in precio habuerit initio, sed progressum ad perfectiōem habere gratiam, hæctenus utiliter factæ institutioni: Sic ad plenum intellecta quæ sunt legis ac prophetarum, institutio quædam elementaris est ad intelligendum Euangelium, adq; omnem sensum de Christi Iesu factis ac dictis.

Origenes in Hieremiam homilia 3.

De Adamante.

Refert autem de adamante historia, quia fortior sit omni cædenti se malleo, incontritus & incōuincibilis permanens. Licet supra stet malleus, Zabulus, & suppositus sit draco, quoniam est quasi incus indomabilis, nihil tamen in manu dei, & in conspectu eius consistens Adamas perpetitur. Duo itaque cōtraria sunt adamanti isti, malleus & incus im-

pro

104
106
producibilis. Iam quoddam est & apud nationes tri-
tum uulgi sermone prouerbiū: ut de his, qui anxie-
tibus & ingentibus malis premuntur, dicant: Inter
malleum sunt & incudem Tu autem hoc refers ad Za-
bulum & draconem, qui istiusmodi semper in scriptu-
ris, pro uarietate causarum nominibus insigniuntur,
& dicis, quia sanctus, qui quasi murus adamantinus,
uel in manu domini adamas est, non curer neque de
malleo neque de incude, sed quanto plus cæsus fuerit,
tanto plus eius uirtutem splendescere. Aiunt eos qui
mercimonia lapidum exercent, cum uoluerint pro-
bare adamantem, ignorantes, utrum sit adamas an nō
sit, quamdiu malleum & incudem non inuenerint:
tunc autem per suaderi esse uerissimum adamantem, si
indomitus lapis inter incudem & malleum perseue-
rat, se percutiente desuper malleo, & incude supposita
durior lapidum natura compingit.

Idem homilia in Exodum nona.

Sed ne diutius per singularum demoremur spe-
cies uirtutū, possumus breuiter dicere illa signi-
ficari per hæc, quibus ornaretur Ecclesia: Fides
enim auro conferri potest, sermo prædicationis eius
argento, lapidibus preciosis æs patientiæ, lignis im-
putribilibus, scientia quæ per lignum uenit, aut in-
corruptio castitatis, quæ nunquam ueterascit, bysso
uirginitas, cocco confessionis gloria, purpuræ chari-
tatis fulgor, Hyacintho spes regni cælorum. Istæ sine
interim materiæ ex quibus omne tabernaculum con-
struatur. Induantur sacerdotes, ornetur & pontifex.

Idem in Eandem Homilia
decimatertia.

Hoc est uerbum quod præcepit dominus, di-
cens: Sumite à uobis ipsis redemptionem do-
mino omnis qui concepit corde, offerat initia
domino aurum, argentum, ærumentum, iacynthum,

purpuram, coccum duplicatum & byssum tortam. Pios caprarum & pelles arietum rubricatas, & pelles iacynthinas, ligna imputribilia, & lapides sardinos, & lapides ad sculpturam, in humerali & podere, & omnis sapiens in uobis ueniat, & operetur omnia quae praecipit dominus. Cum considero meipsum primum, & discutio, piget ad haec aperienda manum mittere.

D. Basilius homilia in sanctam Christi natiuitatem.

Vt enim lumen per crystallinas bracteas: Ita per humanum corpus diuina uis relucet, illi fratres eos, qui purus hinc cordis oculos.

Basiliius homilia prima de ieiunio. Est lapis eius naturae, quem hinc Amiantum Graeci appellant, ut inquinari non possit. Hic ab igni non uincitur, sed impositus igni uidetur ignescere, & in prunam uertitur sum exemptus igni, perinde quasi fuisset aqua candidatus, apparet purior. Huiusmodi erant illorum peccatorum corpora apud Babylonios illud consequuta, ut nulla possint ui inquinari. Siquidem uehementi fornacis flamma, quasi natura fuissent aurei, ita apparuerunt innoxia, ui ignis superiores, quin potius auro potenti ores declarati sunt. Neque enim illos liquefecit ignis, sed integros illos seruat.

Gregorius Nazianzenus oratione de seipso.

Siquidem illud idem uobis propter nos accidisse uidetur, quod ferro ob lapidem Magnetem, ut a me & inter nos quoque pendeatis, ac unum sentiamus, deique sumus omnes, ex quo sunt omnia. Prohcatenam admirandam, quam spiritus nescit sanctus uinculis indissolubilibus compaginata. Idem in dictum Euangelium. Crede Trinitatem margaritam esse unam, undique similem, & aequaliter splendentem. Margarita enim si in aliqua parte deturpatur, tota eius gratia euanescit. Ita quum filium ignominia afficis, quo patrem uenereris, nequaquam honorem tuum suscipit, ob filij deho

dehonestationem pater minime glorificatur. Si sapiens
filius lætificat patrem, quanto magis filij honor, ho-
nor erit patris. Idem in Apologetico.

255

107

Qui non aurem meam prius aperuissem eruditiōi
domini, ita ut mererer addi mihi aurem quæ non gra-
uiter audiret, & esset sardium preciosum in auris in au-
re mea, quod est sermo sapientis in aure obedientis.

Gregorius Nyssenus de homine cap. x. Differt sane
& lapis à lapide uirtute quadam, sed Magnetes oc-
culte attrahendo ad se ferrum, & detinēdo ueluti escā
suam id facere uolens, aliorum lapidum potentiam &
uirtutem excellere uidetur: quod quidem non modo
in ferro facit, sed & aliud per aliud tenet, iunctis atque
attractis omnibus suam uirtutem communicando. Nā
ferrum à magnete detentum, aliud ferrum detinet.

Hilarius in Psalmum xix. Ut quædam metalla at-
que gemmæ naturæ suæ fulgorem in ea, quæ sibi pro-
xima, refundunt, & æmulatētem speciem ex intima sui
specie præstant. Et ut Moses ex contemplatione glo-
riæ dei lumen accepit, ita ut honorem gloriæ suæ po-
pulus sustinere non posset: Sic & Propheta seruum dei
se illuminari, precari, & iustificationes dei doceri, ut à
se non ex parte, neq; per legis umbram, sed facie ad fa-
ciem, & spirituali contemplatione cernatur.

Ioannes Crysoctomus in Genesim Homilia 8.

Non uidetis, quod ij, q; preciosos lapides in ma-
ri quærūt, nō sedent iuxta littus maris, fluctus
numerantes: sed in profundum se dimittūt, &
(ut ita dicam) quasi in ipsos sinus abyssi descendentes,
assequuntur quod tanta opera exquirunt: quamuis qd
magne utilitatis uitæ huic attulerit illorum lapidum
inuentio? Vtinam non magna damna & incommoda
inferrent. Ex insania enim & rabie, quæ est in pecunia-
as, innumera sequi uidemus mala. Attamen licet tanta
inde nascantur mala & damna, non est tamen quod

grauet, ac deterreat eos qui in his occupati sunt, sed & laborem subeunt, & periculis se exponunt, ut inuenire possint quod quærunt. In diuinis autem scripturis, & in spiritualibus, & preciosis illis lapidibus neque periculum suspicari licet, neque multus est labor, sed lucrum ineffabile, tantum quæ nostra sunt cum alacritate afferamus.

Idem super Matthæum

Capite 7.

Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas uestras ante porcos. Mysteria autem ueritatis margarita sunt, quia sicut margaritæ inclusæ cochleis positæ sunt in profundum maris. Sic mysteria diuina uerbis inclusa posita sunt in altitudine sensum sacræ scripturæ. Mysteria ueritatis, id est, margaritæ nõ sunt dandæ nisi desiderantibus ueritatem, & cum ratione humana uiuentibus.

Chrysostomus Homilia in Genesim 15. De margaritis non obijciendis porcis.

IOANNES CHRYS

ostomus Homilia in

Genesim 13.

ET quod hoc uerum sit, audi beatum Dauid dicentem: Desiderabilia eloquia tua, super aurum & lapidem preciosum multum. Vides quod cum in medium attulerit materias, quæ preciosiores reputantur, non solum hac comparatione non contentus fuit, sed & apposuit multum, & postea excellentiam, quæ inde est nobis manifestauit. Super aurum, inquit, & lapidem preciosum multum, non quod in tantum duntaxat sint desiderabilia eloquia dei, sed quia solas hæc materias uidit apud homines in maiori precio haberi præ alijs, propter hoc adductis

adductis illis in medium, ita excellentiam mon- 106
stravit. quod desiderium & eloquiorum spiritus ue-
hementius sit. Et ut sciatis, quod semper hic mos 108
sit sacrae scripturae utilitatem, quae huic est, sensibi-
libus rebus conferre, & sic excellentiam ostende-
re, audi & quae deinceps subdit: Et dulciora su-
per mel & fauum. Et hic non quod tantam & non
maiolem possit praebere uoluptatem, sed quia ni-
hil aliud habetur in rebus sensibilibus, quod diui-
norum uoluptati eloquiorum apponeret. Et id-
circo cum hoc commemorasset, iterum sic excellen-
tiam docuit, & maiolem dogmatum uoluptatem
esse docuit spiritualium doctrinarum. Eadem re-
gula inuenies & C H R I S T V M in Euan-
gelij's usum. Nam cum discipulis loquebatur cu-
pientibus discere interpretationem parabolae eius,
qui seminauit bonum bonum semen in agro suo, &
animici zizania inter triticum seminantis, particula-
tim omnem edisseruit parabolam: quis fuerit qui se-
minauit bonum semen, & quis ager, & quae sint ziza-
nia, & qui alia interferit, & qui messorum, & quae
messis, & quando omnia eis manifesta detexit: tunc di-
xit: Iusti fulgebunt, sicut sol in regno caelorum, non
quod non maiolem claritudinem habituri sint iusti,
sed monstrat quod multo maiolem. Tantum autem
dixit, quum maiolem hac similitudinem in rebus uis-
ibilibus inuenire non licebat.

C H R Y S O S T O M V S

Homilia decimaquarta, pri-

ore ad Timotheum

Epistola.

Quemadmodum Vnionum magna differentia
est, licet omnes appellentur: Ita & complures
uia uirtutis: sed unus quidem candens est,

atq; omni ex parte rotundus, alius uero huiusmodi specie. cæterum alio decore nitescit. Nam ad imitationē coralij ueluti quadam arte effictum oblongam præfert lineam, angulosq; tornatos, habetq; quiddam alio colore uenustius praxinum, sed omni uirore: alius coloris amœnitate præfert sanguinis speciem, alius mare cæruleo colore superat, alius purpurei coloris est æmulus, solisq; colores inuenies. Huiusmodi & sancti sunt: alij seipfos exercent, alij & ecclesias secum.

Chrysofostomus Homilia 20. Diuersæ sunt ad uirtutem uitæ. Siquidem & margaritæ inter se differunt plurimum, uel si omnes idem sint nomen sortitæ, tamē hæc fulgentior est rotunda, illa uero haud parem habet decore, sed alium quendam & uarium. Quemadmodum coraliū artificio quodam productas in longum lineas aliquando habet, circūcisosq; angulos & expolitos, coloremq; à cædido etsi diuersum, longè tamen delectabiliorem, uiridis etiã iniectus color, præpter omnem uiriditatem iuuat. Item & flos quiddã cõiunctum habet cum innata fragrantia, & sanguinis colorem: & istiusmodi alius aut glaucus fuerit, glaucitate ipsa mare uincit, alius etiam erit purpureo colore splendidior, & istiusmodi plerosq; alios uidemus. In super & solis colores uarios esse, inuenire facile quis poterit: Sic & his similes dici uiri sancti possunt, quorum nonnulli propria quadam exercitatione & industria sibi ipsis, plæriq; uerò ecclesiæ profuere. Chrysofostomus Sermone contra hæreticos. Est lapis quidam quem chrysoconion uocāt, quo probatur aurum adulterinum & nothum, si illi atteratur, ostēditurq; purum & immixtum numisma.

Hieronymus ad Fabiolam de uestitu
sacerdotum.

SEptimum uestimētum est mēsurā paruū. Et quæ sequuntur, habētur in ipsa statim frōte huius libri.
Ex scho

Ex scholijs Erasmi in præcedentem epistolam.

107

Vel colorem lap. v. p.] Nam Onychini dicti à colore unguis, qui Græce dicitur Onyx. Et smaragdus à lucido uirore dicitur μαίρω, Græce luceo, additur ο uelut in σικρός pro μικρός, futurum μαρῶ, inde deriuatiuum uerbum μαράσσω & σμαράσσω, hinc nomen uerbale σμάραξ, & additione δ. σμαράγδ. Ita Græcum Etimologicum in dictione σμαραγῆ. Sardonyces autem à patria dicitur uidentur, Hieronymo à Sardinia, cum Plinius libro 37. cap. 7. palam autemet dictas, quasi Sarconychas. Nam σάρξ caro & ὄνυξ unguis, quod uelut unguem hominis carni impositum representent.

Patriam de patria.] Hæc uerba, de patria, non uideo quid ad rem pertineant. Singulis uersiculis] Versiculos seriem & ordinem uocat, quod uulgo deprauatè uocant lineam seu regulam. Sardius] Hunc ipsum opinor, quam Plinius Sardam uocat, testaturq; à Sardibus primum repertam, quãuis Theophrastus Sardij mentionem faciat. Apparet ex Plinio candidum esse. Topazius uiridis est teste Plinio.] Quidam dictã putant à Topazio insula rubri maris, quæ quoniã est nebulosa, cum à nauigantibus sæpe quæsitã esset, hinc nomen accepit. Nam τοπάσιον lingua Troglodytarum quære significat. [Smaragdus] Et hæc gemma uiret, etiamsi uaria sunt genera [Ceraunius.] A colore fulmineo nomen habet. [Carbunculus] Carbonis ardentis siue igniti specie est. Vnde & Græce ἀνθραξ siue ἀνθράκιον id est carbo siue carbunculus. [Sapphirus] Cæli colorem habet, Græci σάπφειρον uocant. Iaspis.] Huius uariis est color, sed probatissima, cui purpureus est. [Ligurius.] Haud dubium est, quin lyngurius sic legendum. Hieronymus ingenuè fatetur se gemmã hæc non potuisse reperire apud autores, qui de his tradiderunt, nec mirum est hominem tantum, tantulum suffugisse lapillum, cum aliquoties non uideamus & id in

O 5 quod

quod incurrimus. Quanquã meminit Lyngurij Theophrastus in libello $\pi\epsilon\delta\epsilon\ \tau\eta\ \lambda\iota\theta\omega\mu$, & hunc secutus Plinius libro 37. cap. 4. Hanc ferunt nasci ex urina lycis, unde & nomen habet, $\lambda\upsilon\gamma\epsilon$ animal est, $\sigma\upsilon\rho$ urina. Ea protinus concrefcit in gemmam. Sed inuidum animal protinus egestam urinam terra operit, ne possit ab homine inueniri, ad multa efficax medicamēta. Valere enim ad elidendos uesicæ calculos, & aduersus morbum regium, si gestetur aut ex uino bibatur. Non est dissimilis electro, siue succino. Non enim solū attrahit festucas & lignum, uerum ferrum si sit tenuius. Theophrastus huius rei citat autorē Dioclem. At Plinius neutri credit hac quidē in re: & negat unquã hoc nomine gemmam uisam [Achates] A flumine Scicilię iuxta quod primum reperta est, nomē inuenit. Et huius quorū uaria genera tradit Plinius. [Amethystus] Ab effectectu nomen habet. Obsistit ebrietati si gestetur, ut autor est Plutarchus, $\mu\epsilon\theta\upsilon\sigma$ ebrius, & α partiacula priuatiua. Quanquam non credit Plinius. Est colore candoris purpurei, pellucētis [Principis Tyri] Apud Ezechielem cap. 28. [Ob pulchritū. fitt.] Ego pro fistulis, fibulis legendum arbitror.

Hieronymus ad Damasum in epistola, cuius initium, Septuaginta.

Videtur mihi sermo diuinus calculi appellatione signari. Sicut em̄ calculus gen^o est lapidis durissimi & rotundi & omni puritate leuissimi: ita sermo dei, qui neq; hæreticorum, neq; omnium aduersariorum potest contradictionibus cedere, calculus dicitur. De hoc calculo Sephora filium circumcidit, & Iesus populum purgat à uitijs, & in Apocalypsi dominus pollicetur uincētibus: ut accipiant calculū & scribatur super eum nomen nouum. Videntur autē mihi & Septuaginta in eo quod $\acute{\alpha}\nu\theta\rho\alpha\kappa\alpha$ transtulerūt: idem sensisse quod cæteri $\acute{\alpha}\nu\theta\rho\alpha\epsilon$: quippe quē nos carabunculum

bunculum interpretatur, genus est lapidis fulgidi atque nitentis: quem etiam in duodecim lapidibus inuenimus. Siue igitur calculum siue carbunculum lapidem accipimus, in calculo diuini sermōnis ueritas & rigor: in carbunculo, lucēs doctrina & manifesta mōstrat. Eloquia em̄ dñi, eloquia casta, argentum igne probatū terræ, purgatum septuplum. Et alibi, Mandatum domini lucidum, illuminans oculos.

De Crystallo uide Hieronymum in primum Ezechielis caput.

Idem lib. 9. commentarioꝝ in Ezechiel. cap. 28.

Ecce ego præparo carbunculum lapidem tuum, & fundamenta tua sapphirum, & ponam propugnacula tua iaspidem & portas tuas lapide crystallo, & murum tuum lapidibus electis, & omnes filios tuos doctos à deo, & in multa pace filios tuos, & in iustitia ædificaberis. Super quo quid nobis uideretur, in eiusdem prophetę explanationibus diximus. De huiusmodi lapidibus & uicesimus psalmus canit: Dñe in uirtute tua lætabitur rex, & super salutare tuum exultabit uehementer. Desiderium animæ eius tribuisti eis, & uoluntate labiorum eius non fraudasti eum. Quoniã præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Iste sunt margaritæ prophetarum, & apostolorum, quæ cōparatione Christi, oēs uenundantur in euangelio, ut emat preciosissimum margaritum, & lapis de quo Zacharias scribit: quod septem habeat oculos. i. septem gratias spiritus sancti. Lege Esaiam. Et ponitur per apostolum Paulum in fundamento ecclesiæ: super quo ædificentur aurum, argentum, & lapides preciosi: Quorum colores atque naturas & efficientias singulorum non est huius temporis differere, sed proprium uolumen desiderant: ita ut in Ezechiel, & in Exodo, & Apocalypsi, & in Esaiam, sibi omnes lapides & lapidum ordines comparati, magnam & legitimum & differētiā faciant

faciant quæstionem. Super quibus & uir sanctus Epi-
phanus episcopus, proprium uolumen mihi præfens
tradidit. Et tricesimusseptimus liber Plinij Secūdi na-
turalis historiæ, post multiplicem omnium rerū scien-
tiam, de gemmis & lapidibus disputat: Ad quorum
noticiam, diligens à nobis mittendus est lector.

Idem libro primo commentariorum in Zacha-
riam, Capite tertio.

Idem in 16. Ezechielis cap. Et calceauit te ianthyno,
Aquila & Symmachus, anthina, LXX. & Theodo-
tio hyacinthina transfulerunt, pro quo in Hebræo
scriptum est

Et pulchrè, quia ad Hierusalem
sermo dirigitur, & sub persona fœminæ omnis eius
ornatus exprimitur. Hyacinthina & ianthina calcea-
menta narrantur, quæ uirorum personæ non conueni-
būt. Deniq; facturis pascha præcipitur absq; ulla colo-
ris uarietate, ut accinctis lumbis, & pedibus calceatis
sint. Ista sunt calceamenta, de quibus & Apostolus scri-
bit, Calceati pedes in præparatione euangelij pacis.
Philo uir disertissimus Iudæorum hyacinthon in ue-
stibus pontificis aëri comparat, per quem superna at-
que cœlestia significari arbitratur. Nec prius Hierusa-
lem calceat hyacinthinis, nisi lauetur aqua. Et mox,
Calceantur hyacinthinis siue ianthynis, quod utrunq;
aërii & *κρυαίος* coloris est.

Idem in primum Ezech. cap. Et in medio ei⁹ qua-
si species electri. In medio, inquit, ignis, & tormento-
rum dei electri similitudo est, quod est auro argētoq;
preciosus, ut post iudicium atq; tormenta, quæ patie-
tibus tristitia uidebantur & dura, preciosus electri ful-
gor appareat, dum prouidentia dei omnia gubernan-
tur, & quæ putatur pœna, medicina est.

Idem libro 2. commentariorū in Amos, ca. 4.

ET quomodo sol iste quem cernimus annuū cur-
sum, donec ad pristinam met^{am} redeat, duode-
cim

sim explet mensibus, qui singuli tricenis uoluuntur diebus: & luna quæ Hebraice *Græce* *μηνή* dicitur, iuxta utranq; linguam ex suo nomine mēfibis nomē dedit, & solis illustratur radijs ab ea parte, qua ei uicina est, uel plus uel minus pro uarietate temporum lumen accipiens: Sic & ecclesia ueri solis splendore decorata, duodecim implet apostolorum numerum, unde duodecim in Israël appellatur tribus, & in testimoniū eterne de Iordanis alueo duodecim lapides afferuntur, ut ponantur in loco secundæ circuncisionis.

Hieronymus libro commentariorum nono in Ezechielem, cap. 28.

QVorum colores atq; naturas & efficientias singulorum, non est huius temporis differere, sed propriū uolumē desiderat: ita ut in Ezech. & in Exodo, & in Apocalypsi, & in Esaiā, sibi oēs lapides & lapidum ordines comparati, magnam & legēti & differenti faciant quæstionē. Super quibus & uir sanctus Epiphanius episcopus proprium uolumen mihi præfens tradidit.

Idem commentariorum lib. 15. in Esaiā cap. 54.

DE natura autem duodecim lapidum, atq; gemmarum, non est huius temporis dicere, cum & Græcorum plurimi scripserint, & Latinorum, è quibus duos tantum nominabo, uirum sancti & uenerabilis memoriæ episcopum Epiphaniū, qui insigne nobis ingenij, & eruditionis suæ reliquit uolumen, quod inscripsit *περὶ λίθων*. Et Plinium Secundum, eundem apud Latinos, oratorem & philosophum, qui in opere pulcherrimo naturalis historiæ tricesimum septimum librum, qui & extremus est, lapidum atque gemmarum disputatione compleuit. Hi duodecim lapides scribuntur per ordinem in Exodo, in Ezechiele, id est *ἐν τῷ λογίῳ* pontificis, & in corona atque diademate principis Tyri. Dicamus primum de Exodo.

do. Quatuor ordines intexti erant lapidum. Ordo primus habuit lapidem sardium, topazion, smaragdum. Ordo secundus, carbunculum, sapphirum, iaspidem. Ordo tertius, lyncurium, achatem, amethystum. Ordo quartus, chrysolithum, beryllum, onychinum, auro circumdatos, & inscripti erant ex nominibus duodecim tribuum filiorum Israel. In quo notandum quod secundus ordo lapidum etiam in presenti scriptura sit positus, carbunculus, sapphirus, & iaspis. Necdum enim perfecta retinemus, nec ad patriam peruenimus: quia nunc per speculum uidemus in enigmate. Porro in Ezechiele sic scriptum reperimus, Tu es signaculum similitudinis & corona decoris, in delitijs paradisi dei fuisti. Omni lapide primo indutus es, sardio, topazio, & smaragdo, carbunculo, & sapphiro, & iaspide: argento quoque & auro, & lyncurio, & achate, & amethysto, & chrysolitho, & beryllo, & onychino. Auroque replesti thesauros tuos & apothecas tuas in te. A qua die conditus es, cum cherubim posui te in monte sancto meo: fuisti in medio lapidum ignitorum, immaculatus in diebus tuis ex quo conditus es: donec inuentæ sunt in te iniquitates tuæ. Quis enim tam stultus, & uercordis in genij, ut in paradiso dei positum principem Tyri, quem cunq; illum esse crediderit, & conditum inter Cherubim, & inter igneos lapides conuersatum, quos haud dubie angelos intelligimus, cœlestesq; uirtutes, putat fuisse eum qui terrenis lapidibus ornatus sit, & habuerit similitudinem & signaculum dei? De natura igitur omnium lapidum, & per partes singulorum, non est huius temporis dicere: neque enim semper dicenda sunt omnia.

Nunc tantum de carbunculo, sapphiro, & iaspide differamus. Carbunculus qui paratur, siue per ordinem sternitur, uideatur mihi ignitus sermo doctrinæ

doctrinæ: qui fugato errore tenebrarum, illumina- 110
nat corda credentium. Hic est quem unus de Sera-
phim tulit forcipe compræhensum, ad Esaiæ la-
bia purganda, qui nascitur iuxta Geneseos fidem in 112
terra Henilath, ubi est aurum optimum, lapisq; car-
bunculus & prasinus.

Porro Sapphirus qui ponitur in fundamentis,
cœli habet similitudinem, & supra nos aëris: qui
talis est, ut possit Aristophanium dicere cum Socra-
te: ἀεροβατῶν καὶ περιφρονῶν ἔμ ἦλιον, quod nos in lati-
num sermonem uertere possumus, Scando aërem,
solemque despicio. Siue cum Paulo apostolo: No-
stra autem conuersatio in cœlis est. Ezechielis quo-
que scriptura commemorat: quod locus in quo
thronus dei sit, sapphiri habeat similitudinem, &
gloria domini in hoc colore consistat, qui portat i-
maginem Supercœlestis. Sed propugnacula urbis do-
minicæ, hoc est, murorum mœnia iaspide roboran-
tur, qui possunt omnem altitudinem eleuantem se
contra scientiam dei destruere, atque conuincere, &
mendacium subijcere ueritati. Qui ergo in dispu-
tando fortissimus est, & sanctarum scripturarum te-
stimonijs roboratus, iste propugnaculū ecclesiæ est.
Iaspidium multa sunt genera. Alius est enim smaragdī
habēs similitudinem, qui reperitur in fontibus Ther-
modoontis fluminis: & uocatur N. quo omnia
phantasmata fugari autumant. Alius uiridior mari,
& tinctus quasi floribus: hunc in Phrygiæ monte Ida,
& in profundissimis specubus eius nasci referunt. A-
lium uero iuxta Iberos, Hyrcanosque, & mare. Cas-
spium reperiri, & precipue iuxta locum Neusin. Est
& alius iaspis niui & spumæ marinorum fluctuum
similis, & clementer quasi mixto cruore subruti-
lans. Hoc diximus, ut uniuersas gratias spirituales in
ecclesiæ

Ecclesie propugnaculis cognoscamus, quas qui habu-
erit, uanos timores fugat, & potest cum sponsa dice-
re: Fratruelis meus candidus, & rubicundus. Portę au-
tem istius ciuitatis, de lapide sunt Crystallo: qui scal-
pitur uarijs modis, quo lapide nihil puri⁹ est. Deniq;
uehementissimis alpium frigoribus, & inaccessis soli
speluncis, concrefcere aque dicuntur in Crystallum: &
tactu quidem lapidem, uisu aquam esse. Per quę ostē-
ditur eos qui in foribus Ecclesie sunt, nulla debere for-
de maculari, sed fidei esse purissime: & dicere cum pro-
pheta: A mādatiis tuis intellexi. Et illud audire: Beati-
mūdo corde: quoniā ipsi deū uidebunt. Muri autem ci-
uitatis siue termini & *πρίβολος*, lapidibus electis extru-
untur.

Idem in Matthæum Cap. 9.

Certe fulgor ipse, & maiestas diuinitatis oculis
ta, quę etiam in humana facie relucebat: ex pri-
mo ad se uidentes trahere poterat aspectu. Si e-
nim in Magnete lapide & succinis hæc esse uis dicit,
ut anulos & stipulam, & festucas sibi copulent: quan-
to magis dominus omnium creaturarum ad se trahere
poterat, quos uolebat.

Idem in Epistola ad Damasum Papam,
cuius initium, Septuaginta.

Videtur mihi sermo diuinus calculi appellatiōe
signari. Sicut em̄ calculus genus est lapidis dur-
rissimi & rotundi & omni puritate læuissimi:
itā sermo dei, qui neq; hæreticorum, neq; omniū ad-
uersariorum potest cōtradictionibus cedere, calculus
dicitur. De hoc calculo Sephora filium circumcidit, &
Iesus populum purgat à uitijs, & in Apocalypsi domi-
nus pollicetur uincētibus, ut accipiant calculum, &
scribatur super eum nomen nouum. Videntur autem
mihi & Septuaginta in eo quod *ἀριθμοί* transfulerunt:
idem sensisse quod cæteri *ἀριθμοί*: quippe quem nos car-
bunculū interpretamur, genus est lapidis fulgidi atq;
nitē

nitentis, quem etiam in duodecim lapidibus inuenimus. Siue igitur calculum siue carbunculum lapidem accipimus, in calculo diuini sermonis ueritas & rigor, in carbunculo lucens doctrina & manifesta monstratur. Eloquia enim domini, eloquia casta, argentum igne probatum terræ, purgatum septuplum. Et alibi: Mandatum domini lucidum, illuminans oculos.

Idem Comment. in Esaiam lib. 3. Cap. 6.

ET calculus iste qui à solis lxx. ^{ἀριθμοῖς} .i. carbunculus est interpretatus, potest non carbonem significare uel prunam, ut plerique existimant, sed ^{ἀριθμοῖς} .i. carbunculum lapidem, qui ob coloris flammæ similitudinem igneus appellatur. Ex quo intelligimus, & altare dei plenum esse carbunculis, hoc est ignitis calculis, & prunis peccata purgantibus, unde scriptum de deo legimus. Carbores succēsi sunt ab eo. Et de ipso domino dicitur, quod ignis consumens sit. Et Saluator in Euangelio: Ignem ueni mittere super terram, ut baptizaret in spiritu sancto & igni: unius cuiusq; enim opus quale sit ignis probabit.

Idem in Aggeū. Cap. 3.

Isti sunt lapides de quibus extructurum se Hierusalem dominus repromittit: Ecce ego præparabo tibi carbunculum lapidem tuum, & fundamenta tua sapphirum, & ponam propugnacula tua iaspidem, & portas tuas de lapide Crystallo, & murum tuum de lapidibus electis. Neq; enim putandum est secundum Iudaicas fabulas & iuxta figmenta, deum auro & gemmis edificaturum Hierusalem, & non uiuis lapidibus, qui nunc uoluuntur super terram, & iuxta naturas lapidum, uel agniti fide sunt ut carbunculus, uel totæ cælestes in thronum dei reducti, ut sapphirus, uel innocentia & bonorum operum simplicitate lucentes, ut crystallus.

Idem in Esaiam Ca. 54.

Ipsè ueniat, ipsè descendat, & ædificet in terris cælestem

P lestem

lestem Hierusalem, quæ in Apocalipfi Ioannis uocatur sponsa & uxor agni, habens lumen simile lapidis preciosi sicut Iaspidis & Crystalli, & murum magnū, & portas duodecim inscriptas matribus tribuum Israel, quarum tres erant ab oriente, & tres ab aquilone, & tres ab austro, & tres ab occasu solis, murusque fultus duodecim fundamentis, cuius omnis ædificatio ex lapide Iaspide, & singula fundamenta murorum habebant singulos lapides, primum Iaspidem, secundum sapphirum, tertium chaledoniū, quartū smaragdū, quintum sardonycē, sextum sardium, septimum chrysolithum, octauum beryllum, nonum topazium, decimum chrysoprasum, undecimum hyacinthum, duodecimum amethystum, & legentes exclamamus illud & dicimus: O profundum sapientiæ & scientiæ dei, quæ inscrutabilia iudicia eius, & inuestigabiles uia eius. Quis enim cognouit sensum dñi? aut quis consiliarius eius fuit? Et iterum, Quis sapiens & intelliget hæc? intelligēs & cognoscet ea? Hiero. ad Damas. Nos possumus & duodecim lapides altaris, quos ferre non tetigit, duodecim gemmas, ex quibus sacerdotis diadema constructum est accipere, quos & Ezechiel memorat, & Apoc. non tacet. Idē ad Demetriadē de uirginitate seruāda.

Vt taceam de inaurium pretijs, candore margaritarum, rubri maris profunda testantium, smaragdorum uirore, cerauniorum flammis, hyacinthorum pelago, ad quæ ardent & insaniunt studia matronarum.

Idē lib. 3. Cōment. in Amos, capite 7.

Diximus ut potuimus quod ab Hebræis nobis iuxta historię sit traditū ueritatē: trāseamus ad anagogē, de Xenocrate, qui scribit sup lapidū gēmarūque naturis pauca uerba ponētes. Adamas sui noīs lapis est, quē latine indomitū possumus appellare, eō quod nulli cedat materiæ, nec ferro quodē. Nā si ponat sup incidē, & graui ictu feriat mallei, antea incus & malleus uulnus accipiunt, quæ

unt, q̄ adamas cōterat. Cūq̄ ignis oīa domet, & uniuer
sa metalla cōsumat, reddit Adamātē duriorē, ut ne par
uulū qdē angulū uis nimij ardoris obtūdat. Vidi & in
auro adamātē magnitudine miliij, cūq̄ uicinū cōsumat
aure lōgo usu ac nimia uetustate, solus adamas nō atte
rit, & nulla lima imminui pōt, sed ecōtrario limā terit
& qcqd attigerit, lineis sulcat. Hic lapis durissimus &
indomabilis, solo hircorū cruore dissoluit, & missus in
calidū sanguinē pdit fortitudinē suā. Est autē paruus
& indecor⁹, ferrugineū habēs colorē, & splēdorē cry
stalli. Quatuorq̄ adamātis ḡna describunt. Primus In
dicus, 2. Arabicus, 3. Macedonicus, 4. Cyprius, p̄ q̄lita
te regionū plus uel minus duritiā possidētes. Dī q̄q̄
in electri similitudinē uenena dephēdere, & maleficis
resistere artibus. Idē in Zachariā. Cap. 7

Porro quod dicitur iuxta Hæbraicū: Et cor suum
posuerunt adamantē, duritiā cordis ostendit, & cor
lapideū, q̄ noluerint uerba dei suscipere. Adamas em̄
lapis fortissimus, q̄ Hæbraicē dicitur intantū du
rus est, ut omnia metalla confringat, & ipse nō cōfrin
gatur ab ullo. Vnde à Græcis ἀδάμας indomabilis dicit
tur. Ab hoc Adamante induratum est cor Pharaonis,
ne dimitteret populum dei.

Idem In Esaiam Cap. lxxvi.

Cōmentariorū lib. 18.

Aiunt qui de animātiū scripsere naturis, oīm qdē
bestiarū, & iumentorū, & pecudum auiumq̄ ingenitū
esse in filios, pullosq̄ suos affectum, sed maximū eē a
morē aglarū, q̄ in excelsis & inaccessibleis locis nidos col
locāt, ne coluber factus uiolet. Amethyston q̄q̄ inter
pulos eius lapidē reperiri, q̄ oīa uenena superent. Si
hoc uerum est, rectē affectus dei in suas creaturas aquī
lis comparatus est, qui omni custodia protegit libe
ros suos, ne draco & coluber antiquus, diabolus
& satanas obrepāt nouellis fœtibus, ut ad nomen

P 2 lap̄

lapidis, qui ponitur in fundamentis Sion, omnes aduersariorum frangantur insidiæ.

Commentariorum lib. 3. in Lamentatiões Hieremig. Caput. 4.

Sapphiro pulchriores. Et aëri quippe coloris est sapphirus. Et quia præcedentes multos, atq; ad superna tendentes, per cælestem conuersationem uidentur uincere, narrantur sapphiro pulchriores extitisse.

Idem in 17. Hieremiæ Cap.

Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in ungue Adamantino. Lapis, inquit, Adamantinus, q; indomitus sit & infrangibilis, hoc nomen accepit: tantum nitorem habet & lęuitatem, ut absq; ullo impedimento in eum scribi possit stylo ferreo, ut dura ferri materies scribat in tabula adamantina, & duret quod scriptum est in perpetuum. Ipsi enim dixerunt: Sanguis eius super nos & super filios nostros.

D. Ambrosius in psalmũ cxviij. Sermone. xvi.

Propter hoc dilexi mandata tua super aurum & topazion. Diximus continentiam sensus, nũc de topazio lapide exprimamus historiam. De quo inuenimus scriptũ in historia Xenocratis: qui scripsit quasi lithosnomon, nasci eum uel inueniri circa Thebaidis ciuitatem: alabastrum uel topaziõ, ut aliqui putant, uñ & nominatus est ab eo loco in quo gignit. Sũt autem qui putauerunt insulam nuncupari Topazion, ad quam appulso Troglodytas, orta subita commotione maritima, q; nauium usum non haberent reuerti nequiuisse. Deinde plurimo, immorantes tempore, in insula inuenisse lapidem, & delectatos colore eius repetisse domum: & Arabiæ negotiatoribus aduenientibus uendidisse, ab illis emisse Philonem, & ad matrem Ptolemæi secundi, cui nomen erat Beronice, ab ipso eẽ perlatum. Illam autem quamuis regalibus ornamentis abundaret, supra modum tamen coloris eius stupefactam

factā, elaborasse ut diuti⁹ species tam preciosi lapidis
non lateret, ideoq; studio eius quęsitum lapidem in u-
lus frequentiores uenisse. Diximus quomodo innotu-
erit topazion lapis: nunc expressius de eius qualitate
dicamus. Duorum colorum est in hoc lapide *κρᾶσις*, hoc
est, tēperata permixtio, *προσθεῖς* & chrysofa, similis
chrysopraso, secundum utrunq; uelut quasdam exten-
dens colorum figuras, & plenius quidem à peritis fer-
tur extendere. Est autem parychrus & satis purus, &
chrysochrus, & pinguis resplendenti similis, maximē
cum solis splendore percutitur. Est etiam pulcherri-
mus & mirabilis super omnes chrysoprasos, magnitu-
dine, ut dixi, usu pinguior. Natura huiusmodi, ut si po-
lire & leuigare eum uelis, asperetur magis, usu minu-
itur. Est autem quodam genitili opere naturę eugly-
phus, hoc est bene insignitus, mirabilis, summo studio
dignus habetur. Difficilē inuenitur, & repert⁹ insig-
nificatur, raro tamen in usu hominum est, quasi is quem di-
ues regina mirata sit. Sed iam sicut Troglodytę illi q̄si
præcisi oramansionis, lapide inuento repetierunt do-
mum: ita & nos emolumento morę huius recepto re-
deamus eò, unde diuertimus. Nec par est nos ornāmē-
tis regijs diutius sermonis nostri quædam admouere
brachia, cum habeamus in manibus crucem Christi,
quam admonet propheta super aurum & topazion p̄-
ferendam, quæ ab omni errore culpaq; reuocat & cor-
rigit. Quis enim iustorum non ambiat Christi in mor-
te solatium, in resurrectione consortium? Quis non re-
flectat gradum, quando audit sibi superiora omnia pec-
cata donari? Hoc enim pleriq; ad conuersationis stu-
dium reuocari solebant, quod delictorum suorum cō-
scij nullam spem uenię præsumerēt, & Ecclesię quan-
to sanctiora præcepta, tanto magis sine uenia purarēt
esse præcepta. Idem lib. de Helia & ieiunio ca. 7.

Adamātius nullo consumitur igni, imposit⁹ focus

P 3 igne

ignescit, subtractus de flamma mundus resplendet.

Idem lib. de Helia & ieiunio, Ca. 7. Est, inquit, quædam creaturæ natura, quæ Adamantinam uocât, quæ nulla face ignis consumitur, quæ imposita focus ignescit, ilico sublata de flamma tanquam aquarum fusione munda resplendet. Talia erant Hebræorum puerorum corpora, quæ de ieiunio adamanti transformata natura, uapore ignis non ad dispendium sui, sed ad gratiam mutabantur. Denique cum furerent fornacis incendia, ut ultra quadraginta cubitos flamma per circuitum funde retur, consumens plures quos repererat Chaldeorumque naphtha, pice, & stupa, atque farnæto alimenta ignibus ministrabant, ubi cum ieiunio ingressi sunt discussio ardore flammarum in medio fornacis tepore statim roris spiritu refrigerantis humescere: ita ut eorum nulus capillus capitis exureretur, quia illa quoque ieiunia comam pauerant.

Augustinus in Psalmum 86. Fundamenta eius
in montibus sanctis.

ET in Apocalypsi scriptum est. Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim, nomina duodecim apostolorum & agni. Et infra: Et fundamenta muri ciuitatis omni lapide precioso ornata, & fundamentum primum Iaspis &c. Et fundamenta, inquit, muri ciuitatis, qui est Apocalypsi omni lapide precioso ornata. id est omni genere uirtutum, & fundamentum primum Iaspis. id est Petrus Christi uicarius, qui dicitur Iaspis ob fidei uiriditatem iam marcescentem. Secundum Sapphirus, id est coloris celestis, & Paulum significat, qui raptus fuit usque ad tertium celum, qui similis fuit sereno celo, qui percussus radijs solis. id est Christi, qui illum ex celis uocauit, ardentem emisit fulgorem, cuius conuersatio in celis fuit. Quia uero sole innouatus, ardentius æterna quaesuit, & alios quaerere docuit. Tertium Chalcedonius, qui colorem habet pallentis lucernæ, qui fulget sub diuino, in domo obscurius, omni-

114
116

tum sculpentium argumentis, resistit radio solis uel digitorum attritu excandens paleas ad se trahit. Significat ergo D. Ioannem, qui flamma internæ charitatis semper fuit accensus, qui foris despectus in occulto lucebat, & bona in abscondito agebat. Sed cum alijs prodesse putabat, tunc apparebat, quid intus fulgoris habebat. Sculpentibus resistit, quoniam inter aduersa seculi fortis & infecabilis fuit, & à nullo uinci potuit: & calefactus radijs solis, id est, Christi, uel digiti, id est, spiritus sancti, paleas ad se traxit, id est, peccatores. Quartus Smaragdus, qui nimia est uiriditatis, omnes in uiriditate superans herbas ac frondes, ut & aërem circum fluuium uiridem reddat: Et Iacobum significare potest Apostolum, qui miræ fuit uiriditatis, & tantæ uirtutis, ut propter ipsius mortem putauerit Iosephus Hierusalem penitus esse destructam.

Quintum Sardonyx, qui nigredinem in imo, candorem in medio, & ruborem in summo habet: significans Iacobum Maiorem, qui per humilitatem niger, id est, despectus fuit, sed candidus in medio, id est, in corde, & in summo rubeus per martyrium. Nam primus inter Apostolos martyrio coronatus est.

Sextum, Sardius qui est sanguinei coloris, martyrium significans, & Andream significat, qui uidens à longe crucem sibi paratam, ait: O bona crux, diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata: securus & gaudens uenio ad te. Nam & hic lapis hominem lætificare timore expulso dicitur.

Septimum Chrysolithus, qui aureum habet fulgorem, & scintillas ardentes uidetur emittere, & nocturnos timores pellere asseritur: significans Matthæum Apostolum & Euangelistam, qui fuit aurei fulgoris in Euangelio, & scintillas emisit ardentes prædicationum, & miraculorum, quibus populos Aethiopiæ ad fidem conuertit.

b Octauum Beryllus, qui lucet ut aqua sole percussa, & manum urit tenentis, quanquam nonnulli asserant uiridis & pallentis esse coloris, & reddere hominem (ut dicitur) mitem atq; benignum: & significat Simonem fratrem Iudæ, qui tam uita, quam prædicatione luxit ac splenduit, ut multos cum fratre ad Christum conuerteret sua mäsuetudine, & benignitate, quamuis exterius pallidum uideretur habere colorem. **i.** contemptibilem esse hominem. Nonum Topazius, qui habet aureum colorem, & ætheream habet claritatem, & quum splendore solis tangitur, omnium superat claritatem gemmarum: & significat Bartholomeum, qui aurei coloris fuit ob sapientiam, & ætheream habuit claritatem ob orationum frequentiam: centies enim in die, & centies in nocte flexis orabat genibus, cuius candida uestimenta nunquam ueterauerunt, nūquam sordes contraxerunt. Decimum Chryso passus uiridis coloris, & aureæ mixturæ, siue ut alij asserūt, purpurei coloris cum guttis aureis, & significat Thomā, qui uiridis fuit fidei, postquam latus tetigit. Nam clamauit tacto lactere: Dominus meus & deus meus. Gutte aureæ fuerunt elemosynæ pecuniarum, quas habuit à rege pro ædificando palatio. Undecimum Hya cinthus, qui in sereno est pspicius, & in nubilo obscurus, significās Philippum. Duodecimus Amethystus qui est purpurei coloris mixto colore uiolæ & rosæ, significans Iudam fratrem Simonis.

Augustinus in enarratione Psalmi 147.

Mittit crystallum suam sicut bucellas.

Est, inquit, crystallum species quædam in modum uitri, sed candidum est. Hoc autem genus traditur ab eis, qui nouerunt, unde dubitare non debemus, quoniam fidelissima scriptura testimonium dicit. Traditur enim crystallus durata per multos annos, & non resoluta, niue ita congelascere, ut resolutio non faci-

lis sit: niues præteritę hyemis facile disoluit æstas adueniens: non enim ad cõfirmandum duritiam accessit annositas. Vbi autem niues multæ per multos annos missæ fuerint, & copia sua uiolētiam æstatis euicerint, non æstatis unius, sed multarum, præsertim in his terræ partibus .i. in Aquilonia plaga, ubi nec æstate sol perferuētissimus inuenitur, ipsa diurna & annosa duritia reddit hanc speciem, quam crystallum dicimus.

Augustinus lib. 2. de sermone dñi in monte.

Margaritæ sunt quæcunq; spiritalia magni æstima-
anda sunt, quæ in abdito latent tanquam de profundo eruuntur, & allego-
riarum integumentis quasi a-
pertis conchis inueniuntur.

Augustinus de ciuitate dei lib. 21. cap. 5.

Legimus Asbeston Arcadiæ lapidem, propterea sic uocari, q; accensus semel iam non possit extinguī. Pyriten lapidem Persicum, tenentis manum, si uehementius prematur, adurere, propter quod ab igne nomen accepit. In eadem Perside gigni etiam lapidem Selenitem, cuius interiorem candorem cum luna crescere atque deficere.

Augustinus lib. 21. cap. 4. de ciuitate dei.

Magnetem lapidem nouimus, mirabilem ferri esse raptorem, quod cum primum uidi, uehementer in horruī. Quippe cernebam à lapide ferreum anulum raptum atq; suspensum, deinde tanquam ferro quod rapuerat uim dedisset suam, cõmunemq; fecisset, idē quoq; annulus admotus est alteri, eumq; suspendit, atq; ut ille prior lapidi, sic alter annulus priori annulo cohærebat. Accessit illi eodē modo tertius, accessit & quartus. Iamq; sibi per mutua connexis circulis nō implicatorum intrinsecus, sed extrinsecus adhærentium, quasi catena pependerit annulorum. Quis istam uim lapidis non stu-
peret, quæ illi non solū inerat, uerum etiam per tot suspensa transibat, & inuisibilibus

ea uinculis subligabat. Sed multo est mirabilius quod
à fratre & coepiscopo meo Seuero Milleuitano de isto
lapide cognoui. Seipm nãq; uidisse narrauit, quemad-
modũ Bathanus quondã comes Africę, cũ apud eũ cõ
uiuaretur episcopus, eundem protulerit lapidẽ & te-
nuerit sub argento, ferrumq; super argentum posue-
rit, deinde sicut subter mouebat manum, quã lapidẽ
tenebat, ita ferrum desuper mouebatur, atq; argento
medio, nihilq; patiente, cõcitatissimo cursu ac recursu
infra lapis ab homine, supra ferrum rapiebatur à la-
pide. Dixi quod ipse conspexi, dixi quod ab illo au-
diui, cui tanquam ipse uiderim credidi. Quid etiam
de isto magnete legerim, dicam: quando iuxta eum
ponitur Adamas non rapit ferrum, & si iam rapuerat,
ut ei appropinquauerit mox remittit. India mittit
hos lapides. Sed etsi eos nos cognitos iam desistimus
ad mirari, quanto magis illi à quibus ueniunt, si eos
facillimos habent: sic forsitan habent ut nos calcem,
quã miro mō aqua feruescentẽ, qua solet ignis extin-
gui, & oleo non feruescentem, quo solet accendi, qua
in promptu nobis est: non miramur præterea æs, fer-
rum argentum, terra atque harena obtegi, uerum
qui auri uenas argentiue rimantur, metalla quidem
effodiunt, ramenta uero sibi & minutias colligunt:
postquam uerò impressis notis aurum iam signatum
est, incussumq; imperatoris characterem accepit, non
illud aurei loculi, sed thecæ uel ex corio ex marmore
confectæ inditum seruant. Iure igitur factum est, ut
uerissimas de diuinis humanisq; rebus traditiones,
non illustres eloquentia tumidique sermone, sed sim-
plices, humilesq; ac omnibus mortalibus noti prædi-
cent, magnumq; adeo ineffabilem thesaurum uiles ad-
modum thecæ despicabilesq; circumferant.

Theodoritus Cyrenensis Episco. De cura-
tione infidelium Græcorum Ser. 5.

De na

DE natura huius lapidis quē Magnetem uocāt, eam esse uim cōstat, ut omnē aliā materiā quie tam esse, immotāq; dimittat, ferrum uerò dūtaxat ad sese trahat, nonnunquam uerò alte à se sublatum quasi ostendet, tamen nullis idipsum rebus ab inferiori loco suffulciatur, nec supernè aliquo nexu uisibili colligetur, sed eius lapidis incubante uirtute, occulta nobis ratione suspensum sit. Tale uerò propriam & in diuinis scripturis, & in uerbis quæ de deo fiunt, solet contingere, ut facile is cognoscet, qui diligenter aduertet. Plurimi enim, imò, ut ita dicam, cuncti ferè mortales aurem illis accommdant, soli uerò capiuntur, qui alumni sunt fidei. cum tamen ab inferiori loco nullius terrenæ felicitatis solatio teneatur, neq; quicquam appareat unde à superiori loco uincti dependeant, sed ad occultas duntaxat rerum spes, mentem, animumq; accommodent.

Sermo. 9. de legibus. Vos quidem uiri Græci elegantes compositosq; sermones audire percupitis, quærentes his quàm maxime permulceri. Vbi uerò tales non inueniatis, risu effuso eos contemnitis, ac maledictis incessitis, quin obstructis auribus, quæ dicuntur, audire non uultis. Contra uero animaduertere uos oportuit, ita usue uenire, ut ea quæ sunt quàm maxime preciosa. cuncta ferè uili materia integantur. Videre siquidem est preciosum unionē, quales ampli ac magnifici uiri apud se eē desiderāt, aspnabili admodū testæ innasce, eademq; nutriri, aulescere, occultari. Qui uerò eū sibi coëmunt, auri plurimū persoluētes, missam faciūt testā. Præterea uerò pellucētes gēmas, ornādisq; regijs capitib. destinatas, aliud gen^o lapidis extrinsec^o circumuestit, despiciabilis ille qdē atq; inutilis. Qui ergo eas gēmas expoliunt, ad ornātūq; cōcinnant, superfluā illam testā nihil q; pendendā circūputātes abradētesq;, nitorem lucentium lapillorum detegunt & expediūt.

Aurum

Aurum quoq; quod passim à multitudine peramatur,
iam purgatum à fecibus, non in loculis aureis circum
fertur, sed in uili corio. Ita erat eruditio in Apostolis,
& quæ sequuntur.

Marsilius Ficinus Florentinus de uita cælitus
comparanda lib. 3. cap. 12.

sh
tr
6

HAc utiq; ratione smaragdus, hyacinthus, sap
phirus, topazius, rubinus, unicorni cornu, præ
cipue uero lapis bezaar apud Arabes appella
tus, occultis gratiarum proprietatibus prædita sunt:
Et idcirco non solum intus assumpta, sed etiam si car
nem tangant, ibiq; calefacta uirtutem suam promant,
uim inde cœlestem spiritibus inserunt, qua se contra
pestem tuentur atq; uenena. Quod autem hæc similiã
que tale aliquid agant uirtute cœlesti, id argumento
est, quia etiam exiguo pondere sumpta non exiguum
habent in agendo momentum. Quod elementari qua
litati uix unquã est concessum, igni uidelicet ualde cœ
lesti. Materialis enim uirtus ut agat multũ, materiam
desiderat multam. Formalis autem, etiam quum mini
ma materia ualet plurimum. Simili uirtute in primis
Phœbea Pæonia carnem tangens, contra caducũ mor
bum spiritus armat uapore ad eos intus infuso. Simili
corallus & chalcidonium aduersum atræ bilis illusio
nes, Iouis præcipue Venerisq; uirtute: cæteraq; simili
ter. Eiusmodi quadam proprietate myrobalani iuue
tutem seruãt, ac uincuntq; sensus, & ingenio profunt atq;
memoriã, propter Iouem in primis Saturni tempera
tozem, atq; Mercurium sensus amicum. Quam quidẽ
arborem forte aliquis in paradiso ad uitam prorogan
dam extitisse putabit. Mercurio lapidem achate con
secrant: Vnde Physici conueniunt, ad facundiã uisumq;
& contra uenena ualere. Serapio scribit eum qui hia
cynthum uel ex eo sigillum gestat, esse à fulgure tutũ,
atq; hanc uirtutem eius esse latissime diuulgatã: quam
si ha

si habet, ab Ioue putamus habere. Lapis ætites uel a
quilinus habet à Lucina, id est Venere atq; Luna, ut ad
motus uulvæ, partū mox & facillime citet. Quod Ra
sis confirmante Serap^{si}ōe frequenter se dicit expertū.
Forfan & à Phœbo qui transfixit Pythonem.

Idem eodem libro cap. 15.

Alterum uero recūset lapillum, Helioselinō cō
gnomento, qui Solis Lunæq; coniunctæ Soli
naturaliter habet imaginem. Hunc ergo quis
quis argento inclusum deaurato similibus collo filis
admouerit, quando Luna in domicilio suo uel Solis
in eodem minuto cum Sole congregiur, suosq; tene
at angulos, Solarem simul atq; Lunarem spiritum re
portabit, aut saltem talem qualis euadit Luna per cē
trum copulata Soli. Hic uero tu uides dispsas Phœbi
dotes, uelut Ofyridis mēbra, sororem eius Phœbem
uelut Isidem cōgregare. Sed utinam Solarem alicubi
lapidem facile reperiremus uel Lunarem, ad eō in eo
rum ordine præpotentem, quemadmodū sub serie Se
ptentrionalis poli Magnetem habemus & ferrum. So
larem profecto ferunt inuenisse apud Indos Apollo
nium Theaneum, lapidem scilicet nomine Pantau
ram, ignis instar micantem, sub terra passus quatuor
nascentem, cui tantum spiritus insit ut tumeat, & ple
runq; scindatur terra, ubi eiusmodi lapis concipitur:
ita cæteros ad se lapillos trahens, sicut Magnes ferrū.
Sed lapis hic Hercules ad se contemplandū uehemen
tius adhuc nos in præsentia rapit. Videm⁹ in specula
naturarum indice poli libratum acum affectum in ex
tremitate Magnete moueri ad Vrsam, illuc uidelicet
trahente Megnete: quoniam & in lapide hoc præua
let uirtus Vrsæ, & hinc transfertur in ferrum, & ad
Vrsam trahit utrunq;. Virtus autem eiusmodi tum ab
initio infusa est, tum continue Vrsæ radijs uegeratur.
Forfitan ita se habet Succinum ad polum alterum &
ad

ad paleas. Sed dic interea, Cur Magnes trahit ubique
ferrum? non quia simile, alioquin & Magnetem Ma-
gnes traheret multo magis, ferrumq; ferrum. non quia
superior in ordine corporum, imò superius est lapil-
lo metallum. Quid ergo? Ambo quidem ordine Vrsæ
sequente clauduntur, sed superiorem in ipsa Vrsæ
proprietae gradum tenet Magnes, inferiorem uero
ferrum: Superius autem in eodem rerum contex-
tu trahit quidem quod est inferius, & ad se conuertit,
uel aliter quomodolibet agitatur, aut efficit uirtute pri-
us infusa. Inferius uicissim eadem ad superius infusio-
ne conuertitur, uel aliter agitatur, uel prorsus affici-
tur. Sic in serie Solis inferior homo admiratur superi-
orem: In ordine Iouio ueneratur: In Martio timet: In
Venereo inferior ad superiorem rapitur amoris ardo-
re, deseritq; seipsum: Mercuriali temper hic discit, uel
persuadetur ab illo: In Lunari motum hic ab illo sapius
exorditur: In Saturnali quietē. Ego autem quū
hæc explorata hæcenus habuisssem admodum gratu-
labar, cogitabamq; iuuenis adhuc Magneti pro uiri-
bus insculpere cœlestis Vrsæ figuram, quando Luna
melius illuc aspiciat, & ferreo tunc filo collo suspende-
re. Sperabam equidem ita demum uirtutis me fideris
illius compotem fore. Sed quum diutius explorassem,
inueni tandē fideris illius influxus Saturnales esse plu-
rimum atq; Martiales. Accepi à Platonicis malos dæ-
monas plurimum Septentrionales existere, quod etiam
Hebræorum astronomi consentunt, noxios Mar-
tiosq; dæmonas in Septentrione ponentes: Propitios
autem & Iouios, in meridie. Didici à Theologis, & à
Iamblichō, imaginum fictores à dæmonibus malis oc-
cupari sæpius atq; falli. Vidi equidem lapillum Flo-
rentiam aduectum ex India, ibi è capite draconis eru-
tum, rotundum ad nummi figuram, punctis ordine
quamplurimis quasi stellis naturaliter insignitum, q
aceto

Aceto perfusus admouebatur parumper in rectum, in
 modo obliquum, mox ferebatur in gyrum, donec exha-
 laret uapor aceti. Existimaui equidem lapillum eius-
 modi cœlestis draconis habere naturam, atq; quasi fi-
 guram, motum quoq; illius accipere, quatenus per a-
 ceti seu uini ualentioris spiritum draconi illi siue fir-
 mamento familiarior redderetur. Hunc igitur qui ge-
 staret, & aceto sæpe perfunderet, uim aliquam forte
 draconis illius acciperet, qui geminis anfractib⁹ hinc
 quidem Vrsam maiorem implicat, inde minorem. Ex-
 tat & prope Scorpionem serpentarius quasi homo ser-
 pente cinctus, manu dextra caput serpentis tenens, si-
 nistra caudam, genibus quasi flexis, capite paulum re-
 supino. Legi equidem magos Persarum regi cōsuluisse
 se, ut imaginem hanc lapidi imprimeret Hæmatiti,
 quem aureo clauderet anulo, ita tamen ut inter lapil-
 lum atq; aurum serpentarię radicem insereret. Hoc e-
 nim anulo gestantem contra uenenum morbosq; ue-
 nenosos tutum fore, uidelicet si Luna serpentarium a-
 spicere feceris. Hanc imaginem Petrus Aponēsis cō-
 firmavit. Ego uero, si hanc anulus ille uim habet, arbi-
 tror non tam per figuram quàm per materias eiusmo-
 di, & hoc pacto temporeq; compositas sibi cœlitus uē-
 dicare. Memento lapillos nascētes in animalibus nec
 inde languentibus, ut in dracone, gallo, hirundine, cæ-
 terisq; efficaces existere fermè, ut lapilli in terra nascē-
 tes, atq; ad easdem referri stellas, ad quas hæc anima-
 lia pertinent. Hinc Aleçtorius ex uentriculo galli uetē-
 ris tractus pollet potestate Solari, per quem Dioscori-
 des ait sæpe comperitum esse, eum pugnare inuictum
 qui lapillum hunc ore gestaret. Idem ait, **Chelidoniū**
 erutum ex hirundiue rufum, curare melancholicum,
 & amabilē idoneūq; reddere. Quod quidē habet ex Io-
 ue, p ea quæ diximus, scilicet res ubiq; infra Lunā stel-
 lares existere.

Ex parabolis siue sifibus Erasmi.

Quidam

a
p
f
c
c
c
m
c
a
Quidam Amethystum adhibent in compositio-
nibus aduersus ebrietatem. Multo magis in
audiendis poetis præcepta sunt adhibenda, ne
quid inficiant animum. Vt Pyrites gemma non aperit
uim igneã, nisi si atteras, tum enim digitos adurit:
Ita quorundam malitiam non sentias, nisi cum illis cõ-
suetudinem aut commercium habueris, aut nõ sentias
philosophiã uim nisi exerciueris: Ita succina attritu
uim attrahendi & odorem produnt. Quemadmodum
gemma Chalazias, etiam si in ignem conijciatur, ta-
men natium frigus suum retinet: Ita quidam sic frige-
nt ad literas ac uirtutem, ut nullis exemplis, aut hor-
tatibus inflammare possis. Sicut Alexãder Magnus ue-
luit, ne quis se pingeret præter unum Apellem, aut ne
quis se fingeret ære, præter Lysippũ, aut gemma scul-
peret præter Pyrgotelem, summos uidelicet artifices:
Ita non cõuenit Christum à quouis prædicari, aut uir-
tutem à quouis laudari. Vt gemma minutula quædam
res est, sed ingentibus tamẽ saxis anteponitur: Sic ho-
mo pusillus, sed ingenio ualẽs, aut sic philosophia, seu
uirtus ostentatione minimum quiddam est, sed pretio
maximum. Vitrum mire Crytallum imitatur, res ui-
lissima rem longe preciosissimam. Ita assentatio ami-
citiã imitatur, res pessima lõge optimam. Vt crystal-
li fragmẽta sarciri nullo modo possunt: Ita difficilli-
mum eos reconciliare, qui exarctissima familiaritate
in mutuũ odium uenerunt. Vt natura gemmas altis-
sime recondidit, uilia passim obuia sunt: Ita quæ sunt
optima, paucissimis nota sunt, nec nisi summo studio
eruuntur. Vt Succina paleas ad se trahũt, Magnes fer-
rum, Chrysolocolla aurum: Ita quisque asciscit sibi su-
is aptum moribus.

Vt indomita uis Adamanti, unde & nomen addi-
tum gẽmæ, adeo ut nec caleſcat igni, nec ferro cedat,
quin magis icctum ita respuens, uti ferrum simul & in-
cudes

eudes diffiliant: Sic sapiētis animus aduersus omnem fortunæ sæuientis impetum inuictus. Quemadmodum Adamas aduersus omnia inuictus: hircino sanguine eoque calido, ac recenti maceratus, malleo frangitur: Ita quædam ingenia nulla ui peruincas, blandicia emolliēda sunt. Adamas una re mollescit ad ictus ferri, alias indomitus: Ita nullum est ingenium tam ferū, quod non aliqua ratione queat expugnari. Quemadmodum si ferrum inter adamantem ponas & magnetem, diuerso nisu, nunc huc, nunc illuc fertur: Ita dubius animus nunc ad honesta rapitur, nūc ad diuersa trahitur affectibus. Vt adamas si iuxta magnetem ponatur, non patitur abstrahi ferrum, aut si ad motus magnes apprehenderit adamas ediuerso, rapit, atque auferit: Ita pecuniæ studium dissidet cum Christiana pietate, & modis omnibus auocat, nec finit adhærescere Christo. Sicuti Nero princeps gladiatorum pugnas Smaragdo spectabat: Ita quidam malunt diuorum imagines, q̄ ipsos diuos animo contemplari. Vt ferrū aut chalybs, cætera quidem duritię rigoreq̄ superat, ab adamante uincitur: Ita res quidem potens est amor in liberos, sed hunc quoq̄ superat pietas in deum. Vt Adamas si frangi contingat malleis, in minutissimas diffilit crustas, a deo ut uix oculis cerni queāt: Ita arctissima necessitudo, si quando contingat dirimi, in summam uertitur similitudinem, & ex arctissimis foederibus, si semel rumpantur, maxima nascuntur dissidia: Aut supra modū incandescit semel uicta lenitas. Quæ admodum in opalo gemma multarum gemmarum dotes eminent: Nempe carbunculi tenuior ignis, amethysti fulgens purpura, smaragdi uirens mare, cunctaq̄ hæc pariter incredibili mixtura lucētia: Ita multorum uirtutes in uno hoc eminent, aut in sacris literis simul inuenitur quicquid apud illos Ethnicos scriptores placere potest. Opalum gemma indiscreta simi

Q litudine

litudine adulterant Indi. Experimentum in sole tantum: Ita uirtutes quædam uitia sic imitantur, ut difficilimum sit dignoscere, nisi ad summam lucem proferrantur. Carbunculi ignis & nomen & speciem habent, cum ignem non sentiant, unde & Apyrustæ dicti. Ita quidam pietatis opinionem & imaginem obtinent, cum à re sint alienissimi. Anthraci carbuncolorum generi peculiare est, ut coniectus in ignem, uelut in er mortuus extinguatur, contra aquis perfusus exardescat. Ita quosdam contraria mouent, si exhorteris magis languescunt, si dehorteris magis acceduntur, si bene merearis redduntur inimici, sin male, pluris te faciunt. Iris gemma nõ nisi in opaco reddit colores arqus cælestis, nec ita ut ipse habeat in se, sed parietibus illidat, in sole coloribus caret: Ita quidam uaria uirtutum simulachra præ se ferunt, sed in obscuro, & quod in se non habent, tamẽ in aliorum animis ueluti repræsentant, ac gignunt. Vt his gemmis summum est p̄cium, quæ nõ modo uarietate colorum delectant oculos, & nares odore, uerum etiam ad remedia sunt efficaces: Sic his libris summum est precium, q nõ solum habent orationis illecebras, uerum & salubribus præceptis nos liberat animi uitij. Vt quidam gemmas quasdam secum ubiq; circũferunt aduersus morbos, maleficia, ebrietatẽ, tonitrua, ruinas, cæteraq; mala: Ita quædam Philosophiæ decreta semper ad manũ habenda aduersus incurfuros animi morbos, libidinẽ, iracundiam, ambitionem, auaritiã & his cõsimiles. Draconites nec poliri potest, nec artem admittit, aliog elegans ac translucens: Ita diuina scriptura suũ habet nitorem, nec artificium philosophiæ, aut rhetorices admittit. Quædam gemmæ aceto maceratæ nitescunt, plerũq; melle decoctæ: Ita quosdã meliores reddit acris obiurgatio, quosdã admonitio blãdior. Facilius in sculpes gemmis quę uoles si terebra feruat: Ita magis mouebit

mouebit orator, si non solum acriter dicat, sed ferueat 120
& amet id quod laudat, oderit quod uituperat. Vti

Magnes non quiduis ad se trahit, sed ferrum duntaxat, cum sint alia multo leuiora: Ita quorundam oratio non mouet omnes, sed iam propensos ad id, quod illi suadent. Vt quidam magnetes ferrum attrahunt: at Theamedes, qui in Aethiopia nascitur ferrum abigit, respuitque: Ita est Musices genus, quod sedet affectus, est quod incitet. Vti Magnes occulta quadam & incognita ui ferrum ad se trahit: Ita sapientia secreta quadam ratione trahit ad se animos hominum. Vt magnes ad se trahit omne ferrum, sed Aethiopicus magnetem quoque alium ad se rapit: Ita rex populū quod lubet cogit: at ingenio aliquis rex etiam regibus ceteris uim facit. Vt Gagates aqua infusa incenditur, oleo restinguitur: Ita quidam quo magis roges, magis frigesunt: si negligas, ultrò cupiunt: Aut sunt quos officijs alienis, neglectu prouoces ad amorem. Vt lapis e Scyro fluctuat integer, sidit comminutus: Sic res discordia pessum eunt, concordia sustinentur. Siphnius lapis oleo excalefactus durefcit, alioqui mollissimus: Ita quosdam benefactis reddas deteriores. Vt uitrum quia pellucidum nihil cælat: Ita quidam nihil tegere, nihil dissimulare norūt, quicquid in animo est, id protinus omnibus palam est. Vt uitrum copia uiluit, alio qui nec auro, nec argento cessurum: Ita sacerdotes ob turbam minoris fiūt, magno in precio futuri, si singulæ ciuitates singulos haberent sacerdotes, ut olim.

Hadrianus pontifex sextus. Quæst. Quotlib. 7.

Hoc est adhærere deo, de quo Apostol⁹ dixit: Qui adhæret deo, unus spiritus est cum eo, primæ ad Corinthios sexto. hoc est per amorem in deum transformari: ut Diony. 4. de diuinis nominib⁹ loquitur, & ita absorptum esse in deum, ut nullum pondus ipsū aliorum trahat, sed solū pōdus diuini amoris ipsū appellat

Q 2 ad

ad finem, inftar ferri, quod sua grauitate nihil magne
 ti ponderis adijcit. Nam ferunt naturales: si magnes a
 liquidus fortis in libra appensus fuerit, & post ad se at
 traxerit ferrum, nihil ultra ponderis quam antea ex
 solo magnete, iam ex ferro & magnete infimul erit. ita
 quasi absorpta, & ab effectu mouendi grauitas ferri
 uirtute magnetis impedita erit.

Augustinus Steuchus Eugubinus in recognitione
 in uetus testamentum, in secundum Geneseos cap.

Ibiq; inuenitur bdellium & lapis onychinus.] Ex
 Hebræo ducta uox, nempe bdolach. Maxima autē in
 certitudo huius significati: Septuaginta enim hoc lo
 co carbunculum interpretati sunt, qui lapis est fulgi
 dus ac lucens, ut etiam testatur Hieronymus. Idem ali
 bi Crystallum interpretati sunt: alij smaragdum He
 bræi hodie communiter dicunt eē crystallum. Hebræ
 us autem Agaen sentit bdolah lapillos esse perexigu
 os ac rotundos, qui ex aquis prodeant. Plinius autem
 bdellium gummi esse scribit destillans ex arbore eius
 dem nominis, unde cōgelascere, lapidēq; fieri, at quo
 modo in fluminibus tamen nascitur, ut hic traditur.

bdolach

Nicolaus sentit arborem esse aromatitē, neq; aliud ad
 dit. Itidem uariatur in eo, qui mox sequitur Shoham,
 quem Aquila Symmachus & Theodotion onychinum
 sunt interpretati, Septuaginta lapidem Prasimum. Sic
 in Exodo autem Smaragdum Iosephus dicit esse Sar
 donychen. Ego autem existimo bdellium uniones si
 gnificare, quia manna Num. 12. huic comparatur, ubi
 dicitur: Species eius erat, sicut species dolah, māna ue
 ro sicut margaritum est. Et lapis onychinus] Heb.

Shoham, de hoc modo quid interpretati sint diximus.
 Cum Hieronymo autem sentiunt præter recitatos a
 liqui Hebræorum, præsertim Agon sic scribens: Sho
 ham lapis preciosus est candidus & permistus. Deinde
 addit Auen Ezra. Nos autē hæc ignoramus. Fatentur

Itaq; etiam Hebræi ingenuè se propriè quales hi lapides sint ignorare. Pagninus item in Thefauro onychè interpretatur. Augustinus Steuchus in recog. ueteris testamēti in 28. Exo. cap. Quatuor ordines lapidum] Cum in his lapidibus interpretandis Hiero. semp Septuaginta sequatur, & eorum in eā re approbaret additionem, nō mihi uisum est afferre in medium, quæ de his lapidibus ab Hebræis dicuntur, cum & ipsi uehementer à Septuaginta & Hieronymo discrepent, & leuior apud eos de hisce rebus inueniatur cognitio, quā omnes alias gentes. In tanta igitur rerum ambiguitate tantaq; discrepantia magis erat septuaginta adhibenda fides, quam omnibus Hebræis & Chaldæis interpretibus, cum istos etiam & mendacij & inconstantia arguere possimus. Hæc quidem necessaria & uera excusatio. Exēpli causa: lapis is qui Hæbraice appellatur pitedah, quem Septuaginta & Hieronymus topaziū interpretantur, ab alijs creditur eē smaragdus, ab alijs prasinus uocat, hoc est porraceus. Aliter Theodotion, aliter Aquila eum interpretatus est. Quare Septuaginta & Hieronymo standum.

Franciscus Georgius Venetus Minorita de Harmonia mundi totius Cant. 2. to. 3. Cap. 4.

Septimum uestimentum est mēsurā paruū, sed cum etis prædictis celebrius: quod Hebraicè dicitur hossen, Græcè λόγιον. Hinc latinè traductū est rationale. Pannus quidem breuis ex quatuor antedictis colorib, intextus, habēs magnitudinem spithamę per quadrū, & duplex ne facile rūperetur. Habebatq; quatuor ordines, uel lineas, in quorū quolibet erant tres lapides pretiosi. In primo sardius, topazius, & smaragdus. In secundo carbūculus, sapphirus, & iaspis. In tertio lyncurios, achates & amethystus. In quarto uerò crysolithus, onychinus, & beryllus. In quibus cælata erāt duodecim nomina duodecim filiorum Irahel, In cuius

rationalis quatuor cingulis erant quatuor anuli aurei
rei correspondentes quatuor anulis, qui erant in super
perhumerali copulati uittis Hyacinthinis, & catenis
aureis, ut ligatura firma esset, & una textura uideretur.
Erat quoque (quod maxime importat) in ipso rationali iudicij, iussu dei positum, haurim
uel tumim, quod nos habemus interpretatum, doctrinam
& ueritatem. Et hæc erant super cor Aaron, pro
quo nos habemus super pectus Aaron: quando ingrediebatur
in templum coram domino, ut portaret Aaron iudicium
filiorum Israël super cor suum, quando ingrediebatur
coram domino semper. ¶ Rhythmicæ explicatio autore incerto de 12 lapidib. rōnalis.

Ciues cælestis patriæ, regi regum concinite:
Qui est supernus opifex ciuitatis Vranicæ,
In cuius ædificio talis extat fundatio.

12 De Iaspide.

Iaspis colore uiridi præfert colorem fidei,
Quæ in perfectis hominibus nunq̄ marcescit penitus.
Cuius forti præsidio resistitur diabolo.

5 De Sapphiro.

Sapphirus habet speciem cælesti throno similem:
Designat cor simplicium spe certa præstolantium,
Quorum uita operibus delectatur & moribus.

De Chalcedonio.

Chalcedonius pallidam ignis habet effigiem,
Subrutilat in publico, fulgorem dat in nubilo.
Virtutem fert fidelium occultè famulantium.

4 De Smaragdo.

pacula
Smaragdus uirens nimium, dat lumen oleaginum,
Est fides integerrima ad omne bonum ꝑ̄ facula,
Quæ nunquam scit deficere à pietatis opere.

De Sardonyche.

Sardonyx constans tricolor, homo fertur interior,
Quem denigrat humilitas, in quo albescit castitas.

Ad

Ad honestatis cumulum rubet quoq; martyrium.

122

De Sardio.

Sardius est puniceus: cuius color sanguineus,
Ostentat & martyrium rite agonyzantium.
Sextus est in catalogo, crucis hæret mysterio.

De Chrysolitho.

Auricolor Chrysolithus scintillat uelut Clibanus,
Præ tendit mores hominum perfectè sapientium,
Qui septiformis gratiæ sacro splendescunt iubare.

De Beryllo.

Beryllus est lymphaticus, ut sol in aqua lymphidus,
Figurat uota mentium ingenio sagacium,
Quis magis libet fumere pulchrę quietis otium.

De Topazio.

Topazius quo rarior est, tanto pretiosior.
Nitore rubet roseo, & aspectu æthereo.
Contemplatiuæ solidum uitæ monstrat officium.

De Chrysoprasso.

Chrysoprassus purpureus, auricolor, & flammeus,
Cuius splendor in tenebris, flammam euibrat oculis.
Hic est perfecta charitas, quam nulla sternit feritas.

De Hyacintho.

Hyacinthus est ceruleus, uirore medioximus,
Cuius acuta facies mutatur ut temperies.
Vitam sumit angelicam, discretione præditam.

De Amethysto.

Amethystus præcipuus, colore uiolaticus,
Flammam emittit roseas, & uiolas purpureas.
Præ tendit cor humilium Christo commorientium.

Quid significant ij lapides pretiosissimi.

Hi pretiosi lapides carnales signant homines.
Colorum est uarietas, uirtutum multiplicitas.
Quicumq; his floruerit, congruus esse poterit.
Hierusalem pacifica, hæc tibi sunt fundamenta:
Felix & deo proxima quæ te meretur anima

Q 4 Custos

Custos tuarum turrium non dormit in perpetuū,
Concede nobis & rex ciuitatis cœlicæ,
Post cursum uitæ labilis, confortium cum superis.
Amen.

F I N I S.

A L A R D V S

lectori.

PLurima non alio miramur nomine signa:
Quam quòd ab ignotis sint ea uerèta locis.
Adducta extremis ueneramur phar maca ab ìdis
Adducta è Solymis fragmina suscipimus.
Sutilis externo transmittitur orbe coralla:
Aut lapis, aut Tophus, aut ebur, atq; cyphus.
Sic nihil in pretio est, nisi sint exotica plane,
Pluris & hoc fiunt, quo peregrina magis.
Hoc plus suspicimus, plus demiramur, & hoc plus
Per fas perq; nefas quisquis habere studet.
Mille per imposturas, mille per insidiasq;
Alterius manibus nitimur eripere.
Nescio quid plus est, quod donet præmia rebus,
Sive loci Genius Barbaricum uè solum.
Nobile longinquis adductū hoc symbolon oris,
Et paruo prostans, quin tibi lector emis?
Aliud.

Quod si rara iuuant, & raris maior habetur
Gratia, sic grata est quam rosa prodit hyems.
Ecquid in immenso deprehendas rarius orbe?
(Omne solum penetres, omneq; littus ares)
Omnigenis quàm farta nitentibus arcula gemmis,
Quas hoc è calatho iam licet accipias.
Aliud

Si magis illa iuuant semper quæ pluris emuntur,
Eruta non summa gemma iuuabit ope.

Aliud

Non est e putridis hæc eruta gemma lacunis,
 Barbarico nascens Vandalicouë sinu.
 Sed dedit aut Oriens, dedit aut Aegyptia tellus,
 Indicus aut lapides hos dedit Oceanus.
 Mu'tum crede mihi refert, e litore carpas
 Quod fuit, an pigro quæ stetit unda lacu.

Aliud.

Indica si fuluum condat formica metallum,
 An gemmas gnauus non cumulabit homo?

Aliud.

Oebalis Herculeo debet quoq; purpura multum:
 Plus Marbodaico gemma sed ingenio.

Aliud.

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
 Pauperiem fugiens per mare, perq; niues.
 Rugosum piper, & pallentis grana Cymini
 Vt legat, & merces ampliet exiguas.
 Tu nuce nec cassa mediouë nec emeris asse
 Has tot opes? an quod merx putet ultronea?
 An quod & Aesopi gallus plus paucula malit
 Hordea, quam gemmas Perfidos omnigenas?

Aliud.

Si cupis immenso nitidos ex orbe lapillos,
 Quem Marbodæus dat cito prænde librum.

Aliud.

Vt totum quoq; peruageris orbem,
 Et uastum penetres subinde pontum,
 Quid uis, & patiens, agensq; & audens,
 Quo sis & cito sis abunde diues,
 Et mercis uariæ, reconditæq;
 Lautæ, & multiuige supellectilisq;
 Et sudes satis, & satis fatiscas,
 Prorsus nil tamen eruas licebit,
 His quod sit pretiosius lapillis.

Q 5 Si tanti

Si tanti uitra, margarita quanti?
Nam quod continet æquor, atq; terra,
Et Thetis gremio fouet potenti.
Marbodæus in hoc habet libello.

Aliud

Ἰνδῖκος ἰρραδῖατ ἰς ἰντὸν ὄπῃσιν ἰς ἰντὸν ὄπῃσιν.
Indicus irradiat sic lapis inter opes.

Alopecius Lectori.

Quoniam prius ccepta sunt excudi Alar
di Scholia, quàm nobis Pictorij libel
lus exhiberetur: ob id non potuit eo
dem, quo digessit ordine formulis committi.

Vale.

PROOEMIUM PICTORII VIL
ling. in Marbodæum.

Etustum sane institutum, ut poëtam inter
pretaturus, illius nominis & uitæ mentio
nem faciat. Deinde libri titulum, carminis
qualitatem, librorum numerum, & poëtae
intentionem enarret. Poëtae igitur nomen
est Marbodæus Gallus. Nam sic nostri exemplaris ini
tium habuit. At de uita illius multa scribere ambiguo
um est, quia uel propter materiam in eo contentam,
uel temporum uetustatem, neglectus ita latuit, ut uix
tãdem in nostri seculi commodum prodierit, tamen
non dubito eum à doctissimis ad limam rectiorem es
se policum, etiam nostris tēporibus. Quoniam illius
poëtae uersus crebrò apud Vincentium in speculo na
turali, & apud Bartholomæum Anglicum lib. 16 ci
tatos inuenio. Non tamen bene admodum sonantes,
& ad poëticas regulas emendatos, ut hi sunt. Qui qui
dem

dem Enchiridion hoc lapidarium sæpiuscule appellat. Cui cordi est uerum perscrutari, tale speculum libro 9. ferè singulis capitibus euoluat, & in multis Anglicum, qui ut suas rerum proprietates autoritate roboret, frequenter citat hoc manuale.

Libello nomen Enchiridion, quod pugionem aut manuariam tabellam, teste A. Gellio libro 20. uocant inditum reperi.

Carminis qualitas est, non grandiloqua neq; sublimis. Nam de lapidibus scripsisse humili genere, uniformi, & puro heroico satis esse quis inficias iret?

Unicus est liber poëtræ animum & beneuolentiam in amicos referens, quem tribus ut multis communicaturum se ostendit in præfatione sua, propter frugem & commodum, quæ omnia ex hoc Enchiridio uenari licet. Quoniam multos in se contentos habet lapides, quibus si rite utaris, facile omnis generis morborum generibus me debere. Reliqua ex scholijs nostris colligas.

I N D E X

1 ^o	A Chates 78. 13. 96	24	Chalazias	56. 118. 99
	105. 107. 116.	25	Chalcedoni ^o	20. 11. 118. 113.
2 ^o	Adamas 11. 100	o	Carchedonij	45. 113
<i>Ammonius</i>	103. 104. 112. 113. 119.	27	Chelidonium	118. 34
<i>Chrysos.</i>		28	Chelonites	57. 114
99 ^o	4 Aëtites W 46. 117. 89. 99	26	Chalcophonos	68. 99
5	Alabanda, Alabandina si	31	Chrysolithus	27. 114
<i>Esthioc.</i>	ue Alabandicus	42	42	Chryselestrus uel Chry
<i>Picus.</i>	7 Alectorius. 96. 15. 118	29	50	folestrus
16	Argyrodamas	63	30	Chrysoprasus 78. 113. 30. 114.
8	Amethystus 32. 114. 118	30	30	Chrysolampis
	107. 112. 118. 119.	37	37	Cynacus
8	Amethystizontes	44	o	Chrysoberyllus
9	Androdamas 63. 53. 99	68	o	Chalcosmaragdus
12	Apistos	68	III	
10	Anthracites. 119.	43	o	Chrysocomos
4	Aquileus	46	o	Capnites
17	Asbestos 53. 115. 96	53	o	Cores
13	Apyrausta. 119.	44	o	Callais
11	Aphroselinus	92. 83	o	Chrysocolla
15	Arabius	94. 86	33	Coralius, corallium & 40. 96.
6	Alabastrites	94. 83. 87	o	89. 84. ^o Cyanus.
o	5 Ageratus	93	34	Corneolus
o	Asinus Weck. 41. C	93	35	CrySTALLUS 58. 114. 118. 97. 99.
o	Asius	81. 84. 95. 114.	39	Diadochos
o	Afyrius	83	40	Dionysias
o	Antipathes	80. 84	38	Daphnius
16	Anthrax siue Anthraciō		42	Dracontias. 119.
	108. 43		o	Epistrites.
13	Apyrauste	98	46	Enydros
10	Anthracias	100	45	Elatites
<i>Bezaar</i>	Barbarus	93	47	Exebenus
116 ^o	28 Beryllus 78. 114.	100	44	Echytes
119 ^o	Carbunculus 78. 43. 108. 96.		o	Florentia
23	Ceraunius, Ceranius	48	43	Emerald u. Smaragd
	97. 107.		44	Diamond. 42 A
	Bloodstone. Hygmarites.			Gagas

48	Gagates	W44.47	35.93.97.	85.82.93.120.	• Lyncuriū, lyncurius, lyn-	W47	
49	Gagatromeus		47		gurius	45.77.107.96.78.	
50	Galactis, galactites siue				69	Lunaris, lapis lunæ	47.
	galaritides	55.	94.84	177.87.82.84.96.		82.	
52	Geranites		16		• Leucogea, leucographia		
•	Gemonides		55		leucophis	60.82	
51	Galaxia		82		• Lapi des spongiarum	90	W45
•	Glossopetra		99		• Lithocolla	90	
•	Gemma		75		68	Lychnites	100
•	Graphis		95		Lapis qui in fronte asini		
•	Gorgia corall.		96		nascitur	77	
55	Hephæstites siue Hefeste				Lapis uesticę	69	
	tis		75.50		71	Margarita, margaritū,	101
53	Hæmatites	51.84.94.85		91.98. Wech. 40	margarites.	95. 75.64	
					70	Magnes, Magnetes	38
54	Heliotropia	98.	49			93.115.116.117.118.120.	W47
58	Hexecontalithus	56.98			72	Medo	55
59	Hieracites	92.16			77	Molochites	98. 94
57	Heraclius uel Heraclita	39	44.10.117.		78	Molochthus	W45 87
					74	Memphites	W44 83
60	Hyacinthus	31.114			75	Mennonius	77
		116.98			78	Moroxus	95.82. 87.
62	Hyænia Hyenius	98.61			•	Meconites	99
57	Heracleia	93			81	Myrrhites	Ibidem
•	Hyacinthizontes	100			82	Myrcites	Ibidem
W46	Iaspis	78.17.107.113.88			76	Mitridax	Ibidem
•	Iaspis uiridis	92			73	Melitides	94. 86.82
64	Iris	119.	62.99		82	Nasamonites	98
65	Iudaicus	W45.92.69.83.88			85.	Onyx.	79.107. 26.83
•	Ignites	77			87	Ophthalmius	64
•	Ignarius	69			88	Orites	59
66	Lipares siue liparæa	61			89	Ostracites	W46 91
67	Lithodendron	42			86	Ophites	W44 91.83.86
					83	Obsianus	77
					84	Odontes	Ibidem
					94	Pentacorn	W47
						Pano	

Lyncis lapis. W45
Lap. Lazuli. W48.

	96 Phlegmes. 100.		90 Spongillig. Emerald
93	Pantherus 93	67	109 Smaragdus 20. 114. 97. 78
74. 117.	Phrygius 44 92. 84. 80.		105. 107. 116. 119.
90	Paranites, parantis, paran	0	Siderites 26. 61. 99
	tides 54	116	Syrmites 96 18
98	Prasius 57	115	Symphites 60
99	Pyrites 69. 42. 115. 81	0	Schistos 82. 94. 53. 85
	118. 92. 99 Week. 4	110	Smiris Week. 4 94. 91. 90
	Pyropus 44	0	Smilaces 99
	Pyrois Ibidem	111	Solis gemma 99
95	Phamis 92	104	Sarcophagus 78
97	Ponticæ gemmæ 97	112	Specularis lapis Ibidem
	Pumex 91	117	Tecolithos 99. 68
	Pyropi 98	100	Topazius 28. 114. 75. 78
91	Pædoretres 99		107. 112. 116. 118 Thearides 12
15	Raphiusius 46	120	Thyites Week. 4 92. 83. 86
101	Sagda 54. 99	0	Terebynthizon 83
109	Sapphirus 78. 18. 92. 112	124	Trifutes 78
113	113. 114. 83. 88. 116.	0	114 Thraci ⁹ , Thracias 93. 86. 82
104	Sarda, Sardijs 24. 114.	0	Vnio. 95. 63. 116
	41. 46. 78. 97. 107.		Vrius 69
106	Sardonyx 98. 25. 114. 107	128	Vtientana gemma 96
108	Selenites 44. 46. 83. 11. 99	127	Veneris crinis 99
	88. 115.		
114	Succinum. ambre. 117. 118.		
	Siphnius. 120.		
107	Schlangenstein a. Hylar. habet. f. 100	123	Touchstone. Cotricula. Lapid. Hec
	ex Wecker. 4. 94. 120. 8		rachius. Lapid. Lydius.
102	Samius W. 43		
113	Stone in f. asse found. 117.	124	Toadstone. n. Bufonius Lapis. Wecker. 11
	of bladder 109	125	Tiburoni lapis of Wecker. 110
		125	Turquoise. Cyanos.

FINIS

printed in Irons Breckplate

